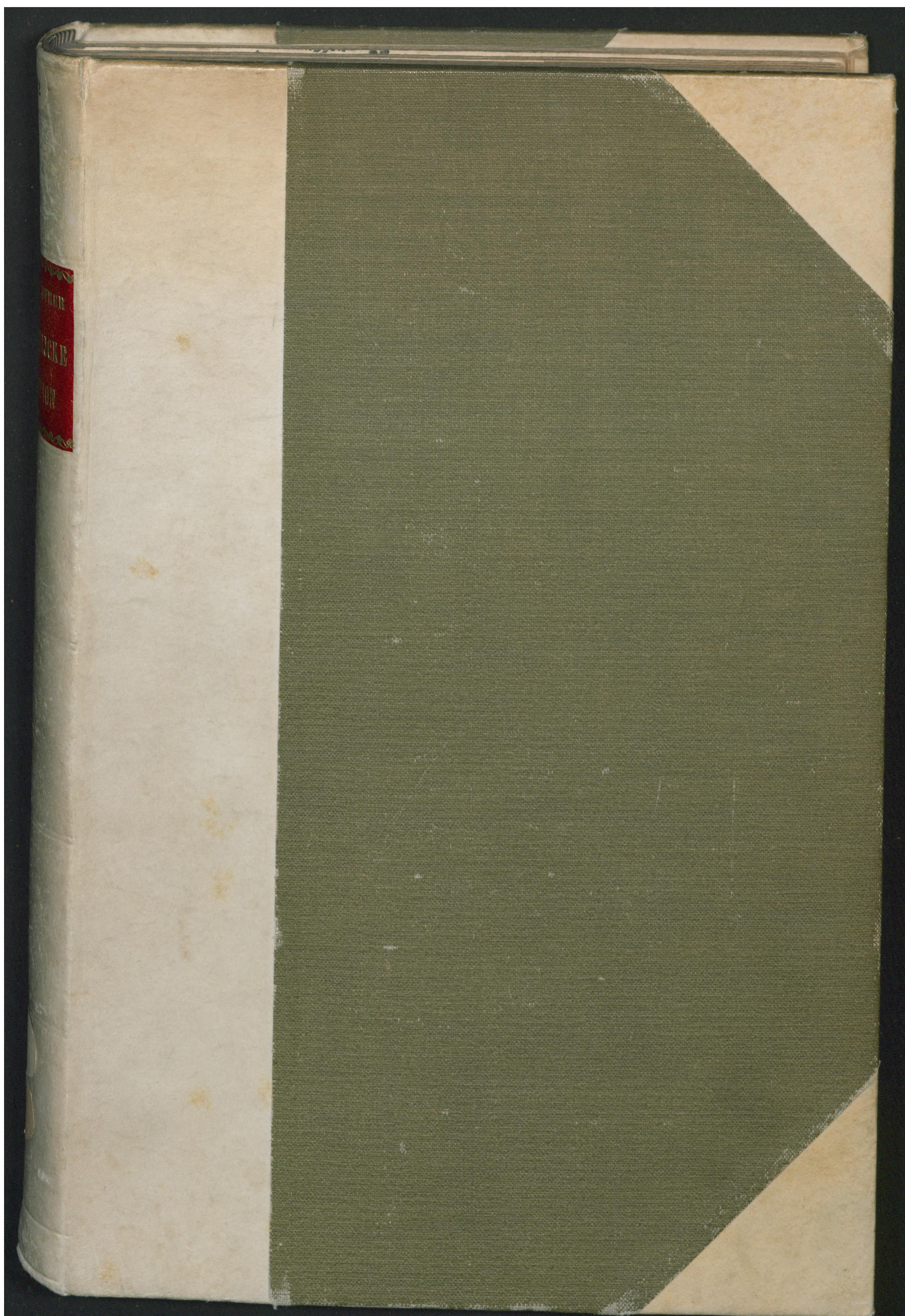
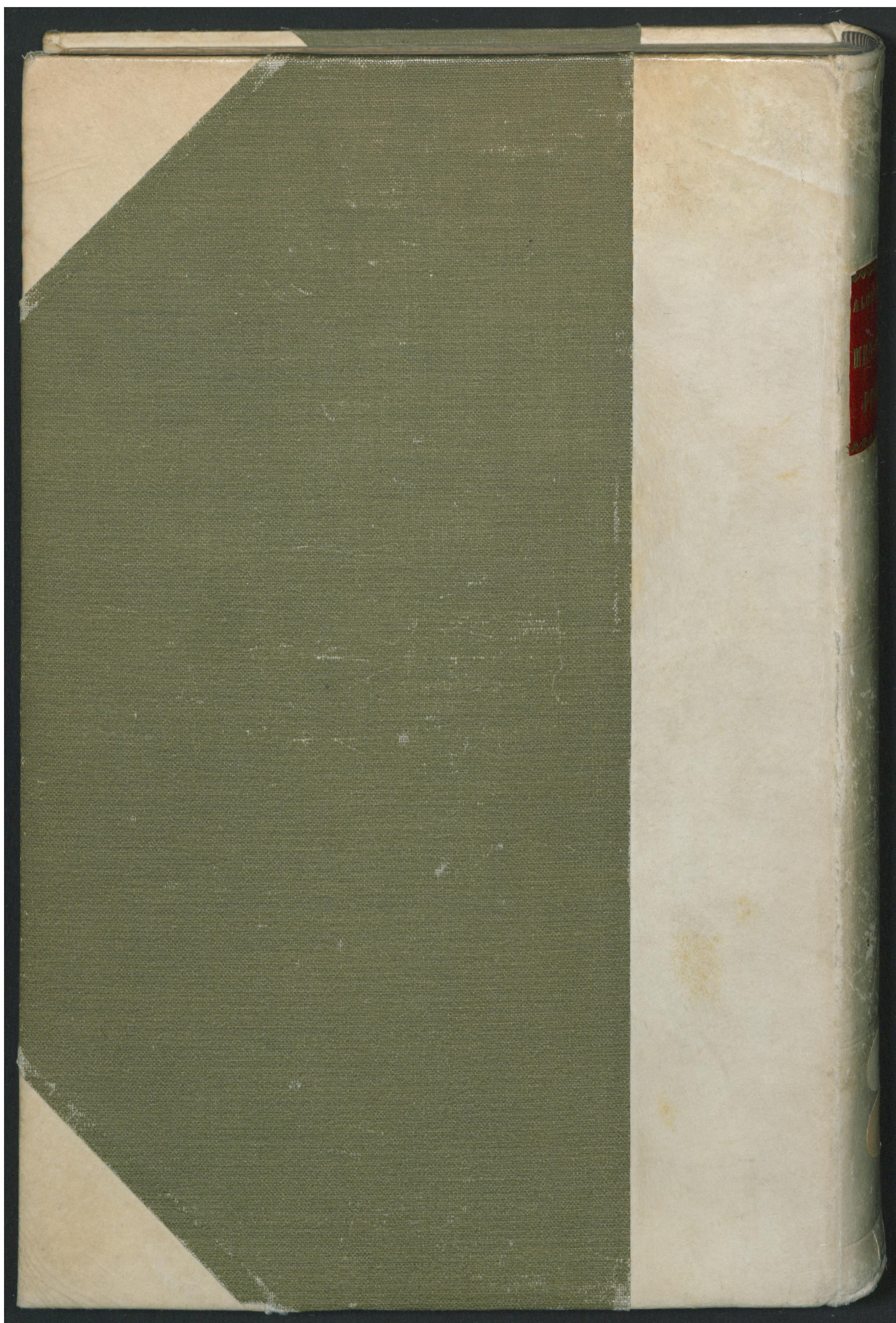

1382
ALBRECHT DVRER
MENSCHELIJCKE
PROPORTION
A
31

BESCHRYVINGHE
VAN
ALBRECHT DVRER,
Van de
Menschelijcke Proportion.

Begrepen in vier onderscheyden Boecken / zeer nut ende profijtelijck voor alle Liefhebbers deser konste.

In't Latijn ende Hooghduytsch, tot Nurenbergh ghedruct, tot koste van syne nae-ghelaten Weduvve, In't Iaer ons Heeren 1527.

Ende nu in onse Nederlandtsche sprake over-ghesett, tot dienste der ghener die de konste beminnen, ende de Latijnsche ofte Hooghduytsche sprake niet en verstaen.

TOT ARNHEM,

Ghedruckt by Ian Iansz. Boeckverkooper / In't Iaer ons Heeren 1622.

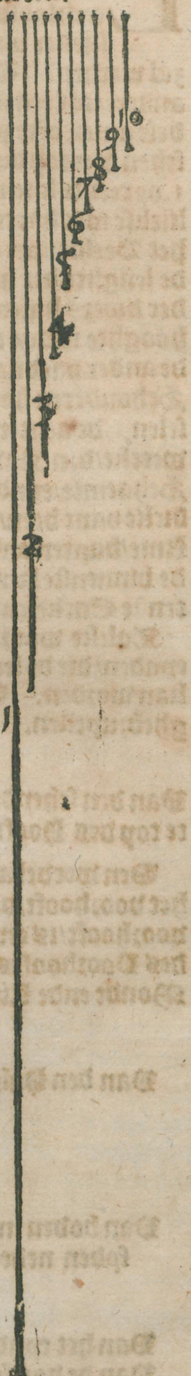

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Beghinsel des eersten Boecks.

Scheyder ofte Deyler om te meten.

So ick my onderstaen wil/een menschelijcke beeldenis te maken/ghebruycke ick dese maniere: Jck neme een Rije ofte Meet-stock/ langher als het Beeldt is/Daer op treck ick eene rechte linie zoo langh als het Beelt zal syn / alzoo dat het eene eynde den top des hoofts roere / ende het ander eynde onder de sole des voets. Het Beeldt sy dan langh ofte kort/zoo treck ick tot elck een bezondere linie/eñ verdeyle die ooc zonderling/ ende daerom zoo dickwils ick hier na een deel in zijnen getal neme/zoo neme ic altijt de lenghte des gantschen Beelts / tusschen den top des hoofdes ende de solen der voeten. Alzoo deele ic met vlijt wt dese lenghte/ dat dan in zijne getal nu een is/ van twee tot op vijftich ofte hondert deelen/ zoo vele icker behoeve/ ende punctere die op het Liniael ofte de Maet-stock nevens de langhe Linie/ ende zetse al boven met het eene eynde de hoochte van den top des hoofdes ghelijck/ ende tellense alle met hare Cyfferen/ als 2.3.4. etc. ende door desen wech worden wt de minste ghetallen de langhste deelen/ ende wt de meeste ghetallen de korste deelen. Alzoo is van de gantsche lenghde het halve deel 2. het derdendeel 3. het vierdedeel 4. etc. ende zoo voortaen ghelijck boven verhaelt is. Ende zoo ick het behoeve/deyle ick oock een jeghelijck deel/ het zy lanc ofte kort/in zoo veel deelen als ick wil/tsy effen ofte oneffen: want wie zeer nau wil meten/ die moet kleyne deelen maken/ want men kan met een bestemt deel niet alle dinghen af meten/daerom zet ick hier somtijdts twee ofte driederley ghetallen te samen/groot ofte kleyn/ effen ofte oneffen/ zoo ick op het beste toe-komen kan. Oock moghen zulcke ghetallen ghelijck ick hier na zette verkeert/ende na een jeders wel-ghevallen gezet ende ghebruyckt worden: Maer om te klaerder te verstaen/ wil ick den voorbeschreven deyler voor ooghen stellen/dan desen Deyler moet te voren recht ende heel ghewis ghemaeckt worden/want anders zonder lange tijt ende veel moeyten toe gaen/zonde ick altijt jegelijcke lenghte eenes benoemde deels/ int langhe tusschen den top des hoofts ende de voetsolen/ ondersoecken. Maer hoe ick de Beelden mete/ dat volghet hier na.

EErstelijck neme ick my voor/ eenen dicken/ groven boerschen Mensche te beschrijven/ die 7. lynder voeten langh zal wesen Daer toe trecke ick eene rechte dwersche linie/ daer op stel ick de rechte lienien oprecht/ in behoorlijcker wijde van malckanderen/ een jeghelijck zoo langh als het Beeldt zal werden. De eerste ghebruyck ick tot eenen Man van beyden te zien. De andere/ tot een Man van voren. De derde/ tot eenen van achteren te zien. Als dese linien ofte paralel staen als dan mete ick eerst de lidtmaten des Mans/ tusschen den top des hoofts ende solen der voeten/ dan doortreck ick de lenghte in 3. oprechte linien tot ghelijcke hoecken/ ende de zelve lenghte der lidtmaten/ ghelijckse met haren ghetallen ende Cijferen gheschreven worden/ zet ick buyten het Beeldt/ met effen oprechten linien/ op datmense terstont kan kennen/ ende de lenghte der lidtmaten lichtelijck kan vinden. Maer de voornaemste deelen der dwers linien zullen dese zijn/ doch weynich meer ofte minder: De eerste hooghte is den top/ de naeste linie daer onder/ noeme ick des Voor-hoofts-linie/ de ander daer na/ de Ooghbraen/ daer na de Neuse/ de Kinne/ ende voortaen de Schouderen hooghte/ des Hals hooghte/ de hooghte der Borst/ de voorste Orselen/ de achterste Orselen/ de Borsten ofte Tepelen/ onder de Borsten in het weecke/ den Navel tot der Heupen/ eyndt der Heupen/ eynde des Buycks/ op de Schaemte/ eynde der Schaemte ende der Billen/ de Dyen midden int bovenste dicke vant been/ daer nae buyten op de Knie/ binnen op de Knie/ midden in de Knie/ buyten onder de Knie/ binnen onder de Knie/ eñ de buytenste Kuyten/ ende de binnenste Kuyten de hooghte des ghewrichts boven den Voet ende de buytenste Enckelen onder het Scheenbeen/ daer naer de solen onder den Voet.

Zulcke woorden ofte namen/ wil ick zetten by de oprechte linien aen haer eynden/ die de lenghte der lidtmaten aenwijsen/ op dat zulcx lichtelijck verstaen kan worden. Dese maniere zal ick door het gantsche Boeck/ by alle Beelden ghebruycken.

Nu mete ick alzoo eerstelijck de lenghte der lidtmaten.

Van den scheydel ofte top des Hoofts.
- tot de hooghte des Halskuyls een 10. deel/ eñ een 11 deel.
- tot de hooghte der Orselen/ twee elfte deelen.
- tot het eynde der Kinnen/ een sevende deel.

Den wervel achter op het Hooft/ staet recht midden/ tusschen den top ende het voorhooft/ van de Kinne opwaerdts/ tot daer het Hayr beghint boven het voorhooft/ is een tiende deel. Dan deyl ick in 3. ghelijcke velden/ het bovenste des Voorhoofts. Het ander/ tot den Ooghen ende Neuse. Het derde/ tot den Mondt ende Kinne.

Van den Halskuyl neerwaerts af
- tot op de hooghte der Borst/ een 30 deel.
- tot onder de Orselen/ een dertiende deel.
- tot op de Tepelen der Borst/ een 10. deel.
- tot onder de Borst/ een achten deel.
- tot in het weecke der zijden/ twee 11, deel.

Van boven int weeck der syden nederwaerdts.
- tot in den Navel/ een veertichste deel.
- tot het beghinsel der Heupen/ een tiende deel.
- tot het eynde der Heupen/ een tiende deel.
- tot op de Schaemte/ een achten deel.
- tot het eynde der Schaemte/ een seste deel.
- tot het eynde der Billen/ een 10. ende 11. deel.

Van het eynde der Billen tot de dickte des Beens/ een achtienden deel.
Van de voetsolē opwaerts tot onder de Enckelen/ een achtentwintichste deel.
Maer van de solen opwaerts aen het ghewricht/ een twintichste deel.

Als

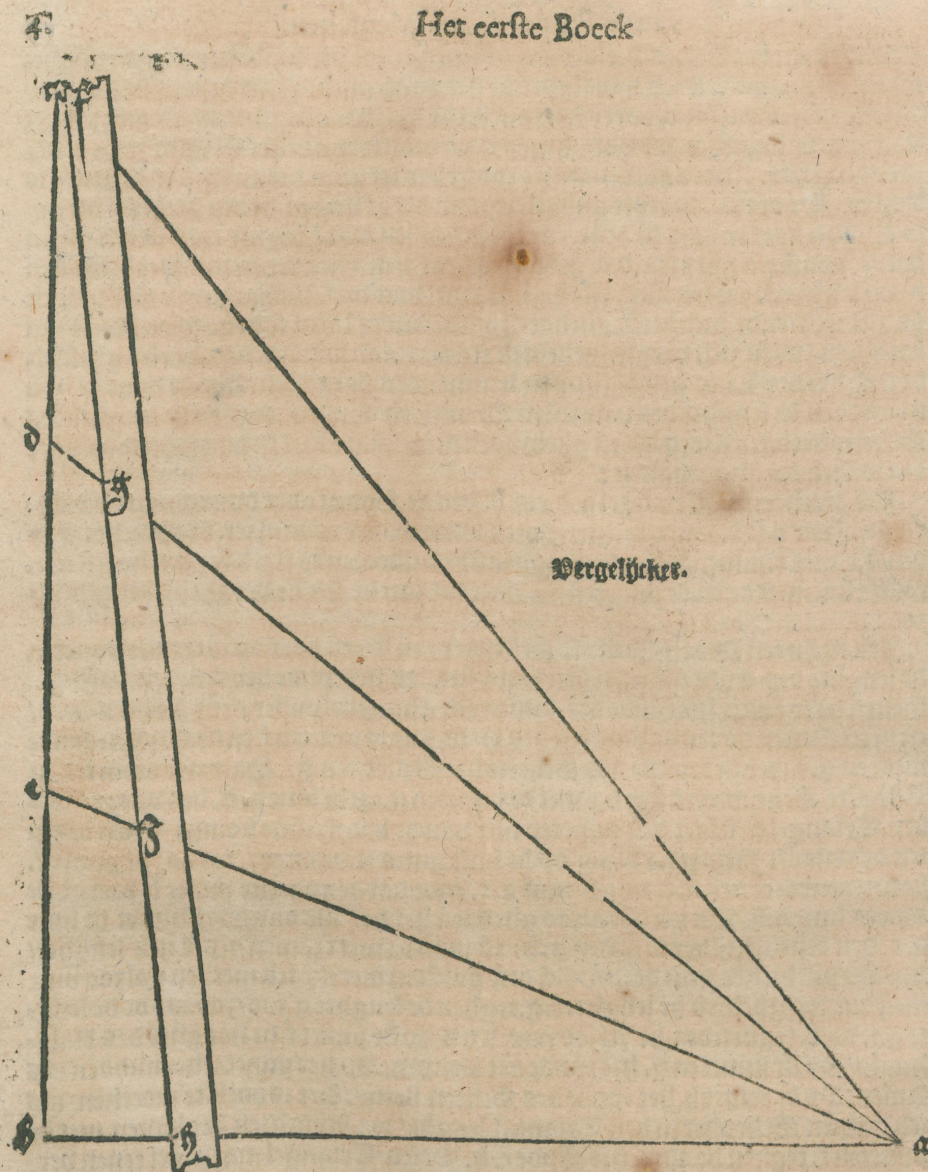
Als ick nu het lijf des beeldts na de lenghte tot het eynde der Figuren/ ghemeten hebbe/ zoo wil ick navolghende het Knie-ghelidt/ aen zijn plaets stellen/ daer wort het Beeldt dryderley onghelijcke lenghte ghegheven/ namelijck het Lijf van de hooghte des Hals-kuyls heen tot het eynde der Heupen/ is de eerste ende langhste. De ander/ van het eynde der Heupen tot midden in de Knie/ is korter. De derde/ van het middel des Knies tot het eynde des Scheen-beens/ is de alderkorste/ maer de achterste leden/ zullen wat langher ende stercker zijn dan de voorste / ghelijck dat aen den Menschen te mercken is. Het Lichaem neem ick hier voor het langhste deel/ hoe wel van veel stucken verzameldt/ doch onghedeelt/ ende machtich ghenoech om de ander leden te beweghen. Dese dry lenghten zullen zich verghelijckelijck teghen malckanderen houden/ ghelijck de lenghte des Lijfs zich teghen de lenghte des bovensten Beens hout / zoo moet oock de lenghte des bovensten Beens zich houden teghen de lenghte des Scheen-beens. Doch ick en ghebruyck die manier niet in allen Beelden/ daer om wil ick dit alzoo maken :

Ick treck eenen Triangel a.b.c/ a.b. zijn de Syden over dwers/ maer b.c. oprecht/ alzoo dat b. eenen rechten hoeck blijve/ Daer na deyl ick de oprechte Syden b.c. met 2. puncten d.e. in dry ghelijcke velden/ ende treck wt den hoeck a. 2. rechte linien in de twee puncten d.e. daer wt zoecke ick de verghelijckinghe alzoo :

Ick neem een Marckstock oft Scheyder / eñ steeck daer op met twee puncten de lenghte des Lijfs tusschen den Hals-kuyl eñ het eynde der Heupen. Des-ghelijcken daer onder het eynde der buytenste Enckelen onder aent Scheen-been/ eñ beteecken boven de puncten des Hals-kuyls met een f. eñ de Heupen eynde met een g. maer het eynde des Scheen-beens met een h. Daer nae neem ick de Rije ofte Scheyder/ eñ leg die met de puncten g. op de linie a. d. des voorgemelden Triangels/ eñ laet dese puncten niet van de voorsz linie komen/ Doch draey ick de Rije oft Scheyder alzoo op de linie gints ende weer / tot dat de punct f. boven aenroere des Triangels linie a. c. ende dat de onderste punct h. roerdt de dwers linie a.b. Als ick dat alzoo ghedaen hebbe/ als dan doorsnijdet de linie a. e. den Rije-scheyder tusschen g. h. eñ maeckt met tzamen des Lijfs lenghte/ dry verghelijcker linie deelen/ Eñ dese puncten mercke ick met een i. alzoo vint men dat zoo ghelijck de lenghte f.g. teghen de lenghte g.i. is/ zoo is oock de lenghte g.i. oock teghen de i.h. Alzoo merck ick by de punct f. de hooghte des Hals-kuyls/ By de puncten g. het eynde der Heupen/ By het punct i. het midden des Knies/ By de punct h. het eynde des Scheen-beens. Het is oock te mercken/ als ick mijnen Scheyder in den Triangel legghe/ zoo buygh ick het boven met de puncten f. teghen de oprechte Syde c. b. Desen Triangel mach wel eenen verghelijcker ghenoemt worden/ Men kan hem oock verkeert ghebruycken/ als men jet veranderen ofte verkeeren wil. Door dese maniere worden oock veel andere profijtelijcke dinghen ghevonden/ ende int werck ghestelt/ als mense te recht ghebruyken kan. Nu zette ick de hooghte i. in het Beeldt / zoo ick hier na stelle/ eñ maeck de Knie aen de zelve plaets/ daer na mete ick wijder/ wt het midden des Knies/ opwaerts op de Knie een 21. deel.

Wt het middel des Knies neerwaerts/ {
een veertichste deel/ daer eynde ick de Knie
twee negentiende deel daer eynde ic de buytenste Kuyten.
een achte deel/ daer eynde ick de binnenste Kuyten.
}

Ende eer ick nu voort vare/ zoo wil ick den Triangel / den Verghelijcker/ hier voor ooghen stellen :

Daer na make ick die lenghte des Arms / alzo hier na volght/ van het ghe-lidt des orels/ dat daer staet in de hooghte van den hals-kupl / tot in den Elle-boghe / is twee elften deelen/ maer wt het lidt des orels/ tot aen het eynde des orels-vleesch een thienden deel. Wt den Ellenbooghe tot het eynde des vin-ghers een vierdendeel/ van het eynde des vinghers achterwaerts tot het eynde der Hant/een tiendendeel/doch die wil/ machse een neghendedeel langh maken. De lenghte der Lidtmaten zijn boven aenghewesen.

Nu

Nu wil ick by de eerste oprechte linie / des van besyden ziende Mans/ zijne dickte ten eersten op alle dwers linien/die dooꝛ de lenghte der litmaten getogen zijn/aenwijsen.

Eerstelijck het bovenste in't Hooft/ op de naeste linie onder den top/make ick het Hooft dick dooꝛ den achtersten wervel/ een neghendedeel.

Boven het Vooꝛhooft/een 14. eñ 15. deel.
Boven de Ooghbꝛaen/een sevendedeel.
Boven de Neuse / een achtendeel.
Boven de Kin eñ Hals/ooc een 8. deel.
Den Hals onder het Hooft ende Kin/ maeck ick dick een 12. deel.
Boven den Halskuyl/een 9. deel.
By de hooghte der Boꝛst/twee 13. deel.
By de Oxselen/een 6. deel.
Boven de Tepelen/een 6. deel.
Onder de Boꝛsten / een 12. eñ 13. deel.
In het weecke/een 12. eñ een 13. deel.
By het beginsel der Heupen/een 6. deel.
By het eynde der Heupen over den Buyck eñ Billen/een 11. eñ een 12. deel.
Op de Schaemte des Mans/oock een 11. ende een 12. deel.
Eñ het Been onder de Billen / maeck ick dick een 7. deel.
Maer daer onder midden int bovenbeen/ een 14. eñ een 15. deel.
Boven de Knie/een 10. deel.
Midden in de Knie/een 12. deel.
Onder de Knie/oock een 12. deel.
Midden in de Kuyten daer het aen't dicksten is/een 20. eñ 21 deel.
By het eynde der binnenste Kuyten/ een 13. deel.
Onder boven het gewꝛicht des Voets/ daer het Been het dunste is/een 18. deel.
Ende den Voet maeck ick een 6. deel.

Daer na maeck ick de dickte des sydelijckẽ Arms inde Oxsel/twee 21. deel.
Maer onder de Oxsel een 13. deel.
In den Ellenboghe in de sterckte des Arms/oock een 18. deel.
Ende by de Hant/een 32. deel.
Eñ de holle Handt maeck ick dick een 30. deel.
Eñ in het afteeckenen wil ic de Armen beneven de beelden bezonder zetten/ op dat men daer dooꝛ in de ander dingen niet en verdwale.

Hier na wil ick de ander oprechte linie/ des van voren ziende Mans/ tot de litmaten lenghte / eñ op allẽ dwerslinien/de bꝛeete des zelven deels/zetten.

Den Man maeck ick int Hooft / op de linie des achtersten wervel bꝛeet/ een 10. deel.

Boven het Vooꝛhooft/een 8. deel.
Boven de Ooghbꝛaen/een 9. deel.
Boven de Ooren/een 8. deel.
Boven de Neuse/een 10. deel.
Eñ den Hals is onder de Kinne bꝛeet/ een 12. deel.
Tusschen de Leden onder de Oxselen/ boven den Halskuyl/ een 5. deel.
Boven de Boꝛst / dꝛy 10. deel.
Tusschen de Oxselen/een 5. deel.
Tusschen de Tepelen/een 15. deel.
In het weecke der syden/een 5. deel.
By het beginsel der Heupen/een 9. ende twee 19. deel.

By het eynde der Heupen een 4. deel ende op dese linie staen die Beenen inde Heupen een seste deel wijt van malcanderen/ op de Schaemte oock een 4. deel maer dat Been by het eynde der Billen twee 17. deelen by het dickte des beens een 10. deel.

Dese dickte van't been is het van voren sienden Beelt acht te nemen binnens Beens.

Daer na maeck ick dat Been bꝛeet boven de Knie een 12 deel midden in de Knie een 14. deel. onder de knie een 26. deel/midden inde Kuyten een 22 deel eñ een 24. deel.

By het eynde des binnenste Kuyten een 14. deel.

Onder in't Scheenbeen een 2. deel.

Dooꝛ de Enckelen een 22. deel/ ende den voet vooꝛ een 15. deel.

Daer na maec ic die bꝛeeten des van voren siende Arms.

Onder de oxselen een 18. deel.
Achter den Ellenboghe een 21. deel.
Vooꝛ den Ellenboogh een 16. deel.
Achter het gewꝛicht der hant een 25. d.

Eñ de open Hant/een 15. deel.

Daer na maeck ick by de derde linie/ den van achter ziende Mans/ tusschen de Orselen/ breet een 4. deel.

Eñ de Splete van achteren opwaerts/ een 8. deel.

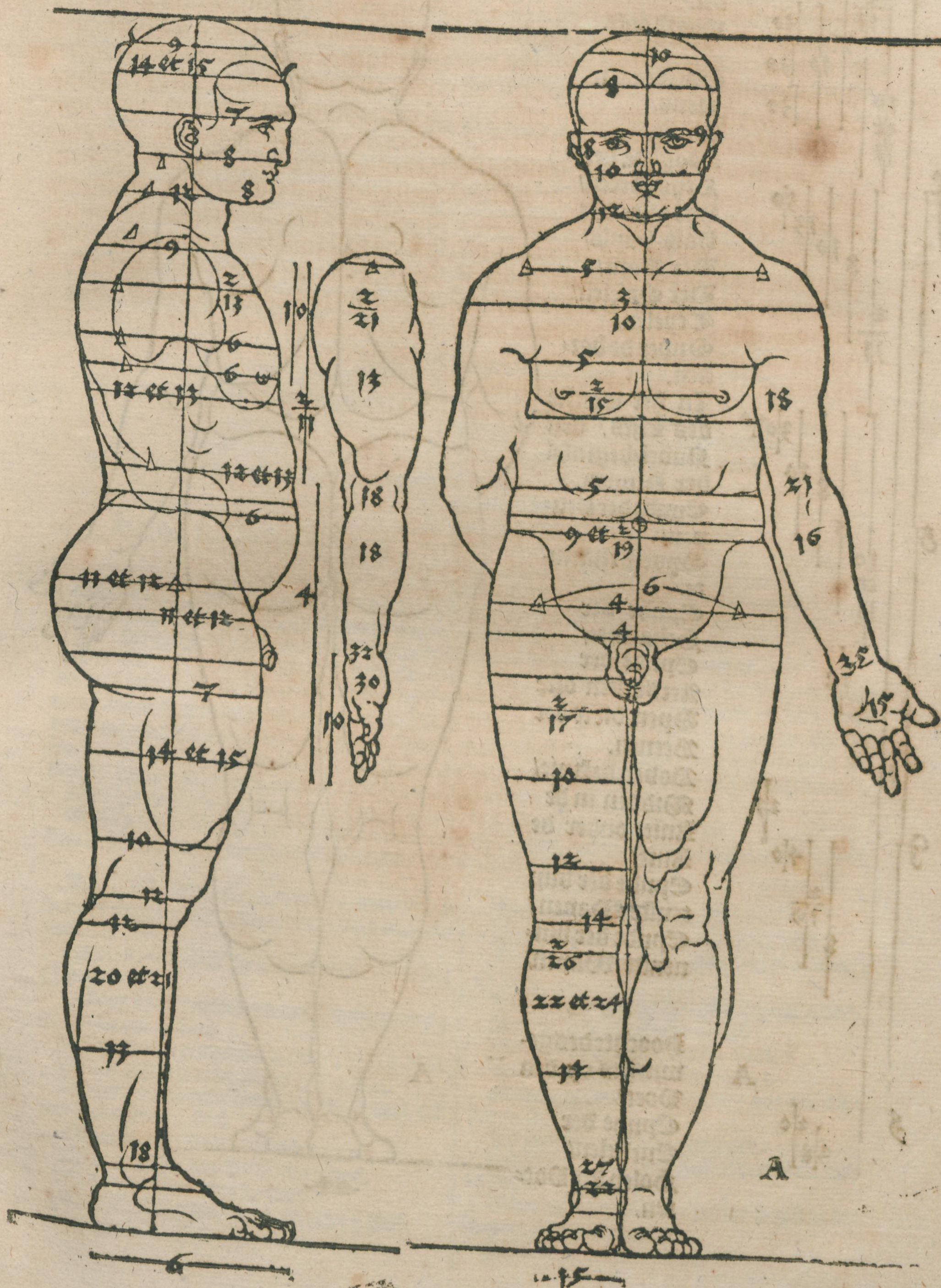
Eñ de Versſen ofte Hielen / maeck ick achter breet/een 24. deel.
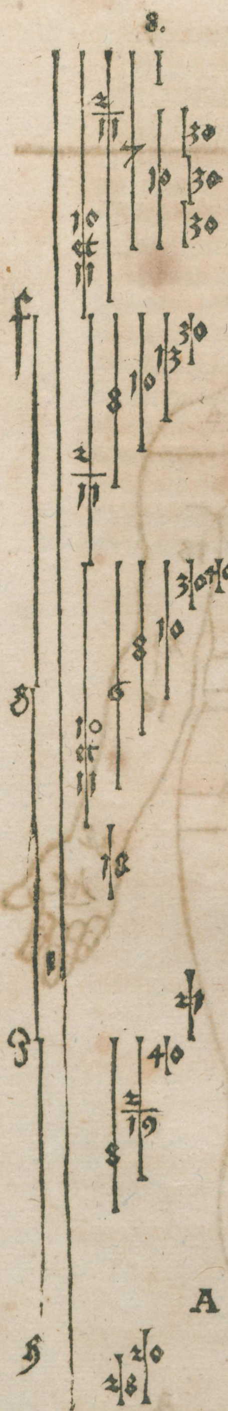
Als ick nu alle lenghte / dickte ende breede / ordentlijck by de dry oprechte linien beschreven eñ geteeckent hebbe/ als dan treck ick de ghestaltenisse met linien na mijn goetduncken daer in/ofte als ick het hebben kan/ zoo stelle ick eenen Mensche van dier ghelijckenissen voor my / ende treck de linien nae hen / twelck altijt beter valt/ als tghene ick na mynen eyghen sin ghemaect hebbe.

Oock ist zonderlingh aen te mercken/ (als men de linien des Mans ghestaltenisse in treckt) hoe de Natuer den Man zoo meersterlijc ghemaect heeft/ ghelijck als of het boven Lichaem van twee stucken opde beenen ghezet waer/ want op beyden syden van het beghinsel der Heupen/gaet eene Vrouwe van boven af/tot om den Buyck. Desghelijcken achterwaerts boven de Billen/ twelck ick dan int teeckenen met eene byzondere linie wil aenwijsen/ghelijck hier na voor ooghen staet / in het van beyden ziende/ ende oock van vorren/ eñ van achteren ziende beelt.

Desen Man beteeckene ick met een Letter A.

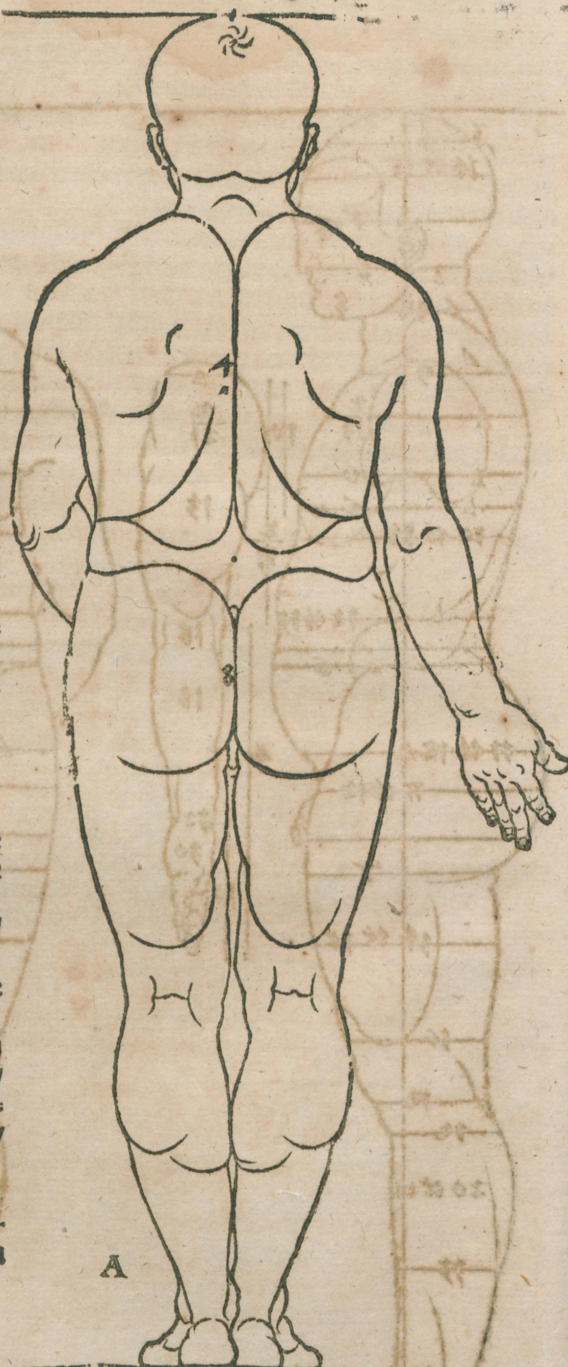

Schepl.
Achterste Wervel.
Voorhooft.

Ooghbraen/
Neus/
Kinne.
Hooghte der Schouderen/
Hooghte des Hals-kuyls/
Der Borst/
Der Orselen/
Tepelen/
Onder de borsten.
In het weecke des Lijfs/ den Navel/beginsel der Heupen.
Eynde der Heupen/
Opde Schaemte.
Eynde der Schaemte/
Eynde der Aersbillen ofte Open dicte der Beenen.
Boven de Knie/
Midden in de Knie/ onder de Knie/
Eynde der buytenste Wapen/
Eynde der binnenste Wapen/

Hoochte des gewichts op den Voet/
Eynde der Enckelen/
Solen der Voeten.

A

A

Nu wil ick een sterck Boerachtich Wijf beschrijven / die seven haerder hoofden lanc is / gelijck den vorigen Man / twelck ick doe door de selve ordinantie / maer voor de drie Linien stel ic inde selve plaets Puncten daer mede ick die langte der Lidtmaten mete / ende ick en door-treck die selve puncten gene met dwars Linien inde dicte noch breete des van besyden siende / ooc van voren ofte van achteren ziende Beelts / maer ic set getal eñ cyferen aen de selve plaets der dwars Linien by de puncten dewelcke aenwijsen hoe dick ofte breet dat van besyden ofte van voren siende Beelt aen die selve plaets moet zijn. Dese manier sal ic hier na by alle Beelden ghe bruycken / om dat de trecken ofte Linien niet te veel in malkanderen souden komen.

Nu mete ick eerst die Leden nae der lenghte.

Van den scheydel tot de schouder leden een 10. deel ende twee 23. deel.
Maer van den Hooft-scheydel tot den Hals-kuyl 2. elfste deelen.
Van den Hooft-scheydel tot het eynde des Kins een 7. deel.
Vande Kinne opwaerts tot de hoochte des achterste wervels vant Hooft een 8. deel.
Maer vande Kinne opwaerts tot het eynde des Voorhoofts een 10. deel.
Dese 10. deelen deyle ic in drie gelijcke deelen / in het bovenste stel ick het Voorhooft / in het ander Neuse / Oogen ende Ooren / in het derde Mont ende Kin / ende onder de kinne maecke ick het Vleesch beter nederwaerts.

Vande hooghte des Hals-kuyls tot {
in het weecke des Lijfs een 5. deel.
onder de Borst een 7. deel.
op de Tepelen een 9. deel.
onder de voorste Oxelen een 15. deel.
op de hoochte de Borst een 28. deel.

De Oxselen zijn achter altijt wat leegher als voor.

Van het weecke des Lyfs tot {
inden Navel een 22. deel.
het eynde der Heupen een 9. deel.
het eynde des Buycks een 8. deel.
het eynde des schaemte een elfste deel.
het eynde der Aers-billen een vijfte deel.

Vande Voetsoelen opwaerts tot de hoochte der splete ofte reets een 20. deel.
Maer vande solen tot de buytenste Enckelen des scheenbeens een 28. deel.
Van het eynde der Enckelen opwaerts tot midden in de Knie twee 9. deelen.
Ofte ick sette de Knye door den vergelijcker / gelijck daer voor / soo wordt de Knye leegher dan te voren / maeckt 'tgene ghy wilt / wt het middel des Knies opwaerts een 30. deel / daer eynde ick de Knie / desgelijcks een 30 deel daer onder eynde ic het onderste des Knies. Wt het midden des Knies opwaerts een 8. deel / daer eynde ick die Kuyten / ende den voet maecke ick lanck een 6. deel. Daerna make ic den Arm lanck wt het Oxsel-lidt tot den Elleboog twee 11. deelen / wt den ellenboge tot het eynde des Vingers een vierden deel.
Van het eynde des Vingers tot het gewricht des Hants een thiende deel.
Gelijck ick de lenghte der Lidtmaten aengewesen hebbe / soo mete ick in de plaets de dickte van des bezijden siende Beelts by de puncten der voorgesette langhte.

Dat van besyden siende Hooft / maecke ick door de puncten des achterstē wervels dick een negende deel.

Merckt soo altijt op die puncten soo en sult ghy niet doolen.

Maer by het punctgen des Hoofts een 24 deel ende een 15. deel.

Boven de Ooghbraen ooc een 14. eñ 15. deel.

Boven t'Hooft ende Neus een 8. deel.

Boven de Kin ende Hals ooc een 8. deel. Eñ den Hals een 12. deel.

Maer by den Halskuyl een 10. deel.

By de hooghte der Borst / een 7. deel.

By de Oxselen / twee 13. deel.

Boven de Tepelen / een 12. eñ een 13. deel.

Onder de Borsten / een 7. deel.

In het weecke / een 7. deel.

By den Navel / een 10. eñ een 11. deel

By het eynde der Heupen / een 8. ende een 10. deel.

Het Been onder de Aersbillen / een 7. deel.

Boven de Knie / twee 10. deel /

Midden in de Knie / een 12. deel.

Onder de Knie / ooc een 12. deel.

Midden onder de Kuyten / een 20. ende een 22. deel.

By het eyn de der Kuyten / een 12. deel.

Het Been onder / recht boven den Voet / een 18. deel.

Daer na maeck ick de dickte des van besynden zienden Arms.

In de Oxsel / een 11. deel.

Onder de Oxsel een 12. deel.
In den Elleboghe, een 20. deel.
Voor den Ellenboghe een 7. deel.
By de Hant/ een 34. deel.
Ende het hol der Hant/ een 27. deel.
Daer na make ick de breede der deelen des van voren zienden Wyfs/ by alle puncten die by de oprechte linie staen.
Dat van voren ziende Hooft/ maeck ick by den achtersten werbel des Hoofts breedt/ een 18. ẽn 19. deel.
Boven het Voorhooft/ een 15. ẽn 16. deel.
Boven de Ooghbraen/ een 9. deel.
Boven de Ooren een 8. deel.
Boven de Neuse/ een 10. deel.
Den Hals onder de kin een 12. deel.
Boven het Schoudervleesch/ by den Halskuyl/ een 5. deel.
Ẽn daer onder staen de Oxsel Ghelederen wyt van malckanderen twee 11. deel.
Ẽn ick make de Oxselleden boven de Borst breet/ vier 15. deel.
Tusschen de Oxselen/ een 6. deel.
Tusschen de Tepelen een 8. deel.
Onder de Borsten/ een 10. ẽn een 11. deel.
In het weecke een 5. deel.
Boven den Navel/ een 4. deel.
By het eynde der Heupen/ een 7. ẽn 8. deel.
Op dese linien staen de Leden der Heupen wyt van malckanderen/ twee 11. deelen.
Ẽn het Been by het eynde der Schaemte/ make ick breet/ een 15. ẽn 16. deel.
Boven de Knie/ twee 21. deelen.
Midden in de Knie/ twee 25. deel.
Onder de Knie oock twee 25. deelen.
Midden in de Wapen een 22. ẽn 24. deel.
By het eynde der Wapen een 14. deel.
Het Been boven 't ghewrichte/ een 26. deel.
Voor bey de Enckelen een 25. deel.
Maer den Voet maeck ick breedt/ een 16. deel.
Ẽn achter de Verssen ofte Hielen/ een 28. deel.
Oock maeck ick achter het Wyf/ tusschen de Oxselen breet/ een 5. deel.
Den Aers van beneden opwaerts ghespleten/ een 6. deel.
Den/ van voren zienden Arm/ make ick onder de Oxselẽ nederwaerts breet/ een 16. deel.
By den Ellenboghe/ een 19. deel.
Voor den Ellenboge/ inde breete des Arms een 15. deel.
Voor by de Hant/ een 27. deel.
Ende de open Hant een 16. deel.
Daer na treck ick in dit ghemerck/ de ghestalt linie des Wyfs/ van beyden ziende/ oock van voren ẽn van achteren.
Ende zeer nau zal men acht daer op nemen/ waer de ghestalt linien/ neffen dit ghemerck/ engher ofte wyder ghetrocken worden/ Alzoo ick dat hier navolghende hebbe afgeteeckent:
Ende dit Wyfs teecken is A j.

A I

A I

Scheydel des
Hoofts.
Den achtersten
Wervel.
Voorhooft.

Ooghbraen.
Neus.
Kin.

Hooghte des
Halskuyls.
Hooghte der
Borst.
De voorste Oxse-
len.

Tepelen.

Onder de Borst.

In het weecke.

In den Navel.

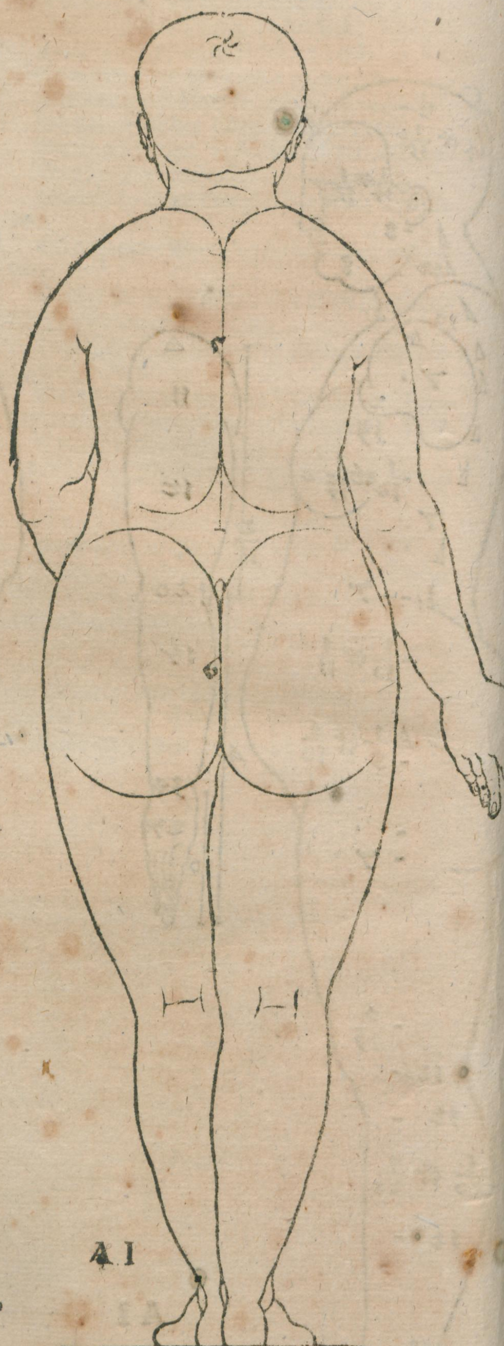
Eynde der Heu-
pen.
Eynde des
Buycks.
Eynde der
Schaemte.
Eynde der Aers-
billen.

Boven de knie.
Midden in de
knie.
Onder de knie.

Eynde der bin-
nenste kuyten.

Hooghte des
Ghewrichts.
Eynde der Enckel-
len.
Onderste des
Voets.

A I

Voorder wil ick eenen Man beschrijven die zal 8. synder Hoofden langh worden/daer in ghebruyck ic dese nabeschreven manier: Ick mete eerstelijck de lenghte der Litmaten alzoo:

Van den Scheydel des Hoofts tot den Halskuyl/een 6. deel.
Maer van den Scheydel tot het eynde des Kins/een 8. deel.
Van het eynde des Kins opwaerts/tot het eynde des Voorhoofts/een 10. deel.
Daer in deyle ick het Aenghezicht na de lenghte als voor verhaelt.
Voorder mete ick van den Scheydel tot in het weecke des Lyfs/een 3. deel.
Van de hooghte des Halskuyls/tot onder de Oxselen/een 14. deel. Maer op den Rugghe staen de Oxselen leegher.
Van de hooghte des Halskuyls/tot op de Tepelen/een 10. deel.
Van den Hoofscheydel/tot aen de Splijtinghe des Mans/een 2. deel.

Van het weecke tot
- in den Navel/een 29. deel.
- het beghinsel der Heupen/een 18. deel.
- het eynde der Heupen/ een 20. eñ een 18. deel.
- op de Schaemte/twee 13. deelen.
- tot het eynde der Aersbillen/ een 10. eñ 11. deel.

Van het eynde der Billen tot het eynde der Nieren/een 40 deel.
Van het eynde der Billen tot de Dyen ofte dickte des Beens/een 15 deel.
Van het eynde der Voetsolen opwaerts/tot de buytenste Enckels des Scheenbeens/ een 27 deel.
Maer van het eynde der Enckelen opwaerts/ tot op de hooghte des Ghewrichts/ een 21 deel.
Van het eynde der voorghemelde Enckelen opwaerts/tot midden in de Knie/een 14 deel.
Ofte ick zette de Knie door den Verghelijcker aen zijn plaets/ghelijck by het eerste Beelt aen ghewesen is.
Van het midden des Knies opwaerts/ een 30 deel. Daer eyndet de Knie.

Wt het midden des Knies neerwaerts/
- een 30 deel/daer eyndet de Knie.
- een 9 deel/ daer eyndet de buytenste Kuyten.
- een 15 eñ 16 deel/daer eyndet de binnenste Kuyten.

Daer nae make ick de lenghte des Arms.
Van de hooghte des Halskuyls/daer de Schouder-leden in staen/ tot in den Ellenboghe/ een 5 deel.
Van den Ellenboghe tot het eynde des Vinghers/een 4 deel.
Van het eynde des Vinghers tot int ghewricht der Hant/een 10 deel.
Daer na maeck ick de dickte des Mans/na der syden.
In het eerste punct des achtersten Wervels/ dick een 10 deel.
Over de Ooghbraen/een 8 deel.
Over het Hooft eñ Neuse/ een 9 deel.
Over Kin eñ Hals/een 10 deel.
Den Hals onder de Kin/een 16 deel.
Beter nederwaerts/een 14 deel.
By den Halskuyl een 12 deel.
By de hooghte der Borst/ een 7 deel.
Over de Tepelen/ een 7 deel.
Onder de Borsten/een 14 eñ 15 deel.
In het weecke/een 16 eñ 17 deel.
Boven den Navel/een 17 eñ 18 deel.
By het beginsel der Heupen/een 8 deel.
By het eynde der Heupen/een 7 deel.
Over Been eñ Billen/ tot op de Schaemte/ een 15 deel.
Eñ het Been maeck ick onder de Billen dick/ een 9 deel.
Midden int bovenste Been/een 19 eñ 20 deel.
Op de Knie/een 14 deel.
Midden in de Knie/een 15 deel.

Onder de Knie/een 16 deel.
Midden in de Kuyten/ een 13 deel.
By het eynde der Kuyten/ een 17 deel.
Onder by den Voet/ een 24 deel.
Eñ den Voet maeck ick lanck/een 6 deel.
Daer na maeck ick den Arm nae der syden dick.
In de Oxsel/een 13 deel.
Onder de Oxselen/ een 17 deel.
In den Ellenboghe/een 24 deel.
Voor den Ellenboghe/een 22 deel.
Int Ghewricht der Hant / een 40 deel.
Eñ de holle Hant/ een 34 deel.
Daer na maeck ic by alle puncten de breeten/ des van voren zienden Mans alzoo:
Int Hooft boven de stern ofte Voorhooft/ een 9 deel.
Boven de Ooghbraen/ een 10 deel.
Boven de Ooren/een 17 deel.
Boven de Neuse/een 12 deel.

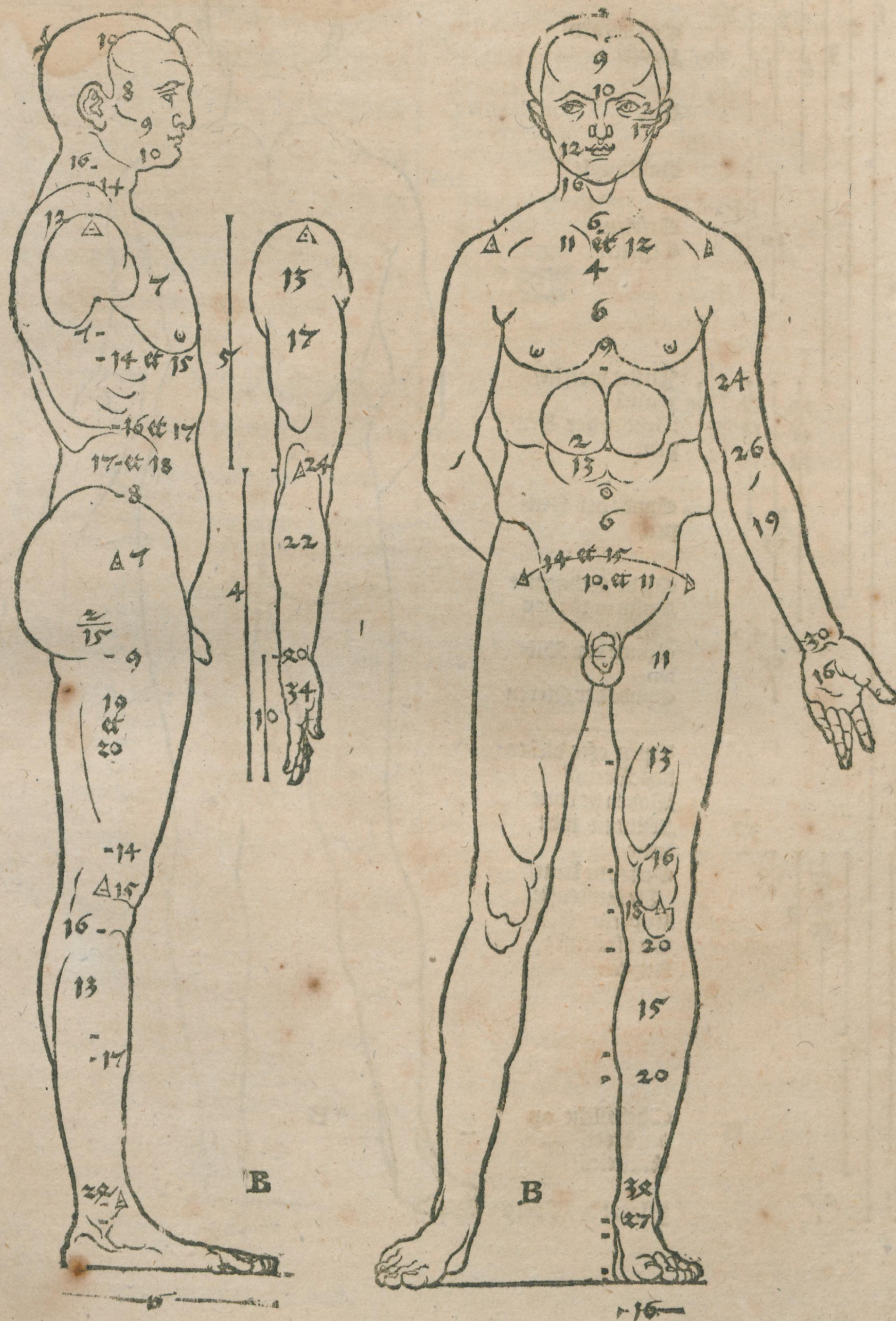
Den Hals is onder de Kinne/ een 16 deel.
By den Halskuyl maeck ick de Schouderen breet/ een 6 deel.
Daer onder staen de Oxsel leden ofte Schouderen wijt van malckanderen/ een 11 ende 12 deel.
De Borst maeck ick boven de Oxsel breet/ een 4 deel.
Tusschen de Oxselen/ een 6 deel.
Tusschen de Tepelen/ een 9 deel.
In het weecke/ twee 13 deelen.
By het beghinsel der Heupen/ een 6 deel.
By het eynde der Heupen/ een 10 eñ 11 deel.
In dese hooghte staen de Beenen in de Heupen wijt van malckanderen/ een 14 eñ 15 deel.
Ende het Been maeck ick boven onder de Billen breet/ een 11 deel.
By de Dyen ofte dickte des beens/ een 13 deel.
Boven de Knie/ een 16 deel.
Midden in de Knie/ een 18 deel.
Onder de Knie/ een 20 deel.
Midden in de Kuyten/ een 15 deel.
By het eynde der Kuyten een 20 deel.
Maer het Been boven het Ghewricht des Voets maeck ick breet/ een 34 deel.
Eñ door de Enckelen een 27 deel.
Maer den Voet voor een 16 deel.

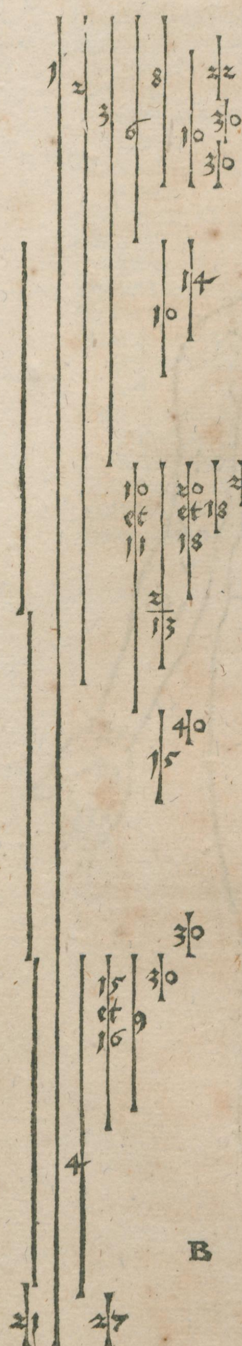
Daer na maeck ick den Arm onder de Oxselen midden in de Muys breet/ een 24. deel.
Achter den Ellenboghe/ een 26 deel.
Voor den Ellenboghe/ een 19 deel.
By het ghewricht der Hant/ een 30 deel.
Eñ de open Hant van binnen/ een 16 deel.

Den van achteren zienden Man/ make ick tusschen de Schouderen breet/ een 5 deel.
Eñ het achterste opghespleten/ een 10 deel.
De Verssen ofte Hielen/ maeck ick breet/ een 28 deel.

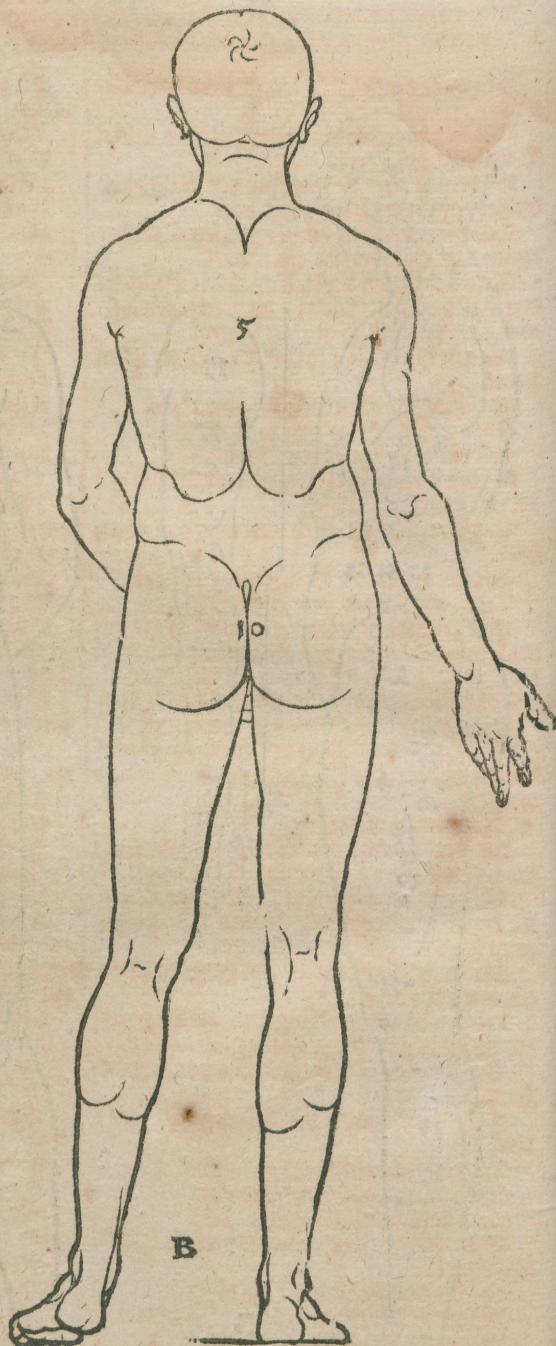
Daer na treck ick de ghestalt linien/ by alle vermerckte puncten/ desen Man na der syden/ van voren/ ende van achteren te zien/ ghelijck hier na opghe trocken staet.

Schepdel/
Voorhooft/
Ooghbraen/
Nense/
Kin/
Hals kuyl/
Orselen/
Tepelen/
In het weecke/
Navel/
Beghin der Heupen/
Eynde der Heupen/
Op de Schaemte
Splijtinghe des Mans/
Eynde der Billen/
Eynde der Nieren
Open ofte dickte des Beens/
Boven de knie
Midden inde knie/
Onder de knie/
De buytenste kuyten/
De binnenste kuyten/
Ghewricht op den Voet/
Enckelen/
Platte des Voets

Hier na wil ick den voorbeschreven Man een ghelyck matich Wyf beschryben/ die zal ooc acht haerder Hoofden langh wesen/ daer toe ghebruyck ick dese nabeschreven ordeninghe.

Ick mete eerstelijc de lenghte der Lidtmaten:

Van der hooghte der Scheydel/ tot in den Halskupl een 6 deel.

Wederom van de hooghte der Scheydel/ tot het eynde des Kins een 8 deel.

Van het eynde des Kins opwaerts/ tot het eynde des Voorhoofts een 10 deel.

Dese 10 deelen deyl ick oock in 3 ghelijcke deelē/ als voor verhaelt is tot het Voorhooft/ Neus eñ Kin/ die ghelyck te deelen.

Wt den Halskupl tot het weecke/ zet ic een 5 deel.

Tot onder de Oxselen/ een 16 deel.

Tot op de Tepelen/ een 11 deel.

Tot onder de Borst/ een 9 deel.

Wt het weecke tot het eynde der Billen/ een 11 eñ 12 deel.

Tot het eynde der Schaemte/ een 13 eñ 14 deel/

Tot het eynde der Heupen/ een 10 deel.

Tot in den Navel/ een 40 deel.

Van het plat des Voets opwaerts tot onder aen de Enckelen des Scheenbeens/ een 30 deel.

Tot de hooghte des Gewrichts/ een 21 deel.

Tot midden in de Knie/ een 8 eñ 9 deel.

Oft ic zet de Knie door de Lije aende plaets wt het midden des Knies/ opwaerts/ een 26 deel.

Daer eynde ick de Knie.

Wt het midden des Knies nederwaerts tot het eynde der Kuyten/ zet ick een 8 deel.

Daer na maeck ick de lenghte des Arms/ wt het Schouderghelidt tot den Ellenboghe een 5 deel.

Van den Ellenboge tot het eynde der Vingheren/ een 4 deel.

Van het eynde des Vingers achterwaerts/ tot het Ghewricht des Hants/ een 10 deel.

Daer na maec ic de dicte des van bezyden zienden Wyfs.

In't Hooft boven het Voorhooft / een 9 deel.

Boven de Ooghbraen/ een 16 eñ 17 deel.

Boven de Neuse/ twee 19 deelen.

Boven Hals eñ Kin/ een 11 deel.

Den Hals maeck ick onder de Kin dick/ een 17 deel.

By den Halskupl/ een 14 deel.

Boven de Borst / een 9 deel.

Boven de Tepelen/ een 8 deel.

Onder de Borsten/ een 9 deel.

In het weecke een 9. deel.

Boven den Navel/ een 8 deel.

By het eynde der Heupen/ een 6 deel.

Eñ het Been boven de Aersbillen/ twee 17 deelen.

Boven de Knie/ een 14 deel.

Midden in de Knie/ een 16 deel.

Midden in de Kuyten/ een 14 deel.

By het eynde der Kuyten/ een 18 deel.

Maer t'Been boven het Ghewricht/ een 26 deel/

Voor de Enckelen/ een 17 deel.

Eñ desen Voet maeck ick langh/ een 7 deel.

Daer na maec ic de dickte des Arms.

In de Oxselen/ een 14 deel.

Onder de Oxselen/ een 18 deel.

Achter den Ellenboghe/ een 26 deel.

Voor den Ellenboghe een 24 deel.

By het ghelidt des Hants/ een 40 deel.

Eñ de Hant int holle/ een 36 deel.

Daer naer maeck ick de breedte des van voren ziende Wyfs alzoo: Het Wyf is in het punct des Voorhoofts breet/ twee 19 deelen.

Boven de Ooghbraen/ een 10 deel.

Boven de Neuse/ een 12 deel.

Eñ den Hals onder de Kin/ een 17 deel.

Boven het Schoudervleesch by den Halskupl/ een 7 deel.

Daer onder staen de Schouderleden wijt van malckanderen/ een 7 deel.

Maer de breete boven de Borst en Oxselen een 9 en 10 deel.

Tusschen de Oxselen/ een 7 deel.

Tusschen de Tepelen / een 10 deel

In het weecke/ een 7 deel.

Boven de Navel/ twee 11 deelen.

By het eynde der Heupen/ een 9 eñ 10 deel.

Eñ op dese linie stel ic het Been eñ Heupen een 7 deel wijt van malcanderen/ eñ het Been make ic onder de Schaemte neerwaerts breet een 10 deel.

Boven de Knie een 15 deel.

Midden in de Knie/ een 18. deel.

Midden in de Kuyten/ een 16 deel.

By het eynde der Kuyten/ een 19 deel

Maer het Been by het Ghewricht / een 34 deel.

Voor de Enckelen/ een 29 deel.

Onder de Enckelen/ een 31 deel.

Eñ den Voet maeck ick voor breet/ een 20 deel.

Daer na maeck ick den van voren zienden Arm in de Muys/ breet een 24 deel.

Achter den Ellenbogh/ een 28 deel.

Voor den Ellenboghe/ een 22 deel.

By het Ghewricht der Hant/ een 34 deel.

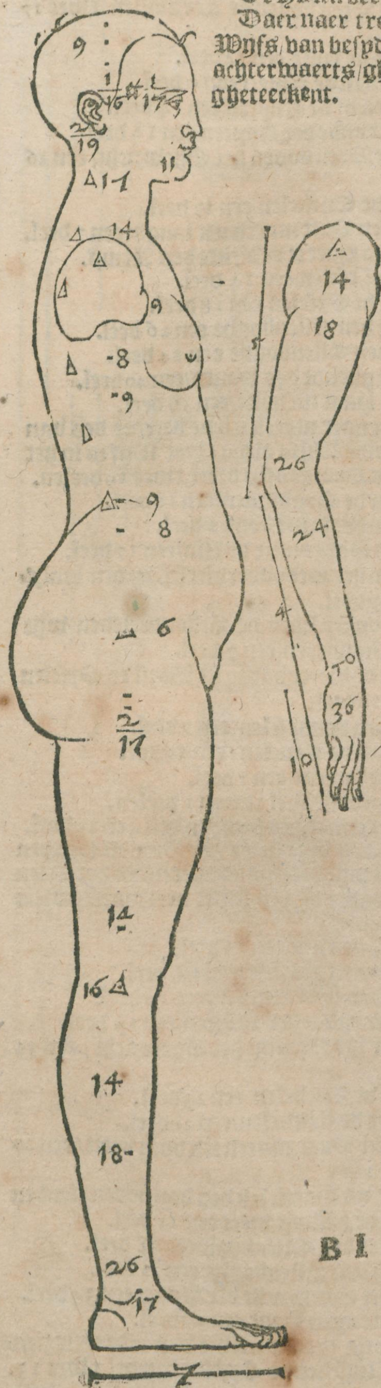
Eñ die open Hant/ een 20 deel.

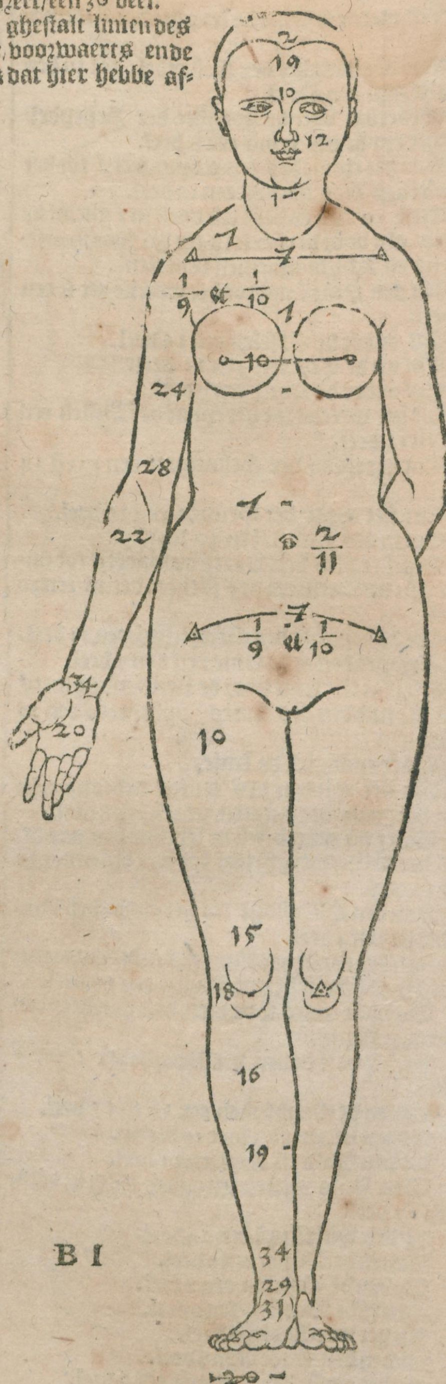
Daer na maeck ick het van achteren ziende Wijf/ tusschen de Oxselen breedt/ twee 13.

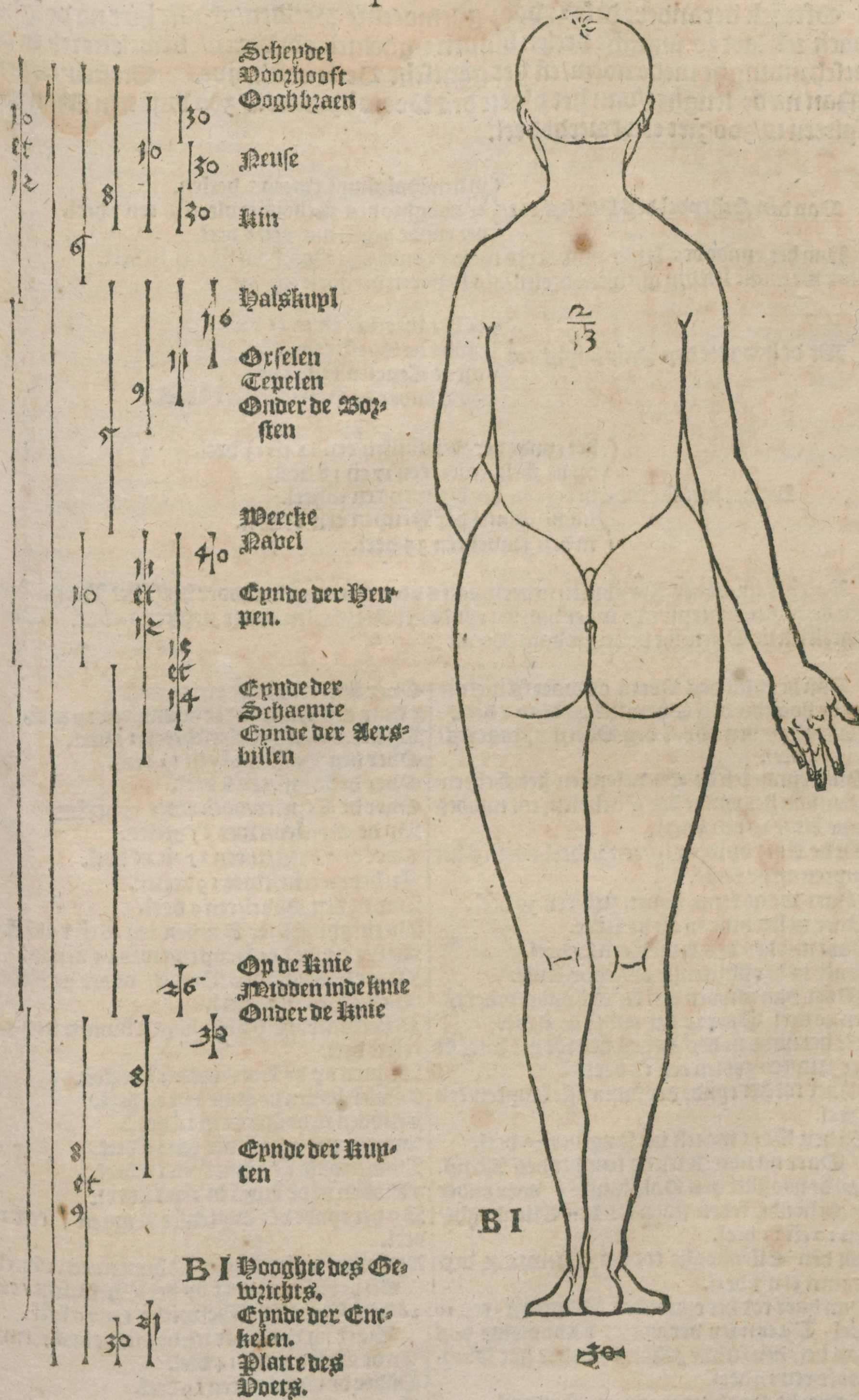
deel eñ den Aers van onderen opghespleten/ een 9. deel.

De Hielen der Voeten breet/een 30 deel.

Daer naer treck ick de ghestalt linien des Wyfs/van besyden ziende, voorwaerts ende achterwaerts/ghelyck ick dat hier hebbe afgheteeckent.

Scheydel
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kin
Halskuyl
Oxselen
Tepelen
Onder de Borsten
Weecke
Navel
Eynde der Heupen.
Eynde der Schaemte
Eynde der Aersbillen
Op de knie
Midden inde knie
Onder de knie
Eynde der kuyten
B I
Hooghte des Gewichts.
Eynde der Enckelen.
Platte des Voets.
B I

Ofte ick verandere dese 2. voor-ghemaeckte Beelden/ghelijc hier na volght/ doch ick laet zommighe deelen blijven/ ghelijck als voren/ dewelcke ick in de beschrijvinghe mede noem/eñ het gantsche Beelt beschrijve. Eerstelijck den Man na de lenghte/van het platte des Voets opwaerts zoo wijt den Man ghespleten is/zoo ziet een tweede deel.

Van den Schepdel des Hoofts tot
- in den Halskupl twee 11 deelen.
- de hooghte des Schoudervleesch een 7 deel.
- het eynde des Kins/ een 8 deel.

Van het eynde des Kins opwaerts tot het eynde des Voorhoofts/een 10 deel. daer wt make ick dry ghelijcke deelen/als te voren verhaelt is.

Wt de hooghte des Halskupls tot
- in het weecke/ twee 11 deel.
- onder de Borst/ een 9 deel.
- op de Tepelen/een 11 deel.
- voor onder de Oxselen/ een 16 deel.

Wt het weecke tot
- het eynde der Aersbillen/een 12 eñ 13 deel.
- op de Schaemte/ een 17 eñ 18 deel.
- het eynde der Heupen/een 10 deel.
- int beghinsel der Heupen/een 24 deel.
- in den Navel/een 35 deel.

Von het eynde der Aersbillen nederwaerts heen af/een 40 deel/daer heeft het Been achter een bezonder indiepinghe/maer van het eynde der Aersbillen onder zich/een 14 deel/ Daer maeck ick de Open/int bovenste vant Been.

Van het plat des Voets opwaerts mete ic tot de hooghte des Ghewrichts/een 22 deel.
Maer van den Sool des Voets opwaerts/ een 32 deel.
Daer eynde ick de Enckelen aen het Scheenbeen/van het eynde der Enckelen/ tot midden in de Knie is een 4 deel.
Wt de Knie opwaerts/een 20 deel/daer is het buyten op de Knie.
Maer wt de Knie/boven zich/een 30 deel.
Daer is het binnen op de Knie.
Vant midden des Knies/een 80 deel.
Daer is het buytenste onder de Knie.
Maer van midden des Knies/onderwaerts/ een 40 deel. Daer is het onder de Knie.
Wt het midden des Knies hen tot het wterste der Kuyten/zet ick een 10 deel.
Maer tot het eynde der binnenste Kuyten/een 9 deel.
Eñ den Voet maeck ick langh/een 6 deel.

Daer na maeck ick de lenghte des Arms/ van de hooghte des Halskupls / daer onder de Schouderleden staen tot den Ellenboghe/ een 10 eñ 11 deel.
Wt den Ellenboghe tot het Ghewricht des Hants/een 7 deel.
Van daer tot het eynde der Vinghers/een 10 deel/ Daer naer verandere ick de dickte des van beyden ziende Mans / over het Voorhooft/een 10 deel.
Boven de Ooghbraen/ een 17 eñ 18 deel.
Over de Neuse eñ tHooft/ twee 19 deelen.
Over Kin eñ Hals/een 10 deel.
Maer den Hals onder de Kin/een 17 deel.
By het Schoudervleesch/een 15 deel.
Over den Halskupl/een 12 deel.
Over de Borst/een 8 deel.
Over de Tepelen/oock twee 15 deelen.
By de Oxselen/twee 15 deelen.
Over de Borsten/een 15 eñ 16 deel.
In het weecke/twee 19 deelen.
Boven den Navel/een 9 deel.
By tbeghinsel der Heupen/een 16 eñ 17 deel.
By het eynde der Heupen/twee 15 deelen.
Maer de dickte des Beens/ onder de Aersbillen/een 19 eñ 20 deel.
Nederwaerdts by de Open binnen beens/ een 10 deel.
Buyten op de Knie/ twee 27 deelen.
Binnen boven de Knie/een 14 deel.
Midden in de Knie/een 16 deel.
Buyten onder de Knie/een 17 deel.
Binnen onder de Knie/een 16 deel.
Midden in de Kuyten/een 14 deel.
By het eynde der buytenste Kuyten / een 15 deel.
By het eynde der binnenste kuyten/een 16 deel.

Eñ het Been onder by het Ghewricht/een 26 deel. Door het Ghewricht/ een 20 deel.

Daer na verander ick de dickte des Arms
In de Oxselen/een 14 deel.
Onder de Oxselen/een 19 deel.
In den Ellenboghe/een 26 deel.
Door den Ellenboghe/ een 25 deel.

Int

Int Ghewricht der Hant/een 44 deel.
Eñ de holle Hant een 34 deel.

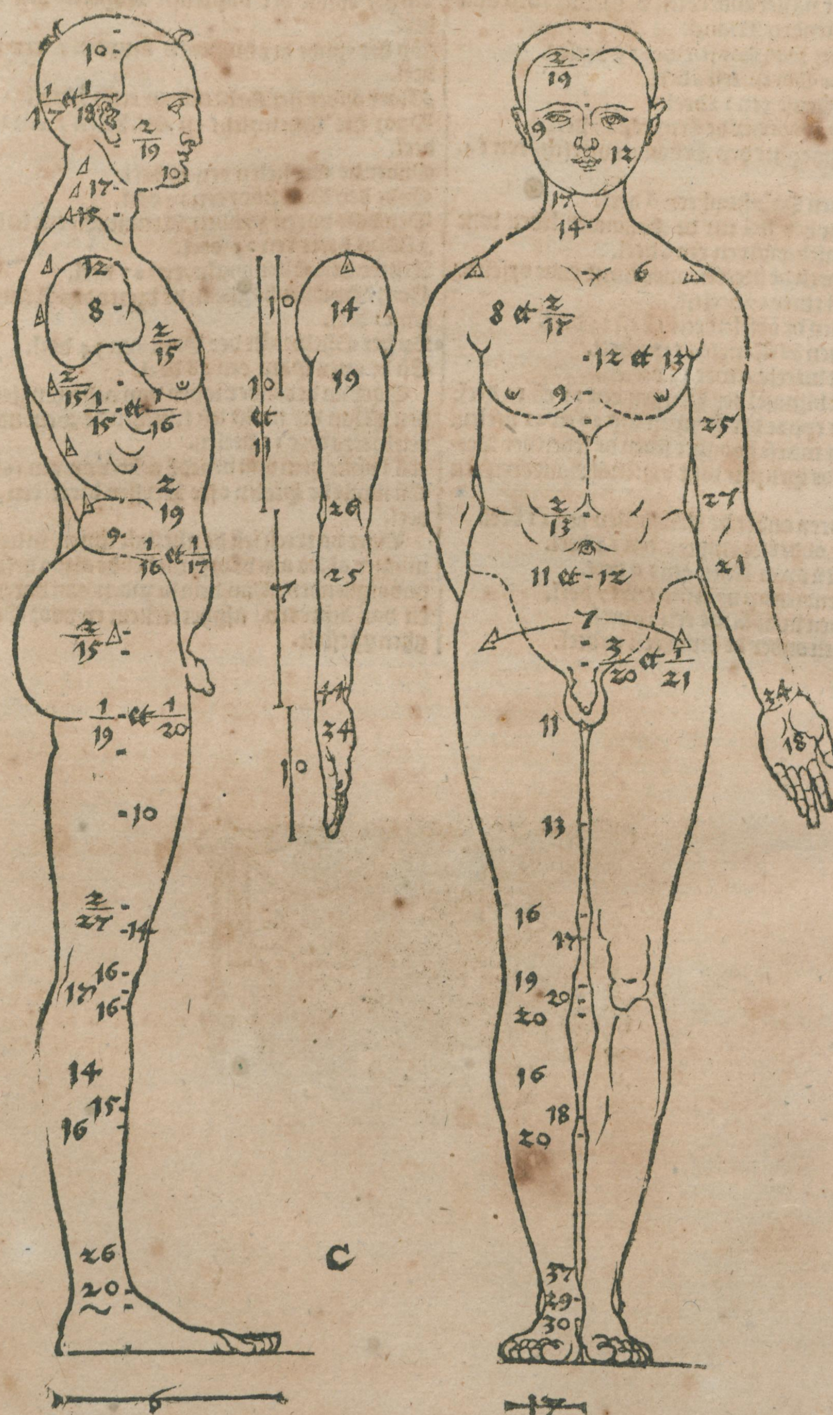
Daer na verandere ick de breedte / des van voren zienden Mans.
Over het Voorhooft/twee 19 deelen.
Over de Ooren een 9 deel.
By de Neuse/een 12 deel.
Den Hals onder de Kin/een 17 deel.
By de hooghte des Schoudervleesch/ een 14. deel.
Over den Halskuyl een 6 deel.
Daer onder stel ick de Schouder leden wijt van malckanderen/een 6 deel.
Eñ maeck de breeten over borst ende orselen/ een 8 eñ twee 17 deelen.
Tusschen de orselen/een 12 eñ 13 deel.
Tusschen de Tepelen een 9 deel.
In het weecke/twee 13 deelen.
By het biginsel der Heupen/een 11 eñ 12 deel.
By het eynde der Heupen/dry 20 eñ 21 deelen.

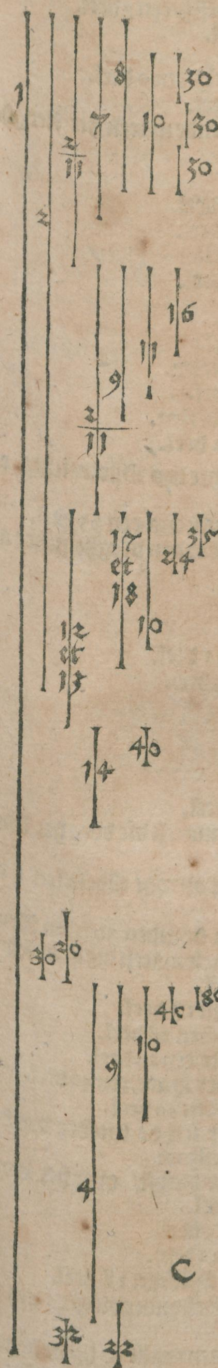
Ende in dese hooghte staen de leden der Beenen in de Heupen/wijt van malckanderen/een 7 deel.
Het Been onder de Aersbillen/een 11 deel.
By de onderste Kuyten/een 13 deel.
Buyten op de Knie/ een 16 deel.
Inwendich op de Knie/een 17 deel.
Midden in de Knie/een 29 deel.
Buyten onder de Knie/een 20 deel.
Binnen onder de Knie/ een 20 deel.
Midden in de Kuyten een 16 deel.
By het eynde der buytenste Kuyten/ een 18 deel.
By het eynde der binnenste Kuyten / een 20 deel.
Maer onder het Scheenbeen een 37 deel.
Door het Ghewricht eñ Enckelen / een 29 deel.
Onder de Enckelen een 30 deel.
Ende den Voet voor een 17 deel.
Den van voren zienden Arm make ick in de Muys breet/een 25 deel.
Achter den Ellenboghe/een 27 deel.
Voor den Ellenboghe in dē breete des Arms/ een 21 deel.
By het Ghewricht der Hant/een 34 deel.
Eñ de open Hant/een 18 deel.

Daer na verander ic den van achteren zienden Man die make ick tusschen de Schouderen breet/twee 11 deelen.
Eñ splijte hem van benedē achter op/een 16 d.
Eñ make de Hielen ofte Verssen breet/ een 33 deel.

Daer na treck ick de ghestalt linien/ in dese manier alzoo als voorsz is/ hebbe alzoo desen navolghenden Man van bezijden/van voren/ eñ van achteren/ afgheteeckent eñ voor Ooghen ghestelt.

C

Scheydel
Voorhooft

Ooghbraen
Neuse

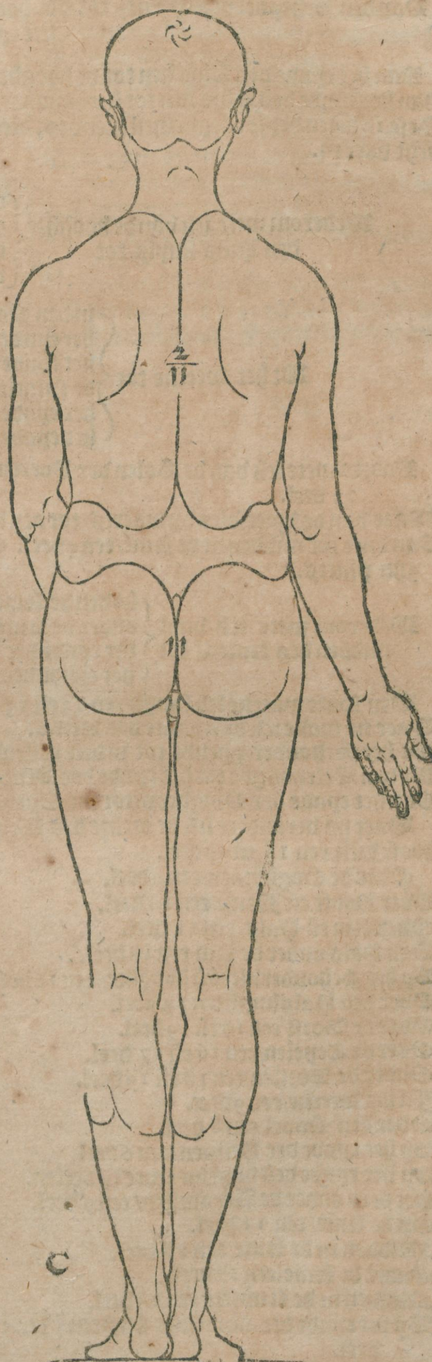
Kinnē
Hooghte der
Schouderen.
Halskuyl

Schouderen
Tepelen
Onder de Bor-
sten.

In het Weerkē
Navel
Beghinsel der
Heupen.
Eynde der Heu-
pen
Op de Schaemte

Eynde der Aerg-
billen
Int Been onder
de Billen
Open ofte dickte
des Beens
Buyten op de
knie
Binnen opde knie
Midden in de
knie
Buyten onder de
knie
Binnen onder de
knie
Eynde der buy-
tenste kuyten
Eynde der bin-
nenste kuyten

Ghewricht des
Voets
Enckelen
Platte des
Voets.

Hier na wil ick het Wijf veranderen/ ende mete alzoo.

Van den Schepdel des Hoofts tot
- de hooghte des Halskupltjens/ twee 11 deelen.
- de hooghte des Schoudervleesch/een 7 deel.
- het eynde des Kins/een 8 deel.

Van het eynde des Kins hen tot de hooghte des achtersten Wervels/een 9 deel.
Van het eynde des Kins hen tot het eynde des Voorhoofts/een 10 deel.
Dese 10 delen deyle ick ghelijck hier voor dickmaels verhaeldt is/ ende maeck het Aenghezicht daer in.

Wederom mete ick van de hooghte des Hals-kupls tot
- onder de Oxelen een 17. deel.
- op de Tepelen een 11. deel.
- onder de Borst een 9. deel.
- in het weecke twee 11. deel.

Wt het weecke tot
- in den Navel/een 40 deel.
- het eynde der Heupen een 10 deel.
- het eynde des Buycks twee 17. deelen.
- de splijtinghe des Wijfs/een 7 deel.
- het eynde der schaemte/ twee 13 deelen.
- het eynde der Billen/ een 11 eñ 12 deel.

Voorts mete ick van de Solen der Voeten opwaerts/tot de hooghte des Ghewrichts/ een 23 deel.
Maer van de Voetsolen opwaerts/ tot aen de Enckelen des Scheenbeens/een 35 deel.
Van daer tot midden in de Knie/een 4 deel. Ofte ick zette de Knie door den vergheljicker aen zijn plaets.

Wederom mete ick vant midden des Knies/ tot
- boven de Knie/ een 25 deel.
- onder de Knie/ een 36 deel.
- het eynde der buytenste Kuyten/een 11 deel.
- het eynde der binnenste Kuyten/een 9 deel.

Den Voet maecke ick langh/een 12 eñ 13 deel.
Daer na make ick de lenghte des Arms.
Wt het Schouder-ghelidt tot in den Ellenboghe/twee 11 deelen.
Wt den Ellenboghe tot het eynde der Vinghers/een 4 deel.
Van het eynde der Vinghers/tot int Ghewricht der Hant/een 11 deel.
Daer na verandere ick de dickte des Wijfs/nae der zijden/ en maeck die door het Voorhooft dick/een 18 eñ 19 deel.

Over de Ooghbraen/een 9 deel.
Over Hooft eñ Neuse/een 10 deel.
Over Kin eñ Hals/een 11 deel.
Den Hals onder de Kin/een 18 deel.
By het Schoudervleesch hooghte/ een 16 deel.
Over den Halskupl/een 14 deel.
Over de Borst een 18 eñ 19 deel.
Over de Tepelen/een 16 eñ 17 deel.
Onder de Borsten/een 18 eñ 19 deel.
In het weecke/een 9 deel.
Over den Navel/een 8 deel.
By het eynde der Heupen/een 6 deel
By het eynde des buycks/twee 13 deelen.
Het been onder de Aersbillen/ een 9 deel.
Op de Knie/ een 13 deel.
Midden in de Knie/een 16 deel.
Onder de Knie/een 17 deel.
Midden in de Kuyten/ een 15 deel.
By het eynde der binnenste Kuyten/ een 17 deel.
Maer het Scheenbeen op het Ghewricht/een 26 deel.

Door het Ghewricht over de Enckelen/ een 24 deel.
De dickte des van bezijden ziende Arms verandere ick alzoo/ick maeck die in de schouderen dick/een 16 deel.
Onder de Oxselen/een 18 deel.
In den Ellenboghe/ een 26 deel.
Door den Ellenboghe/een 24 deel.
By het Ghewricht der Hant/een 40 deel.
Ende de holle Hant/een 36 deel.
Daer na verander ick de breedte des van voren ziende Wijfs alzoo:
Het van voren ziende Hooft/ over het Voorhooft/een 19 eñ 20 deel.
Over de Ooren/een 9 deel.
Over de Neuse/een 12 deel.
Den Hals onder de Kin/een 18 deel.
By de hooghte des Schoudervleesch/ een 16 deel.
Eñ de Schouder leden make ic by de hooghte des Halskupls/ wijt van malckanderen een 7 deel.

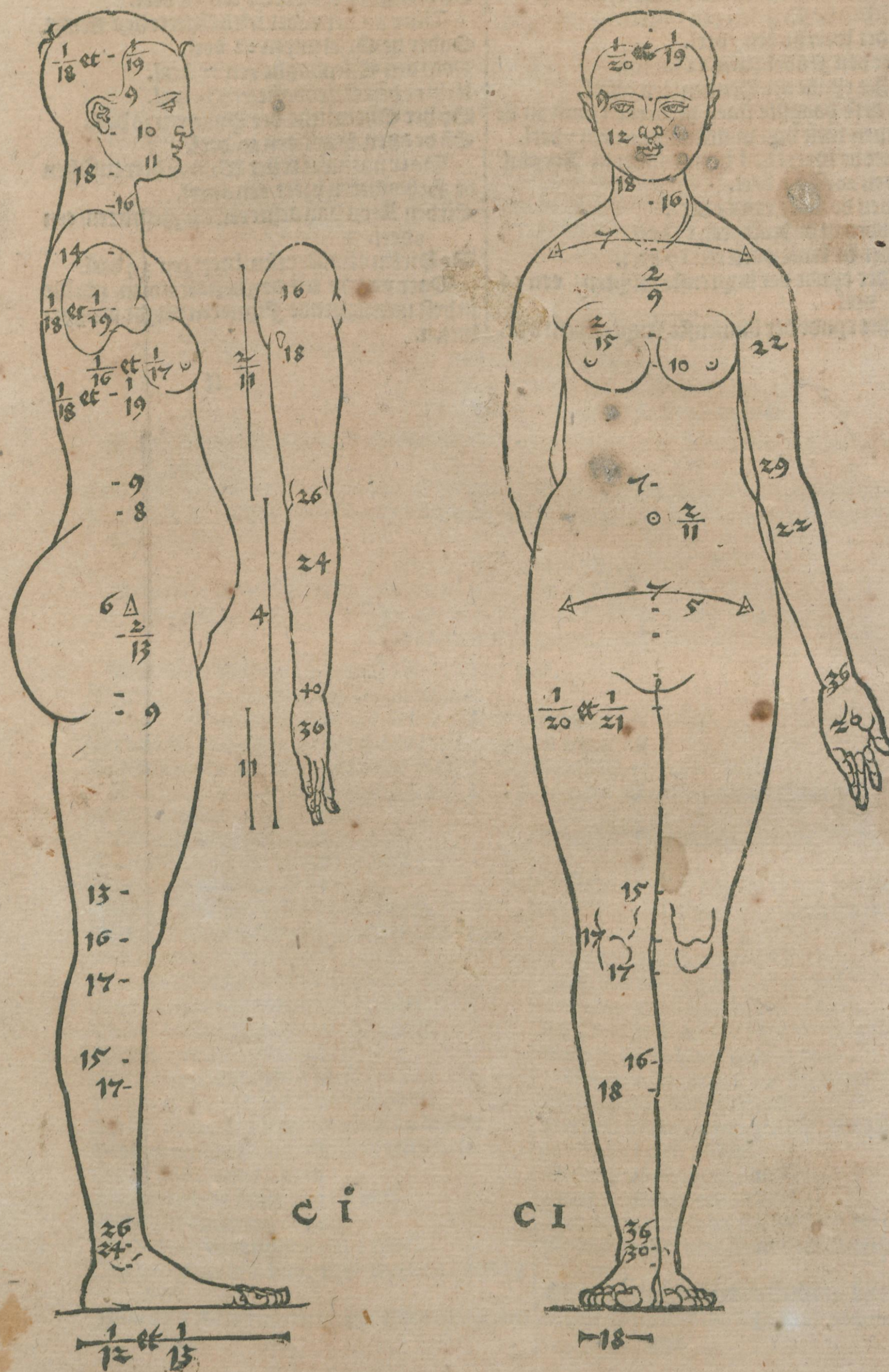
D

De breete over de Borst ende Schouderen/ twee 9 deelen.
Tusschen de Schouderen/twee 15 deelen.
Tusschen de Tepelen/een 10 deel.
In het weecke/een 7 deel.
Over den Navel/twee 11 deelen.
By het eynde der Heupen/een 5 deel.
In dese hooghte staen de beenen oock in de Heupen/wijt van malckanderen/een 7 deel.
Maer de breete des beens onder de Aersbillen/een 20 eñ 21 deel.
Boven de Knie/een 15 deel.
Midden in de Knie/ een 17 deel.
Onder de Knie/oock een 17 deel.
By het eynde der buytenste Kuyten/ een 16 deel.
By het eynde der binnenste Kuyten/een 18 de.
Onder het Scheenbeen/een 35 deel.
Voor het Ghewricht eñ Enckelen/een 30 deel.
Eñ den Voet voor breet/een 18 deel.

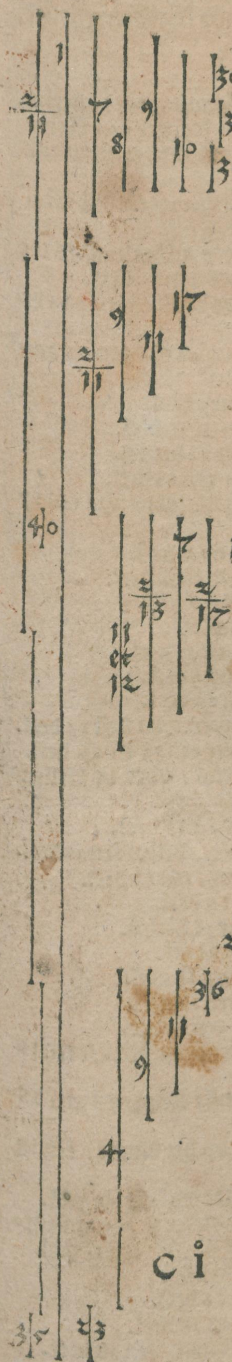
Daer na verander ick de breete des Arms.
Onder de Oxselen/een 22 deel.
Voor den Ellenboghe/een 22 deel.
Achter den Elleboghe/een 29 deel.
By het Ghewricht der Hant/een 36 deel.
Eñ de open Hant/een 20 deel.

Daer na make ic het Wijf/ achter tusschen de Schouderen breet/een 6 deel.
Eñ den Aers van achteren opghespleten/ een 9 deel.
De Hielen ofte Verssen/breet een 34 deel.

Daer na trec ick de ghestalt linien/ ghelijc in dese navolghende Figueren wordt aenghewesen.

1/18 et 1/19
9
10
11
18
16
14
1/18 et 1/19
1/16 et 1/17
1/18 et 1/19
9
8
6 Δ
2/13
9
13
16
17
15
17
26
24
1/12 et 1/13
16
18
2/11
26
24
4
40
36
11
1/20 et 1/19
12
18
16
7
2/9
2/15
10
22
29
7
2/11
22
7
5
36
1/20 et 1/21
20
15
17
17
16
18
36
30
18

C I

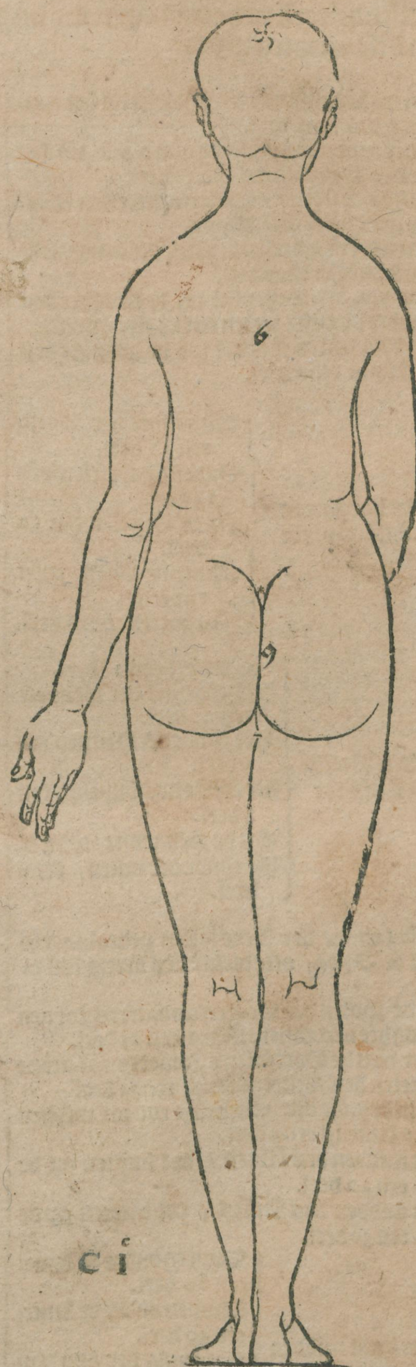

Scheydel
Achterste Wervel des Hayrs.
Voorhooft.
Ooghbraen/
Neus/
Kinne.
Hooghte des scholdervleesch
Hals-kuyls/

Der Orselen/
Tepelen/
Onder de borsten.

In het weecke
Den Navel/

Beghinsel der Heupen.
Eynde des Buycks/
Splijtinghe des Wijfs/
Eynde der Schaemte.
Eynde der Aersbillen/
Boven de Knie/
Midden in de knie/ onder de knie/
Eynde der buytenste kuyten/
Eynde der binnenste kuyten/
Hoochte des gewrichts op den Voet/
Eynde des Scheenbeens/
Platte des Voets.

Hier na wil ic eenen Man beschrijven / van 9 synder Hoofden langh / ende zal ghelijcke ordinantie houden ghelijck ick met de voorgaende beelden ghedaen hebbe / ende oock in de deylinghe der lenghte / vele de voorgaende beelden ghelijc. Van dese mete ick alzoo:

Van de hoochte des Scheydels tot het eynde des Kins / een 9 deel.
Van het eynde des Kins opwaerts / tot het eynde des Voorhoofts een 10 deel.
Alzoo hoogh stel ick oock den achtersten Wervel op het Hooft des Mans.

Ende in dese 10 deelen deyl ick het aengezicht ghelyck voor verhaelt is.
Maer van den Scheydel tot de hooghte des Schoudervleesch / zet ick een 15 ende 16 deel.
Ende van den Scheydel tot de hooghte des Halskuyls / een 6 deel.

Van de hooghte des Halskuyls / tot
- de hooghte der Borst / een 28 deel.
- Onder de Oxselen / een 14 deel.
- Op de Tepelen / een 12 deel.
- Onder de Borst / twee 19 deelen.
- Int weecke een 6 deel.

Van het Weecke des Lyfs tot
- den Navel een 26 deel.
- het beghinsel der Heupen / een 22 deel.
- Het eynde der Heupen / een 9 deel.
- het eynde des buyckx / een 8 deel.
- Op de Schaemte / een 7 d.
- het eynde der billen / een 6 deel.

Van het eynde der Aersbillen nederwaerts tot op de Open / ofte dickte des beens / een 11 deel.
Van de Solen der Voeten opwaerts / tot aen de hooghte des Ghewrichts / een 23 deel.
Maer van de Voetsolen opwaerts / tot aende Enckelen des Scheenbeens / een 35 deel
Van het eynde der Enckelen tot int midden van de Knie / is een 4 deel.
Vant midden des Knies / tot buyten op de Knie / een 20 deel.
Vant midden des Knies / tot binnen op de Knie / een 30 deel.

Maer vant midden des Knies tot
- Buyten onder de Knie / een 80 deel.
- Binnen onder de Knie / een 40 deel.
- Het eynde der buytenste Kuyten een 10 deel.
- Het eynde der binnenste Kuyten / een 9 deel.

Ende den Voet maeck ic langh twee 13 deelen.

Daer na maeck ick de lenghte des Arms / Wt het Schouderlidt / tot in den Ellenboogh / twee 11 deelen.
Wt den Ellenboghe tot het eynde des Vinghers een 4 deel.
Vant eynde der Vinghers achterwaerts tot int Ghewricht des Hants / een 10 deel.

Daer nae maeck ick de dickte / des van besyden zienden Mans.
Int Hooft over het Voorhooft / een 12 deelen.
Over de Ooghbraen / een 9 deel.
Over Neuse ende Hooft / een 10 deel.
Over Kin ende Hals / twee 23 deelen.
Den Hals onder de Kin / een 18 deel.
By de hooghte des Schoudervleesch / een 17 deel.
Over den Halskuyl / een 12 deel.
By de hooghte der Borst / een 8 deel.
By de Oxselen een 15 ende 16 deel.
Over de Tepelen / een 8 deel.
Onder de Borst / een 16 ende 17 deel.
In het weecke / een 18 ende 19 deel.
By den Navel / een 18 ende 20 deel.
By het beginsel der Heupen / een 18 ende 19 deel.
By het eynde der Heupen / een 15 ende 16 deel.
By het eynde des Buyckx / over de Billen / een 8 deel.
By de Schaemte / een 16 ende 17 deel.
Ende het Been onder de Aersbillen / een 10 deel.
Nederwaerts in de Open / een 11 deel.
Buyten op de Knie / een 15 deel.
Binnen op de Knie / twee 31 deelen.
Midden in de Knie / een 18 deel.
Buyten onder de Knie / een 19 deel.
Binnen onder de Knie / een 18 deel.
Midden in de Kuyten / een 15 deel.
By het eynde der buytenste Kuyten / een 16 deel.
By het eynde der binnenste Kuyten / een 18 deel.
Het Scheenbeen onder op het dunste / een 28 deel.
By het Ghewricht des Voets / een 24 deel.

Daer na maeck ick de dickte des van besyden zienden Arms / in de Oxsel / een 15 deel.
Onder de Oxselen / een 20 deel.
In den Ellenboghe / een 26 deel.
Voor den Ellenboghe / een 25 deel.
By het Ghewricht der Hant / een 48 deel.
Ende de holle Hant / een 38 deel.

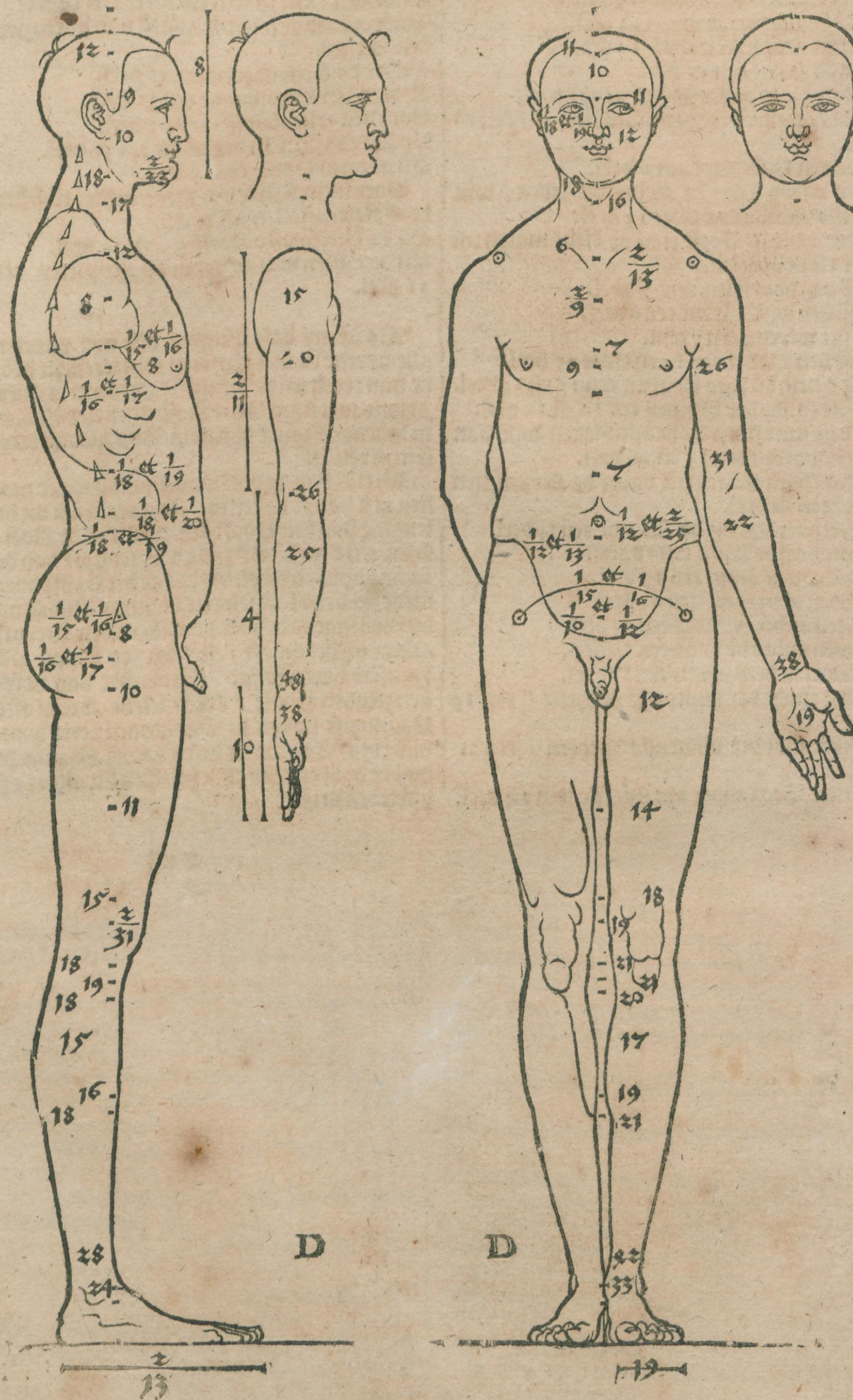
Daer na maeck ick de breeten / des van voren zienden Mans:
In het Hooft boven het Voorhooft / breet een

een 11 deel.
Beter nederwaerts/ een 10 deel.
Over de Ooghbraen/ een 11 deel.
Over de Ooren een 18 eñ 19 deel.
Over de Neuse/een 12 deel.
Eñ den Hals onder de Kin/een 18 deel.
By de hooghte des Schoudervleesch / een 16 deel.
Over den Halskuyl/een 6 deel.
Daer onder staen de Schouder leden / wijt van malckanderen/twee 13 deel.
Maer over de Borst ende oxselen/ maeck ick breet/twee 9 deelen.
Tusschen de oxselen/ een 7 deel.
Tusschen de Tepelen/een 9 deel.
In het weecke/een 7 deel.
Over den Navel/een 12 eñ twee 25 deel.
By het beginsel der Heupen/een 12 eñ 13 deel.
By het eynde der Heupen/een 10 eñ 12 deel.
Op dese linie staen de heupen-leden wijt van malckanderen/een 15 eñ 16 deel.
Eñ het Been maeck ick onder de Aers-billen breet / een 12 deel.
Nederwaerdts by de Oyen/ een 14 deel.
Buyten op de Knie/ een 18 deel.
Binnen op de Knie/ een 19 deel.
Midden in de Knie/een 21 deel.
Buyten onder de Knie/een 21 deel.
Binnen onder de Knie/een 20 deel.
Midden in de Kuyten/een 17 deel.
By het eynde der buytenste Kuyten / een 19 deel.
By het eynde der binnenste Kuyten / een 21 deel.
Eñ het Been onder opt smalste/ een 24 deel.
Voor de Enckelen/ een 33 deel.
Ende den Voet maeck ick breet een 19 deel.
Daer na make ic de breete des van vorenzienden Arms.
Onder de Schouderen/een 26 deel.
Achter den Ellenboghe/een 31 deel.
Voor den Ellenboghe/ een 22 deel.
By het Ghewricht der Hant een 38 deel.
Eñ de open Hant/ een 19 deel.

Daer na maeck ic den Man achter tusschen de Oxselen breet/een 6 deel.
Eñ de Hielen ofte Verssen / een 35 deel.
Eñ de Billen van achteren opghespleten/ een 11 deel.

Als ick nu dese dinghen alle met puncten ghemerckt eñ met Cyferen afgeteeckent hebbe/dan treck ick de form ofte ghestaltenis des Mans met linien daer in/ghelyck in dese naevolghende Figuer te zien is/Des Mans teecken is een D.

Wil ick dan des Mans Hooft hooger maken alst van te voren is/ Zoo neem ick tot de lenghte van den Hooft-scheydel tot de Voetsolen/een 8 deel. Eñ zette dese lenghte van de Kinne opwaerts/eñ verhooge het Hooft daer mede/anders laet ick alle dinghen blyven op den voorgaenden voet/dan alleen den Werbel achter op het Hooft / stel ick zoo hoogh alst Hooft te voren was. Eñ aen het van bezyden zienden Hooft / treck ick de Stern ofte Voorhooft boven de Ooghbraen beter voorwaerdts/ Zoo wordt desen voorsz Man/acht synder hoofden langh / ghelyck dit alhier afghetrocken is.

D
D

Scheydel
Voorhooft.
Ooghbraen.
Neus.
Kin.
Hooghte der Schouderen

Halskuyl.
Hooghte der Borst.
Oxselen.
Tepelen.
Onder de borsten

In het weecke.
In den Navel.
Heupen

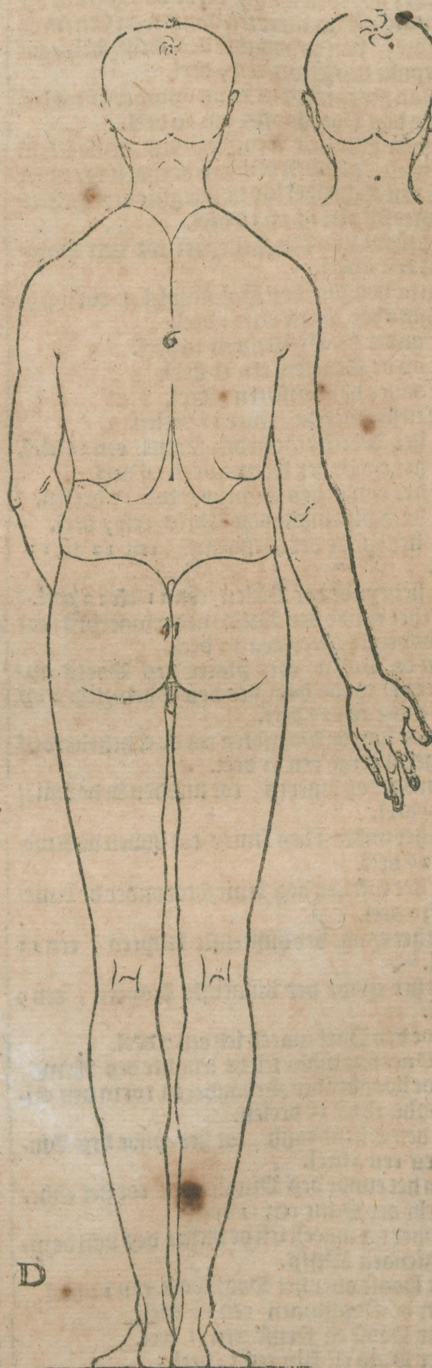
Eynde der Heupen.
Eynde des Buyckx.
Op de Schaemte
Eynde der Aersbillen.

Dyen oft dickte des Beens
Buyten boven de knie
Binnen boven de knie.
Midden inde knie
Buyten onder de knie.
Binnen onder de knie.

Eynde der buytenste kuyten
Eynde der binnenste kuyten.

D

Hooghte des Ghewrichts.
Eynde des scheen beens
Solen oft platte des Voets.

Volghens wil ick desen voorsz Man / een ghelijck matigh Wijf beschrijven, oock van 9. haerder hoofden langh / na de voorgaende ordinantie / Dat meet ick dan ten eersten na de lenghte / van de hooghte des Scheydels / tot het eynde des Kins, een 9 deel.

Van het eynde des Kins opwaerts / tot het eynde des Voorhoofts / een 10 deel.

Dese lenghte des Aenghezichts / deyle ick in drij deelen ghelijck te voren verhaelt is / maer van den Scheydel tot de hooghte des Schouderbleesch een 15 eñ 16 deel.

Wederom van den Scheydel tot den Halskuyl een 6 deel.

Van de hooghte des Halskuyls / tot op de hooghte der Borst een 30 deel.

Tot onder de Oxselen / een 16 deel.

Tot op de Tepelen / een 11 deel.

Tot onder de Borst / een 9 deel.

Tot in het weecke / twee 11 deelen.

Wt het Weecks tot in den Navel / een 26 deel.

Tot het eynde der Heupen / een 16 deel.

Tot het eynde des Buycks / twee 17 deelen.

Tot de Splijtinghe des Wijfs / een 7 deel.

Tot het eynde der Schaemte / een 12 eñ 13. deel.

Tot het eynde der Billen / een 11 eñ 12 deel.

Van het eynde der Billen nederwaerdts / tot int bovenste Been / een 12 deel.

Van de Solen / ofte platte des Voets opwaerts / tot de hooghte des Ghewrichts op den Voet een 26 deel.

Maer van de Voetsolen tot de Enckelen des Scheenbeens / een 42 deel.

Van daer opwaerts / tot midden in de Knie / een 4 deel.

Wt het midden des Knies / tot boven de Knie / een 26 deel.

Wt het midden des Knies / tot onder de Knie / een 30 deel.

Tot het eynde der buytenste Kuyten / een 11 deel.

Tot het eynde der binnenste Kuyten / een 9 deel.

Ende den Voet maeck ick een 7 deel.

Daer nae make ick de lenghte des Arms / wt de hooghte der Schouderen / tot in den Elleboghe / twee 11 deelen.

Wt den Ellenboogh / tot het eynde des Vinghers een 4 deel.

Van het eynde des Vinghers / tot het Ghewricht der Hant een 11 deel.

Daer na maeck ick de dickte / des van bezyden zienden Wijfs.

Int Hooft over het Voorhooft / een 12 deel.

Over de Ooghbraen / een 10 deel.

Over Hooft eñ Neuse / een 11 deel.

Over Hals eñ Kin / een 13 deel.

Den Hals onder de Kin / een 21 deel.

By het Schouderbleesch hooghte / een 19 deel.

Over den Halskuyl / een 14 deel.

By de hooghte der Borst / een 10 deel.

By de Oxselen / twee 19 deelen.

Over de Tepelen / een 18 eñ 19 deel.

Onder de Borsten twee 19 deelen.

In het weecke / twee 21 deelen.

Over den Navel / een 9 deel.

By het eynde der Heupen / een 7 deel.

By het eynde des Buycks over de billen / een 14 eñ 16 deel.

Eñ het Been onder de billen / een 10 deel.

Nederwaerts af int dicke des Beens / twee 21 deelen.

Boven de Knie / een 15 deel.

Midden in de Knie / een 18 deel.

Onder de Knie / een 19 deel.

Midden in de Kuyten / een 16 deel.

By het eynde der binnenste Kuyten / een 19 deel.

Onder int Scheenbeen / een 28 deel.

Int Ghewricht door de Enckelen / een 26 deel.

Daer na maeck ick de dickte des van bezyden zienden Arms.

In de Schouder een / 18 deel.

Onder de Oxselen / een 20 deel.

In den Ellenboghe / een 39 deel.

Voor den Ellenboghe / een 26 deel.

By het Ghewricht der Hant / een 49 deel.

Eñ de holle Hant / een 40 deel.

Daer na maeck ick de breete des van voren zienden Wijfs.

By het eynde des Voorhoofts / een 11 deel.

Midden over het Voorhooft / een 10 deel.

Over de Ooghbraen / een 11 deel.

Over de Ooren / een 10 deel.

Over de Neuse / een 13 deel.

Eñ de breete des Hals onder de Kin / een 21 deel.

By de hooghte des Schouderbleesch / een 19 deel.

Over den Halskuyl / twee 13 deelen.

Onder dese linie staen de Schouderleden wijt van malckanderen / een 7 deel.

De breete boven de Borst een 5 deel.

Tusschen de Oxselen / een 8 deel.

Tusschen de Tepelen / een 11 deel.

Onder de Borsten / een 15 eñ 16 deel.

In het Weecke / een 8 deel.

Over den Navel / een 11 eñ 12 deel.

By het eynde der Heupen / een 10 ende twee 21 deelen.

By dese linie staen de Beenen in de Heupen wijt van malckanderen / een 15 eñ 16 deel.

By het eynde des Buycks / een 10 eñ twee 21 deelen.

Eñ het Been onder de Aersbillen / maeck ick breet / twee 21 deelen.

Beter nederwaerts / een 25 deel.

Boven de Knie / een 17 deel.

Midden

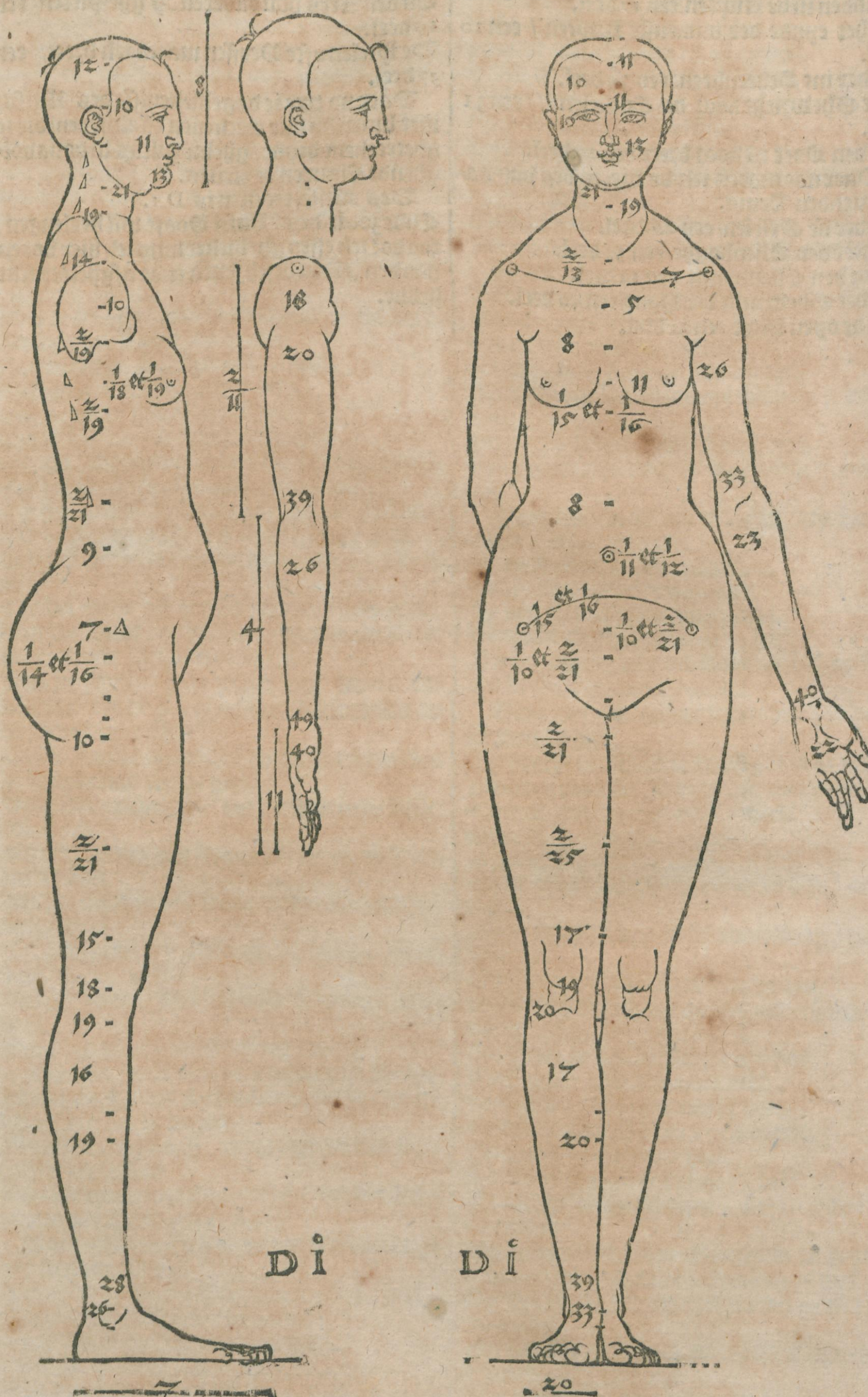
Midden in de Knie/een 19 deel.
Onder de Knie/ een 20 deel.
Midden in de Kuyten/een 17 deel.
By het eynde der binnenste Kuyten / een 20 deel.
Onder int Scheenbeen/ een 39 deel.
Int Ghewricht door de Enckelen / een 31 deel.
Eñ den Voet is voor breet/een 20 deel.

Daer nae maeck ick de breete des van voren zienden Arms.
Onder de Orselen/ een 26 deel.
Achter den Ellenboghe een 33 deel.
Voor den Ellenboghe/ een 23 deel.
By het Ghewricht der Hant/een 40 deel.
Eñ de open Hant/een 22 deel.

Eñ het Wijf maeck ic achter tusschen de Orselen breet/een 7 deel.
Eñ den Aers van onderen op ghespleten/ een 10 deel.
De Hielen ofte Verssen maeck ick breet/ een 37 deel.

Daer na trec ic de gelijckenisse des Wijfs/ met linien by alle teeckenen eñ Cijferen/ die ic gheteeckent hebbe / ghelijc zulcks in de navolghende Figuren te zien is.

Des Wijfs teecken is D 1.
Ende zoo ic des Wijfs Hooft wil verlengen/ zoo doe ick effen ghelijckerwijs ick hier voren van den Man beschreven ende afgheteeckent hebbe.

D i
D i

Scheydel
Voorhooft

Ooghbraen
Neuse
Kin
Hooghte des Schoudervleesch
Halskuyl
Hoochte der borst

Oxselen
Tepelen
Onder de Borsten

Weecke
Navel

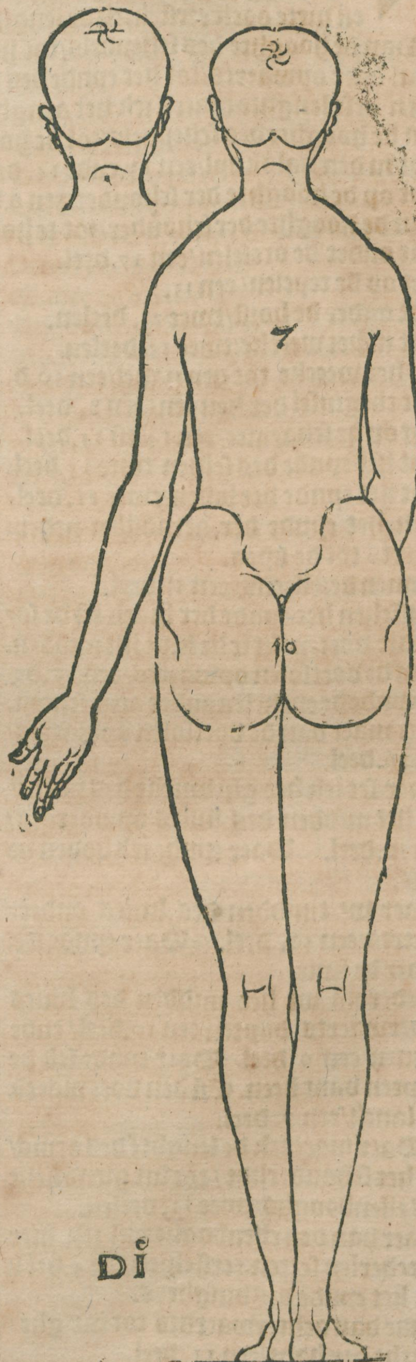
Eynde der Heupen.
Eynde des Buycks
Splytinghe des Wyfs
Eynde der Schaemte
Eynde der billen
Int bovenste Been

Boven de knie
Midden inde knie
Onder de knie

Eynde der buytenste kuyten
Eynde der binnenste kuyten

D I

Hooghte des Gewrichts.
Eynde der Enckelen.
Solen des Voets.

D I

NOch wil ic eenen langhen dunnen Man maken/ die zal 10. synder hoofden langh worden/ eñ ghebruyck oock de voor-beschreven meyninghe/ eñ mete oock eerstelijck de lenghte der lidtmaten.

Van de hooghte des scheydels/tot het eynde des kins/ set ick een 10. deel.
Van daer opwaerts/tot het eynde des voorhoofts/ een 11. deel.

In dese lenghte maeck ick het aenghesicht/ghelijck voor verhaelt is: Maer van de hooghte des scheydels/tot de hooghte des schoudervleesch/twee 17. deel.
Tot in den halskuyl/een 13. ende 14. deel.
Tot op de hooghte der schouder/een 6. deel.
Van de hooghte der schouder/tot te hooghte der borst/ een 25. deel.
Tot onder de oxeselen/een 17. deel.
Tot op de tepelen/ een 13.
Tot onder de borst/twee 21. deelen.
Tot in het weecke/twee 13. deelen.
Wt het weecke tot den navel/een 30. d.
Tot tbeginsel der heupen/ een 8. deel.
Tot op de schaemte/ een 14. eñ 15. deel.
Tot het eynde des selven twee 13. deel.
Tot het eynde der billen/twee 11. deel.
Van het eynde der aersbillen nederwaerts tot de dyen.
Binnen des beens/ een 11. deel.
Tusschen het eynde der billen eñ de solen der voeten/set ic de knie int midden.
Van de voetsolen opwaerts/ een 35. de.
Ic eynde de enckelen onder aent scheenbeen/maer van de voetsolen opwaerts/ een 26. deel.
Daer set ick het ghewricht des voets/ wt het midden des knies opwaerdts/ een 30. deel. Daer eynde ick boven de knie.
Maer wt tmidden des knies onderwaerts/een 40. deel. Daer eynde ick onder de knie.
Wederom wt het midden des knies nederwaerts buyten een 10. deel/ ende binnen/een 9 deel. Daer eynde ick de kuyten vant been. Eñ den voet maeck ick lanck/een 7. deel.

Daer maec ick de lenghte des arms/ wt het schouderlidt / tot int ghewricht des ellenbooghs/twee 11. deelen.
Maer van den ellenboghe wil ick hier tweederley setten/eerstelijck een 4. deel/ tot het eynde des vinghers.
Ende dan achterwaerdts tot int ghewricht der hant/een 11. deel.
Ofte wt het gewricht des ellenbooghs tot het eynde der hant/ drie 11. deelen.
Ende van het eynde des vinghers achterwaerdts / tot in het ghewricht der hant/twee 21. deelen.

Daer na maeck ic de dickte des van bezyden zienden Mans/by allen puncten/daermede de lenghte der lidtmaten beteeckent zijn.

Den Man maeck ick na de syden int hooft by de puncten des voorhoofts dick/een 13. deel.
Over de ooghbraen/een 11. deel.
Over de neus ende hooft/een 11. d.
Over den mont eñ hals/een 13. d.
Over de kin eñ hals/een 14. d.
Eñ den hals onder de kin/ een 22. d.
By de hooghte des schoudervleesch/ een 20. d.
Over den halskuyl/een 13. d.
By de hooghte der schouderen / een 11.
By de hooghte der borst/ twee 17. d.
By de Oxselen/ een 8. d.
Over de tepelen oock een 8. d.
Onder de borsten/twee 17. d.
In het weecke/een 11. d.
Over den navel/oock een 11. d.
By het beghinsel der heupen/ een 10. d.
By het eynde der heupen/ een 17. eñ 18 deel.
Op de schaemte/een 9. d.
Het been by het eynde der billen een 11.
Nederwaerdts by de dyen ofte dickte des beens een 12. d.
Boven de knie/een 17. d.
Midden in de knie/een 19. d.
Onder de knie/een 20. d.
Midden in de kuyten/een 32. eñ 34. d.
By het eynde der buytenste kuyten/ een 17. d.

By

By het eynde der binnenste kuyten/een 19.deel.
Eñ het been maeck ick boven het ghewricht dick/een 32.d.
Door het ghewricht/een 29.d.
Onder de enckelen inden voet/een 23.d.
Daer na maec ic de dickte des van bezyden ziendenarms.
In de schouder/een 17.d.
Onder de oxsel/een 21.d.
In den ellenboghe/een 30.d.
Voor den ellenboghe/een 28.d.
By het ghewricht der hant/een 50.d.
Naer de holle hant/een 42.d.

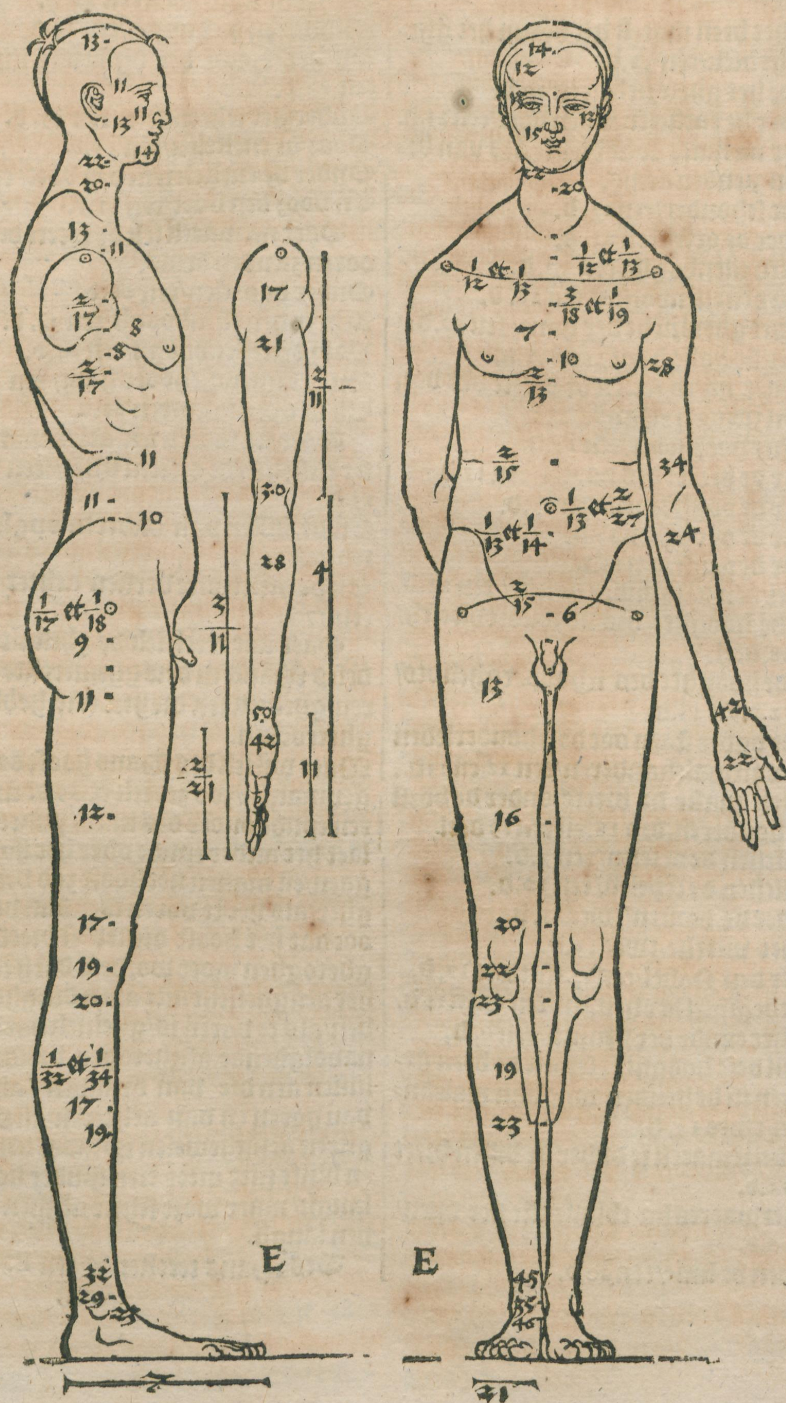
Daer na maeck ic de breete des van voren ziendenMans.
By het voorhooft/een 14.d.
Over de breete des hoofts/een 12.d
Over de ooghbraen/een 13.d.
Over de ooren/een 12.d.
Over de neuse/een 15.d.
Naer den hals onder de kin/een 22.d.
By de hooghte des schoudervleesch/een 28.deel.
By de hooghte des schouderghelidts/een 12.ende 13.d.
Daer onder staen ooc de schouderleden wijt van malckanderen/een 12.eñ 13 d.
Eñ ick make de breete onder de borst eñ schouderen/dry 18.eñ een 19 deel.
Tusschen de oxselen/een 7.d.
Tusschen de tepelen/een 10.d.
Onder de borsten/twee 13.d.
In het weecke/twee 15.d.
Over den Navel/een 13.eñ twee 17.d.
By tbeginsel der heupen/een 13,eñ 14.d.
By het eynde der heupen/een 6.d.
Eñ in dese hooghte/set ick de been gelederen in de heupen wijt van malcanderen/twee 15.d.
Het been maeck ic onder de billen breet een 13.d.
Nederwaerts by tbinnenste der dyen/een 16.d.
Boven de knie/een 20.d.
Midden in de knie/een 22.d.
Onder de knie/oock een 22.d.
Midden in de kuyten/een 19.d.
By het eynde der binnenste kuyten/een 23.d.
Onder het scheenbeen/een 45.d.
Door de enckelen/een 35.d.
Onder de enckelen in den voet/een 46.
Eñ voor den voet/een 21.d.

Daer na maeck ick de breete des van voren ziendenarms.
Onder de oxelen/een 28.d.
Achter den ellenboogh/een 34.d.
Voor den ellenboogh/een 24.d.
By het ghewricht der hant/een 42.d.
Eñ de open hant/een 22.d.

Daer na maeck ick desen man achter tusschen de oxselen breet/een 12.eñ 13.d.
Eñ de billen van onderen opghesple-ten/een 11.d.
Eñ de hielen ofte versen achter breet/een 37.d.

Daer nae treck ick de ghestalt linien deses Mans/in dese ghemerckte Cyferen/ghelijck ick die hier nae hebbe afghetrocken.
Maer wil ick des Mans hooft ooc hooger maken/zoo zet ick een 9 d. met het een eynde onder des knies puncten/eñ laet het ander eynde over het hooft wt gaen/eñ maken het hooft zoo veel hoogher/als het te voren is/dan volghet ooc dat het hooft dicker eñ breeder geghetoghen moet worden/doch ick late het aenghesicht met allen dinghen blijven/als te voren is/ghelijck dat in dese navolghende afghetogen beelden met linien aen die van byzyden/als oock van voren eñ van achteren ziende Figuren aenghewesen is/maer den Man en blijft niet meer tien synder hoofden langh/maer wort schier neghen hoofden langh.

Des Mans teecken is een E.

E
E

Schepdel/
Voorhooft/
Ooghbraen/
Neuse/
Eynde des kins
Hooghte der Schouderen
Hooghte des Hals kuyls
Der Schouderen hooghte
Hoochte der borst
Oxselen/
Tepelen/
Onder de borsten

In het weecke/
Navel/
Beghin der Heupen/

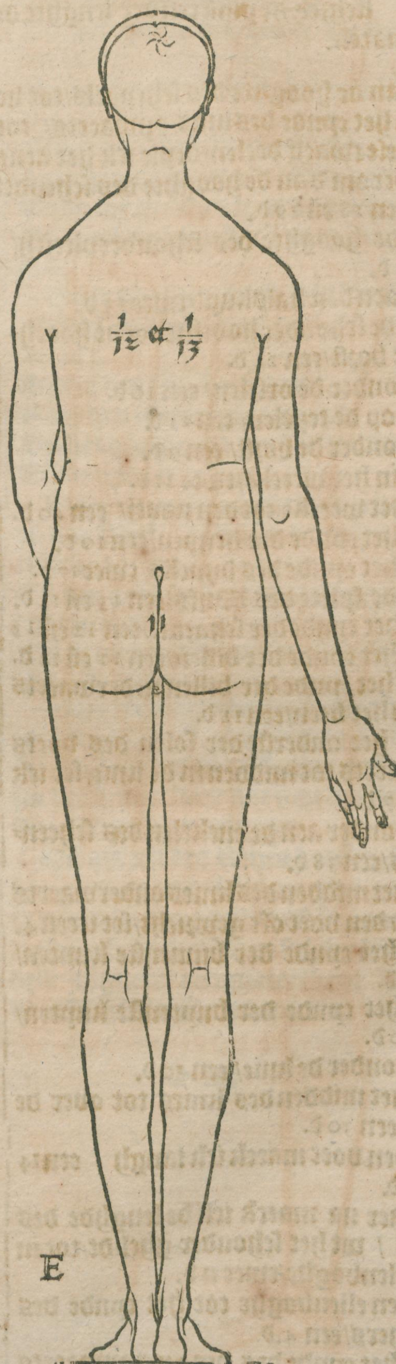
Eynde der Heupen
Op de Schaemte
Eynde des zelven
Eynde der Billen/
Dyen oft dickte des beens

Boven de knie
Midden inde knie/
Onder de knie/

Eynde der buytenste kuyten
Eynde der binnenste kuyten

E

Ghewricht op den Voet/
Eynde des scheen beens
Solen des Voets

Volghens wil ick den voorsz Man een ghelijck matich Wijf aenwijsen/ in de selve ordenninghe als te voren menichmael verhaelt is/ eñ stelle eerstelijck de puncten der lenghte des lijfs / eñ mete daer in de lenghte der lidtmaten.

Van de hooghte des schepdels/tot het eynde des kins/een 10 deel
Van het eynde des kins opwaerts/ tot het eynde des voorhoofts/een 12 d.
In dese twaelf deelen/deyle ick het aenghesicht / ghelijck te voren verhaelt is.
Wederom van de hooghte des schepdels / tot het eynde des gorghels onder de kin/een 18 eñ 19 d.

Tot de hooghte des schoudervleesch/ een 8 d.
Tot aen den halskuyl/twee 13 d.
Van de schouder hoochte tot de hoochte der borst/een 22 d.
Tot onder de orselen/ een 16 d.
Tot op de tepelen/ een 11 d.
Tot onder de borst/ een 9 d.
Tot in het weecke/twee 11 d.
Wt het weecke tot den navel/ een 40 d.
Tot het eynde der heupen/een 10 d.
Tot het eynde des buycks/twee 17 d.
Tot de splete des Wijfs/een 13 eñ 14 d.
Tot het eynde der schaemt/een 12 eñ 13
Tot het eynde der billen/een 11 eñ 12 d.
Van het eynde der billen nederwaerts tot in het been/een 12 d.
Van het onderste der solen des voets opwaerts tot midden in de knie/set ick twee 7 d.
Tot onder aen de enckelen des scheenbeens/een 38 d.
Wt het midden des knies onderwaerts tot op den voet oft gewricht/set ick een 4.
Tot het eynde der binnenste kuyten/ een 9 d.
Tot het eynde der buytenste kuyten/ een 10 d.
Tot onder de knie/ een 30 d.
Wt het midden des knies tot over de knie/een 30 d.
Eñ den voet maeck ick langh / een 14 eñ 15 d.

Daer na maeck ick de lenghde des arms / wt het schouder-ghelidt/tot in den ellenboghe/twee 11 d.
Wt den ellenboghe tot het eynde des vinghers/een 4. d.
Van het eynde des vingers opwaerts tot int ghewricht der hant een 11 d.

Als ick nu de lenghte der lidtmaten met puncten ende haer cyfferen / in de plaets van de 3. oprechte linien gheteeckent hebbe / soo maeck ick ten eersten de dickte des Wijfs van bezyden/ door het hooft/by de puncten des voorhoofts/een 13 d.
Over de ooghbraen/een 11 d.
Over de neuse eñ hooft een 12 d.
Over hals eñ kin/een 14 d.
Den hals den gorghel/ een 24 d.
By het schoudervleesch hoochte/een 22
By den halskuyl/een 17 d.
By de hooghte der schouderledē/een 13.
Over de borst/een 10 d.
Over de tepelen/een 19 eñ 21 d.
Onder de borsten/een 20 eñ 21 d.
In het weecke/een 11 d.
Over den navel/een 10 d.
By het eynde der heupen/een 14 eñ 15 d.
By het eynde des Buycks/een 15 eñ 16.
By de splete des Wijfs / het been over den aers/een 16 eñ 17 d.
Naer het been onder den aers/een 10. d.
Nederwaerts int been/twee 23 d.
Boven de knie/een 17 d.
Midden in de knie/een 19 d.
Onder de knie/een 20 d.
Midden in de kuyten/een 17 d.
By het eynde der buytenste kuyten/ een 18 d.
By het eynde der binnenste kuyten/ een 19 d.
Onder het scheenbeen/een 32 d.
Door het ghewrichte in de enckelen/ een 27 d.

Daer na maec ick de dicte des arms/ In de schouderen/een 19 d.

Onder

Onder de orselen/ een 32 d.
In den ellenboghe/een 34 d.
Voor den ellenboghe/een 30 d.
By het ghewricht des hants/een 50 d.
Eñ de holle hant/ een 45 d.

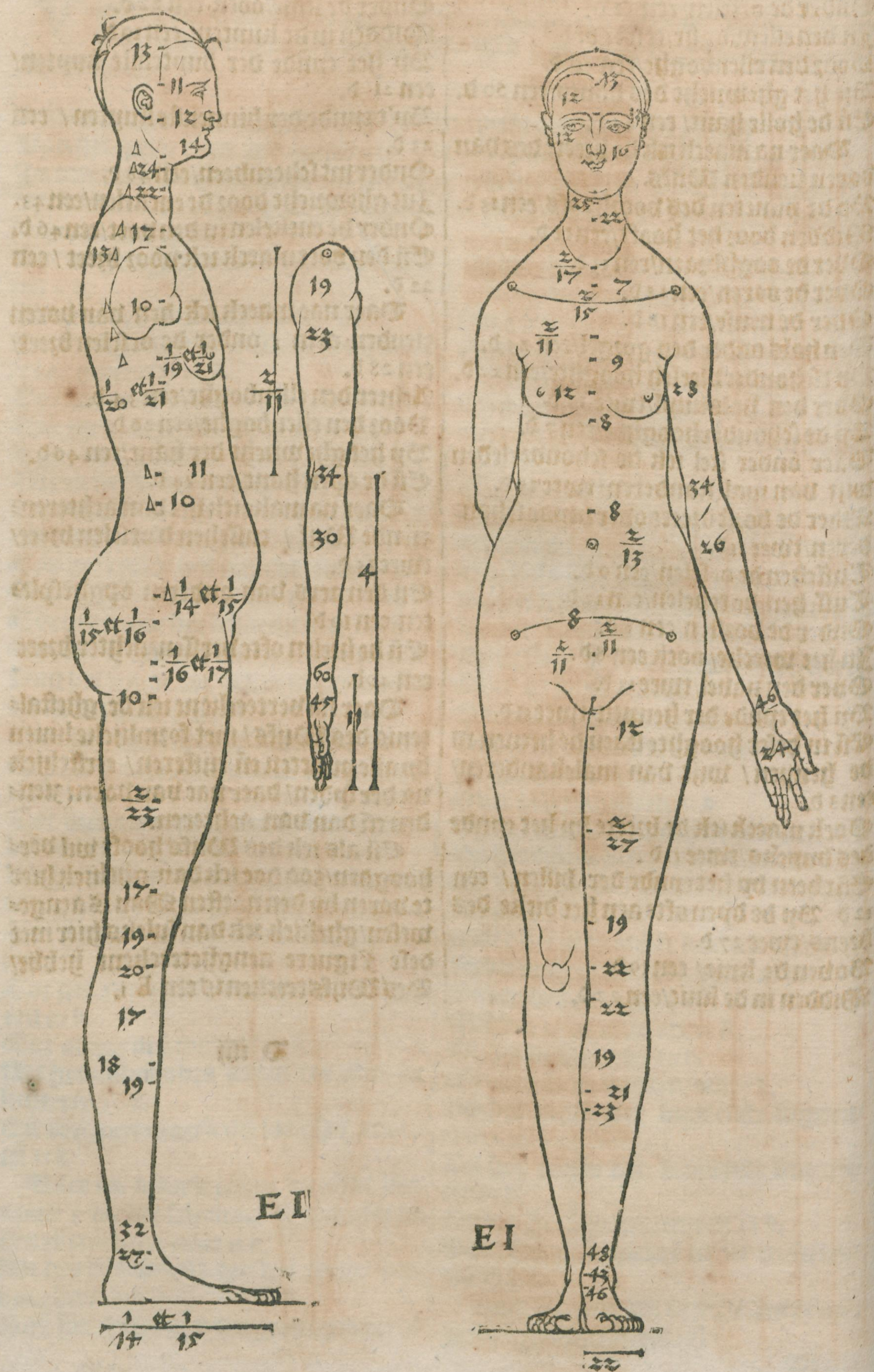
Daer na maeck ick de breete des van voren ziendon Wijfs.
By de puncten des voorhoofs/een 13 d.
Midden door het hooft/een 12 d.
Over de ooghbraen/een 13 d.
Over de ooren/een 12 d.
Over de neuse/een 16 d.
Den hals onder den gorgel/een 25 d.
By tschoudervleesch hooghte/een 22 d.
Over den halskuyl/twee 17 d.
By de schouderhooghte/een 7 d.
Daer onder stel ick de schouderleden wijt van malckanderen/ twee 15 d.
Maer de borst breete over beyde schouderen/twee 11 d.
Tusschen de orselen/een 9 d.
Tusschen de tepelen/een 12 d.
Onder de borsten/een 8 d.
In het weecke/ oock een 8 d.
Over den navel/twee 13 d.
By het eynde der heupen/ twee 11 d.
Eñ in deser hooghte staen de beenen in de heupen/ wijt van malckanderen/ eens 8 d.
Oock maeck ick de breete by het eynde des buycks/twee 11 d.
Eñ tbeen by het eynde der billen/ een 12 d. By de dyen ofte aen het dicke des beens/twee 27 d.
Boven de knie/ een 19 d.
Midden in de knie/een 22 d.
Onder de knie/oock een 22 d.
Midden in de kuyten/ een 19 d.
By het eynde der buytenste kuyten/ een 21 d.
By't eynde der binnenste kuyten / een 23 d.
Onder int scheenbeen/een 48 d.
Int ghewricht door de enckelen/een 43.
Onder de enckelen in den voet/een 46 d.
Eñ den voet maeck ick voor breet / een 22 d.

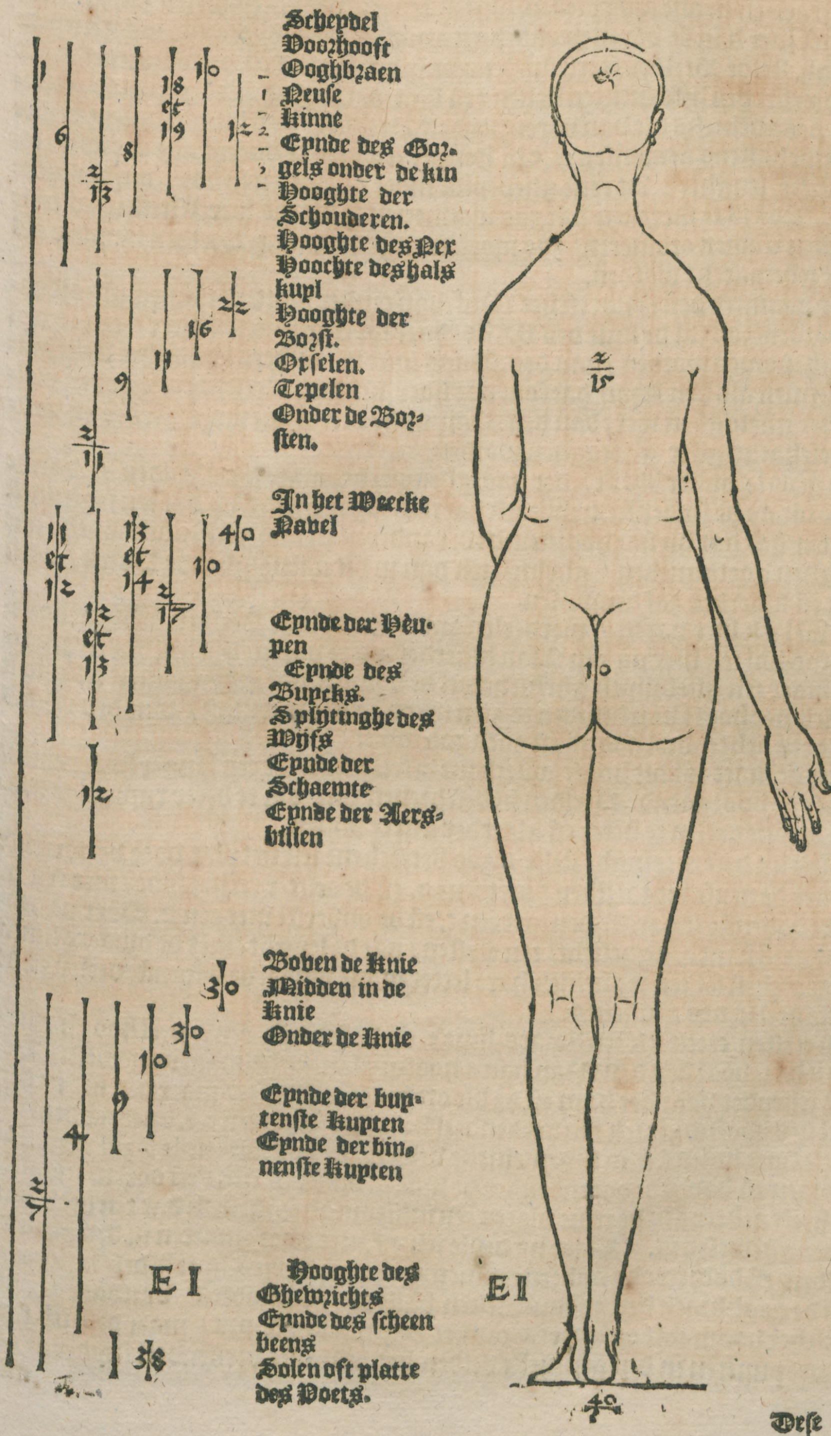
Daer nae maeck ick den van voren ziendon arm / onder de orselen breet/ een 28 d.
Achter den ellenboghe/een 34 d.
Voor den ellenboghe/een 26 d.
By het ghewricht der hant/een 46 d.
Eñ de open hant/een 24 d.

Daer na make ick het van achteren ziende Wijf / tusschen d'orselen breet/ twee 15 d.
Eñ den aers van onderen opghesple ten een 10 d.
Eñ de hielen ofte versen achter breet een 40 d.

Daer na verteeckene ick de ghestaltenis des Wijfs/ met formlijcke linien by alle puncten eñ cijfferen/ eerstelijck na der syden/ daer nae van voren zienden eñ dan van achteren.

Eñ als ick des Wijfs hooft wil verhooghen/zoo doe ick dan ghelijck hier te voren by den naesten Man is aengewesen/ghelijck ick dan sulcks hier met dese Figuere aengheteeckent hebbe/ Des Wijfs teecken is een E i.

EI
EI

Schepdel
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
kinne
Eynde des Gorgels onder de kin
Hooghte der Schouderen.
Hooghte des Nex
Hoochte des hals kuyl
Hooghte der Borst.
Oxselen.
Tepelen
Onder de Borsten.
In het Weecke
Navel
Eynde der Heupen
Eynde des Buycks.
Splijtinghe des Wijfs
Eynde der Schaemte
Eynde der Aersbillen
Boven de knie
Midden in de knie
Onder de knie
Eynde der buytenste kupten
Eynde der binnenste kupten
Hooghte des Ghewrichts
Eynde des scheen beens
Solen oft platte des Voets.
E I

DEse voor-beschreven Beelden/buyghe ick in de ghewrichten door den ruggraet/eñ in alle ander leden/twelck een jeder te voren weten zal. Op dat het hier dan te voren grondelijck aenghewesen worde/zoo wil ick beyde de voorghestelde Beelden/ eerstelijck na de syden bezien/ eñ den ruggraet in het achter vierdel des lijfs dickten stellen / eñ dan met kleyne triangelkens verteeckenen / desghelijcks die van vorenzienden Beelden/ de selve ghewrichten met kleyne rinckskens aenwijsen: Eñ hoewel ick hier te voren/ alle Beelden eene ghelijcke lenghte / wt eene ghedeylde mate ghemeten hebbe / om de minste moeyte. Zoo is te mercken/dat zoo wanneermen die int werck stellen zal/ende de Beelden tsamen ordineren/ zoo moeten altijt de dunne Beelden langher als de dicke ghemaeckt worden.

Ende wanneer den Man eñ het Wijf/van eender soorten/ tsamen gheordondeert worden/zoo zal de linie des Wijfs/ daer wt sy ghemeten wert / een 18 deel korter ghenomen worden / dan des Mans linie is / anders zoude het Wijf langher schijnen als den Man/daerom dat haer lichaem vleeschachtigher eñ molachtigher ghetoghen wert dan den Man/maer den Man moet harder eñ minder vleeschachtigher ghetoghen worden.

Dese groote onderschept / der voorghemaeckte mate der Beelden / van de sterckste tot op de swackste/hebbe ick daerom alzoo gheset/op dat een jeghelijck zoude zien/hoe dat hy syn voornemen veranderen eñ onderscheyden mach / nae zijn eyghen goetduncken / ghelijck ick dan in dit naevolghende Boeck / noch breeder eñ klaerder zal aenwijsen.

Hoe wel ick hier voren / vierderley onderschept van Beelden hebbe aenghewesen/zoo wil ick hier na een Man klaerder als te voren/ beschrijven eñ afteeckenen/maer ick ghebruyck ghelijckewel de voorgaende ordonnantie/ eñ maeck eerstelijck het hooft van besyden te zien in een rechte vieringh / van des Mans lenghte een achtendeel hoogh eñ oock zoo breet.

Maer de maet tot dit hooft/wil ick int afteeckenen wt een langer linie nemen/ dan daer de voorgaende Beelden in beschreven zijn / om te beter ruymte te hebben/de kleyne deelen te beter eñ klaerder aen te wijsen.

Als ick nu dese vieringhe stelle / zoo beteeckene ick het plat voor de oprechte syde/daer de neuse wt zal staen / met eene a. eñ de achter rechte syde / met een b. maer de bovenste dwars syden met een c. eñ de onderste met een d. Daer na deyle ick de deelen int aenghesicht/ ten eersten / nae de lenghte met de dwaers linien alle paralel/eñ set een jeghelijck hare letteren/die wijsen de bovenste deelen eñ de onderste deelen des aensichts.

Ten eersten/treck ick een dwars-linie e. op de syden d. een 10 deel hoogh/ghelijck ick dat/voor aen den Man van 8 hoofden langh/hebbe aenghewesen. Dese linie scheydet voor het hayr eñ de bloote des voorhoofts/ maer den achtersten wervel des hoofts/ zet ick een derdendeel hoogher/tusschen c. e. daer na deyl ick e. d. met twee linien f. g. in dry ghelijcke velden / de bovenste linie f. zal roeren de ooghbraen eñ boven de ooren / maer de linie g. onder de neus eñ ooren/ ende het hooft heeft achter aen de zelve plaets een indiepinghe/ghelijck dat ten deele hier voor aenghewesen is. Daer na deyle ick e. f. met twee puncten in dry ghelijcke velden/ eñ doortrec de onderste puncten met een dwars-linie h. dese linie roert boven de ooghbraen den mannelijcken balle des voorhoofts/ van daer af rondet zich het voorhooft opwaerts/ tot het beginsel des hayrs / maer deyl ick f. g. met twee puncten in dry ghelijcke velden/het bovenste derdendeel snyde ick af/

met

met eene dwarslinie i/ zoo wort tusschen f. i. begrepen het gantsche oogh/ eñ de 2. hoecken der ooghen/ eynden achter ende voor int midden tusschen f. i. Maer deyl ick f. g. met drie puncten in vier ghelijcke velden/ soo snijde ick dat onderste vierdeel af met een dwars-lini k. Dese lini roert boven de Neus-pellen/ ooc wort dat Oorlelleken tusschen k. g. begrepen/ Daer na deyl ic g/ d/ met een lini l/ in twee gelijcke velden/ dese lini roert boven de Kin/ gelijc onder de d. Maer deyl ic g/ l/ met eene lini m/ in tween/ dese lini gaet midden door den Mondt/ de bovenste Lip maeck ick in dat onderste derdendeel tusschen g/ m/ maer die bovenste twee derdendeelen laet ic tot de ringskens onder de Neuse: De onderste Lippen maeck ick in dat bovenste half deel tusschen l/ m. Maer in dat onderste halve deel dat holleken onder de Lippen boven de Kin. Alsoo zijn met dese dwarslinien aenghewesen/ die voornaemste deelen der hooghe ende leeghe dinghen int Hooft.

Voorder wil ick die diepte in het Aenghesicht met oprechten paralel linien aenwijsen/ ende dat verstaet voor de diepte/ wat van voren daer die Neuse wtstaet achterwaerts treet.

Eerstelick/ deyl ic de twee oprechte syden a/ b/ met ses oprechte linien n/o/p/ q/r/s/ in seven gelijcke velden. De eerste lini n/ roert voor den Oog-appel/ ende die hoecken des Monts. Maer den achtersten hoeck der ooghen/ eynde ick int middel tusschen de oprechte n/o/ dan dese dinghen sullen op tweederley manieren in het ghebruyck verstaen worden: Daer na treck ick een eynd lini wt den hoeck die daer sluyt die dwarssyden c/ ende oprecht n/ inden hoec der twee linien a/ f/ daer heen set ick een t. Daer nae treck ic een ander hoeck-lini/ doch wt den voorgemelden hoeck c/ n/ inden hoeck die daer sluyt die oprechte a/ eñ de dwars lini g/ daer henen sette ic dan een v.

Over die lini n/ t/ sal dat Voorhooft treden met zijne form. Maer over die lini n/ v/ teycken ic der Neuse gesteltenisse. Ende daer die dwarslini e/ de hoeck lini n/ t/ door snijdet/ daer teycken ick het beginssel des Hayrs boven het bloote Voorhooft: Daer na trec ic midden tusschen de twee oprechte a/ n/ tusschen den dwarssen d/ g/ een oprechte lini/ dese roert voor de bovenste Lippe des Mondts eñ voor de Kinne: Daer na deyl ic n/ r/ tusschen de dwars lini m/ d/ met twee oprechte linien in drie ghelijcke velden. Die voorste roert voor die onderste Lippe maer die achterste roert dat eynde der hol-kele/ tusschen de onderste Lippe boven de Kinne. De Oogbraen treck ick schier tot aen de lini o/ ooc verhef ickse in den midden een weynich over de dwarslini f/ eñ tusschen de twee oprechte linien q/ r/ tusschen de dwarsse f/ g/ vervat ic dat gantsche oor/ doch dat onderste oorlapken trec ic int voorste halve deel/ tusschen q/ r/ tusschen de twe dwarslinien k/ g. Den achtersten wervel des Hayrs op het Hooft/ set ic tusschen de oprechte s/ b ende de dwarslini c/ e/ aen dat derdendeel tegen de oprechte lini s/ eñ ooc een derdendeel boven de dwarslini e/ op de dwarse g/ tusschen de oprechte linien s/ b/ aen het naeste vierdendeel/ tegen de s/ set ic dat Hooft op den Hals. Daer na treck ic die gestalt linien des van beneven siende Aengesichts in ende by dese geschranckte linien: Alsoo dat boven dat Hooft die dwars syden c/ tusschen den oprechten p/ q/ aenroert/ desgelicken de achter oprechte syde b/ tusschen de dwarslinien h/ f/ van haer tot op den Hals/ ende denselven achterwaerts gants hen af door die vieringhe.

Daer na treck ic dat Hooft voor hen af tot dat Voorhooft/ eñ dan het Voorhooft/ neuse/ mont eñ kin/ die neuse roert voor die oprechte syde a/ tusschen de

dwersche

dwersche k/ g. Alsoo wort dat gantsche Hooft in dit vierkant besloten/ eñ roert alle vier syden aen. Maer vande Kin treck ic de Kinnebacken achterwaerts eñ opwaerts tot achter dat Oor: Daer na treck ick die Ooghen ende Ooghbraen/ desgelicken die Ooren aen haer plaets. Ooc treck ic die bloote des aengesichts daer dat Hayr begint en vaer met van den vorsten wervel des Voorhoofs over die dwarslinie e/ ende tusschen de twee oprechte p/q/ weder nederwaerts hen af tot voor dat halve Oor: Daer na treck ick voor den Hals onder de dwersche d. onderwaerts achter de oprechte lini o/ een vierdendeel tegẽ de oprechte p. Doch soo ic wil so maeck ic den Hals dick een 14. deel ofte twee 27. deelen/ wie dese dingen ghebruycken wil / die moet seer nau acht nemen op die ghebogene ghestalt linien/ hoe datse by de ghestreckte linien wt ende in ghetogen worden/ want alsmen daer op gheen acht en neemt soude inde ghestaltenisse missen / doch door de kruys-linien inde vierkant/ kanmen zoo grootelicks niet feelen ofte uyt de maet loopen.

Als ick nu dat neffen ziende Hooft verandert hebbe/ so wil ick voorts dat van voren siende maecken in dat ander viercant / die sal in ghelijcke hooghte wesen als de eerste/ maer smalder. Ten eersten/ treck ic alle effen dwars paralel linien des eersten viercants des neffen siende Aenghesichts / voren voor het viercant heen uyt soo wijt als ickt behoeve/ in aller ordenantien/ ghelijck dan de Letteren staen vande c/ tot d. Dese linien deylen in het van voren siende Aengesicht alle hooghten eñ leeghten gheheel gelijc het neffen ziende Aengesicht/ daer na treck ick door dese dwarslinien/ oprechte linien/ die sullen aenwijsen alle breeten der deelen in het van voren siende Aengesicht.

Ten eersten/ treck ic twee oprechte linien a/b/ te beyden zijden/ door die voorgetrocken dwersche/ en setse een 10. deel wijt van malkanderen/ daer na deyl ick met vier oprechte paralel linien/ c.d.e.f. de twee syden a/b/ in vyf ghelijcke velden. In dat middelste velt d/ e/ set ick in het midden den scheydel tusschen de dwarssen c/ e. Daer na set ic die Neuse int midden/ alsoo datse met hare Neuspollen die tusschen de dwars-linien k/g/ aenroert. Ooc laet ick die twee hoecken des Monts die oprechte d/ e. Daer na set ic de twee Oogen datse met hare vier hoecken de vier oprechte linien c/d/e/f/ tusschen de dwarsche f/i/ aenroeren.

Daer na deyl ic die oprechte a/c/ eñ f/b/ met twee oprechte linien g/ eñ h/ in het midden van malkanderen. Dese 2. linien g/h/ roeren op jeghelicke syde op de dwarsche k/ die hooghte der Kinnebacken eñ die eynde der Ooghbraen op beyden syden/ in het midden tusschen de oprechte g/ c/ eñ f.h. onder de dwerschen f. Maer deyl ic a. g. eñ h.b. inde midden van malcanderen met twee oprechten i/ k. Dese twee oprechten scheyden het bloote des Voor-hoofts van het Hayr op beyden zijden tusschen de dwarsche e.f. Maer dat Hooft overtreet dese twee linien op beyden syden/ also dat het halve deel der Ooren bedect worden tusschen de dwerschlinien f/g/ ooc treck ic de twee Ooren te beyden zijden tusschen a. i/ eñ k. b. tusschen de dwerschen f. g. Maer boven eñ der dwarslinien f/ overtreden sy de oprechten twee syden/ a/b/ eñ naederen sich onder met haren tippeltgens tegen de twee oprechte i. k.

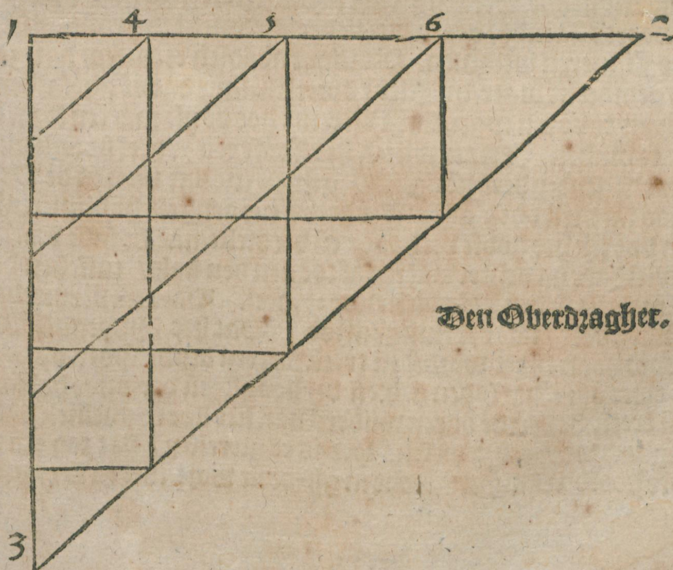
Als nu de oprechte door de twee dwarslinien ghetoghen zijn / de welcke alle breete/ hooghte ende leeghte aenwijsen in het van voren siende Aenghesicht/ daer treck ick die ghestalt linien des Aenghesichts in dese deylinghe; Eerstelick het Hooft van de bovenste so dat de dwarslini c/ in het midden tusschen de twee oprechte d/ e/ aenroert/ van daer ront op beyde zijden aen die oprechte a/ b/ op die

dwersche

dwarsche h/van daer tot op die Ooren by de dwars-lini f. midden tusschen a/i/ eñ k/h. Daer na treck ic het bloote des Voorhoofts eñ die Kinnebacken door de twee oprechte g.h. op de dwarsch-linie m. gantsch nederwaerts tot de kin/ende van de voorghemelde eynden treck ic den hals/ van beyden zyden nederwaerts op de dwarsche linie d/daer maeck ick dien breet/ een 15 d. ofte een weynich breeder. Daer na treck ick daer in de ooghen/neuse/ mont eñ kin/ met alle het voornaemste dat in het aenghesicht behoeft.

Als ick dan dit bovenghesch reven hooft in den gront neder legghen wil/ zoo doe ick dat door eenen Triangel/den welcken ick hier na aenwijsen wil / op dat ick wt eenen voorghegheven/ dat selve in een ander verandere/ eñ een jeghelijck doch ghelijckformich brenghen mach. Desen Triangel beteeckene ick/met 1. 2.3. die zal alle weghen eenen rechten hoec hebben/ op dat hy op alle zyden/ ende hoe dat men hem van doen heeft/ghebruyckt mach worden/hy behout ghelijcke ofte ongheliјcke zyden/ lanck ofte kort. Daer na neem ic eene zyde voor my welcke dat ick wil/eñ teeckene die met puncten/maer hier zette ick ongheveer 4. 5.6. etc. wt desen treck ick teghen eene zyde des Triangels paralel linien / aen de derde zyde/zoo deylen sy de zelve zyden/ ghelijck de eerste ghedeelt is. Zoo ick dan jet weder wt de nieu ghewordenpuncten met paralel linien/ als voor tegen de onghedeelde zyden vaer/zoo werden sy oock ghelijckformich ghedeylt / ghelijck de eerste ende de ander.

Wt dese Figuer/kan veelderley onderschey delijckheydt ghemaeckt worden/ eñ hier tot mynen voornemen/ mach het wel een Overdragher ghenoemt worden/Want door desen wech machmen een jeghelijck dinck in't ander draghen eñ trecken/maer eer ick het hooft neder in den gront drucke/zoo wil ick te voren desen Overdragher hier onder op trecken eñ afteeckenen.

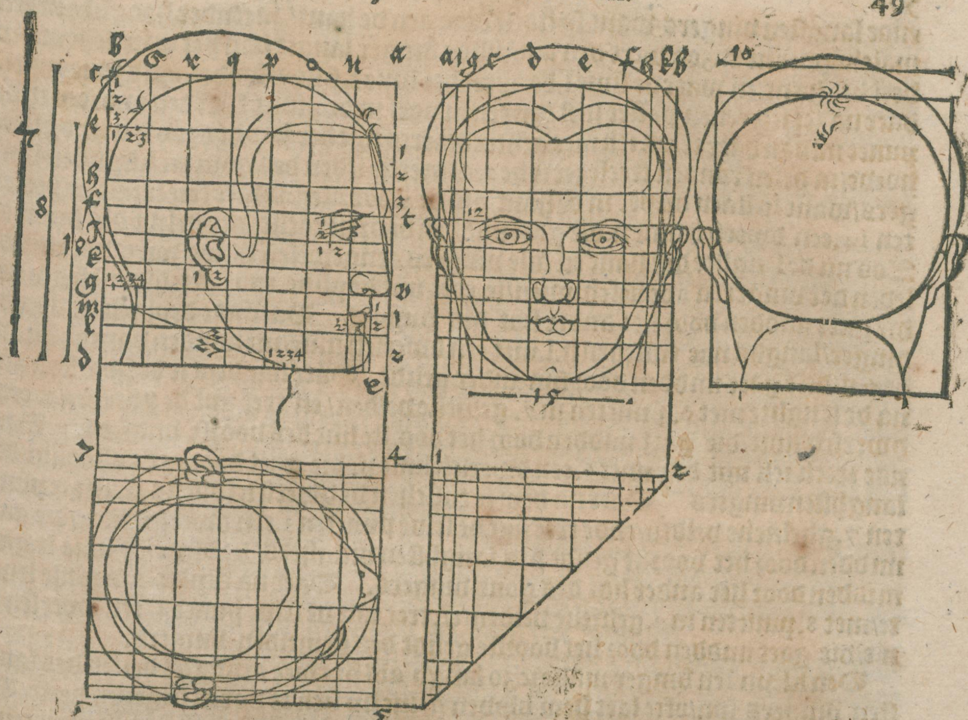
Den Overdragher.

Ende alzoo ghebruyck ic desen Overdragher: Ick stel het neven-ziende ende van voren-ziende hooft / ghelijck het in zijn vierkant beschreven is/voor my/

ende

ende treck eerſt wt het neven-ziende hoofts viercant/alle oprechte linien a. n. o.
p.q.r.s. effen onderwaerts/zoo wijt ick die behoeve. Daer na treck ick wt he
ander viercant des van voren-ziende aenghesichts/ oock alle oprechte paralel
linien a.i.g.c.d.e.f.h.k.b. ghestreckt onderwaerts/ ghelijc voor verhaelt is. Dae
na treck ic een effen paralel-linie/dwersch onder de twee viercanten des hoofts
door alle oprechte linien/die van boven af ghetrocken zijn waer dan dese dwar-
sche linie de twee oprechte sydt-linien a. b. des van voren ziende aenghesich
door snijt/daer set ic by de linie a.1. eñ by de linie b.2. Daer nae meet ick van he
ghetal 1. op de linie a.onderwaerts zoo breet het viercant des van voren ziend
aenghesichts is/daer set ic 3. eñ treck 2.3.met een hoeck-linie te samen/ alzoo is
desen Trianghel tot den nederghedructen grout veerdigh/ twelc ick den Over
dragher noeme. Daer na waer dese hoeck=linie 2.3. die oprechte linien/ die wt
het van voren ziende hooft her af ghetoghen zijn/af snydet/ wt de selve puncte
vaer ick stracks over dwersch/met paralel linien/ door alle oprechte linien/ di
uyt het neven ziende hooft her af ghetoghen zijn. Waer dan de dwersch linie 2.
1.eñ de dwersch linie 3 de twee oprechte syden a. b. des neven ziende aengesicht
door snyden/ aen dit eynde des viercants / set ick voor aen 4.5.eñ achter 6.7. di
maeckt een aflanghe viercant/ daer in het hooft in den nederghedruckten gron
begrepen wort.

Zoo nu het viercant 4.5.6.7.door hulp des Overdraghers gheheel door de op
rechte linien / van beyden des van voren eñ van besyden ziende aenghesicht
doortoghen syn/zoo wijsen de kleyne viercanten aen / waer henen een jeghelij
ken sneedt des aenghesichts/met syne ghestalt linien ghemaeckt zullen worden
want daer wijst jeder viercant aen/waer dat alles moet ghestelt worden/Als d
ooghen/neuse/mont/kin/ooren/hals/eñ voorts waer alle linien der ghestalten
se behooren/ghelijc ic dat hier na met linien inghetoghen/ eñ eyghentlijck vo
ooghen ghestelt hebbe. Eerstelijck het nevenziende hooft/daer na het van vor
eñ achterwaerts staende / ooc in den nederghedruckten gront/ ghelijck dese on
dergestelde Figueren wtwijsen. Het is ooc noodich te weten/ dat/ zoo dit hoo
van Was gemaeckt waer/in welcke dwersch=linie dat af ghesneden zoude wo
den/moetmen te voren eygentlijck weten/ hoe de planus een form heeft/ dat
daer door te vinden. Maer wil ick het hooft een 7. deel hoogh maken/ gelij
het voorste een achtendeel hoogh is / gelijck ick dat voor in de Beelden gem
hebbe / zoo laet ick doch alle ander deelen int aengesicht blijven als sy te vor
syn /alleen dat ick het hooft verhooge eñ verdicke/nae de syde van het voorhoo
opwaerts/eñ daer na achterwaerts af tot aen den hals/ tusschen de dwersch-li
nien g. m.maeck ick den hals dick twee 27.deel. Daer na verbreede ick het va
voren ziende hooft / nae ordeninge alzoo : Dat het byvoeghsel twee 17. deele
over het voorhooft breet worde/ eñ treck dat ten beyde syden op de ooren wed
in/aen de twee oprechte syden a. b.eñ verhooghe eñ verwijde de bloote des voo
hoofts/eñ treck boven de ooren wijders van het hooft/ghelijck dat in de navo
gende Figuere wort aengewesen. Het is te mercken / dat zoo een Beelt/van se
ven synder hoofden langhte/ recht in ghedeelt wort/niet en is te verachten.

Op sulcken manier gelijck ick dit hooft in eenen neder ghedruckten gront ge-
lept hebbe/alzoo mach men oock een gantsch Beelt/het staet recht oft krom / in
eenen nedergedruckten gront legghen.

Voorder wil ick een stercken Mans wtghestreckte handt breeder beschrijven/
danse te voren aengewesen is/eñ gelijck ick die te voren een 10 deel lanc gemaect
hebbe/zoo laet ickse noch daer by blyven. Deses 10 deels lenghte/stel ick in een
oprechte linie voor my/eñ teeckene die boven met een a. eñ onder b. eñ beslupt die
tusschen 2. paralel dwersch-linie c. d. Daer nae deel ick a. b. met 18 puncten in
39 gelijcke velden. Daer na treck ick een ander oprechte linie/tusschen de dwer-
sche-liniec. d. paralel/neven de oprechte a. b. zoo wijt daer van/dat de handt on-
gheroerdt blijft/die ick maken zal. Dese linie is boven e. en onder f. die zet ick
midden in de breten der wtgestreckte hant/alzoo datse door den langhen vinger
wt gaet/dan ick trec hier de hant oprecht/alzoo dat sy boven met den langhsten
vinger/de dwerschlinie c. aenroert/maer onder laet ic de linie d. midden door het
gewricht der hant strijcken. Daer nae treck ick wt de puncten 1. een dwersch-
linie 9. die roert boven het eynde des goutvingers/daer nae zet ick een punctken
op de linie a. b. midden tusschen 1, 2. daer wt treck ick een linie h. die roert boven
het eynde des voorsten vinghers ofte Wijser/ dan treck ick wt de puncten 4. een
dwerschlinie t. die roert boven het leste deel des kleynen vingers: Maer treck ick
wt de puncten 7. een dwerschlinie k. die roert het eynde des duyms.

Als ic nu het voorste des vinghers aenghewesen hebbe/ dan teeckene ick hare
achterste leden/daer mede sy aen de handt staen/ ende treck wt de puncten 11. een
dwersch linie l. dese strect door de twee achterste leden des Wijsers ofte voorste

ende langsten vingers/want sy staen voor aen de hant/ in eender hooghde neven malckanderen. Alzoo wert den langhsten vinger langer dan het gantsche ander deel der hant/eñ waer de linie l. de oprechte linie e. f. doorsnydet/daer zet ic een m. Daer na zet ick eenen passer met den eenen voet in de punct f. eñ den anderen in de punct m. van daer treck ick met achterwaerts upt der handt/ zoo wijt ic dat behoeve/in desen ronden treck zet ic de 2. achterste leden des gout eñ kleynsten vingers/want sy staen dieper in de hant/als de 2. voorsten: Maer trec ic upt de puncten 14. een dwersch linie n. die gaet midden door het achterste gelidt des duyms. Zoo nu de lenghte der hant eñ alle vingers aengewesen is zoo wil ic voorder de leden der vingeren ooc beschryven/ic trec upt de puncten 10 een dwersch linie o. die gaet midden door het ander lidt des duyms. Daer nae deyl ick de voorste vinger/langhs nae tusschen h. l. met een dwersch linie/int midden van malckanderen/dese gaet midden door syn ander gelidt. Daer nae deyl ic de voorste helft/ na de lenghte met 6. puncten in 7. gelijcke velden/ eñ trec upt de puncten 3. eene dwersch linie/die gaet midden door het voorste lidt des voorsz vingers. Daer nae treck ick upt de punct 6. een dwersch linie p. die gaet door het ander lidt des langhsten vingers. Daer na deyl ic tusschen de dwersch linien c. p. met 6. puncten 7. ghelijcke velden/ende trec upt de selve puncten 3. een dwersch linie/die gaet midden door het voorste gelidt des langhsten vinghers/ de dwersch linie k. gaet midden door het ander lidt des gout-vingers. Daer na deyl ic de voorste lengte/met 8. puncten in 9. gelijcke velden/eñ trec upt de selve punct 4. een dwersch linie/die gaet midden door het voorste gelidt des gemelden vingers.

Den kleynsten vinger make ic zo langh als de twee achterste deelen des langsten vingers syn/ofte laet hem blyven gelijc hy sich te voren begeven heeft/ Dese lenghte deyl ic met 10. puncten in 11. gelijcke velden/eñ treck upt de puncten 6. een dwersch linie/die gaet midden door het ander ghelidt des kleynsten vingers. Daer na deyl ic van nieus de 6. bovenste deelen/in 10. puncten/in 11. gelijcke velden/en treck upt de nieu ghewορden punct 5. weder eene dwersch linie / die gaet midden door het voorste lidt des ghemelden vingers. Een jeder gheeft acht op het ghetal / dat daer ghenomen wordt tusschen a. b. ofte upt de andere kleyne deelen.

De nagels maeck ic aen elcken vinger zoo langh / als de helfte des lidts daer hy aen staet/neffen den langsten vinger op beyden syden/gaet de splijtinghe des vingers in het halve deel des hants lengte/maer tusschen den gout eñ kleynsten vinger /gaet de splete dieper in de handt / maer de splete tusschen den duyme/die gaet noch dieper in de hant.

Dewijle ic nu de lengte der deelen in de hant beschreven hebbe/zoo wil ic oock de selve deelen haer dicte eñ breete aenwijsen/eñ hoe wel ic hier voor by de Figuren ten eersten/na der syden hare dicte beschreven hebbe zoo en wil sich hier met de hant niet wel schicken/Daerom wil ic nu de uytghestreckte hant nae haerder breeten beschrijven/ende dan eerst hare dickte na der syde.

De vlacke hant make ic int ghelenc /op de dwersch linie d. breet seven 19. deel/ van de lenghte a. b. maer op de dwersch linie n. elff 19. deel/want by des duyms kneuckel/ is de hant het alderbreetste/ eñ de ander breete van buyten des voorsten vingers/op de dwersch linie l. door de onderste leden der vingers/ tot het eynde des Circkelronts/ buyten by het eynde des kleynsten vinghers/ maeck ick de handt breet eñ zoo lanck/als den voorsten vinger is.

Den langhsten vinget maeck ick onder breet een 5. deel/van syn eygen lengte/ eñ boven aen een vierdendeel van synder breeten smalder dan onder. Ooc maeck

ick

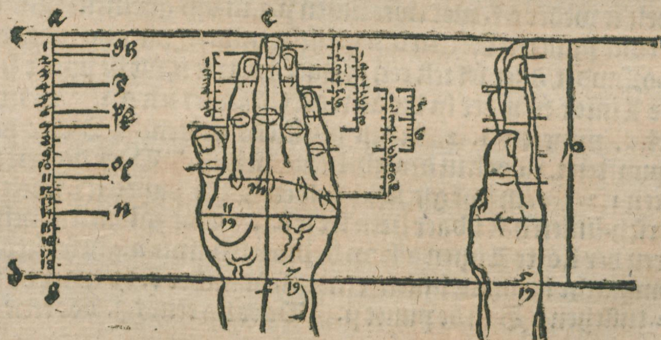
ick den voorsten vinger onder even zoo breet als den langhsten vinger / maer boven maec ic hem een weynich smalder dan den langhsten vingher. Den Gout eñ kleynsten vinger/ make ic een jegelijck breet van syn lenghte/een 5-deel/ ende maec een jeghelijc boven ofte voor/een 4.smalder als hy boven is. Den duym maec ic in syn middelste lidt breet/een 3.deel van syn eygen lenghte.

De vingers staen achter in de hant/ een jegelijck in de midden synder breeten/ daerom wil ic in het optrecken kleyne rinckskens maken.

Het is te mercken/ datter niet eenen ving r aen de handt en is die den anderen van forme ghelijck t/dat kan een jeghelijc bezien/men zalt aen gheene menschen bevinden. Ooc beyroef ic dat als de hant wtghestrect wordt/ dat niet gantsch gelijc op een ander en staet/maer by den kleynen vinger schupftse sich opwaerts. Daer na maec ic de dicte der hant na der syden/int gewricht aen den arm/vijf 19 deel/wt de oprechte lengte a.b.maer door den kneukel des duyms/op de dwersch linie n.half zoo dick als de vlacke hant breet is/desgelijcken beneden in de palm ooc zoo dick/maer de hant maect sich hol/want die twee syden des duyms ende kleynen vingher staen inwaerdts / daerom en is de hant niet zoo dick alsse wel schijnt/ofte de buytenste linien aenwijsen.

Den duym is in syn voorste lidt effen zoo dick als het voorste deel des kleynsten vingers lanc is/maer voorwaerts henen uyt/ is hy een vierdendeel dunder/ doch achter tegen den kneukel wel dic. De vingers syn zeer na op hare mate zoo dic als breet/dan alleen in de leden feelt het/doch zeer weynich.

Als ic nu alle lenghte/breete eñ dicte der hant geteeckent hebbe/ dan treć ic de gestaltenisse der hant met linien daer in gelijc ic hier sulcx met dese Figure voor oogen stelle/ wie dat na maeckt/ die moet nau daer op letten / dat hy daer in niet en dole/ want dese linien zijn swaerlijck recht te trecken.

VOorder wil ick eenen stercken Mans voet (duydelijcker als te voren) beschrijven/ eñ ghelijc ic dan voor verhaelt hebbe/ by den Man die van acht synder hoofden langh gemaeckt is/ diens voet maeck ick een 6. deel lanck eñ een 17. deel breet/ ende volghe dese maniere.

Wt dese lenghte eñ breete/ trec ick een over langh vierhoeck/ ende stel dat over dwersch voor my op een effen plaets/ dan treck ic den voet daer in/ alzoo dat die ten beyden syden achter en voor aenroert/ alzoo hier na volghen zal. Als ic den voet met syne gestalt linien daer in trecke/ eñ teeckene de voorste lange syde met een a. eñ de naeste by my/ met een b. Maer de kortste twee syden teeckene ick de voorste/ daer ick de tien wt wil trecken met een c/ eñ de achterste met een d. in dit afgaende viercant maer ick den voet/ dat hy heel plat in eenen nederghedructen gront op leyt. Daer na deyl ick desen vierhoeck/ eerstelijck/ na de lenghte tusschen c. d. met twee linien e. f. in drie ghelijcke velden/ dat de e. voor staet/ alzoo welcke letter ic voor noeme/ zullen voor gheset worden/ op datter gheen dwalinghe in het tellen daer wt en komt/ maer men zal daer op letten/ hoe wel de letteren door malckanderen gheset worden/ zoo zullen doch altijt de voorghenoemde op het selve mael voorghestelt worden/ als boven verhaelt is. Ja het voorste velt tusschen c. e. zal ic 10. stellen/ eñ in het middelste tusschen e. f. den blooten voet maken/ maer in het achterste derde velt/ zal ic stellen de vers ofte hiel/ ende het been op den voet. Daer na deele ic de linie d. met 6 puncten g. h. i. k. l. m. in 7. ghelijcke velden/ eñ trecke wt de puncten g. een paralel Linie c. waerse die aenroert/ daer set ic een n. maer waer sy doorsnijdet de oprechte f. daer set ick een o. Daer nae deele ick l. m. met een puncte p. in het midden van malckanderen/ wt dese puncte p. trec ick een paralel dwersch-linie/ tot aen de Linie f. in dit selfde punct set ic een q. dan trec ic een kromme Linie k. q. Daer na set ic een punct r. op de Linie c. midden tusschen a. b. dan deyl ick r. b. met twee puncten S. T. in dry gelijcke velden/ Maer deyl ic b. e. met twee puncten v. x. ooc in 3. gelijcke velden/ zoo deele ic weder e. f. met twee linien y. z. in dry ghelijcke velden/ maer deele ic f. d. met twee puncten st. tz. in dry gelijcke velden/ daer na waer de Linie g. de Linie e. doorsnydet/ daer set ick een tz. daer na trec ic wt de punct h. een dwersch Linie in de Linie f. eñ waer sy die aenroert daer set ick a. i. Daer na deele ick r. S. met 2. puncten 1. 2. in dry ghelijcke velden. Maer deyl ick r. e. met twee puncten 1. 2 oock in dry ghelijcke velden. Daer na deel ick tz. d. met vier puncten 1. 2. 3. 4. in vyf ghelicke velden wt de puncten 3. treck ic een Linie op de dwersch-linien h. a. i. daer heen set ic b. i. Ooc zal men in acht nemen dat ic de letteren der korte Linien alle op de dwersch-linie a. gheset hebbe/ daer wt trec ick sommighe kromme linien/ eene e. n. de ander r. tz. maer de andere wt de puncten 2. tusschen r. S. in de punct p. Daer na eene t. z. ooc eene b. o. daer nae v. a. i.

Daer na trec ic de punct st. een rechte Linie tot aen de kromme k. q. daer set ic r. i. Daer na set ic een Passer met den eenen voet in den punct tz. eñ treck met den anderen van de punct n. wt den voet tot aen de kromme linie r. tz. eñ daer na laet ic den Passer met den eenen voet noch staen/ eñ alzoo onver-roert trec ic een ronde trec/ tusschen de kromme tz. eñ b. o. Dan laet ic den Passer met den eenen voet noch stil staen/ in de puncten tz. eñ doen hem engher toe/ eñ set den anderen voet in de puncten 2. op de linie b. tusschen r. e. eñ trec van daer met voorwaerts/ tot aen de kromme linie b. o. Maer laet ic den Passer met den eenen voet staen in de puncten tz. eñ den anderen voet set ic in de punct r. eñ trec met van daer tot aen de kromme tz. Zoo ic nu met de kromme ende ronde linien aenghewesen

hebbe

hebbe/waer ic de teenen stelle/eñ voor af snyde/zoo wil ic voorder haer achterste lidt stellen. Jck set een punct op de linie/midden tusschen de kromme b.o.ende b.a.i. In dese puncten zal ick setten het achterste lidt / aen eenen den kleynsten teen/ eñ set eenen passer met den eenen voet in de punct z.eñ den anderen/in den nieuwen ghemaeckten punct/van daer treck ic ront tot aen de dwersch linie g. n.daer set ic het achterste lidt van den grootsten teen/daer na set ic op desen ronden trec twee puncten/midden tusschen de kromme linie s/y/z/eñ b/o/ daer stel ic de twee achterste leden der middelste teenen / die wil ick int optrecken na hare groote/met afgaende ringhskens beteeckenen/ het achterste lidt van den kleynen teen/set ic met een punct op de linie e/midden tusschen de dwersche linie b/eñ de kromme linie v.eñ a/i/ De groote teen heeft twee leden/daer van maec ic het achterste deel een weynich langher als het voorste.

De dry middelste teenen/deele ic een jeghelijc door haer dry leden/dat het achterste deel zoo langh sy als de twee voorste deelen / Maer een jeghelijck voorste deel aen de middelste teenen/zijn 1. vierdendeel langher/ dan de ander deelen daer na/ niet van weghen het binnenste ghebeente/ maer van weghen het vleesch dat sy voor hen hebben. Maer den kleynsten teen maec ic by zijn achterste lidt/eenen stercken achterbal / ende laetse voor eynden aen de linie r. Haer achterdeel maec ic langher dan de voorste/ eñ elcken naghel op alle teenen/ maec ic half zoo langh al het ghelidt is daer hy op staet. Daer na set ic eenen passer met den eenen voet in de punct p. eñ den anderen voet set ic een weynigh boven het punct des achtersten lidts des kleynsten teens/op de linie e. Van daer trec ic door de slimme linien/eñ waer de kromme de slimme doorsnijdt / wt dat selve punctken trec ic korte linien tot een marc. Alzoo wijt splijte ic de teenen in dit vleesch/ hoe wel ic op den voet de aderen eñ de hollgheyt daer tusschen/ veel verder achterwaerts trec. De linie f.roert voor tghewricht / van daer sich dat been opwaerts treet/maer onder de sool der af-snydingh / 2. derdendeel voor de linie f. teghen de z.

Wyders / deyl ick fz. d. met vier puncten in dry ghelijcke velden / ende wt het punctken 3. treck ick een rechte linie / die roert achter de span-aderen boven de versen.

Zoo ic nu de rechte/slimme eñ kromme linien alle ghetrocken hebbe / daer door den voet gantsch ghefatsoeneert wort. Als dan treck ic de ghestalt linien daer in/hoe die in den nederghedruckten gront legghen sullen/ ende begin dan van voren aen.

Eerstelijc trec ic den grooten teen met syne ballen / wt de punct e. hier voor/ buyten de slimme linien e.n.tot schier int midden des achtersten teens/dan gaen ic gebogen onder de slimme e.n.eñ trec de gestalt linie voor het voorste ghelit/teghen de slimme e.n. Van daer trec ic de teen volmaeckt/ voor aen den ronden trec/midden tusschen n.r. Van daer trec icse achterwaerts zoo wijt als sy gespleten is/tot aen de linie r.fz. Daer na trec ick de 3. middelste teenen/tusschen hare slimme linien / dat sy voor den ronden treck aenroeren. Daer aen is te mercken / dat de grooten teen niet heel recht voorwaerts wt zal staen/ ghelijc sulcr by veel plompe menschen ghevonden wort / Daerom hebbe ick de slimme linien daer toegetrocken daer door de teenen/d'een meer dan d'ander wtwaerts teghen de kleyne teen ghestelt worden / van sterckte eñ wel staens weghen. Des weghen laet ick een ruymte tusschen den grootsten eñ den teen daer naest/ Want de middelste 3. teenen zullen meer voorwaerts staen / dan de grootste/ maer de kleynste teenen treck ick inwaerts aen de ander der slimme liny v. a. f.

die eynde ick wtwendich aen de linie e. van haer achterste lidt twee derdendeel/ tusschen de linie b. Oock treck ick de voorste het grootste/ maer de ander naevolghende/de een kleynder dan de ander/ ende wijs daer mede aen/ hoe de ghewrichten eñ ander deelen hare ghestaltenisse zullen hebben/ ooc het eene anders dan het ander. Daer na treck ick buyten den voet/ van den kleynen teen vallet in den hoeck b.p.

Daer treck ick binnen de linie des voets/wt de puncten e. besonder ghebogen aen de linie p. midden tusschen de langhe syden a. eñ de linie n.g. eñ treck verder achterwaerts inwaerts ghekromt / tot aen de linie f. midden tusschen f.o. van daer heel achterwaerdts / ende ronde de versen aen de linie d. in de puncten h. van daer treck ick de versen ghelijck die een vreemde kromme linie heeft / tot aen de slimme k.q. Doch treck ick by de linie st. een kromme in den voet/ maer van de punct q. treck ick vol wt / tot de ballen achter het kleyne teecken in de puncten p.b. De solen teeckene ic binnen met besondere punctiens wt de linie st. Door de snede int ghewricht/onder de enckelen des scheenbeens/ maer ic de wyde een 26. deel/maer onder de enckelen een 31. deel/ eñ trec den af-sne voort tot de linie f. twee derdendeel teghen de linie z. Ick trec ooc den binnensten enckel platter/eñ den buytensten hoogher/des ghelijcken ooc den binnensten wat meer na voren eñ den buytensten wat achterwaerts/ zoo begheeft sich de hollicheyt neven de span-aderen / achter den binnensten enckel langher eñ vlacker dan de buytenste. Daer na trec ic eenen besonderen bal / op de buytenste syde naest van het been/voor de linie f. tot aen de linie z. dat geeft den voet eenen wel stant. Daer na trec ic de ballen achter den kleynen teen door de linie p. tot op het half deel/ teghen de linie z. In zulcken intrecken der gestalt-linien/ moetmen goede achtinghe nemen/dat men die wel trecke tot een goede proportie/op dat het niet bedorven en wort. Daer na trec ic de twee sneden door den voet e. f. besonder/ ghelijc die in de effene eene forme hebben / op dat dit alles te klaerder verstaen kan werden: Want ghelijc ic dese twee sneden aen wyse/ alzoo mach men in alle corperen de snede versoecken/sy zijn recht oft slim.

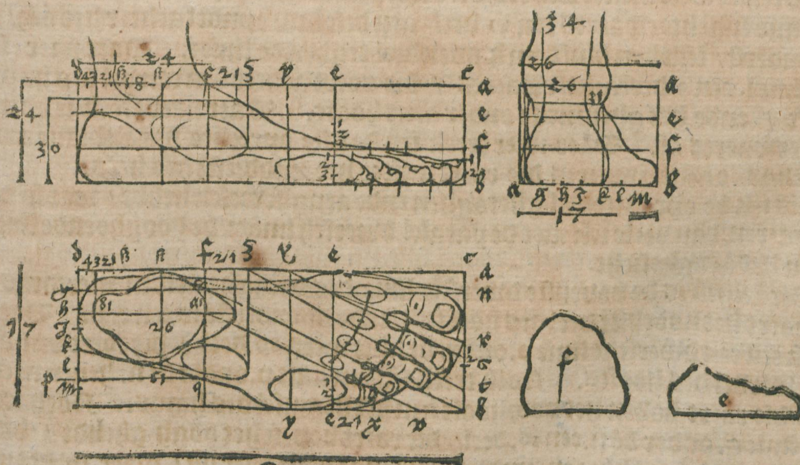
Hier na wil ic den voet wt den gront op trecken/boven den nederghedructen een 24. deel/eñ trec door den overdrach wt den nederghedructen gront/ de linien c.e.p.z.f.d. ghelijc sy voor staen/ eñ wat anders noot is/ alles opwaerts. Dese opghetoghen linien/ doortrec ic met twee dwersch-linien een 24. deel hoogher/ dat wort ooc een boven lanckachtich vierkant/ daer stel ic den opgetogen voet/ Daer na deyl ic de dwersch syde a.b. met 2. andere dwerschlinien e.f. in dry ghelijcke velden. Alzoo wysen de eerste opghetoghen linien aen / waer alle deelen des voets/na der lenghde henen behooren/ghelijc daer syn de voorste afsnydinghe der teenen/daer na hare leden eñ splytinghe/ ooc waer de naghelen staen zullen/waer den voet met al synen aertballen/des ghelijcken het been op de versen in zijnen afschept opghetoghen wert/ Maer door de dwersche wyse ick aen de hoochte des voets eñ syne deelen stel de solen plat op de linie b. voorder deyl ick de oprechte linie c. tusschen de dwersche f. b. met twee puncten 1.2. in dry gelijcke velden/maer ic deyl de oprechte linie e. tusschen de dwersche f. k. met dry puncten 1.2.3 in vier gelijcke velden/ Noch trec ic een dwerschlinie/ midden tusschen de dwersche a. e. tusschen de oprechte z. d. Dan treck ick de ghestalt linie des voets in dit ghemerck / eñ beginne in den hoeck a. s. eñ treck het ghewricht henen af/tot aen de rechte linie e. in het punctien 3. Van daer treck ick den balle achter den grooten teen henen af op de dwersche f. Daer nae gaen ick daer onder henen voor/tot aen het punctien 1. daer eyndet het voorste ende bovenste

van

van den grooten teen/maer den kleynsten roert boven met het achterste lidt ende balle/het vierde deel/tusschen f. b. Daer nae trec ic de dry middelste teenen nae ordeninghe/den langhsten maec ic het hoochste/eñ voorts den eenen leegher als den anderen/den kleynsten voor heel leeghe. Daer na trec ic hare ballen/achter de oprechte p. maer ic trec den bal neven aen den voet/dat hy boven de dwersche linie e. aenroert/eñ sich onder ooc int bovenste derdendeel/tusschen de dwersche f. b. eñ roert voor den hoec des dwerschen e. f. Daer nae trec ic de verssen/datse op de dwersche f. die oprechte d. aenroert/eñ treckse boven in den hoec/die daer sluyt de dwersche e. eñ de oprechte z. die ic wt hare puncten der dwersche a. tusschen sz. d. ghetoghen hebbe. Van daer treck ic het been achter opwaerts/daer na treck ick den buytensten enckel des scheenbeens/wt de puncte 3. achterwaerts/eñ nederwaerts/tot op de middel dwersch linie/tusschen de dwerschen a. e. Eñ boven over het ghewricht op den enckel des scheenbeens/maec ick het been na de syden dic/een 24. deel/eñ trec voor het scheenbeen van de puncten des oprechten k. opwaerts eñ achterwaerts/eñ den affet der verssen/treck ick boven van de dwersche e. af eñ voorwaerts.

Volghens wil ic den voet van achteren ooc een weynich aenwysen/daer toe maec ic een viercant/zoo hooghe eñ breet als den voet is/eñ treck wt den Overdragher de puncten eñ linien daer in/die verdeylen ende wysen aen/alle plaetsen des voets/hoe dat den binnensten enckel hoogher eñ den buytensten leeger staen zal. Eñ de breetten in het ghewricht door de enckelen/maec ic wt eenen een 20. deel/ende op de middel linie/tusschen de dwersche a. e. een 31. deel/maer het been boven beyde de enckelen/maec ic breet een 34. deel.

Ooc is den voet door dien selven wech eñ manier/van voren ziende te maken/Daer van hebbe ic myne meyninghe seer eyghentlijck/door dese Figure voor ooghen ghestelt/eñ in het trecken klaerder eñ breeder aenghewesen als beschreven. Daer wt seer lichtelijck verstaen kan werden/hoe wt de eerste ghemaeckte twee gronden/desen derden gront ghemaeckt moet werden.

DEwijle nu den voet gheeyndicht is/ soo wil ick een Wijfs hooft beschryven/ klaerlijcken als hier voren / ende daer in den wech ghebruycken/ daer door het vorighe Mans hooft beschreven is / ende ghelijck ic hier te voren by de ander soorten der beelden ghenomen hebbe/ een achte deel van des beelts langhte tot de hoochte des hoofts / Dat wil ick hier oock alsoo in de hoochte eens achtendeels voor nemen/ doch soo groot in de mate als des Mans hooft.

Eerstelijck stel ick dry viercanten neven malckanderen / ende maeckse door den Overdragher elck een 8. deel hooch/ de eerste een 8. deel breet/ daer in maeck ick het hooft na der syden/ maer de ander twee viercanten / de eene tot het van voren ziende/ de ander tot het van achteren ziende hooft / maeck ick een 10. deel breet. Int beginsel teeckene ick de twee opstaende syden der viercanten/ daer in ick het hooft naer der syden make / de voorste daer ick de neuse wt stellen zal/ met eene a. ende de achterste met een b. Dan deel ick met de andere oprechte linien tusschen a. b. alle diepten die int aenghesicht syn / ende teeckene elck met eene besondere letter/ ende met wat cyferen ofte ghetallen dat ickse beschryve/ die neem ick wt des beelts lenghte. Nu set ick de eerste c. een 80. deel achter de a. Dese linie c. roert boven den wervel op het voorhooft daer het hayr begint/ ende eyndighe voor aen de ooghbraen / want sy moeten boven de neuse niet te samen roeren Oock roert sy voor de bovenste lip. Daer naer set ick een ander linie d. een 64. deel achterwaerts / dat verstaet altijt van de voorste a. dese linie roert voor de bovenste oogh leden/ ende voor de onderste lippe des monts/ oock de kin. Noch treck ick een linie e. een 56. deel achterwaerts / dese roert de diepte op de ooghleden ende voor den ooghappel / achter het neuspeleken / den hoeck des monts / ende de hollicheyt onder de onderste lippe. Noch set ick een linie f. achterwaerts een 40. deel/ die roert achter den hoeck des ooghs. Noch set ick een linie g. achterwaerts een 32. deel/ die roert achter de eynden der ooghbraen/ ende het onderste der wuenen/ onder ende achter de kin. Daer naer set ick een linie h. achterwaerts een 22. deel/ die roert voor den hals. Voorder set ick een linie i. een 14. deel achterwaerts/ die roert binnen het oor. Daer naer treck ick een linie k. achterwaerts een 11. deel/ aen dese linie eyndet achter het oor/ maer het onderste lelleken blijft een halven deel teghen de linie i. Daer naer set ick een linie l. een 9. deel achterwaerts / die roert achter den wervel des hayrs opt hooft / ende het ghewricht onder aent hooft. Daer naer treck ick den hals achterwaerts af. Daer naer treck ick de leste oprechte paralel linie twee 17. deelen/ wijt achterwaerts die roert achter het middelste des hals.

Als ick de oprechten al ghetoghen ende aenghewesen hebbe / wat sy moeten aenroeren/ dan deele ick met de paralel dwersch linien/ de hooghe ende leege deelen in het aenghesicht.

Eerstelijck is de bovenste dwersch-linie des voorghemelden viercants een n. die roert het hoochste deel des hoofts / ende de onderste is een r. y. Daer naer treck ick een dwersche linie o. onder de linie n. een 80. deel / die roert den achtersten wervel des hoofts. Noch treck ick een linie p. onder de n. henen af een 30. deel/ die roert boven het voorhooft aen het beginsel des hayrs. Noch treck ick een linie q. onder de n. een 16. deel/ die roert boven het oogh-ghelidt / boven de ooren/ ende de ooghbraen eynde achter ende voor daer op / maer in het midden treck ickse daer over. Dan treck ick weder een linie t. midden tusschen q. p. die roert onder de neuse/ ende daer aen stoot het ghewricht op den hals. Daer

naer treck ick een linie x. en snyde met af het bovenste derdendeel / tusschen q. t. die roert onder het oogh-ghelidt / Maer de twee hoecken der ooghen maeck ick in de midden/desgelijcken den oogh-appel tusschen q.r. Daer naer snyde ick af/tusschen q.t. het onderste vierdendeel met eene linie s. die roert boven de neusbellen, eñ het onderste der ooren. Daer naer deele ick r. p. met een linie x. int midden van malckanderen/ die roert het bovenste des kins. Noch deele ick t. x. met eene linie v. int midden van malckanderen / die gaet midden door den mont/ Maer t.v. deele ick in drie ghelijcke velden / in het onderste maeck ick de bovenste lippe/ende in de bovenste twee / maeck ick de hollekens voor onder de neuse boven de mont/tusschen v.x. maeck ick twee deelen/in het bovenste maeck ick de onderste lip / maer in het onderste deel maeck ick het holleken tusschen de onderste lip boven de kin.

Daer naer treck ick een slimme linie wt de punct die daer sluyt de oprechte t. ende de dwersch-linie p. in den hoeck a. p. over dese linie treck ick tusschen p. q. het voorhooft maer de neus treck ick daer onder/ tusschen/ q. t.

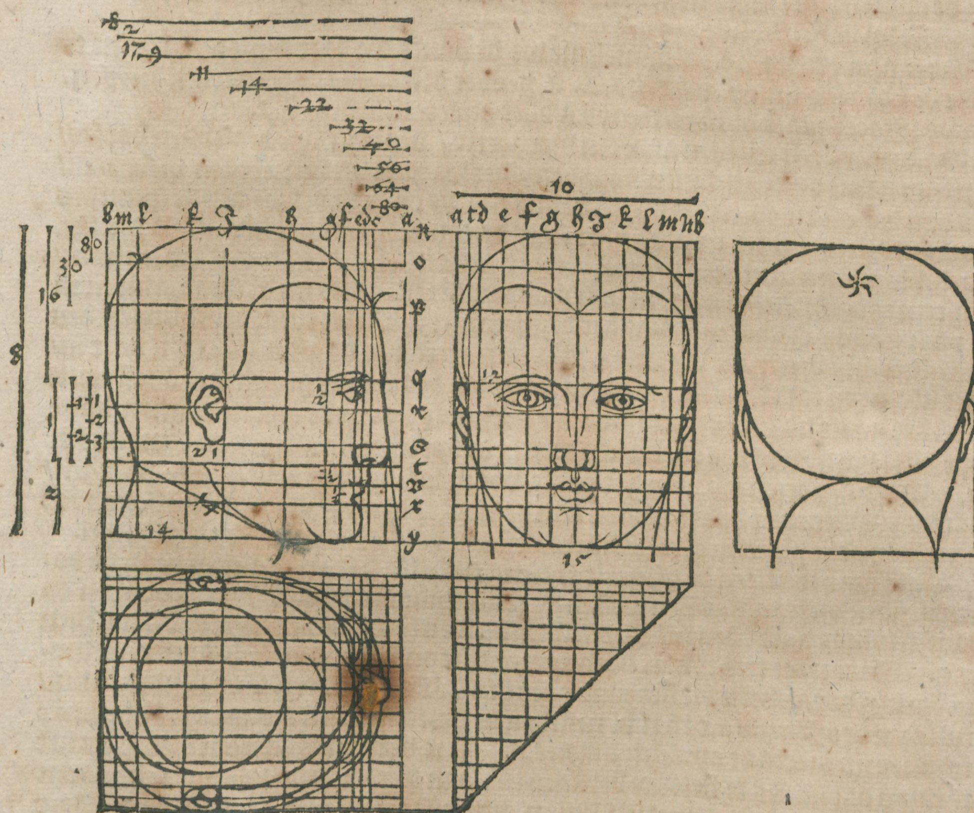
Daer naer deele ick dien anderen vierhoeck / des van voren zienden hoofts/ eerstelijck met dwersch-linien door den overdragher wt den eersten vierhoeck/ als dan deele ickse oock met oprechte linien / de oprechte twee aen de syden des vierkants/treckene ic met a.b. daer naer deele ic a. b. met neghen linien d.e.f.g. h.i.k.l.m. in tien ghelijcke velden. Noch deele ick a.d. eñ m.b. met twee linien/ c.n. een jeghelijck in de midden van malckanderen. Als nu de quadraturen in beyde vierkanten door malckanderen ghetogen zijn/daer tusschen de deelen des aenghesichts begrepen worden / Als dan treck ick de ghestalt linien daer in/ met kleyne eñ sachte treckskens / eñ soeter als des Mans aenghesicht/ eñ treck eerst het hooft na der syden alzoo: dat het hooft boven de dwersch-linie n. by de oprechte i. aenroere desghelijcken achter de oprechte b. tusschen de dwersche p. q. Daer nae treck ick voor het hooft/ voorhooft/neuse/ mont/kin de wangen/ ooren. Daer naer de ooghen/ eñ dan de blootte des voorhoofts/ in alle de voor aenghewesene plaetsen ofte ghemerck/ eñ den hals maeck ick dick/een 14. deel.

Daer naer treck ick de ghestalt linien/ tusschen de kruys-linien des van vorenzienden viercants. Ten eersten de rondinghe des hoofts/dat daer boven de dwersch-linie n. midden aenroert/ eñ ten beyden syden de oprechte a. b. tusschen p.q. Daer naer trec ic van de twee oprechte onder de dwersch-linie x. de kinnebacken her af/heen tot het eynde der kin / De ooren trec ic op beyden syden/ tusschen de oprechte a.c. eñ n.b. tusschen de dwerschlinien q.s. maer de binnenste tippelen inwaerts de oprechte linien c.n. Dit verhael ic daerom weder op het nieu/ op dat sulcks te beter te verstaen is / dan treck ic den hals onder de ooren nederwaerts tot op de dwersch-linie p. daer maec ic die een 15. deel breet. Daer na trec ic de bloote des voorhoofts/op beyden syden over de middel tusschen de oprechte a c. ende n. b. tusschen de dwersche linien p.q. ende van de linie g. op de dwersche p. trec ic het hayr opt voorhooft / ten beyden syden de bloothe yt opwaerts/tot midden tusschen de dwersch-linien o. p. Daer na trec ic beyde de ooghen/ datse met haren hoecken de oprechte linien e.g. eñ i l. aenroeren / eñ de ooghbraen trec ic beyde de oprechte f.k. over de dwersch-linie q eñ laetse ten beyden syden onder dese linie eynden / midden tusschen de oprechte d. e. ende l.m. Daer nae trec ic de neuse/maer ic laet onder hare pellekens de twee oprechte g.i. niet aenroeren/maer den mont trec ic datse die met beyde hoecken aenroert.

Daer na trec ic het van achterziende hooft/nae de buytenste linien des voorzienden/ende maec daer in synen aert ende eyghenschap.

Daer na trec ic het hooft door den Overdragher in eenen platten neder ghedruckten gront/ghelijck dat voor by het Mans hooft beschreven is/sulcx hebbe ic hier nae zoo eyghentlijc opghetrocken/dat het eenen jegelijcken van kleynen verstant kan begrijpen/al en waerder gheene beschryvinghe by.

Ende of ick dit Wijfs hooft hoogher ende wyder maken wil/zoo doe ick gelijck ic daer voor by des Mans hooft hebbe aenghewesen/ maer niet zoo veel/ want het Wijfs hooft behoort kleynder te blyven als des Mans hooft.

Nu vol-

NU volghens wil ick een jongh kindeken beschrijven ende afteeckenen/ daer toe ghebruyck ick dese manier/by dese voorsz beelden: Eerstelijck/ stel ick drij oprechte linien ofte puncten/zoo langh als 't Kint wesen zal/ neven malckanderen. By de eerste zal ick het Kint naer der syden maken / by de andere/het Kint van voren/ ẽ by de derde/het Kint van achteren te zien. Dese drij oprechte linien die doortreck ick met twee dwerschlinien / een onder ẽ een boven/de bovenste is a. De onderste z.

Voorder deele ick de lenghte der deelen in dit Kint met dwersch-linien/ẽ als a. ẽ z. de schepdel ẽ solen roeren/ zoo meet ick boven van den schepdel af/ een 4. deel/daer set ic de dwersch linie b. die roert het eynde des halskens aen het lijf/ achter ẽ voren daer syn halskuylken is.

Wt dese hooghte maeck ick tot het besyden ziende hooft / een recht viercant/ daer in besluyt ick het hooft/ẽ teeckene de voorste oprechte syde daer de neuse wt staen zal/ ooc met een a. en achter met een b. Ende eer ick met het Kint wijders voortvaer/wil ick eerstelijck het hooft gantsch beschrijven.

Eerstelijck deel ic dat na de lenghte/de hooghte ẽ leeghte met dwerschlinien/ ghelijc voor dickwils verhaelt is/van de dwersch-linie a. af een 24. deel/ daer set ic een dwersch-linie/die roert boven het voorhooft/noch van de a. af/een 16. deel/ daer set ick een dwerschlinie c. die gaet door den achtersten wervel op het hooft/ van dese linie af/een 6. deel/ Dan set ic een andere d. die roert onder de kinne/ende het hooft staet achter daer in op den hals/ ooc roert sy midden boven den nec/de hooghte des lijfs/van het schoudervleesch opwaerts ghetoghen : Want men achte daer op / dat den hals in zijnder lenghte/met twee slanghe linien getogen wort.

Daer naer deele ick d. b. met twee puncten in drie ghelijcke velden / ẽ snyde het onderste derdendeel af met een linie e. daer op roert ondert gewricht op den hals onder de kin. Alzoo krijght het Kindeken een seer kort halsken. Noch deele ick a. d. met een linie f. in de midden van malckander/die roert voor ẽ achter de ooghbraen/maer in haren midden verhef ickse daer boven. Oock roert sy boven de ooren/ende het hooft roert aent haer de oprechte linie b. Wyders deele ick f. d. met eene linie g. in het midden van malckander/die roert onder de neuse ẽ onder de ooren. Daer naer deele ick f. g. met twee linien h. i. in drie gelijcke velden/de bovenste h. gaet midden door den ooghappel ẽ beyde de hoecken der ooghen/ẽ het gantsche oogh besluyt ick tusschen de dwersch linie f. i. met al zijn toebehoor/ẽ de linie i. roert boven de neusbellekens / ẽ het onderste tippelken des oors/maeck ick tusschen i. g. Daer naer deele ick g. d. met vier dwersch linien k. l. m. n. in vijf gelijcke velden/ de linie k. roert op de bovenste lip/maer de linie l. treck ick midden door den mont/Daer naer deele ick l. m. in het midden van malckanderen/in het bovenste deel maeck ic de onderste lippen/ maer in het onderste deel maeck ick het kuylken onder de onderste lip boven de kin op de linie m. Oock treck ick by de linie l. eene besondere in de indiepinghe des hoofts boven het ghewricht/waer dat komt wort hier na aenghewesen De linie n. roert het voorste kuylken in de kin ẽ onder de rondingh der kinnebacken/ende in de syde boven het halsken.

Als nu de dwersch linien ghetoghen syn/dan treck ick de oprechte linien daer in/die aenwysen alle diepten der deelen des hoofts / ẽ teeckense oock met hare

letteren/eñ deel de oprechte linie a.b. met eene rechte c. int midden van malckanderen/die roert voor het oor/eñ staet midden opt lijf/maer set ick een linie d. midden tusschen a.c. die roert achter de ooghbraen/ende voort het halsken/ ende de bloote des voorhoofts.

Daer naer deele ick a.d. met vier linien e.f.g.h. in vijf ghelijcke velden/ de linie e. roert voor het oogh den inbuych boven de neus eñ bovenste lippen/ maer de linie f. roert voor de eynden der ooghbraen/eñ achter het neuspelleken/ voor de kinnebacken/den hoeck des monts/eñ het holleken onder de onderste lip/boven de kin. De linie g. roert boven het hayr boven het voorhooft eñ boven de diepte des ooghenlidts/oock voor den ooghappel/eñ onder de kin de in-diepinghe. De linie h. roert de achterste hoecken der ooghen/ maer de voorste hoecken gaen voor de linie g. tot op het halve deel teghen de f. nu deele ick a.e. met eene linie int midden van malckanderen/die roert voor het voorhooft/maer het neusken treet een weynich voor. Daer naer deelt i.h.e.f. met eene oprechte b.d. int midden vã malckanderen/die roert voor de onderste lippe eñ voor de kin. Daer naer set ick van de a. achterwaerts drie twintichste deel/ een linie k. die roert achter het oor/maer het onderste oortippelken maeck ick ten halven weghen teghen de linie c. Weder set ick een linie l. van de a. achterwaerts een 5. deel aen dese roert de voorghemelde indiepinghe onder het hooft/boven het ghewricht. Den hals eyndet achter midden tusschen k.l.. Daer naer deele ick l.b. met drie puncten in vier ghelijcke velden/ ende in het derde punct set ick den werbel achter op het hooft.

Zoo ick nu het viercant des van besyden ziende hoofts met de oprechte ende dwerschlinien doortoghen hebbe/daer door dan vele viercanten worden/ daer in ick die sonderlinghe stellinghe der deelen int aensicht trecken wil/ Maer eer ick het selve doe / zoo wil ick eerst de lenghte der deelen door het lichaem aenwijsen.

Eerstelijck onder de dwersch-linie b. nederwaerts/een 60. deel. Daer maeck ick de hooghte der schouder-leden.
Maer op de hooghte der borst/een 16.d.
Onder de voorste orselen/een 10.d.
Op de tepelen/een 9.d.
Onder de borst/een 7.d.
Eñ in het weecke/een 5.d.
Van het weecke tot in den navel/maeck ick een 21.d.
Tot het beginsel der heupen/ een 14.d.
Tot het eynde der heupen/ twee 15.d.
Tot het eynde des buycks/een 6.d.
Tot op syn ghemacht/een 10. eñ 11.d.
Tot het eynde der nieren/ twee 9 d.
Tot het eynde der aersbillen/een 4 d.
Van het eynde der aersbillen nederwaerts/een 50 d. maeck ick hem de eerste vouwen aent been: Want de kinderkens syn vetachtich vol.
Noch van de billen achter henen af/een 18 d. daer maeck ick de ander rumpel ofte vou/eñ is boven de knie.
Midden tusschen de heupe eñ de solen der voeten/set ick de knie.
Van't midden des knies nederwaerts/een 36 d. Daer eynde ick binnen de knieschijven.
Maer wt het midden des knies nederwaerdts / een 9 d. Daer eynde ick de wayen.
Van het platte des voets opwaerts/een 20 d. Daer set ick de hooghte des ghewrichts.

Daer naer maeck ick de lenghte des arms.
Wt het schouder-lidt tot in den ellenboghe/twee 11 d.

Van

Van den ellenboghe tot het eynde der vingheren/een 4 d.
Van het eynde des vinghers tot in het ghewrichte des hants/een 9 d.

Alzoo ick de lenghte der deelen des Kints aenghewesen hebbe/wil ick oock voorder de dicten des van besyden ziende Kints by allen puncten der aenghewesene lenghte beschryven.

Dit Kint is by de puncten der schouder-leden dick/ twee 15 d.
By de hooghte der borst/een 6 d.
Boven de tepelen/ twee 11 d.
Onder de borst/een 11 eñ 12 d.
In het weecke/een 6 d.
By den navel/twee 11 d.
By het beginsel der heupen/een 10 ende 11 d.
By het eynde der heupen/ een 9 eñ 10 d.
By het eynde des buycks / achter over de billen/een 5 d.
By het eynde der nieren/een 6 d.
Eñ het been maeck ick onder de billen dick/een 7 d.
Voorder nederwaerts/ een 14 eñ 15 d.
Boven de knie/een 8 d.
Midden in de knie/een 10 d.
Onder de knie/een 11 d.
Midden in de kuyten/een 10 d.
By het eynde der kuyten/een 12 d.
Op het ghewricht/een 16 d.
Ende den voet maeck ick langh/ een 13 ende 14 d.

Daer naer maeck ick de dickte des van besyden ziendẽ Arms.

In de schouder/een 10 d.
Onder de oxelen / een 12 d.
In den ellenboghe/een 16 d.
Voor den ellenboghe/ een 15 d.
Meer voorwaerts/ een 18 d.
Boven de hant/ een 23 d.
Eñ de hant maeck ick dick/een 21 d.

Zoo ick nu alle lenghten eñ dickten des sydelijcken Kindts aenghewesen hebbe/alzoo treck ick hier wt/ door den Overdraghet / alle lenghte der gantsche deelingh tot de plaetsen des vorenzienden Kints/met samen alle dwerschlinien des hoofts/ eñ de deelen des lijfs set ick met puncten.

Ende eerstelijck deele ick het vorenziende aensicht met oprechte linien / de welcke alle breede deelen aenwijsen.

Aenvanckelijck make ick des vorenziende hoofts viercant/ twee 9 deel breet/ eñ teeckene de twee oprechte syden met a. b. dit viercant deele ick met een oprechte c. in het midden van malckanderen/die gaet midden door den Scheydel/ neuse mont eñ kin.

Daer naer deele ick a. c. eñ c. b. met tween d. e. beyde deelen int midden van malckanderen/de twee roeren de buytenste hoecken der ooghen/ ende de breete des hals.

Daer naer deele ick d. e. met tween f. g. in drie ghelijcke velden / die roeren de binnenste hoecken der ooghen/buyten de tepelen ende de hoecken des monts/ ende voor de breete des kins.

Daer naer deele ick a. d. met h. i. eñ e. b. met k. l. in ses ghelijcke velden/ dese twee h. l. roeren op beyde syden de breete des aenghesichts / by de dwerschlinie h. Oock treck ick de onderste oorlellekens binnen dese oprechte h. l. eñ de oo-

ren treck ick met haer bovenste deel/aen het viercant der oprechte a.b. De twee oprechte linien i.k. sullen roeren buyten de rondingh der kinnebacken.

Daer naer deele ick a. h. en l.b. elcke syde met vier puncten in vijf ghelijcke velden/ende treck op beyde syden wt de naeste twee puncten by a. b. twee oprechte linien m. n. die sullen ten beyden syden de breete des hoofts roeren/ tusschen de dwersch linien c. f. ende de bloote des voorhoofts / sal op beyden syden over treden de twee oprechten h.l. tusschen de dwersche linien e. f.

De ooghbraen eynde ick op beyde syden / midden tusschen de oprechte i. d. ende e.k. onder de dwersche f.

Als nu het voren-ziende viercant oock met kruyslinien doortoghen is/ daer in alle deelen des aenghesichts ghemaeckt worden/dan maeck ick by alle puncten/de welcke de lenghten der deelen aenwijsen/de breete des kints lijf.

Eerstelijcken maeck ick byde hooghde der schouder-leden het lijf breet / een 4 deel.
Ende op dese linie stel ick de schouderleden wijt van malckanderen/twee 9 d.

Daer naer maeck ick de breete by de hooghte der borst over de schouder/twe 7. d.
Tusschen de orselen/een 5 d.
Tusschen de tepelen een 7 d.
In het weecke/een 5 d.
Over den navel/vier 17 d.
By't beginsel der heupen/ ooc vier 17 d.
By het eynde der heupen / een 15 ende drie 16 d.

Eñ op dese linie staen de been-leden wijt van malckanderen/twee 11 d.
Eñ de breete by het eynde des buycks/ maeck ick vier 15 d.
By het eynde der nieren/ maeck ick het been breet/ een 15 eñ 16 d.
By het eynde der billen/een 8 d.
By de bygnen des beens/twee 17 d.
Boven de knie/een 19 eñ 20 d.
Midden in de knie/ een 12 d.
Onder de knie/ een 13 d.
Midden in de kuyten twee 23 d.
By het eynde der kuyten/een 16 d.
Het been boven den voet een 19 d.
Eñ den voet maeck ick voor breet/twee 27 d.

Daer naer make ic de breete des voren-zienden arms.
Onder de orselen/een 17 d.
In den ellenbogh/een 16 d.
Voor den ellenboghe/een 14 d.
By het ghewricht der hant/ een 20 d.
Naer de open hant/een 13 d.

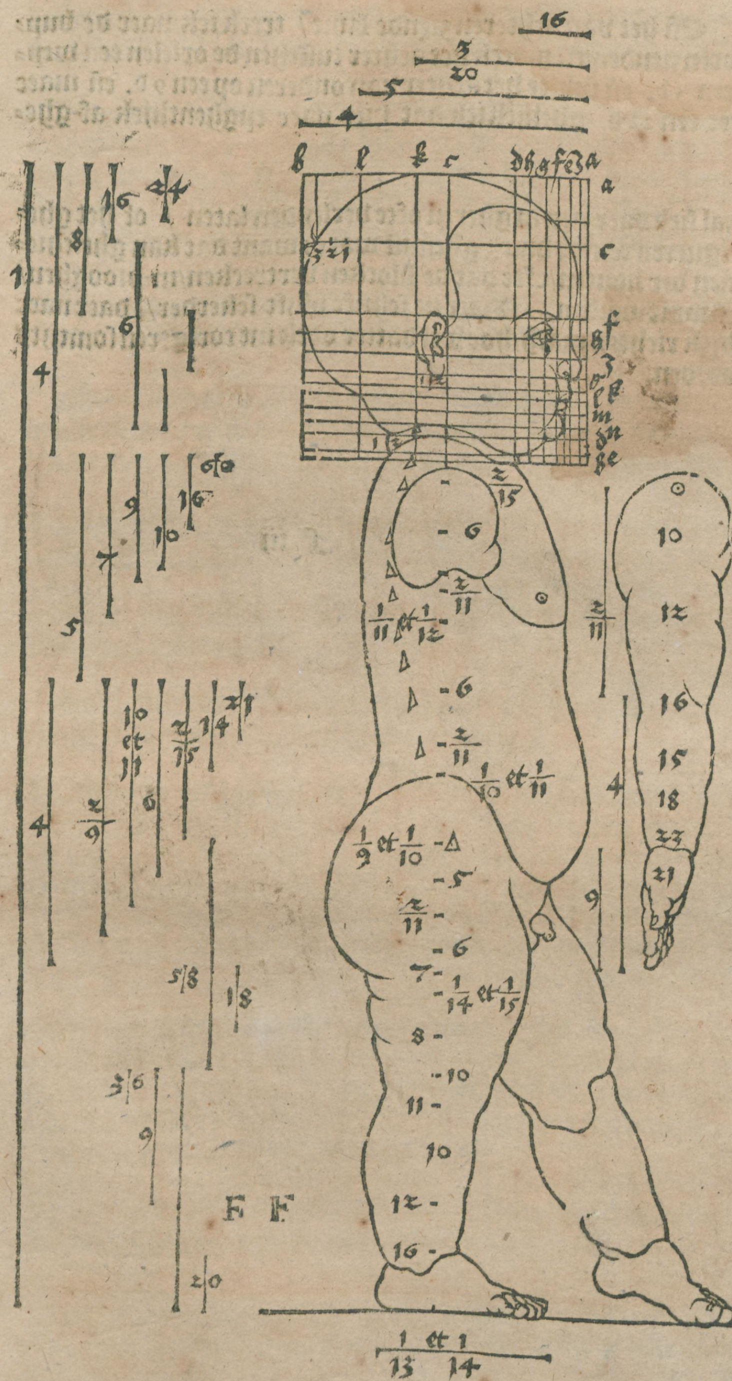
Dit kindeken buygh ick door den rugghen-graet eñ in syne ledekens/ gelijck voor aen de ander Beelden ofte Figueren verhaelt is.

Een alsulcken kindt / maeck ick een derdendeel van syn Moeder langh.

Als ick nu de lenghte/dickte/eñ breete des kints / nae der syden ziende / ende voren ziende/aenghewesen hebbe/ dan treck ick de ghestalt-linien met vlijt in dese teeckeninghe. Eerstelijck het kint naer der syden te zien / daer naer het van

van voren ziende. Eñ het van achteren ziende kint / treck ick naer de buytenste linien des vorenzienden/eñ maeck het achter tusschen de oxselen een weynigh breeder dan een 5 d. eñ splijte het achter van onderen op een 9 d. eñ maec hem de versen breet/een 22 d. ghelijck ick dat hier naer eyghentlijck af-gheheelt hebbe.

Ende niemant zal sich daer aen argheren ofte verleyden laten / of het gheheurde dat in de Figueren eenich dinck ghemist ware: want dat kan gheschieden met het op-linien der houten/ofte dat de blocken vertrecken/in-drooghen/ofte int snyden versuymt worden. Maer de schrift blijft sekerder/ daer naer sich dan een jeghelijck richten mach/hoe wel datter oock int corigeren somtijts wel verzien kan worden.

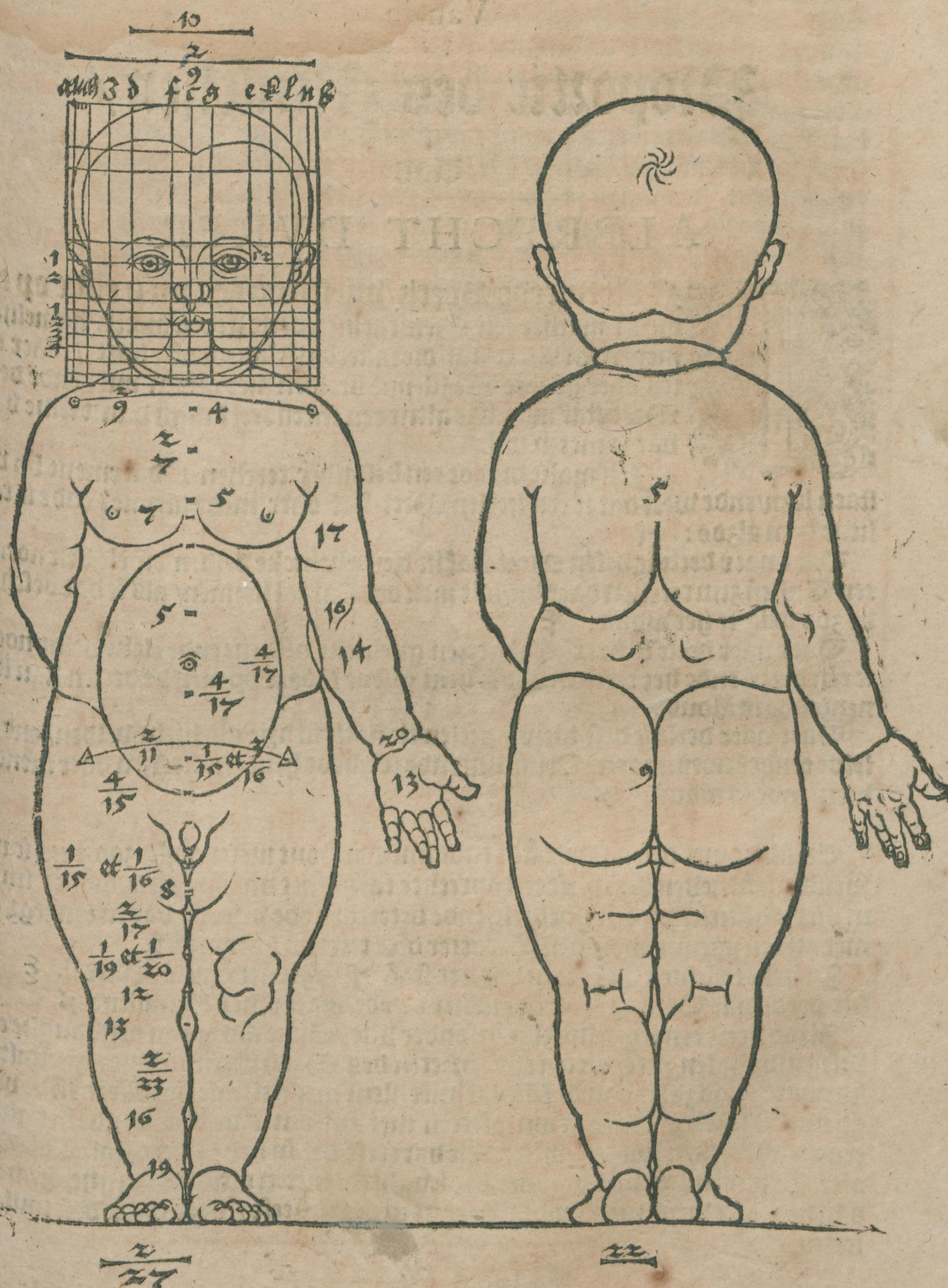

Scheydel/
Stern/
Ooghbraen/
Neuse/
Kin/
Eynd des hoofts trollen/
Onder de kin/
Halskuyl/
Hoochte der schouder/
Hoochte der borst
Orselen/
Tepelen/
Onder de borsten/
In het weecke/
Navel/
Begin der heupē/
Eynde der heupē
Eynde des buycx
Op het gemacht/
Eynde der nieren
Eynd der billen.

Op de knie/
Midden inde knie
Onder de knie/

Eynd der kuyten

Hoochte des ghewichts/
Solen.

10
2/9
2/9
4
2/7
5
6
7
6
17
16
14
5
4/17
4/17
2/11
1/15 et 1/16
20
13
4/15
1/15 et 1/16
8
2/17
1/19 et 1/20
12
13
2/23
16
19
2/27
5
9
22

HET TVVEEDE BOECK

Van de

Proportie des Menschen/

Van

ALBRECHT DVRER.

IN dit tweede Boeck/wil ick op een nieu ende op een ander manier een Menschelijck beelt leeren meten/namelijck/ met eenen Meet-staf/die maeck ick langh ofte kort / naer dat ick daer groote ofte kleyne beelden met meten wil / ende desen Meet-staf maeck ic altijt een sestendeel langh van't selve beelt dat ic meten wil.

Jck make die ooc een besonder teecken / daerment by verstaen kan/ende weet dat ic een heelen Meet-staf daer mede meyne / ende ic teekene hem alzoo: ϯ

Daer naer deele ic desen Meet-staf in tien ghelijcke velden/eñ elc velt noem ic een Tal/eñ zijn teecken daer by/dat men de Tal zal kennen/ als ic dat beschrijve zoo stelle ic het aldus: ξ

Daer naer deele ic haer Tal in tien ghelijcke velden/ ende elcke veldt noeme ic een deel/ ende het teecken dat ic hem gheve/ daer by men de deelen kan kennen/ende is aldus: ⊥

Daer naer deele ic dese kleyne deelen elc noch in drie ghelijcke velden/ ende de selve eender noeme ic een Trumlen/ ende ic gheve hem een teecken daer ment by kent/ende is aldus: ✗

Eñ als ic met desen Meet-staf ende synen inhout meten wil/ zoo trec ic uytwendigh beneven de schrift een oprechte tafel/ met vijf oprechte bloote linien/ in vier ghelijcke velden ghedeelt/ende beteeckende de velden / boven een jeghelijc met zijnen naem/ende synen Caracter ofte teecken daer onder.

Jn het eerste velt maec ic den Meet-staf. ϯ Jn het ander t'Ghetal. ξ Jn het derde dat Deel. ⊥ Ende in het vierde/maec ic het Trumlen. ✗

Alzoo heeft een jeghelijc zijn besonder velt. Ende als ic dan aenvanghe ende beschrijve de lenghte/ dicten ende breeten des Menschen uyterlijc / ghestalt der lidtmaten/zoo zal ic van de selfde schrift altijt met een linie uytvaren in de voorghemelde tafel. Daer in wil ic setten met cyferen / de deelen ende het ghetal eens jeghelijcken lidts/in welcx velt dat treft/het sy in de Meet-staf/Tal/Deel/ ofte Trumlen/hoe veel de maet der lenghten/ dicten ofte breeten gheeft / het sy dan veel ofte weynigh / ende waer het niet en gheeft / daer wil ic dese nulla o setten.

Nu schicke ic my met dit voorsz meten op de selve maniere / ghelijc als ic in het eerste Boec ghedaen hebbe/ ende houde ooc de selve ordonnantie.

Ic stelle drie oprechte linien des Beelts lenghte voor my/ende besluyt die onder ende boven met twee dwerschlinien Scheydel ende Solen ghenoemt. By de eerste maec ic het Beelt naer der syden. By de tweede/het van voren. Ende by de derde/ het Beelt van achteren. Daer naer meete ic de lenghte der lidtmaten/eerstelijc by het van besyden ziende Beelt / ende doortrec de selve lenghte der leden ende beginselen/al met dwersch linien/zoo vele als ic dier van noode hebbe. De andere twee oprechte linien des van voren ende van achteren ziende Beelts/ ende alle maten der leden/ wil ic setten met oprechte linien / achter het van besyden ziende Beelts. Ende wat dan de mate eener jeghelijcker linie van den Meet-staf/Deel ofte Trumlen/ inhoudt ende gheeft/ zoo wil ic de selve linie beteeckenen / met des Meet-stafs Ghetal/ Deel ofte Trumlens Caracter/ende de cyffers daer by setten / alzoo veel alst van eenen jeghelijcken inhout. Alzoo wil ic ooc beteeckenen/ghelijc als boven verhaelt is / een jeghelijcke dwersch linie des van besyden ende van voren ziende Beelts/ hoe veel een jeghelijcken dicten ende breeten inhouden zal.

Zoo dit nu verstaen/eñ wel daer op ghepast wort / zoo beginne ic eñ mete alzoo voor eerst eenen middelmatigen Man:

Eerstelijc de lenghte.

		Meetstaf	Tal	Deel	Trumlen
Den Scheydel nederwaerts tot	den achtersten wervel opt hooft is	0	0	5	0
	het voorhooft is	0	1	6	0
	het eynde des kins	0	8	5	0
	in den halskuyl	1	0	6	0
	de hooghte der schouder-leden	1	1	6	0

Tusschen de linie des voorhoofts eñ eynde des kins/ deele ic met twee dwerschlinien in 3. gelijcke velden/ in het bovenste maec ic het voorhooft/ de ander de neuse/ in het derde den mont ende kin.

		Meetstaf	Tal	Deel	Trumlen
Van de schouder-leden nederwaerts tot	de breete der borst is	0	2	3	0
	de voorste oxselen	0	4	0	0
	de tepelen	0	5	4	0
	onder de borst	0	6	9	0
	in het weecke des buycx	1	5	0	0
Van het weecke des buycx neerwaerts tot	in den navel ist	0	1	5	0
	int beginsel der heupen	0	3	0	0
	eynde der heupen	0	6	7	0
	op de schaemte	0	8	0	0
	eynde der nieren	1	0	6	0
	eynde der billen	1	1	0	0
Van 't eynde der billen tot	de dicte des bovensten beens is	0	4	5	0
	op de knie	0	8	0	0
	midden in de knie	1	1	0	0
Vant midden des kins nederwaerts tot	onder de knie is	0	1	6	0
	het eynde der buytenste kuyten	0	6	0	0
	het binnenste der kuyten	0	7	2	0
	op de hooghte des ghewrichts op den voet	1	2	6	0
	het eynde des buytenste enckels	1	4	0	0
	het onderste der solen des voets	1	5	9	0
Daer naer maec ic den voet langh		1	0	3	0

Nu maec ic de lenghte des arms alzoo:

	Meetstaf	Tal	Deel	Trumlen
Wt het schouder-ghelidt tot in den ellenboghe is	1	0	6	0
Wt den ellenboghe tot het ghewricht der hant	0	7	9	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vinghers	0	6	5	0

Daer naer maec ic de dicte des van beyden-ziende Mans/ op alle dwerschlinien alzoo:

	Meetstaf	Tal	Deel	Trumlen
De linie des achtersten wervels des hoofts is dic	0	5	0	0
Maer over het voorhooft	0	7	0	0
Over de ooghbraen	0	8	2	0
Over de neuse	0	7	5	0
Maer over de lippen	0	7	0	0
Ende over de kin ende hals ooc	0	7	0	0
Ende op dese linie is den hals dic	0	5	0	0
De dicte over den hals-cuyl is	0	6	0	0

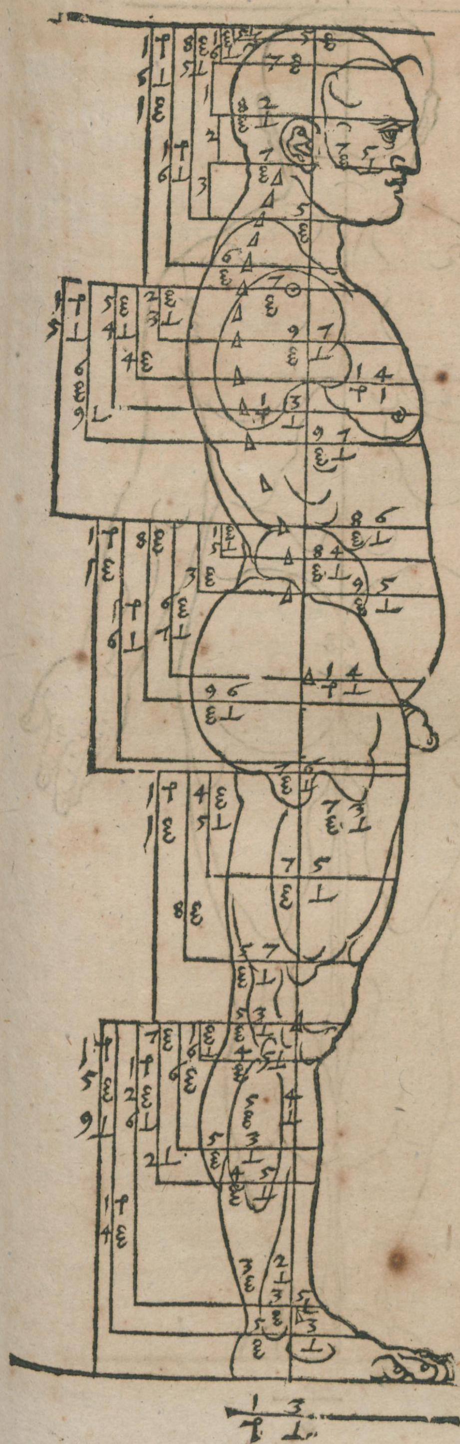
	T	Ɛ	⊥	%
Over de borst ———	0	9	7	0
By de voorste schouderẽ	1	0	4	0
Over de tepelen ——	1	0	3	0
Onder de borsten ——	0	9	7	0
In het weecke ———	0	8	6	0
Over den navel ———	0	8	4	0
By't begin der heupen	0	9	5	0
By't eynde der heupen	1	0	4	0
By de schaemte ———	0	9	6	0
Ende aen het eynde der billen is het been dic	0	7	6	0
By de inbytingh daer onder ——— ———	0	7	3	0
Maer by de linie der inbytingh nederwaert	0	7	5	0
Boven de knie ———	0	5	7	0
Midden in de knie ——	0	5	3	0
Onder de knie ———	0	4	5	0
Midden in de kuyten	0	5	4	0
By't eynde der buytenste kuyten ——— ———	0	5	3	0
By't eynde der binnenste kuyten —— ——	0	4	5	0
Onder int dunste vant scheen-been ———	0	3	2	0
Doort gewricht des voe	0	3	5	0
By't eynd des wtersten enckels aent scheenbeen	0	5	3	0
Hier na maec ic de dicte des arms nader sydẽ also				
Den arm nae der syden is in de schouder dic	0	5	5	0
Midden in de muys	0	4	7	0
In den ellenboghe ——	0	3	5	0
Int stercte des arms	0	3	6	0
Int ghelenc der hant	0	2	1	0
Eñ de hant int dicste	0	2	3	0
Daer na maec ic by de andere oprechte linien/ op allen dwersch-linien de breeten des lijfs alzo ;				
De voorziende Man is int hooft/op de dwersche linie des achtersten werbels breet ———	0	5	5	0
Op de li. des voorhoofts	0	7	2	0
Door de breete des hoof.	0	7	8	0

	T	Ɛ	I	%
Over de ooghbraen	0	7	3	0
Over de ooren ———	0	8	0	0
Over de neuse ———	0	6	0	0
Onder den hals ist boven dic ——— ———	0	4	3	0
maer by de lini des kins	0	6	6	0
Over't halskuylken	1	4	3	0
Over de schouderleden	1	5	8	0
Eñ op dese linie staen de schouderleden wijt van malckanderen ———	1	2	4	0
De breete over de borst	1	8	0	0
Tusschẽ d'orselẽ ist breet	1	2	3	0
Tusschen de tepelen	0	8	2	0
Int weecke is de breete	1	1	4	0
Maer over de navel ——	1	2	7	0
By't begin der heupen	1	2	8	0
By't eynde der heupen	1	4	6	0
Op dese lini staẽ de heup geledẽ wijt vã een ander	1	0	5	0
Op de schaemt ist breet	1	4	5	0
Eñ het been by't eynde der billen ——— ——	0	6	7	0
By de dyghen ofte dicte des beens ——— ———	0	6	0	0
Boven de knie ———	0	4	6	0
Midden inde knie ———	0	4	4	0
Onder de knie ———	0	4	0	0
Midden in de kuyten	0	5	0	0
Byt eynd der buytẽste k.	0	4	6	0
Byt eynd der binnẽste k.	0	3	9	0
Onder int scheenbeen	0	2	2	0
Int ghewricht door de enckelen ——— ———	0	2	7	0
Onder de enckelen in den voet ——— ———	0	2	4	0
Onder de voet ist breet	0	4	2	0
Daer na maec ic de breete des voorziendẽ arms				
Den arm is onder de schouder breet ———	0	3	5	0
Achter den ellenboghe	0	3	4	0
Voor den ellenboghe in de breete ——— ———	0	4	0	0
Byt ghewricht der hant	0	2	4	0
Eñ de hant is breet ——	0	4	[illegible]	0
Zoo nu alle lenghten/				

dicke en breete der lidtmaten beschreven syn / als dan trec ic daer in met linien/ de ghestelteniße des Mans/ van besyden ziende/ ende van voren ziende.

	Voet-maet	Tal	Deel	Trumlen
Den van achteren ziende Man / omtrec ic met de buytenste linien des van voren ziende Mans:				
Ende maec hem tusschen de schouderen breet — — —	1	3	7	0
Ende de achterste schouder-leden moeten wat leegher staen dan de voorste/ daerom stel ic van de schouder-leden nederwaerts af —	0	5	0	0
	0	6	7	0
Ende de billen syn van onder opwaerts ghespleten — —	0	3	0	0
De verssenen maec ic achter breet — — — — —				

Ende even ghelijc dit hier voren beschreven is / alzoo hebbe ic hier naer den Man af-ghetrocken / om dat men claerlijc de meyninghe voor ooghen zien mach/ende alzoo tot het rechte verstant te comen.

Scheydel/
Achtersten wervel/
Stern/
Ooghbraen/

Neuse/
Kin/

Hals-kuyl/
Hoochte der schouder/
Hoochte der borst/.

De voorste oxselen/
Tepelen/
Onder de borsten/

In het weecke/
Navel/
Begin der heupen/

Eynde der heupen/
Op het ghemacht/

Eynde der nieren/
Eynde der billen/

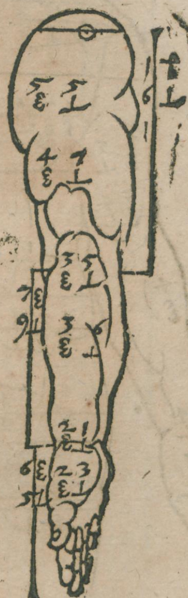
De dyghen oft dickte des beens/

Op de knie/

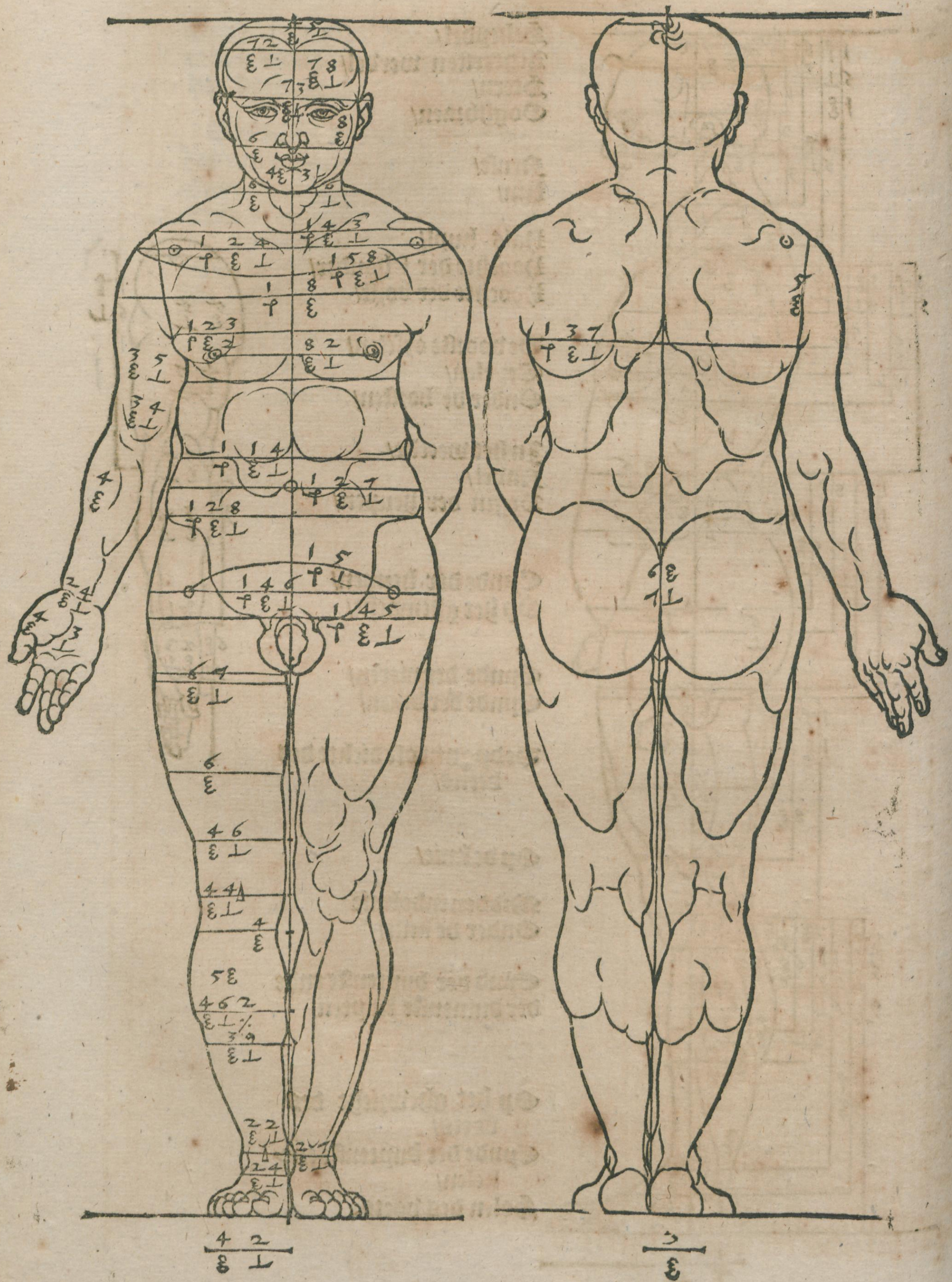
Midden inde knie
Onder de knie/

Eynd der buytenste ende der binnenste kuyten/

Op het ghewricht des voets/
Eynde der buytenste enckelen/
Solen des voets.

G

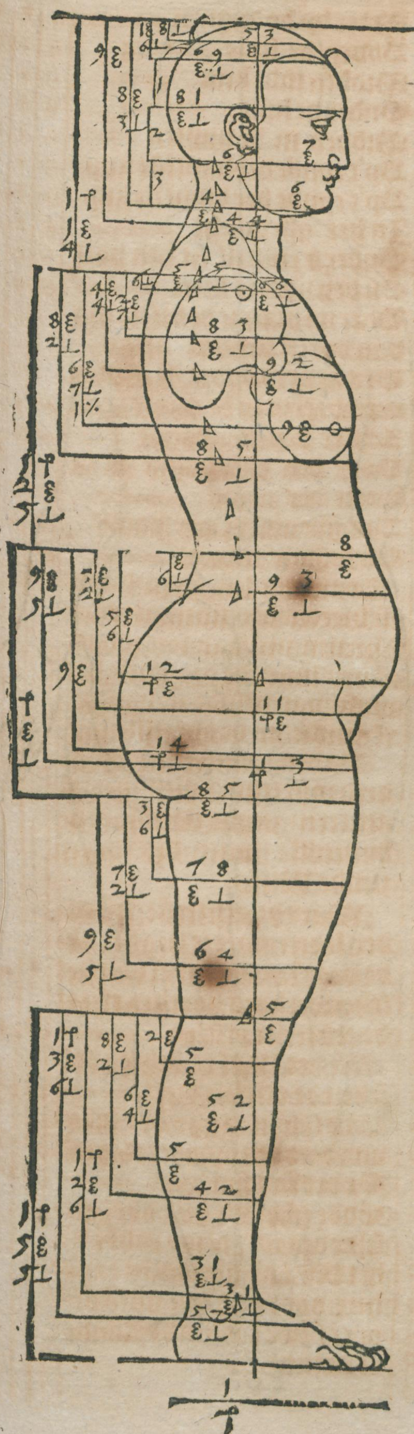
	†	ʒ	⊥	%
Nu wil ic volghens tot desen Man een matigh Wijf beschrijven / eñ begin op de selfde ordeninge gelijc te voren aenghewesen is/ eñ meet eerstelic de lenghte /				
Van den scheydel tot den achtersten wervel des hoofts	0	0	8	0
Tot het voorhooft ——	0	1	6	0
Tot het eynde des kins	0	8	3	0
Tot de hoochte der schouder	0	9	0	0
In den halskuyl/ ——	1	1	4	0
Tusschen het voor-hooft eñ het eynde des kins / deele ic met twee linien in drie gelijcke velden/ aen het bovenste maec ic het voorhooft/ In het ander neuse / ooghen/eñ ooren/ In het derde de mont ende kin.				
Wt de hooghte des halskuyls nederwaerts / tot het orsels-ghelidts hooghte ist	0	0	6	0
Op de hooghte der borst/	0	2	7	0
Tot de voorste orselen	0	4	4	0
Tot de achterste orselen /	0	4	8	0
Tot op de tepelen ——	0	6	7	1
Onder de borst —— ——	0	8	2	0
In het weecke —— ——	1	2	5	0
Vant weecke tot in dẽ navel	0	1	6	0
Tot het eynde der heupen	0	5	6	0
Tot het eynde des buycx	0	7	2	0
Tot de splijtingh des Wijfs	0	9	0	0
Tot het eynde der schaemte/	0	9	5	0
Tot het eynde der billen/	1	1	1	0
Van het eynde der billen/ tot de dygnẽ of dicte des beẽs	0	3	6	0
Op de knie —— ——	0	7	2	0
Midden in de knie ——	0	9	5	0
Vant midden des knies/tot het eynde des knies ——	0	2	0	0
Het eynde der buytenste kuy.	0	6	4	0
Het eynde der binnenste kuy.	0	8	2	0
Op de hoochte des gewrichts	1	2	6	0
Tot het eynde der buytenste enckelen aen't scheen-been	1	3	6	0
Tot het eynde der solen/	1	5	5	0

	†	ʒ	⊥	%
Eñ den voet is langh ——	1	0	0	0
Daer naer maec ic de lengte des arms alzoo:				
Wt het schouder-ghelidt tot in den ellenboghe is ——	1	0	2	0
Wt den ellenboghe tot int ghelidt der hant ——	0	7	6	0
Eñ de hant is langh ——	0	6	8	0
Nu maec ic de dicte des sydelijcken Wijfs / op allen dwersch linien alzoo: Het Wijf is in het hooft/ op de linie des achterstẽ wervels dic	0	5	3	0
Op de linie des voorhoofts	0	6	9	0
Over de ooghbraen ——	0	8	1	0
Over de neuse ——	0	7	0	0
Over de lippen ——	0	6	5	0
Over de kin ——	0	6	0	0
Op dese linie is dẽ hals dic	0	4	0	0
By de schouder-hooghte	0	4	4	0
Maer over den halskuyl	0	5	5	0
Over de schouder-leden	0	6	6	0
Over de borst / ——	0	8	3	0
By de voorste orselen ——	0	9	2	0
Over de tepelen ——	0	9	0	0
Onder de borsten ——	0	8	5	0
In het weecke —— ——	0	8	0	0
Over den navel ——	0	9	3	0
By het eynde der heupen	1	2	0	0
By het eynde des buycx	1	1	0	0
By de splijtinge over de beenen ende billen ——	1	4	0	0
By het eynde der schaemte	1	0	3	0
Eñ ten eynde der billen is het been dic —— ——	0	8	5	0
By de dicte des beens ——	0	7	8	0
Boven de knie —— ——	0	6	4	0
Midden in de knie ——	0	5	0	0
Onder de knie ——	0	5	0	0
Midden in de kuyten ——	0	5	2	0
By het eynde der buytenste kuyten —— ——	0	5	0	0
By het eynde der binnenste kuyten —— ——	0	4	2	0
Onder int scheen-been/ aen het dunste —— ——	0	3	1	0

	ϒ	Ɛ	⊥	%
In het ghewzicht oock	0	3	1	0
Voor den voet/ by het eynde der buytenste enckelen/	0	5	7	0
Eñ den voet en is niet alzoo dic als des Mans voet.				
Hier na maec ic de dicte des arms nader syden alſo:				
Dē arm is in de schouder dic	0	5	3	0
In de muys	0	4	5	0
In den ellenboghe	0	3	7	0
Weynigh voorder by de hãt	0	2	7	0
Int ghewricht der hant	0	2	0	0
Ende de handt is dick	0	2	4	0
Daer na maec ic de breete des voorziende Wijfs/ op allen dwersch-linien alzoo:				
Het voorziende Wijf is int hooft/ op de linie des achtersten werbels breet	0	5	2	0
Over de linie des voorhoofts	0	6	9	0
over de blote des voorhoofts	0	7	5	0
Over de ooghbraen	0	7	2	0
Over de ooren	0	8	0	0
Over de neuse	0	5	6	0
Onder de kinne is den hals breet	0	4	0	0
By de hooghte der schouder	0	4	2	0
By den hals-kuyl	1	1	0	0
By de schouderleden	1	2	2	0
Eñ op de selfde linie staen de schouderleden wijt van malkanderen	1	0	1	0
De breete over de borst ende schouderen is	1	4	8	0
Tusschen de orselen ist breet	0	9	6	0
Tusschen de tepelen	0	7	2	0
In het weecke	1	0	2	0
Maer over de navel	1	3	7	0
By het eynde der heupen	1	5	2	0
Op dese lini staē de beenen en de heupen wijt vã een ander	1	1	1	0
Maer de breete by het eynde des buyer is	1	5	4	0
By de splijtinghe des Wijfs	1	5	6	0
Ende by de schaemte is het been breet	0	7	6	0
By het eynde der billen	0	7	6	0

	ϒ	Ɛ	⊥	%
Maer by de dyghen	0	6	9	0
Boven de knie	0	5	3	0
Midden inde knie	0	4	5	0
Onder de knie	0	4	5	0
Midden in de kuyten	0	5	0	0
By't eynde der buytēste kuy.	0	4	5	0
By't eynde der binnēste kuy.	0	3	8	0
In het ghewricht	0	2	5	0
Onder d'enckelē in den voet	0	2	5	0
Eñ den voet is breet	0	4	0	0
Daer na maec ic de breete des van voren zienden arms				
Den arm is onder de orselen neerwaerts in de muys breet	0	3	4	0
Achter den ellenboghe	0	3	0	0
Voor den ellenboghe in de breete des arms	0	3	8	0
Byt ghewricht der handt	0	2	4	0
Eñ de hant is breet	0	3	9	0
Zo nu alle lenghten/ dicten eñ breeten der lidtmaten beschreven zijn/ dan trec ic daer in met linien de proportie des wijfs/ van beydē eñ van vorē ziende/ by de oprechte lini.				
Daer na omtrec ick by de derde oprechte linien/ het vã achteren ziende Wijf/ met de buytenste linien des voren ziende Wijfs.				
Maer de achterste schouder-leden maec ic leegher als de voorste/ daerom ist van het schouderlidts hoochte af/ tot de achterste orselen	0	4	8	0
Eñ het Wijf is achter tusschen de orselen breet	1	2	0	0
Eñ de splijtinghe der billen van beneden opwaerts lanck	0	7	5	0
De versſen syn breet	0	2	5	0

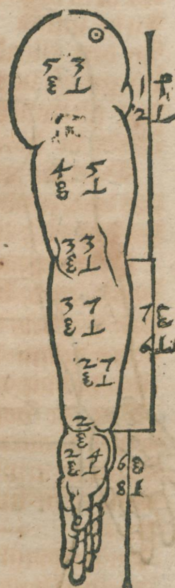
Ende ghelijck hier voor gheschreven is/ alzoo hebbe ick het Wijf af-ghetrocken ende hier voor ooghen ghestelt/ om te beter tot het verstandt te komen.

Scheydel/
Achterste wervel/
Voorhooft/

Ooghbraen/
Neuse/
Kin/

Hooghte des schouders
Halskuyl/
Schouder-hooghte/
Borst/
De voorste orselen/
Tepelen/
Onder de borsten/

In het weecke/
Navel/

Eynde der heupen/
Eynde des buycx/
Splijtinghe/
Eynde der schaemte/
Eynde der billen/

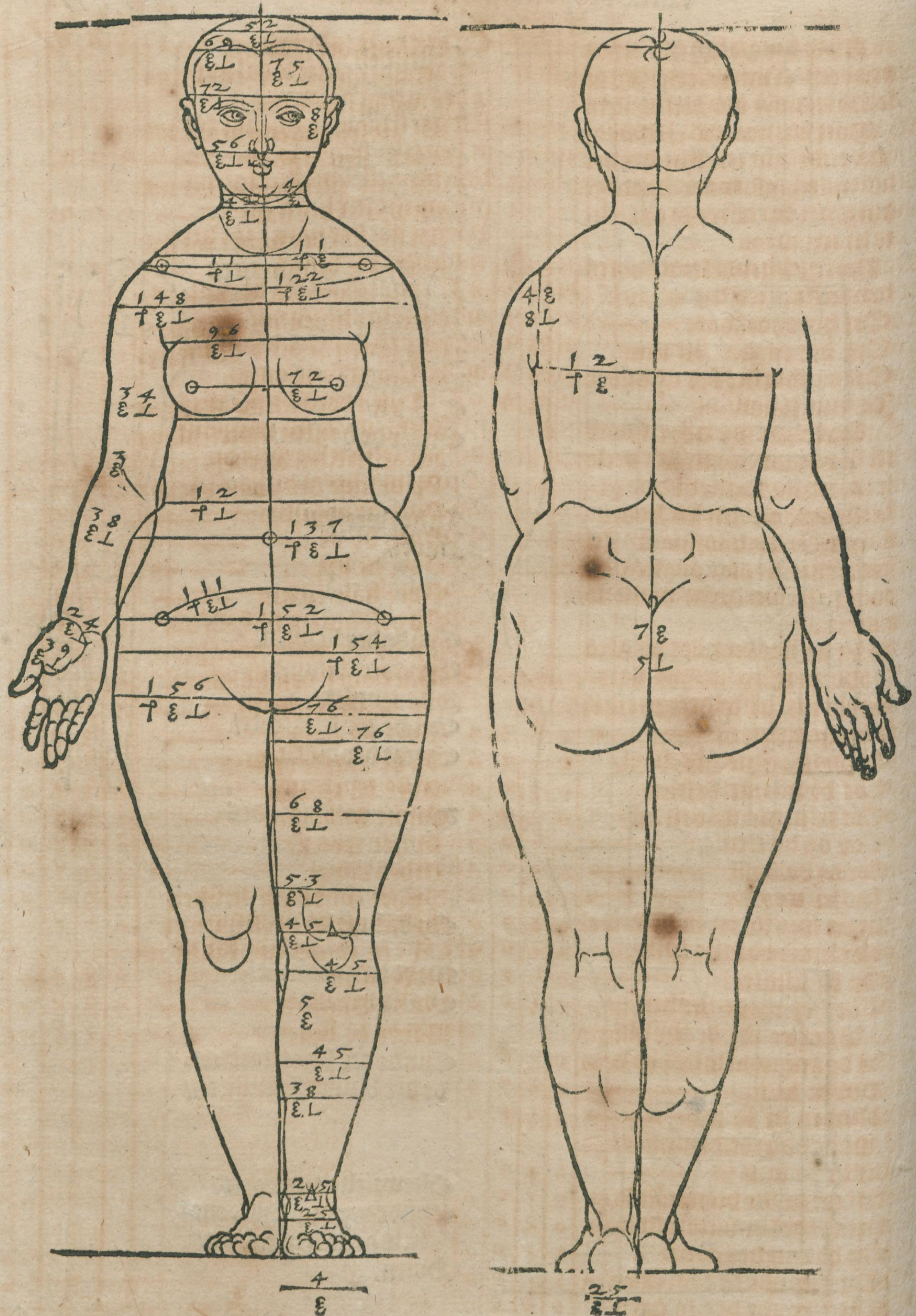
Dygnen oft dicte des
beens/

Op de knie/

Midden in de knie/
Onder de knie/

Eynde der buytenste ende der binnenste kuyten/

Ghewricht des voets/
Eynde der buytenste enckels aent scheenbeen/
Solen.

Nu wil ic volghens eenen anderen Man meten / op de selfde manier als den eersten.

Maer nu neme ic eerst voor my ende mete de lenghte der lidtmaten/ eñ ander noodige dinghen/ by de eerste oprechte linien alzoo:

	†	₤	⊥	%
Van dē scheydel des hoofts tot den achtersten wervel.	0	1	0	0
Tot het voorhooft ——	0	2	2	0
Tot het eynde des kins	0	8	6	0
Tot de hoochte der schouder	0	9	2	0
In den halskuyl/ ——	1	1	4	0

Tusschen het voor-hooft eñ het eynde des kins / deele ic met twee linien in drie gelijcke velden/ aen het bovenste maec ic het voorhooft/ In het ander neuse / ooghen/eñ ooren/ In het derde de mont ende kin.

Daer na deele ic voorder alzo

	†	₤	⊥	%
Wt de hooghte des halskuyls tot het schouder-ghelidts hooghte is —— ——	0	0	6	0
Op de hooghte der borst/	0	2	2	0
Tot de voorste orselen	0	4	0	0
Tot de achterste orselen /	0	5	0	0
Tot op de tepelen ——	0	5	8	0
Onder de borst —— ——	0	7	0	0
In het weecke —— ——	1	0	7	0
Vant weecke tot in dē navel	0	2	2	0
Tot het eynde der heupen	0	6	0	0
Op de schaemte/ ——	0	7	7	0
Tot het eynde der billen/	0	9	8	0
Van het eynde der billen/ tot de dyghē of dicte des beēs	0	5	0	0
Boven de knie —— ——	0	9	7	0
Midden in de knie ——	1	2	1	0
Vant midden des knies/tot onder de knie is ——	0	1	9	0
Het eynde der buytenste kuy.	0	5	9	0
Het eynde der binnenste kuy.	0	6	6	0
Op de hoocht des voets	1	3	3	0
Tot het eynde der enckelen	1	4	3	0
Tot het eynde der solen/	1	6	0	0

	†	₤	⊥	%
Eñ den voet is langh ——	1	0	0	0

Daer naer maec ic de lengte des arms alzoo:

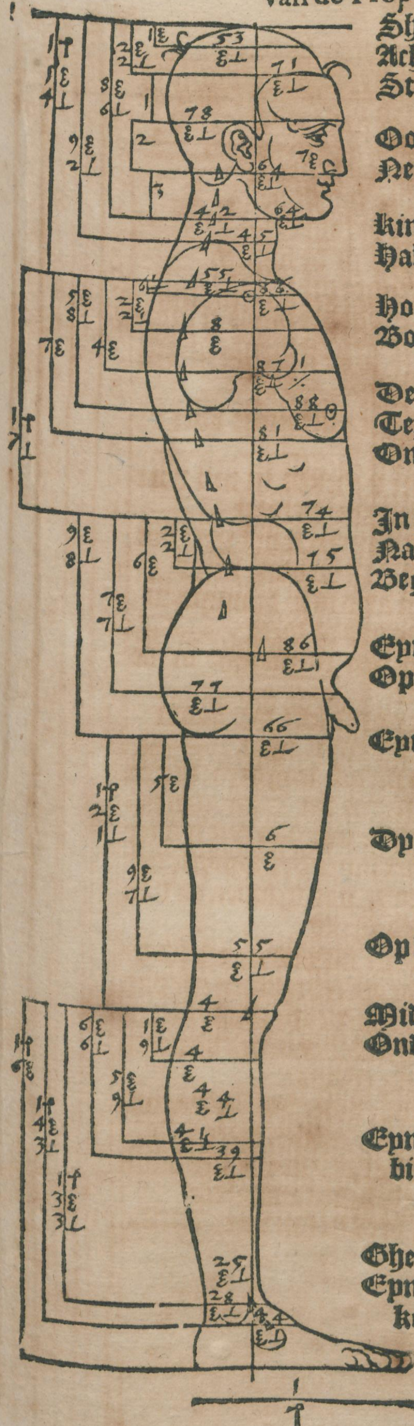
	†	₤	⊥	%
Wt het schouder-ghelidt tot in den ellenboghe is ——	1	0	0	0
Wt den ellenboghe tot int ghewricht der hant ——	0	8	6	0
Wt het lidt der hant / tot het eynde der vinghers ——	0	6	4	0

Nu maeck ick by de eerste oprechte linien/op alle dwersche linien de dicte des sydelijcken Mans/alzoo

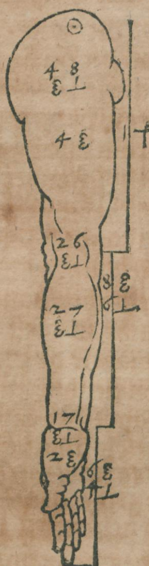
	†	₤	⊥	%
Den nevenziende Man is in't hooft/ op de dwerschlinie des achtersten wervels dic	0	5	3	0
Op de linie des voorhoofts	0	7	1	0
Over de ooghbraen ——	0	7	8	0
Over de neuse ——	0	7	0	0
Over de lippen ——	0	6	4	0
Over hals eñ kin ——	0	6	4	0
Op dese linie is dē hals dic	0	4	2	0
By de schouder-hooghte	0	5	5	0
Maer over den halskuyl	0	4	5	0
By de schouder-leden ——	0	6	6	0
Over de borst / ——	0	8	0	0
By de voorste orselen ——	0	8	7	1
Over de tepelen ——	0	8	8	0
Onder de borsten ——	0	8	1	0
In het weecke —— ——	0	7	4	0
In den navel —— ——	0	7	5	0
By het eynde der heupen	0	8	6	0
By het eynde der schaemte	0	7	3	0
Eñ ten eynde der billen is het been dic —— ——	0	6	6	0
By de Dyghen —— ——	0	6	0	0
Boven de knie —— ——	0	5	5	0

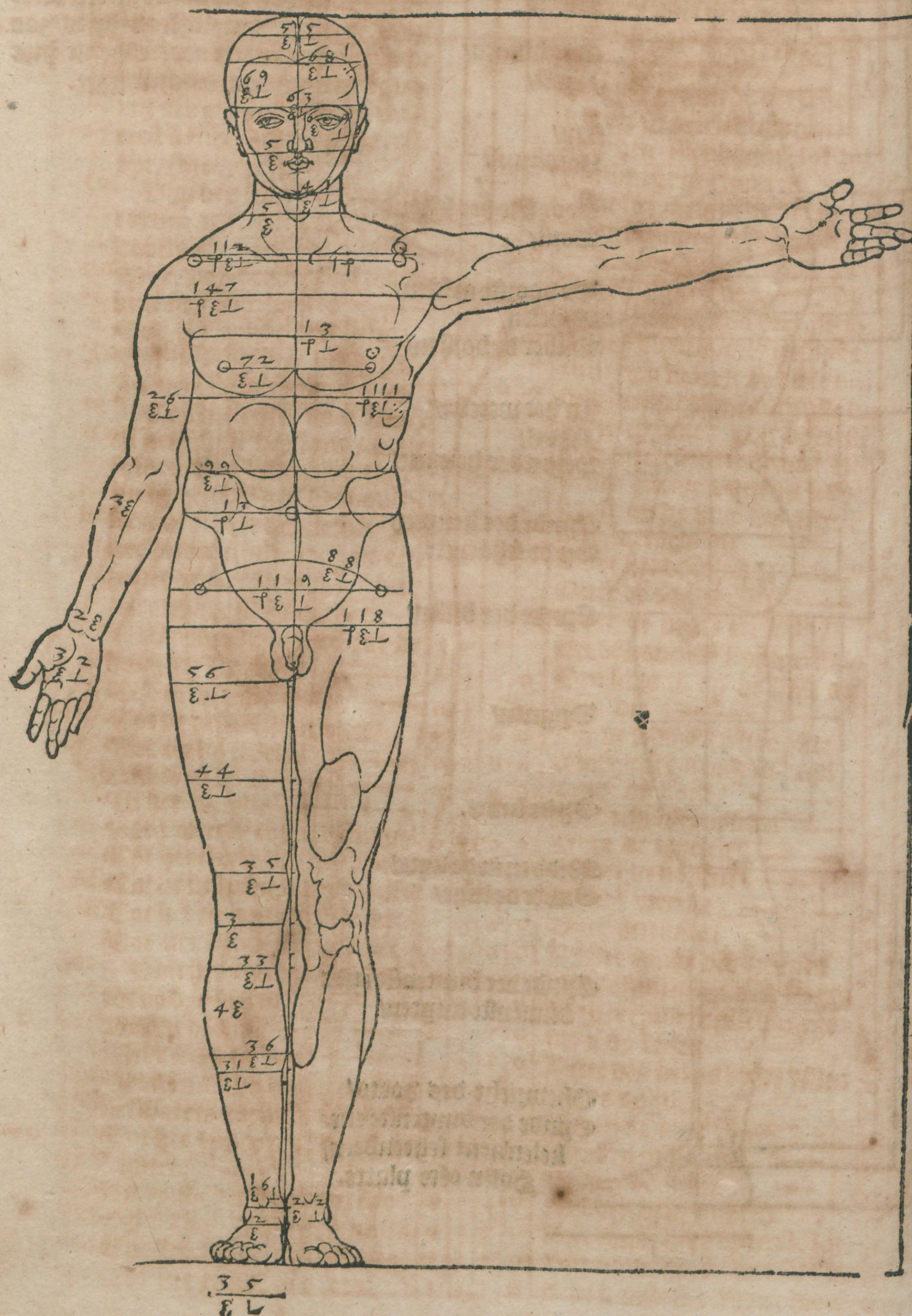
	♈	ξ	⊥	%
Midden in de knie ——	0	4	0	0
Onder de knie ———	0	4	0	0
Midden in de kuyten ——	0	4	4	0
By het eynde der buytenste kuyten ——— ———	0	4	1	0
By het eynde der binnenste kuyten ——— ———	0	3	9	0
Onder int scheen-been/ aen het dunste —— ———	0	2	5	0
In het ghewricht oock	0	2	8	0
In dē voet/ by het eynde der buytenste enckelen —— ——	0	4	4	0
Hier na maec ic de dicte des sydelijcken arms alſo:				
Dē arm is in de schouder dic	0	4	8	0
In de muys ———	0	4	0	0
In den ellenboghe ——	0	2	6	0
Voor den ellenboghe	0	2	7	0
Int ghewricht der hant	0	1	7	0
Ende de handt is dick	0	2	0	0
Daer na maec ic de breete des van voren ziende Mans/ by de ander oprechte linien/ op allen dwersch-linien alzo:				
De Man is int hooft/ op de linie des achtersten wervels breedt —— ———	0	5	5	0
Op de linie des voor hoofts	0	6	8	0
Over de ooghbraen ——	0	6	3	0
Over de ooren ———	0	6	9	0
Over neuse eñ kinnebacken	0	5	0	0
Onder de kinne is den hals breet ——— ——	0	4	1	0
By de hooghte der schouder by den hals-kuyl ———	1	1	2	0
Daer onder staen de schouderleden wijt vā malkander	1	0	0	0
De breete over de borst is	1	4	7	0
Tusschen de orselen ist breet	1	3	0	0
Tusschen de tepelen ———	0	7	2	0
Ende het lijf is onder de borsten breedt ——— ———	1	1	1	1
In het weecke ———	0	9	9	0
Maer over de navel ——	1	3	0	0
Over het eynde der heupen	1	1	9	0
Op dese linie staen de heupen wijt van malckanderen	0	8	8	0

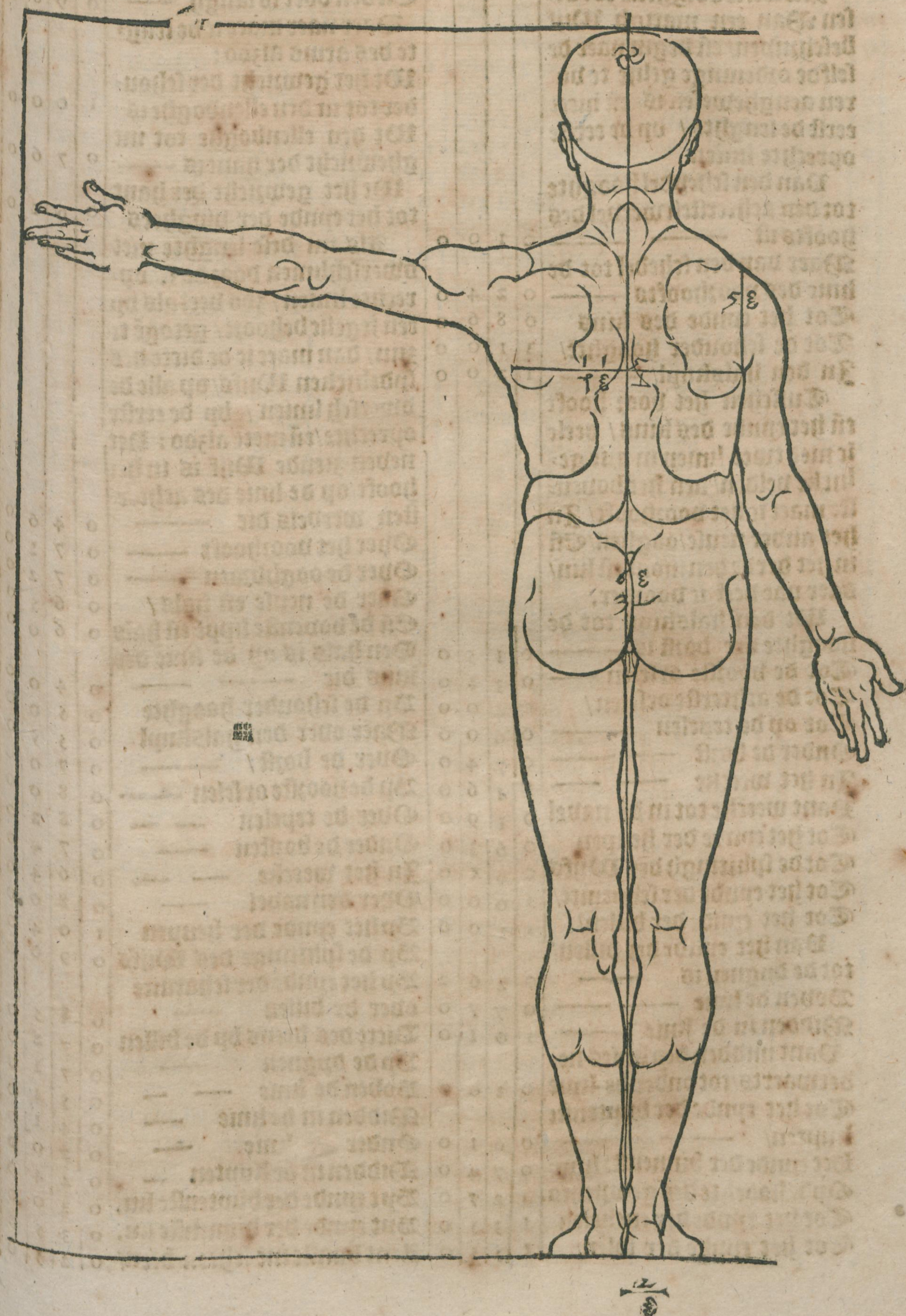
	♈	ξ	⊥	%
Eñ de breete by de schaemte	1	1	8	0
By het eynde der billen is het been breet —— ———	0	5	6	0
Maer by de dygnen ———	0	4	4	0
Boven de knie ———	0	3	5	0
Midden inde knie ———	0	3	0	0
Onder de knie ———	0	3	3	0
Midden in de kuyten ——	0	4	0	0
By't eynde der buytēste kuy.	0	3	6	0
By't eynde der binnēste kuy.	0	3	1	0
Onder aen't scheenbeen aen het dunste. ———	0	1	6	0
Voor het ghewricht over de enckelen ——— ——	0	2	2	0
Onder d'enckelē in den voet	0	2	0	0
Eñ den voet is breet ———	0	3	5	0
Daer na maec ic de breete des van voren zienden arms.				
Den arm is in de muys/ nederwaerts af breet ———	0	2	6	0
Voor den ellenboghe in de breete ——— ——	0	3	0	0
Byt ghewricht der handt	0	2	0	0
Eñ de hant is breet ———	0	3	2	0
Zo nu alle lenghten/ dicten eñ breeten der lidtmaten beschreven zijn/ dan trec ic daer in met linien de proportie des Mans/ van besyden eñ van voren ziende.				
Daer na omtrec ick by de derde oprechte linien/ dē van achteren ziende Man/ met de buytenste linien des vā voren ziende Mans/				
Ende maec hem achter tusschen de orselen breet ———	1	1	5	0
Eñ de splijtinghe der billen van beneden opwaerts	0	6	3	0
De verssen syn breet ———	0	2	0	0

Zoo desen Man zyn handen kruys-wijs gestreect wt streect / zoo maect hy een vierkant/ zoo langh als hy is/ zoo breet is hy ooc: Ghelijc hier naer voor ooghen staet.

Nu wil ic volghens tot desen Man een matigh Wijf beschrijven/ eñ begin naer de selfde ordeninge gelijc te voren aenghewesen is/ eñ meet eerst de lenghte / by de eerste oprechte linien.

	ɣ	ʒ	⊥	%
Van den scheydel hooghte tot den achtersten wervel des hoofts ist	0	1	0	0
Maer van den schedel tot de linie des voorhoofts	0	2	4	0
Tot het eynde des kins	0	8	6	0
Tot de schouder hooghte/	1	1	0	0
In den halskuyl/	1	2	0	0

Tusschen het voor-hooft eñ het eynde des kins / deele ic met twee linien in drie gelijcke velden/ aen het bovenste maec ic het voorhooft/ In het ander neuse/ooghen/Eñ in het derde den mont eñ kin/ daer nae deel ic voorder.

	ɣ	ʒ	⊥	%
Wt den halskuyl tot de hooghte der borst is	0	1	5	0
Tot de voorste orselen	0	3	4	0
Tot de achterste orselen/	c	4	0	0
Tot op de tepelen	0	6	0	0
Onder de borst	0	7	4	0
In het weecke	1	1	6	0
Vant weecke tot in dẽ navel	0	1	9	0
Tot het eynde der heupen	0	6	3	0
Tot de splijtingh des Wijfs	0	9	1	0
Tot het eynde der schaemte/	1	0	0	0
Tot het eynde der billen/	1	1	0	0
Van het eynde der billen/ tot de dygnen is	0	2	6	2
Boven de knie	0	7	7	0
Midden in de knie	1	0	1	0
Vant midden des knies nederwaerts/tot onder de knie	0	2	0	0
Tot het eynde der buytenste kuyten/	0	6	3	0
Het eynde der binnenste kuy.	0	7	4	0
Op de hoochte des gewrichts	1	2	7	0
Tot het eynde der enckelen	1	3	5	0
Tot het eynde der solen/	1	5	3	0
Eñ den voet is langh	0	9	8	0

Daer naer maec ic de lengte des arms alzoo:

	ɣ	ʒ	⊥	%
Wt het gewricht der schouder tot in den ellenboghe is	1	0	0	0
Wt den ellenboghe tot int ghewricht der hant is	0	7	6	0
Wt het gewricht der hant tot het eynde der vinghers	0	6	2	0

Als nu dese lenghte met dwerschlinien door de 3. oprechte linien / zoo veel als by een jegelic behoort/ getogẽ te zijn / dan maec ic de dicte des sydelijcken Wijfs/ op alle de dwersch linien / by de eerste oprechte/eñ mete alzoo: Het neven-ziende Wijf is in het hooft/op de linie des achtersten wervels dic

	ɣ	ʒ	⊥	%
sten wervels dic	0	4	6	0
Over het voorhooft	0	7	1	0
Over de ooghbraen	0	7	2	0
Over de neuse eñ hals/	0	6	5	0
Eñ de bovenste lippẽ eñ hals	0	6	0	0
Den hals is op de linie des kins dic	0	4	0	0
By de schouder-hooghte	0	5	0	0
Maer over den halskuyl	0	5	5	0
Over de borst/	0	7	0	0
By de voorste orselen	0	8	0	0
Over de tepelen	0	8	2	0
Onder de borsten	0	7	4	0
In het weecke	0	6	4	0
Over den navel	0	8	0	0
By het eynde der heupen	1	0	4	0
By de splijtinge des Wijfs	0	9	0	0
By het eynde der schaemte over de billen	0	8	5	0
Dicte des beens by de billen	0	7	2	0
By de dygnen	0	7	1	0
Boven de knie	0	5	1	0
Midden in de knie	0	4	1	0
Onder de knie	0	7	0	0
Midden in de kuyten	0	4	4	0
Byt eynde der buytenste ku.	0	4	0	0
Byt eynde der binnenste ku.	0	3	5	0
Aent dunste int scheen-been/	0	2	5	0

	ʒ	§	⊥	%
In het ghewricht ——	0	2	9	0
In dē voet/ by het eynde der buytenste enckelen ——	0	4	4	0
Hier na maec ic de dicte des sydelijcken arms also:				
Dē arm is in de schouder dic	0	4	4	0
Onder de oxsel in de muys	0	3	8	0
In den ellenboghe ——	0	2	7	0
Voor den ellenboghe	0	2	6	0
By het ghewricht der hant	0	1	5	0
Ende de handt is dick	0	1	8	0
Daer na maec ic de breete des van voren ziende Wijfs/ by de ander oprechte linien/ op allen dwersch-linien alzo:				
Het Wijf is int hooft/ op de linie des achtersten wervels breedt ——	0	4	8	0
Over het voor hooft	0	6	5	0
Over de ooghbrauen ——	0	6	0	0
Over de ooren ——	0	6	5	0
Over neuse eñ kinnebacken	0	4	9	0
Onder de kinne is den hals breet ——	0	3	8	0
By de hoochte der schouderē	1	0	2	0
Over den hals-kuyl/	1	2	2	0
Op dese linie staen de schouderleden wijt vā malkander	0	9	3	0
De breete over de borst ende schouderen is ——	1	3	9	0
Tusschen de oxselen ist breet	0	9	0	0
Tusschen de tepelen ——	0	7	4	0
Ende het lijf is onder de borsten breedt ——	0	9	9	0
In het weecke ——	0	9	3	0
Maer over de navel ——	1	2	6	0
Over het eynde der heupen	1	4	0	0
Op dese linie staen de heupen wijt van malckanderen met de bovenste ghewrichten der beenen ——	1	0	0	0
Eñ by de splijtinghe de breete des lijfs ——	0	3	8	0
Eñ de breete by de schaemte	0	7	0	0
By het eynde der billen is het been breet ——	0	6	7	0
Maer by de dyghnen ——	0	6	2	0

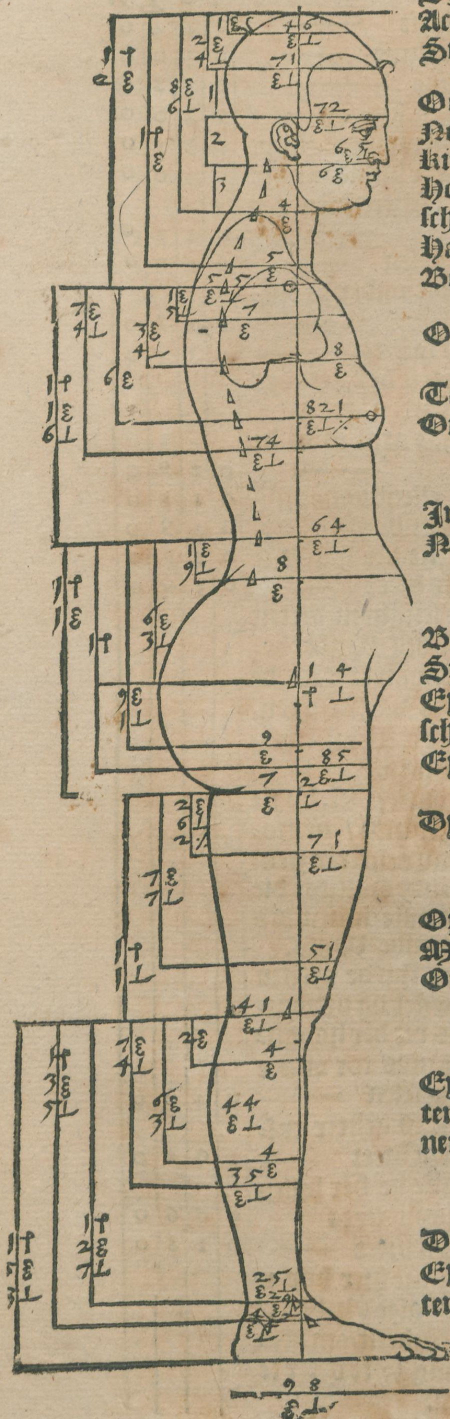
	ʒ	§	⊥	%
Boven de knie ——	0	4	4	0
Midden inde knie ——	0	4	0	0
Onder de knie ——	0	3	8	0
Midden in de kuyten ——	0	4	0	0
By't eynde der buytēste kuy.	0	3	5	0
By't eynde der binnēste kuy.	0	3	0	0
Onder aen't scheenbeen aen het dunste. ——	0	1	7	0
Over de enckelen ——	0	2	0	0
Door den voet onder de enckelen ——	0	1	8	0
Eñ den voet is breet ——	0	3	4	0
Daer na maec ic de breete des van voren ziende arms.				
Des Wijfs arm is in de muys breet ——	0	2	9	0
Achter den ellenboghe	0	1	5	0
Voor den ellenboghe	0	2	9	0
Byt ghewricht der handt	0	1	9	0
Eñ de hant is breet ——	0	3	0	0

Zo nu alle lenghten/ dicten ende breeten des Wijfs beschreven zijn/ dan trec ick de proportie/ des van besyden ziende/ by de eerste eñ tweede oprechte linien.

Daer na omtrec ick by de derde oprechte linie/ de proportie des van achteren ziende Wijfs/ ende omsluyt die met de buytenste linien des van voren ziende Wijfs.

	ʒ	§	⊥	%
Eñ achter syn de oxselen des Wijfs leeger dā de voorste/ daerom is wt der hooghte des hals-kuyls tot onder de achterste oxselen ——	0	4	0	0
Eñ het Wijf is achter tusschen de oxselen breet ——	1	0	8	0
Eñ de splijtinghe der billen van beneden opwaerts	0	6	6	0
De versen syn breet ——	0	1	8	0

Eñ even ghelijc hier boven beschreven is/ alzoo hebbe ic het hier na afgebeelt/ om alzo myne meeninghe te beter te doen verstaen.

Sheydel/
Achterstē werv.
Stern/

Ooghbraen/
Neuse/
Kin/
Hooghte der
schouder/
Halskuyl/
Borst/

Oxselen/

Tepelen/
Onder de borstē

In het weecke/
Navel/

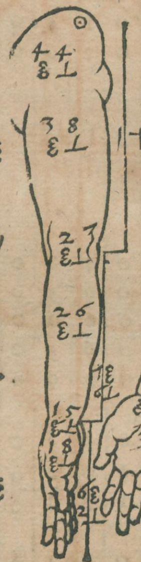
Begin der heu.
Splijtinghe/
Eynde der
schaemte/
Eynde der billē

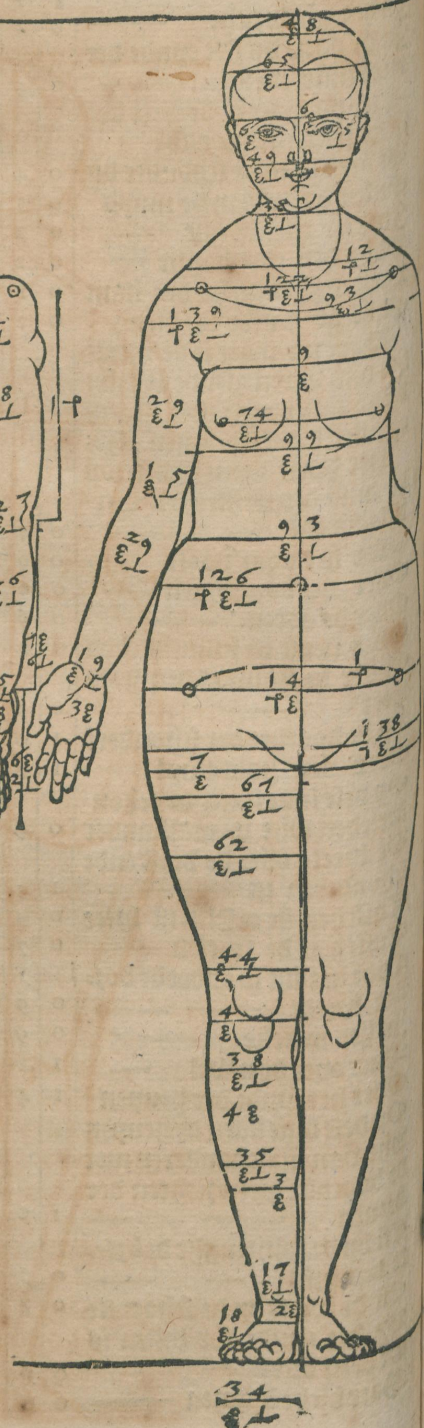
Dygnen/

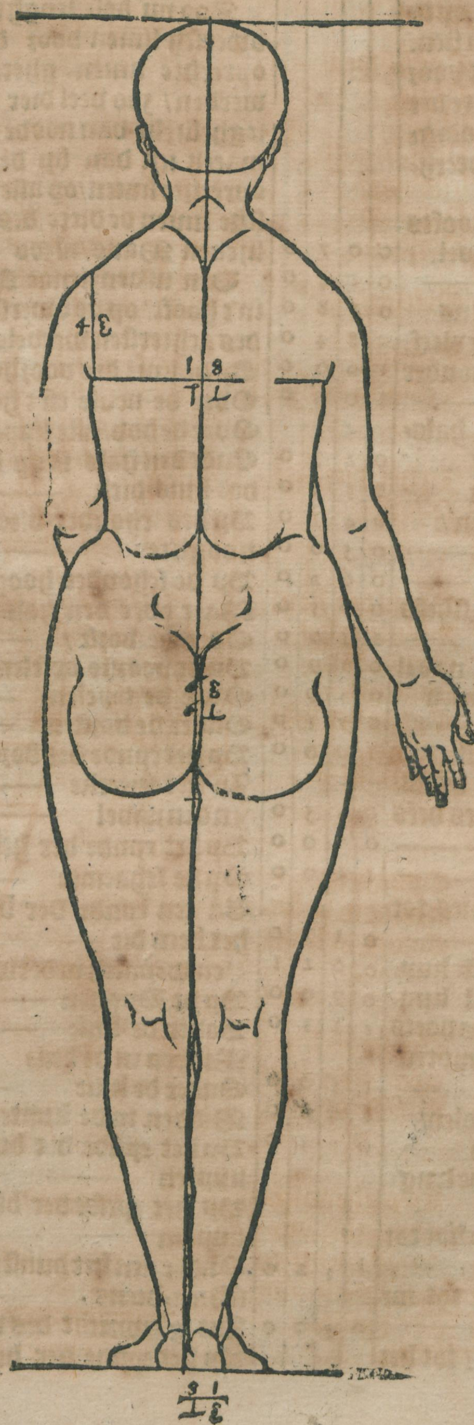
Op de knie/
Middē in de kn.
Onder de knie/

Eynde der buy-
tenste ende bin-
nenste kuyten/

Des ghewricht
Eynde der buy-
tenste enckelen/
Solen ofte
platte.

Nu wil ic volghens eenen anderen Man meten / op de selfde manier als den eersten.

Maer nu neme ic eerst voor my ende mete de lenghte der lidtmaten/eñ ander noodige dinghen/by de eerste oprechte linien alzoo:

	⁊	ʒ	⊥	%
Van dẽ scheydel des hoofts tot den achtersten wervel.	0	0	7	0
Tot het voorhooft	0	1	4	0
Tot het eynde des kins	0	7	8	0
Hooghte des schoudervlees.	0	8	4	0
Tot de hoochte der schouder	1	0	0	0
Tot den halskuyl	1	0	6	0
Wt de hooghte des halskuyls tot op de borst/	0	2	7	0
Tot de voorste orselen	0	3	5	0
Tot de achterste orselen /	0	4	3	0
Tot op de tepelen	0	5	0	0
Onder de borst	0	6	2	0
Tot het eynde des borstbeẽs	0	7	5	0
In het weecke	1	1	0	0
Vant weecke tot in dẽ navel	0	1	9	0
Tot het eynde der heupen	0	5	9	0
Op de schaemte/	0	7	3	0
Tot het eynde der billen/	1	0	0	0
Van het eynde der billen/ tot de dygnẽ of dicte des beẽs	0	4	5	0
Tot op de knie	0	9	0	0
Midden in de knie	1	1	6	0
Vant midden des knies/tot onder de knie is	0	1	7	0
Het eynde der buytenste kuy.	0	6	2	1
Het eynde der binnenst kuy.	0	7	0	0
Op het ghewricht des voets	1	4	3	0
Tot het eynde der buytenste enckelen	1	5	0	0
Tot het eynde der solen/	1	6	8	0
Eñ den voet is langh	0	9	3	0

Daer naer maec ic de lengte des arms alzoo:

	⁊	ʒ	⊥	%
Wt het schouder-ghelidt tot in den ellenboghe is	1	1	2	0
Wt den ellenboghe tot int ghewricht der hant	0	8	0	0
Wt het lidt der hant / tot het eynde der vinghers	0	6	5	0

Zoo nu dese lenghte met dwersch-linien door de drie oprechte linien ghetoghen werden / zoo veel dier by een yeghelijcke van noode is/zoo maeck ick dan by de eerste oprechte linien/op alle dwersche linien de dicte des sydelijcken Mans/alzoo

	⁊	ʒ	⊥	%
Den nevenziende Man is in't hooft/ op de dwerschlinie des achtersten wervels dic	0	4	7	0
Op de linie des voorhoofts	0	6	0	0
Over de neuse eñ t'hooft	0	6	1	0
Over de bovenste lippe eñ neer	0	5	7	0
Ende den hals is op de linie des kins dick	0	3	8	0
By des schouder-vleesch hooghte	0	4	0	0
By de schouder hooghte	0	4	5	0
Maer over den halskuyl	0	4	9	0
Over de borst /	0	7	0	0
By de voorste orselen	0	7	7	0
Over de tepelen	0	7	9	0
Onder de borsten	0	7	7	0
By het eynde des borstbeens	0	7	8	0
In het weecke	0	6	4	0
In den navel	0	6	5	0
By het eynde der heupen	0	7	6	0
Op de schaemte	0	7	0	0
Eñ ten eynde der billen is het been dic	0	5	7	0
Een weynich nederwaerts	0	5	5	0
By de Dyghen	0	5	5	0
Boven de knie	0	4	0	0
Midden in de knie	0	3	6	0
Onder de knie	0	3	6	0
Midden in de kuyten	0	4	0	0
By het eynde der buytenste kuyten	0	3	6	0
By het eynde der binnenste kuyten	0	3	3	0
Onder aen het dunste des scheen-beens	0	2	2	0
Int ghewricht des voets	0	2	5	0
By het eynde der buytenste				

	ꝫ	§	⊥	%
enckelen door den voet.	0	3	6	0

Hier na maec ic de dicte des sydelijcken arms also:

Den arm is in het schouder-ghelidt dick ——	0	4	1	0
Onder de orsel in de mups	0	3	6	0
In den ellenboghe ——	0	2	5	0
Door den ellenboghe	0	2	5	0
By het ghewricht der hant	0	1	4	0
Ende de handt is dick	0	1	7	0

Daer na maec ic de breete des van voren ziende Mans/ by de ander oprechte linien/ op allen dwersch-linien alzo:

Den Man is int hooft/ op de linie des achtersten wervels breedt —— ——	0	4	5	0
Op de linie des voor-hoofts/	0	5	8	0
Midden door het voor-hooft	0	6	2	0
Over de ooghbraen ——	0	6	0	0
Over de ooren ——	0	6	4	0
Over de neuse ende kinnebacken —— ——	0	4	8	0
Eñ by de kinne is den hals breet —— ——	0	3	7	0
Maer by des schouder-vleesch-hooghte is het	0	4	2	0
By de hoochte der schouderẽ	0	9	5	0
Over den hals-kuyl/	1	2	8	1
Op dese linie staen de schouderleden wijt vã malkander	0	9	6	0
De breete over de borst ende schouderen is ——	1	4	0	0
Tusschen de orselen ist breet	0	9	7	0
Tusschen de tepelen ——	0	6	5	0
Ende het lijf is by het eynde des borst-beens breedt	1	0	2	0
In het weecke ——	0	9	2	0
Over de navel ——	0	9	7	0
Maer tusschen het weecke eñ den navel is het vleesch wat besyden wt gheladen/ alzoo dat de breete is ——	0	9	9	0

	ꝫ	§	⊥	%
Over de heupen ——	1	8	0	0
Op dese linie staen de heupen wijt van malckanderen	0	7	9	0
Eñ de breete by de schaemte	1	0	7	0
By het eynde der billen is het been breet —— ——	0	4	8	0
Maer by de dygnen ——	0	4	0	0
Boven de knie ——	0	3	2	0
Midden inde knie ——	0	3	0	0
Onder de knie ——	0	3	0	0
Midden in de kuyten ——	0	3	7	0
By't eynde der buytẽste kuy.	0	3	2	0
By't eynde der binnẽste kuy.	0	2	8	0
Onder aen't scheenbeen aen het dunste. ——	0	1	5	0
Door het ghewricht	0	1	8	0
Over de enckelen ——	0	2	0	0
Door den voet onder de enckelen —— ——	0	1	9	0
Eñ den voet is breet ——	0	3	4	0

Daer naer maeck ick de breete des van voren zienden arms.

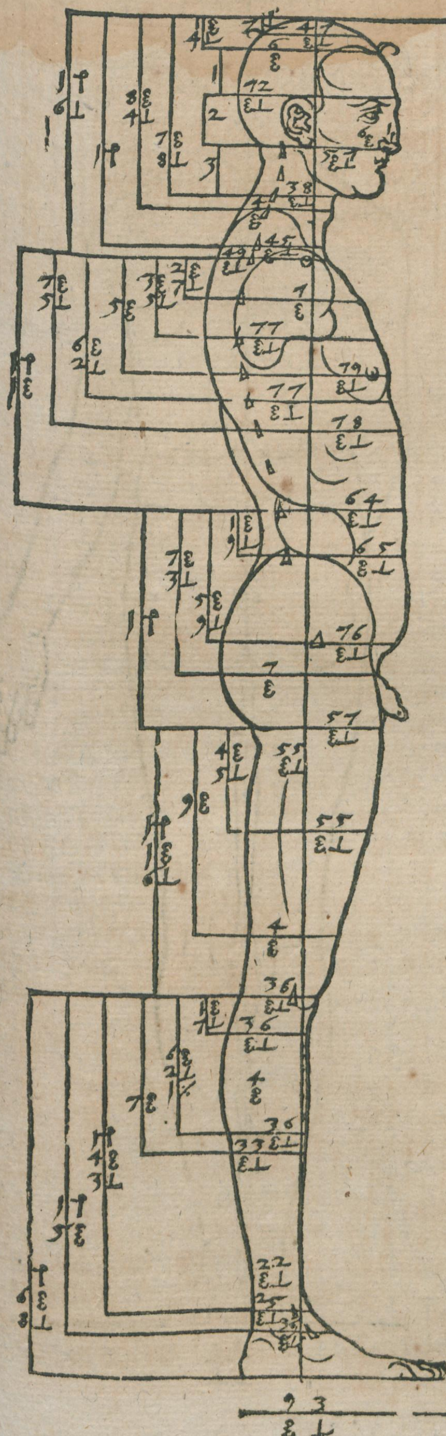
Des Mans arm is in de mups breet ——	0	2	5	0
Achter den ellenboghe	0	2	2	0
Voor den ellenboghe	0	3	0	0
Naerder teghen de hant	0	2	2	0
Byt ghewricht der handt	0	1	8	0
Eñ de hant is breet ——	0	3	4	0

Zo nu alle lenghten/ dicten ende breeten des Mans beschreven zijn/ dan trec ick de proportie met zijne linien recht daer in / van besyden ziende/ by de eerste oprechte linie/ eñ by de tweede oprechte linien/ den van voren-zienden Man.

Daer na omtrec ick by de derde oprechte linie/ de proportie des van achterenziende Mans / ende met de buy-

	ꝗ	ℰ	⊥	⁒
tenste linien des van voren ziende Mans.				
Ende achter maeck ick hem tusschen de orselen breet	1	1	5	9
Ende wt de hooghte des hals-kuyls tot de achterste orselen ——— ———	0	4	3	0
Eñ de splijtinghe der billen				

	ꝗ	ℰ	⊥	⁒
van beneden opwaerts	0	6	0	0
De versſen zyn breet ———	0	1	8	0
Eñ even gelijc het hier boven beschreven is/ alzoo hebbe ic het hier na afgebeelt/om alzo myne meeninghe te rechte te moghen verstaen.				

Schepdel/
Achtersten werbel/
Stern/
Ooghbraen/

Neuse/
Kin/

Hoochte desschouderble.
Hoochte der schouder/
Hals-kuyl/

Borst/
Tepelen/
Onder de borsten/
Eynde des borstbeens/
In het weecke/

Navel/

Eynde der heupen/
Op het ghemacht/

Eynde der billen/

Dedyghen oft dickte des beens/

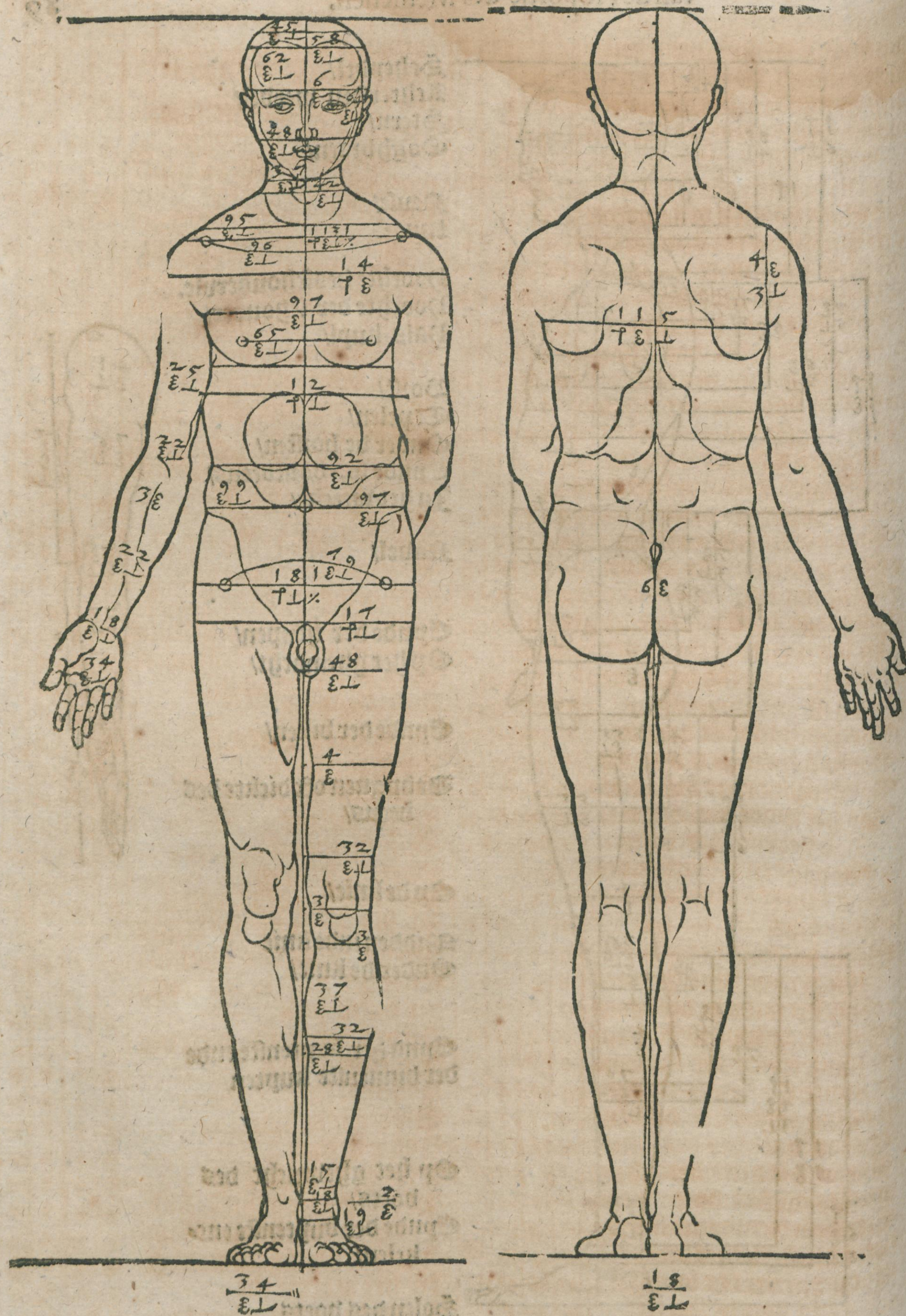
Op de knie/

Midden inde knie
Onder de knie/

Eynd der buytenste ende der binnenste kuyten/

Op het ghewricht des voets/
Eynde der buytensts enckelen/
Solen des voets.

	ϙ	Ʒ	⊥	%
Hier naer-volghens wil ic den voorsz Man / een ghelijck matigh Wijf beschrijven/ eñ houde alzoo de eerste ordeninghe.				
Van de hoochte des hoofts/ den schepdel/ tot den achtersten wervel/ is ——	0	0	6	0
Tot het voorhooft ——	0	2	0	0
Tot het eynde des kins	0	7	7	0
Tot de hooghte des schouderbleesch ——	0	8	3	0
Tot de hooghte der schouder ——	1	0	4	0
In den halskuyl ——	1	1	1	1
Wt den hals-kuyl henen/ tot de borst ——	0	1	7	0
Onder de voorste orselen	0	3	2	0
Onder de achterste orselen	0	4	0	0
Op de tepelen ——	0	6	1	0
Onder de borst ——	0	7	6	0
In het weecke ——	1	1	3	0
Wt het weecke tot in den navel ist ——	0	2	1	0
Tot het eynde der heupen	0	6	1	0
Tot het eynde des buycks	0	7	0	0
Tot de splijtinge des Wijfs	0	8	5	0
Tot het eynde der schaemte	0	9	6	0
Tot het eynde der billen	1	0	3	1
Van het eynde der billen tot de dygnen ofte dicte des beens is het ——	0	4	5	0
Op de knie ——	0	9	0	0
Midden in de knie ——	1	1	2	1
Wt het midden des knies tot onder de knie/ist ——	0	2	0	0
Tot het eynde der buytenste kuyten ——	0	6	4	0
Tot het eynde der binnenste kuyten ——	0	7	2	0
Tot de hooghte des ghewrichts op den voet	1	3	4	0
Ten eynde der buytenste enckelen aen het scheenbeen	1	4	4	0
Tot het eynde der solen	1	6	0	0
Ende den voet is langh	0	9	0	0

	ϙ	Ʒ	⊥	%
Hier nae maec ic de lenghte des arms also:				
Wt het gewricht der schouder tot in den ellenboghe	1	0	6	0
Wt den ellenboghe tot in het ghewricht der handt	0	8	8	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vinghers	0	5	8	0
Daer nae maec ic de dicte des van beyde ziende Wijfs by de eerste oprechte linien/ op allen dwersch-linien alzo:				
Het Wijf is int hooft / op de linie des achtersten wervels breedt ——	0	4	5	0
Op de linie des voor hoofts	0	6	7	0
Over de ooghbraen ——	0	7	0	0
Over de neuse ——	0	6	0	0
Over de lippen ende hals	0	5	6	0
Over de kinne ende hals	0	5	5	0
Eñ den hals is by de hooghte des schouder vleesch dick	0	3	5	0
By de hoochte der schouderẽ	0	4	4	0
Over het halskuylken	0	5	0	0
Over de borst ——	0	6	6	0
By de voorste orselen	0	7	3	0
Over de tepelen ——	0	7	6	1
Onder de borst ——	0	7	0	0
In het weecke ——	0	6	1	0
Over den navel ——	0	8	0	0
Over de heupen ——	1	0	0	0
By het eynde des buycks	0	9	3	0
By de splijtinghe des Wijfs	0	8	0	0
By het eynde der schaemte	0	7	6	0
Ende het been is ten eynde der billen dick ——	0	6	9	0
By de dygnen ofte dicte des beens is het dick ——	0	6	0	0
Boven de knie ——	0	4	5	0
Midden in de knie ——	0	3	9	0
Onder de knie ——	0	3	8	0
Midden in de kuyten ——	0	4	1	0
By't eynde der buytẽste kuy.	0	3	4	0
By't eynde der binnẽste kuy.	0	3	2	0
Onder aen't scheen-been	0	2	3	0
In het ghewricht	0	2	6	0
Onder de enckelen ——	0	4	1	0

	7	ξ	⊥	✗
Hier na maec ic de dicte des sydelijcken arms also:				
Den arm is in de schouder dick ——	0	4	0	0
Onder de orsel in de muys	0	3	5	0
In den ellenboghe ——	0	2	4	0
Voor den ellenboghe	0	2	4	0
In het ghewricht der hant	0	1	3	0
Ende de handt is dick	0	1	6	0
Daer na maec ic de breete des van voren ziende Wijfs/ by de ander oprechte linien/ op allen dwersch-linien alzo:				
Het Wijf is int hooft/ op de linie des achtersten wervels breedt ——	0	4	5	0
Over het voor hooft	0	6	2	0
Over de ooghbraen ——	0	5	7	0
Over de ooren ——	0	6	4	0
Over de neuse ende kinnebacken —— ——	0	4	8	0
Eñ by de kinne is den hals breet —— ——	0	3	3	0
Maer by des schouder-vleesch hooghte is het	0	3	6	0
By de hoochte der schouderẽ	0	8	7	0
Over den hals-kupl /	1	0	2	2
Op dese linie staen de schouderleden wijt vã malkander	0	8	3	0
De breete over de borst ende schouderen is ——	1	2	6	1
Tusschen de orselen ist breet	0	8	6	0
Tusschen de tepelen ——	0	5	6	0
Ende onder de borsten is het lichaem breedt ——	0	9	0	0
In het weecke ——	0	8	5	0
Over de navel ——	1	1	4	0
Over de heupen ——	1	2	5	0
Op dese linie staen de beenen in de heupen wijt van malckanderen —— ——	0	8	7	0
Ende de breete by het eynde des buycks ——	1	2	4	0
By de splijtinghe des Wijfs	1	2	3	0
Eñ het been is by het eynde der schaemte breedt	0	6	1	0
By het eynde der billen is				

	7	ξ	⊥	✗
het been breet —— ——	0	6	0	1
Maer by de dygnen ——	0	5	5	0
Boven de knie ——	0	4	2	0
Midden in de knie ——	0	3	5	0
Onder de knie ——	0	3	4	0
Midden in de kuyten ——	0	3	9	0
By't eynde der buytẽste kuy.	0	3	4	0
By't eynde der binnẽste kuy.	0	3	0	0
Onder aen't scheenbeen aen het dunste. ——	0	1	5	0
In het ghewricht	0	1	8	0
Over de enckelen ——	0	2	0	0
Voor den voet onder de enckelen —— ——	0	1	9	0
Eñ den voet is breet ——	0	3	2	0
Daer naer maec ick de breete des van voren zienden arms				
Den van voren ziende arm is in de muys breet ——	0	2	7	0
Achter den ellenboghe	0	2	[illegible]	0
Voor den ellenboghe	0	2	9	0
Byt ghewricht der handt	0	1	7	0
Eñ de hant is breet ——	0	3	0	0
Zo nu alle lenghten/ dicten ende breeten des Wijfs beschreven zijn/ dan trec ick de proportie met hare linien recht daer in / van besyden ziende/ by de eerste oprechte linie/ ende by de tweede/ des van voren-ziende.				
Daer na omtrec ick by de derde oprechte linie/ des van achterenziende Wijfs / ende met de buytenste linien des van voren ziende Wijfs.				
Maer het van achteren ziende Wijf/ is achter tusschen de orselen breedt ——	1	0	0	0
De achterste orselen staen leger dã de voorste/ daerom ist wt de hoochte des halskupls tot onder de achterste orselen	0	4	0	0
De splijtinghe der billen	0	6	5	0
Achter syn de versen breet	0	1	7	0
Alzo ic voor dẽ Man beschrevẽ heb/ beschrijf ic t Wijf ooc.				

Schepdel/
Achterste werbel/
Voorhooft/
Ooghbraen/
Neuse/
Kin/
Des schouderble.
Schouder hoog.
Halskupl/
Borst/
De voorste orselen

Tepelen/
Onder de borsten/

In het weecke/

Navel/

Eynde der heupē/
Eynde des buycx
Splijtinghe /
Eynde der schaemte/
Eynde der billen/

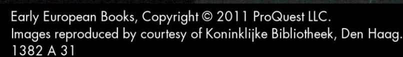
Opgnen oft dicte des beens/

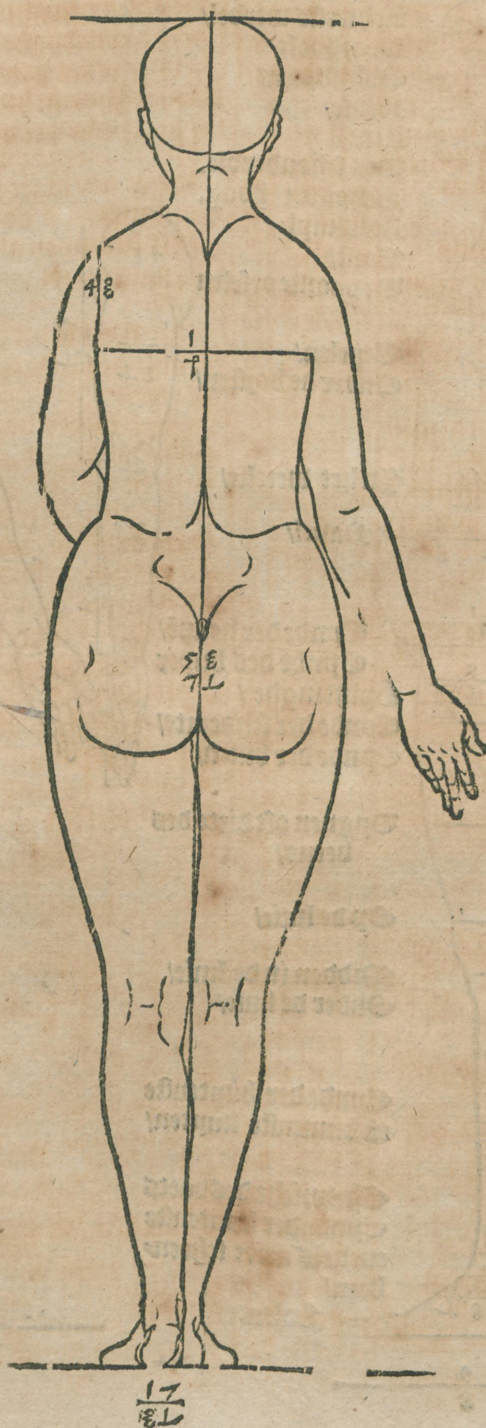
Op de knie/

Midden in de knie/
Onder de knie/

Eynde der buytenste eñ binnenste kuyten/

Ghewricht des voets
Eynde der buytenste enckels aen'c scheen-been/
Solen.

Hier naer-volghens wil ic den voorsz Man / een ander matigh Wijf beschrijven eñ houde alzo de selfde ordeninghe.

	ϒ	ξ	⊥	⁒
Van de hoochte des hoofts/ den scheydel/ tot den achtersten wervel/ is ——	0	0	5	0
Tot het voorhooft ——	0	1	9	0
Tot het eynde des kins	0	7	6	0
Tot de hooghte des schouderbleesch ——	0	8	6	0
Tot de hooghte der schouder ——	1	0	2	0
In den halskuyl ——	1	1	0	0
Wt den hals-kuyl henen/ tot de borst ——	0	2	0	0
Onder de voorste oxselen	0	3	3	0
Onder de achterste oxselen	0	4	0	0
Op de tepelen ——	0	6	2	0
Onder de borst ——	0	7	3	0
In het weecke ——	1	1	4	0
Wt het weecke tot in den navel ist ——	0	1	9	0
Tot het eynde der heupen	0	6	7	0
Tot het eynde der schaemte	0	9	7	0
Tot het eynde der billen	0	0	4	0
Van het eynde der billen tot de dyghen ofte dicte des beens is het ——	0	4	4	0
Op de knie ——	0	8	9	0
Midden in de knie ——	1	1	1	0
Wt het midden des knies tot onder de knie/ist ——	0	2	2	0
Tot het eynde der buytenste kuyten ——	0	6	3	0
Tot het eynde der binnenste kuyten ——	0	7	1	0
Tot de hooghte des ghewrichts op den voet	0	3	5	0
Ten eynde der buytenste enckelen aen het scheenbeen	1	4	3	2
Tot het eynde der solen	1	6	1	0
Ende den voet is langh	0	9	2	0

Hier nae maec ic de lenghte des arms alsoo:

	ϒ	ξ	⊥	⁒
Wt het ghewricht der oxselen/tot in den ellenboghe	1	0	8	0
Wt den ellenboghe tot in het ghewricht der handt	0	8	7	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vinghers	0	5	7	0

Daer nae maec ic de dictē des Wijfs / by de eerste oprechte linien/ op allen dwersche linien alzo:

	ϒ	ξ	⊥	⁒
Het Wijf is int hooft / op de linie des achtersten wervels dick ——	0	4	5	0
Op de linie des voor hoofts	0	7	0	0
Over de ooghbraen ——	0	7	3	0
Over de neuse ——	0	6	5	0
Over de lippen ende hals	0	6	1	1
Over de kinne ende hals	0	3	6	0
Eñ den hals is by de hooghte des schouder vleesch dick	0	3	7	0
By de hoochte der schouderē	0	4	3	0
Over het halskuylken	0	4	9	0
Over de borst ——	0	7	0	0
By de voorste oxselen	0	7	5	0
Over de tepelen ——	0	7	6	0
Onder de borsten ——	0	7	1	0
In het weecke ——	0	6	3	0
Over den navel ——	0	8	0	0
By het eynde der heupen	0	9	7	0
By de splijtinghe des Wijfs is het ——	0	9	0	0
By het eynde der schaemte	0	8	4	0
Ende het been is ten eynde der billen dick ——	0	7	1	0
By de dyghen ——	0	6	2	0
Boven de knie ——	0	4	4	0
Midden in de knie ——	0	3	8	0
By het eynde der knieschijve/ ——	0	3	7	0
Onder de knie ——	0	3	8	0
Midden in de kuyten ——	0	4	1	0
By het eynde der buytenste kuyten ——	0	3	7	0

	ϒ	§	⊥	%
By't eyndebinnenste kuyten	0	3	4	0
Onder aen het scheen-been	0	2	4	0
Door het ghewricht	0	2	7	0
Door den voet by het eynde der enckelen aent scheenbeen	0	4	1	0

Daer nae make ic de dicte des sydelijcken arms alzoo:

	ϒ	§	⊥	%
Den arm is in de schouder dick ——	0	4	0	0
Onder de orsel in de muys	0	4	0	0
In den ellenboghe ——	0	2	4	0
Door den ellenboghe	0	2	5	0
In het ghewricht der hant	0	1	4	0
Ende de handt is dick	0	1	6	0

Daer na maec ic by de andere oprechte linie / op alle dwerschlinien/ de breete des vā voren ziende Wijfs/alzo:

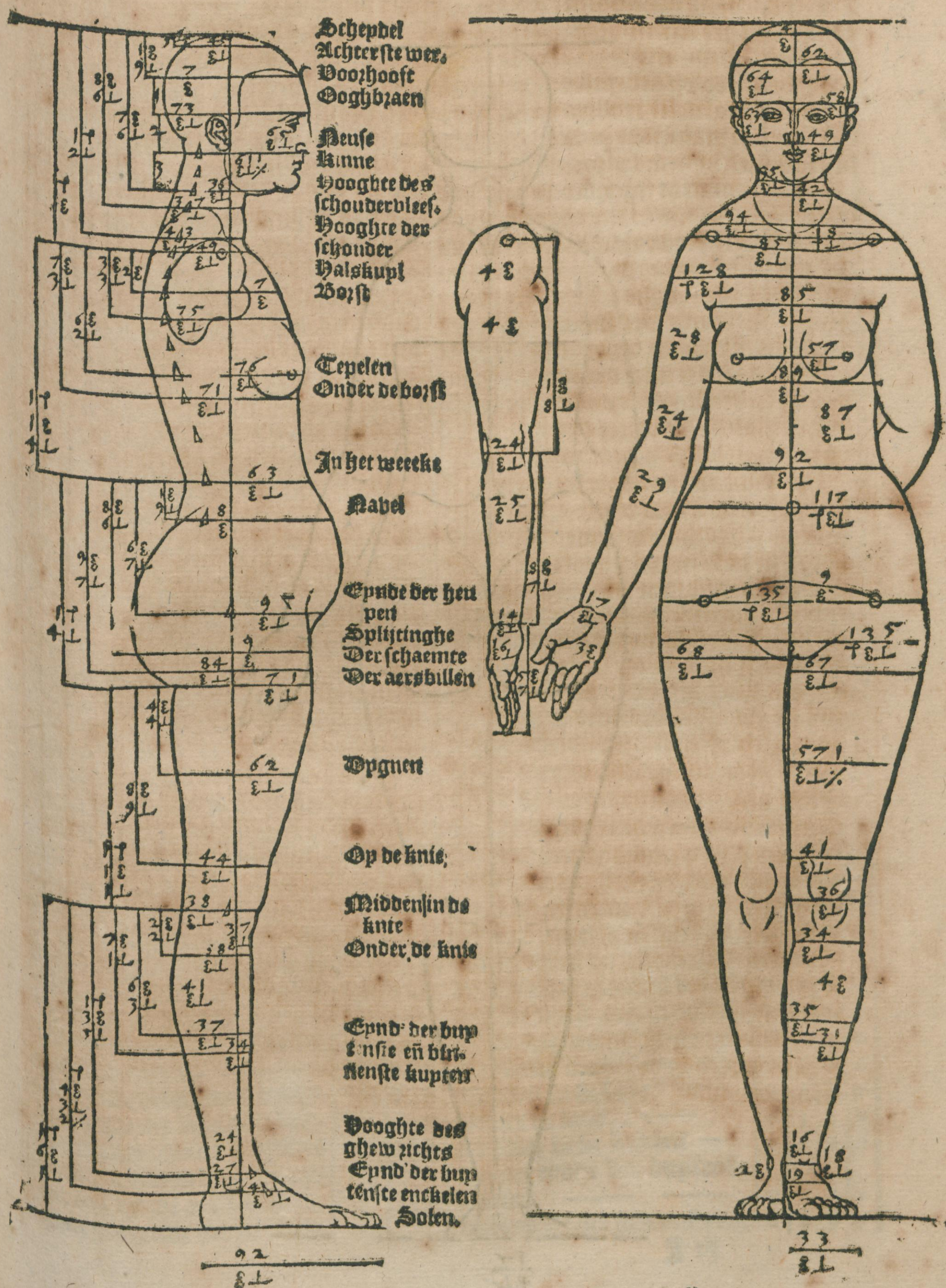
	ϒ	§	⊥	%
Het Wijf is int hooft op de linie des wervels breet	0	4	0	0
Over des voorhoofts linie	0	6	2	0
Mid den door het voorhooft	0	6	4	0
Over de ooghbraen ——	0	5	8	0
Over de ooren ——	0	6	3	0
Over neuse eñ kinnebacken	0	4	9	0
Ende den hals is op de linie des kins breedt	0	3	5	0
By de hooghte des schoudervleesch is het ——	0	4	2	0
By de hooghte der schouder	0	9	4	0
Over den hals-kuyl /	1	0	8	0
Op dese linie staen de schouderleden wijt vā malkander	0	8	5	0
De breete over de borst is	1	2	8	0
Tusschen de orselen ist breet	0	8	5	0
Eñ achter tusschē de orselen	1	0	0	0
Tusschen de tepelen ——	0	5	7	0
Ende onder de borsten is het lichaem breedt ——	0	8	9	0
Nederwaerts in het lijf	0	8	7	0
In het weecke ——	0	9	2	0
Over den navel ——	1	1	7	0

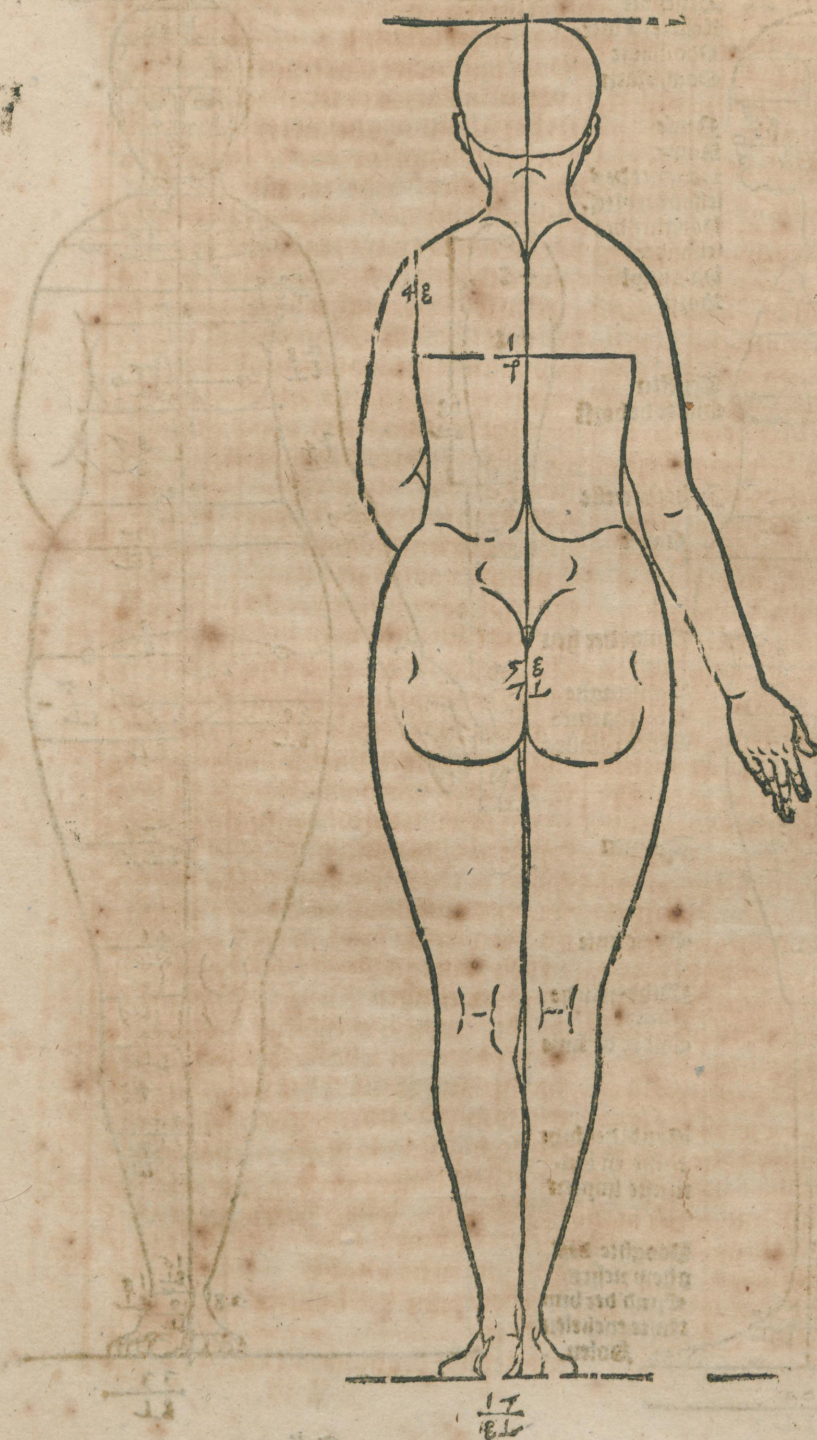
	ϒ	§	⊥	%
Over de heupen ——	1	3	5	0
Op dese linie staen de beenen in de heupen wijt van malckanderen —— ——	0	9	0	0
By de splijtinghe des Wijfs	1	3	5	0
Eñ het been is by het eynde der schaemte breedt	0	6	8	0
By het eynde der billen ist	0	6	7	0
Maer by de dyghen ——	0	5	7	0
Boven de knie ——	0	4	1	0
Midden in de knie ——	0	3	6	0
Onder de knie ——	0	3	4	0
Midden in de kuyten	0	4	0	0
By't eynde der buytenste ku.	0	3	5	0
By't eynde der binnenste ku.	0	3	1	0
Onder in het scheen-been	0	4	6	0
Door het ghewricht ——	0	1	8	0
Over de enckelen is het	0	2	0	0
Door den voet onder de enckelen —— ——	0	1	9	0
Ende den voet is breet	0	3	3	0
De verste is achter breet	0	1	7	0

Zo nu alle lenghten/ dicten ende breeten des Wijfs beschreven zijn/ dan trec ick de proportie met hare linien recht daer in / van besyden-ziende/ by de eerste oprechte linie/ ende by de tweede/ des van voren-ziende.

Daer na omtrec ick by de derde oprechte linie/ des van achteren ziende Wijfs / ende met de buytenste linien des van voren ziende Wijfs / eñ make haer van onderen opwaerts ghespleten —— | 0 | 5 | 7 | 0 |

Ende even ghelijc ic hier beschreven hebbe/ alzoo hebbe ic het Wijf hier naer voor ooghen ghestelt/ om te beter te verstaen/

Scheydel
Achterste wer.
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Hooghte des schouderbleef.
Hooghte der schouder
Halskupl
Borst
Tepelen
Onder de borst
In het weecke
Navel
Eynde der heu pen
Splijtinghe
Der schaemte
Der aersbillen
Opgnen
Op de knie
Middensin de knie
Onder de knie
Eynd der bup tensie eñ bin nenste kupten
Hooghte des ghewrichts
Eynd der bup tenste enckelen
Solen.

Nu wil ic volghens eenen anderen Man meten / op de ſelfde manier als den eerſten.

Maer nu neme ic eerſt voor my ende mete de lenghte der lidtmaten/eñ ander noodige dinghen/by de eerſte oprechte linien alzoo:

	ϒ	ξ	I	%
Van de ſcheydel linie af tot den achterſten wervel.	0	0	5	0
Tot het voorhooft	0	1	5	0
Tot het eynde des kins	0	7	6	0
Hooghte des ſchoudervleeſ.	0	8	3	0
In den halskuyl	1	0	6	0

Daer nae deele ic tuſſchen de linie des voorhoofts ende het eynde des kins/met twee dwerſch-linien in drie gelijcke velden / in het bovenſte het voor-hooft / in het ander de neuſe/ ooghen eñ ooren/ in't derde de mont eñ kinne.

Daer nae deele ic wyders

	ϒ	ξ	I	%
Wt de hooghte des halskuyls tot de ſchouderleden	0	0	6	0
Onder de voorſte orſelen	0	3	6	0
Onder de achterſte orſelen	0	4	2	0
Tot op de tepelen	0	5	4	0
Onder de borſt	0	6	3	0
In het weecke	1	0	3	0
Vant weecke tot in dē navel	0	2	2	1
Tot het eynde der heupen	0	6	5	0
Tot het eynde des buycks	0	7	2	0
Op de ſchaemte/	0	8	2	0
Tot het eynde der billen/	1	0	0	0
Van het eynde der billen/ tot de dygnē of dicte des beēs	0	,	0	0
Tot op de knie	0	9	8	0
Midden in de knie	1	2	3	0
Vant midden des knies/tot onder de knie is	0	1	7	0
Het eynde der buytenſte kuy.	0	7	0	0
Het eynde der binnenſte kuy.	0	7	6	0
Op het ghewricht des voets	1	4	3	0
Van het gewricht des voets tot het eynde der ſolen/	0	2	5	0
Van het eynde der ſolen opwaerts / tot de enckelen aen het ſcheen-been	0	1	7	0
Eñ den voet is langh	0	9	4	0

Daer naer maec ic de lengte des arms alzoo:

	ϒ	ξ	I	%
Wt het ſchouder-ghelidt tot in den ellenboghe is	1	0	6	0
Wt den ellenboghē tot int ghewricht der hant	0	9	3	1
Wt het lidt der hant / tot het eynde der vinghers	0	6	1	0

Zoo nu deſe lenghte met dwerſch-linien by de drie oprechte linien getogē werden/ zoo maec ic dan by de eerſte oprechte linien/op alle dwerſche linien de dicte des ſpydelijcken Mans/ alzoo

	ϒ	ξ	I	%
Den Man is in't hooft/op de lin. des achterſtē wervels dic	0	4	5	0
Over het voorhooft	0	6	2	0
Over de ooghbraen	0	6	8	0
Over de neuſe is het	0	6	3	0
Over de bovenſte lippeeñ nec	0	5	8	0
Ende den hals is op de linie des kins dick	0	3	7	0
By des ſchouder-vleeſch ho.	0	4	0	0
Maer over den halskuyl	0	4	6	0
By de ſchouderlits hooghte	0	5	7	0
By de voorſte orſelen	0	7	7	0
Over de tepelen	0	7	6	0
Onder de borſten	0	7	5	0
In het weecke	0	6	0	0
In den navel	0	6	2	0
Over de heupen	0	7	5	0
By het eynde des buycks	0	7	0	0
Onder billen eñ ſchaemte	0	6	8	0
By't eynd der billē iſt hēt dic	0	5	6	0
Een weynich nederwaerts	0	5	4	0
By de dygnen	0	5	4	0
Boven de knie	0	3	8	0
Midden in de knie	0	3	3	0
Onder de knie	0	3	2	0
Midden in de kuyten	0	3	8	0
By het eynde der buytenſte kuyten	0	3	2	0
By't eynde der binnenſte ku.	0	2	9	0

	ϒ	ξ	⊥	%
Onder aen het scheen-been	0	2	1	0
In het ghewricht	0	0	4	0
Voor den voet by het eynde der enckelen, aent scheenbeen	0	3	7	0

Daer nae make ic de dicte des sydelijcken arms alzoo:

	ϒ	ξ	⊥	%
Den arm is in de schouder dick	0	4	1	0
By de achterste orsel	0	3	6	0
In den ellenboghe	0	2	1	0
Voor den ellenboghe	0	2	5	0
By het ghewricht der hant	0	1	3	0
Ende de handt is dick	0	1	6	0

Daer na maec ic by de andere oprechte linie / op alle dwerschlinien / de breete des vā voren ziende Mans / alzo:

	ϒ	ξ	⊥	%
De Man is int hooft op de linie des achtersten wervels breet	0	4	1	0
Op des voorhoofts linie	0	5	5	0
Midden door het voorhooft	0	6	0	0
Over de ooghbraen	0	5	5	0
Over de ooren	0	6	4	0
Over neuse eñ kinnebacken	0	4	4	0
Ende den hals is op de linie des kins breedt	0	3	4	0
By de hooghte des schoudervleesch is het	0	4	0	0
By den hals-kuyl	1	1	4	0
Op dese linie staen de schouderleden wijt vā malkander	0	9	5	0
De breete over de borst is	1	3	5	0
Tusschen de orselen ist breet	0	8	8	0
Tusschen de tepelen	0	6	3	9
Ende onder de borsten is het lichaem breedt	0	9	9	0
In het weecke	0	8	2	0
Over den navel	0	9	0	0
By het eynde der heupen	1	0	2	0
Op dese linie staen de beenen in de heupen wijt van malcanderen	0	7	3	0
Eñ het been is by het eynde des duycks breedt	1	0	1	2
By de schaemte	1	0	1	0
By het eynde der billen ist	0	4	8	0
Maer by de dyghen	0	4	0	0
Boven de knie	0	3	1	0
Midden in de knie	0	2	8	0
Onder de knie	0	2	8	0
Midden in de kuyten	0	3	3	0
By't eynde der buytenste ku.	0	2	6	0
By't eynde der binnenste ku.	0	2	4	0
Onder in het scheen-been	0	1	4	0
Voor het ghewricht	0	1	8	0
Voor den voet onder de enckelen	0	1	8	0
Ende den voet is breet	0	3	2	0

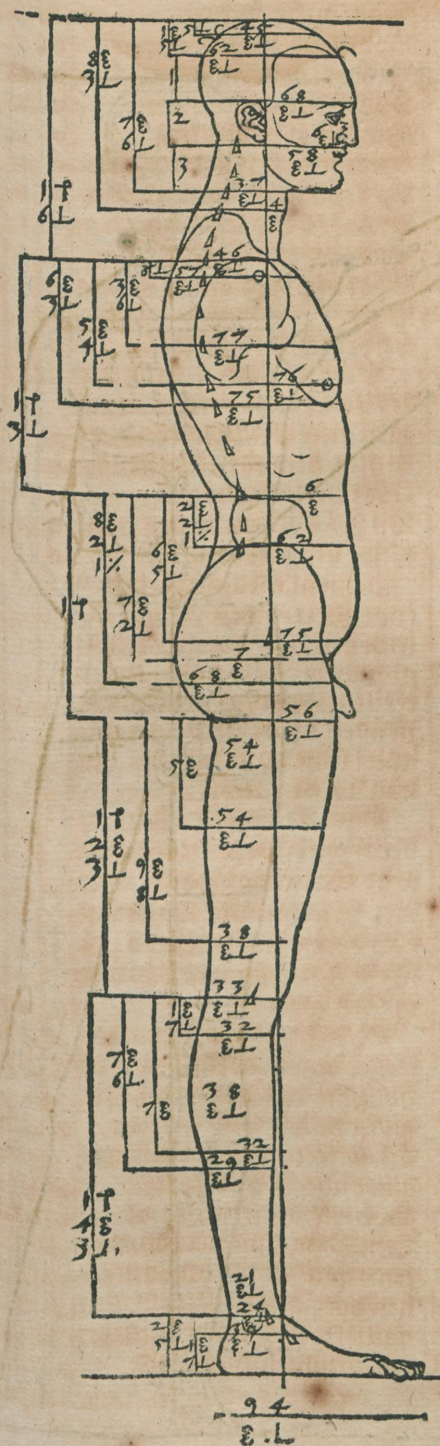
Daer na maec ic de breete des van voren zienden arms

	ϒ	ξ	⊥	%
Den arm is inde muys breet	0	2	5	0
Achter den ellen boghe	0	2	0	0
Voor den ellenboghe	0	2	7	0
By het ghewricht der hant	0	1	7	0
Ende de hant is breet	0	3	2	0

Zo nu alle lenghten / dicten ende breeten des Mans beschreven zijn / dan trec ick de proportie met hare linien recht daer in / van besyden ziende / by de eerste oprechte linie / ende by de tweede / des van voren-ziende.

	ϒ	ξ	⊥	%
Daer na omtrec ick by de derde oprechte linie / den van achteren ziende Mans / ende met de buytenste linien des van voren ziende Mans / eñ make hem achter tusschen de orselen breet	1	0	2	0
De achterste orselen staen leeger dan de vorste / zoo is de hooghte des halskuyls tot onder de achterste orselen	0	4	2	0
Eñ de splijtinge der billen is van onderen opwaerts	0	5	5	0
De versse is achter breet	0	1	6	0

Den Man omtrect ghy met eenen passer / als ghy den eenen voet des Passers in den navel set eñ den arm wtstrect een weynich opwaerts.

Schepdel/
Achterste wervel/
Voorhooft/
Ooghbraen/

Neuse/
Kin/
Des schouderble.
Halskuyl/
Schouder-lidt

De voorste orselen
Tepelen/
Onder de borsten/

In het weecke/

Navel/

Eynde der heupē/
Eynde des buycx
Op de schaemte
Eynde der billen/

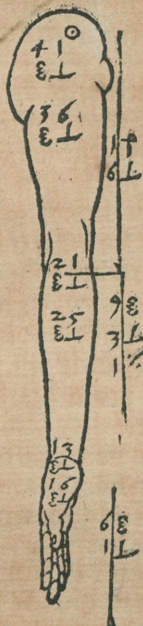
Vygnen oft dicte
des beens/

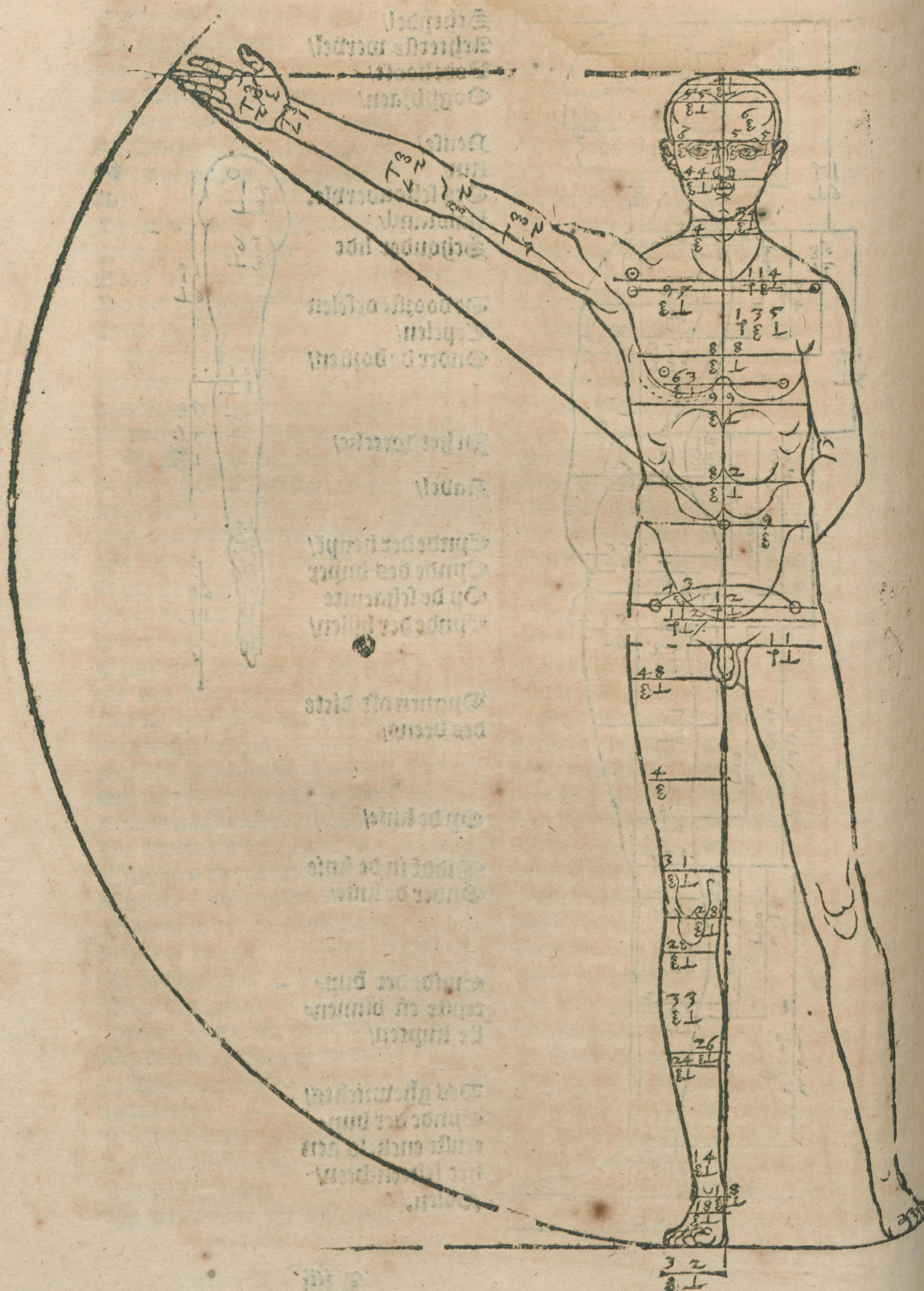
Op de knie/

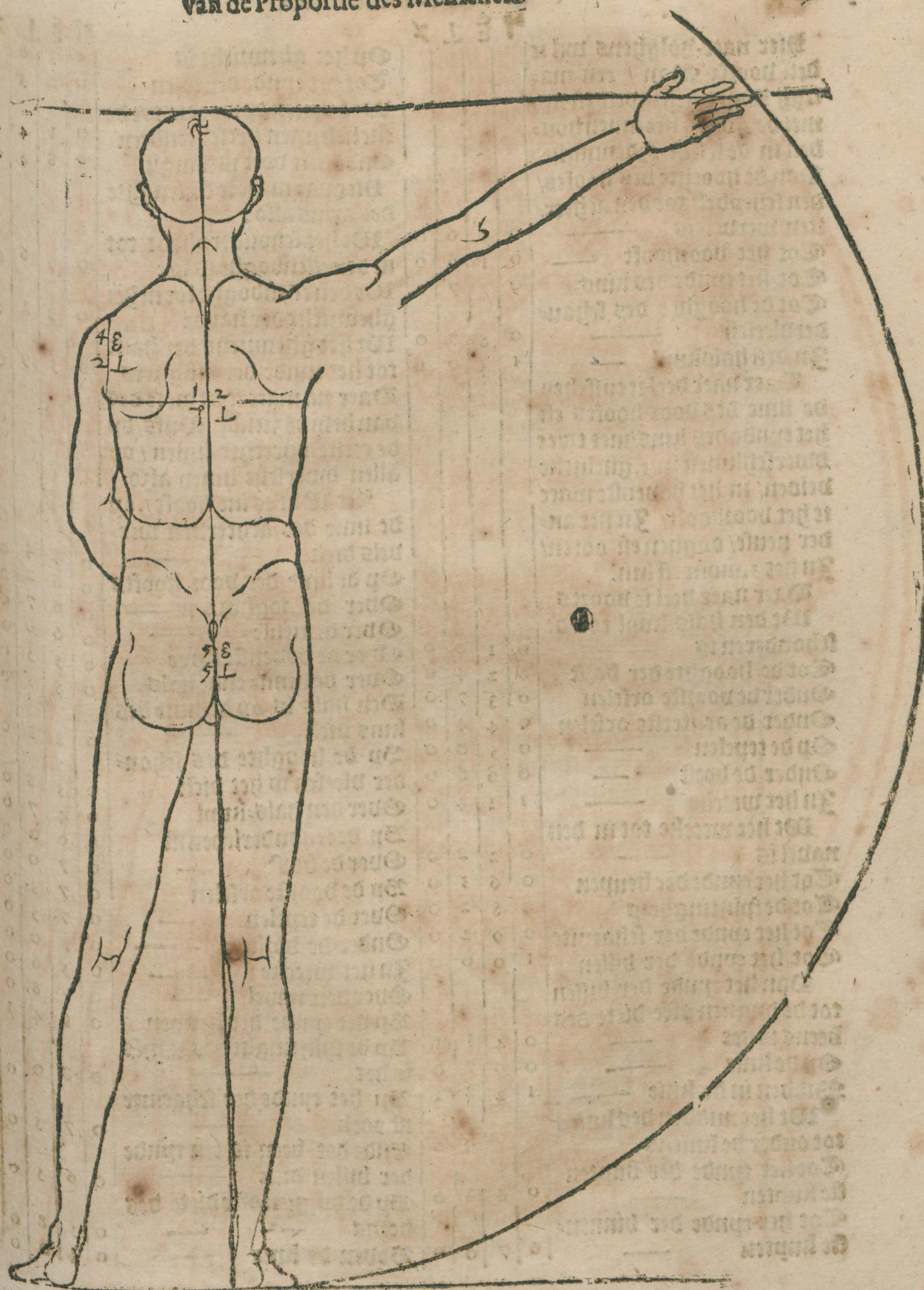
Middē in de knie
Onder de knie/

Eynde der buy-
tenste eñ binnen-
ste kuyten/

Des ghewrichts/
Eynde der buy-
tenste enckels aen
het scheen-been/
Solen.

Hier naer-volghens wil ic den voorsz Man / een matigh Wijf beschrijven/ eñ my met de 3. oprechte linien houden in de selfde ordeninghe.

Van de hoochte des hoofts/ den scheydel/ tot den achtersten wervel/ is	0	0	6	0
Tot het voorhooft	0	1	6	0
Tot het eynde des kins	0	7	7	0
Tot de hooghte des schoudervleesch	0	8	7	0
In den halskuyl	1	4	0	1

Daer naer deel ic tusschen de linie des voor-hoofts eñ het eynde des kins/ met twee dwerschlinien in 3. ghelijcke velden/ in het bovenste maec ic het voorhooft/ In het ander neuse/ ooghen eñ ooren/ In het 3. mont eñ kin.

Daer naer deel ic voorts

Wt den hals-kuyl tot de schouderen is	0	1	0	0
Tot de hooghte der borst	0	2	4	0
Onder de voorste oxselen	0	3	7	0
Onder de achterste oxselen	0	4	4	0
Op de tepelen	0	5	0	0
Onder de borst	0	6	6	0
In het weecke	1	1	4	0
Wt het weecke tot in den navel is	0	2	2	0
Tot het eynde der heupen	0	6	3	0
Tot de splijtinghe is	0	8	2	0
Tot het eynde der schaemte	0	9	2	0
Tot het eynde der billen	1	0	0	0
Van het eynde der billen tot de dygnen ofte dicte des beens is het	0	4	3	1
Op de knie	0	9	7	0
Midden in de knie	1	2	2	1
Wt het midden des knies tot onder de knie/ is	0	[illegible]	4	0
Tot het eynde der buytenste kuyten	0	6	2	0
Tot het eynde der binnenste kuyten	0	7	0	0
Op het ghewricht is	1	3	6	1
Tot het eynde der solen	0	2	3	0
Wt de solen opwaerts tot de enckelen aen het scheenbeen	0	1	4	0
Ende den voet is langh	0	8	4	0

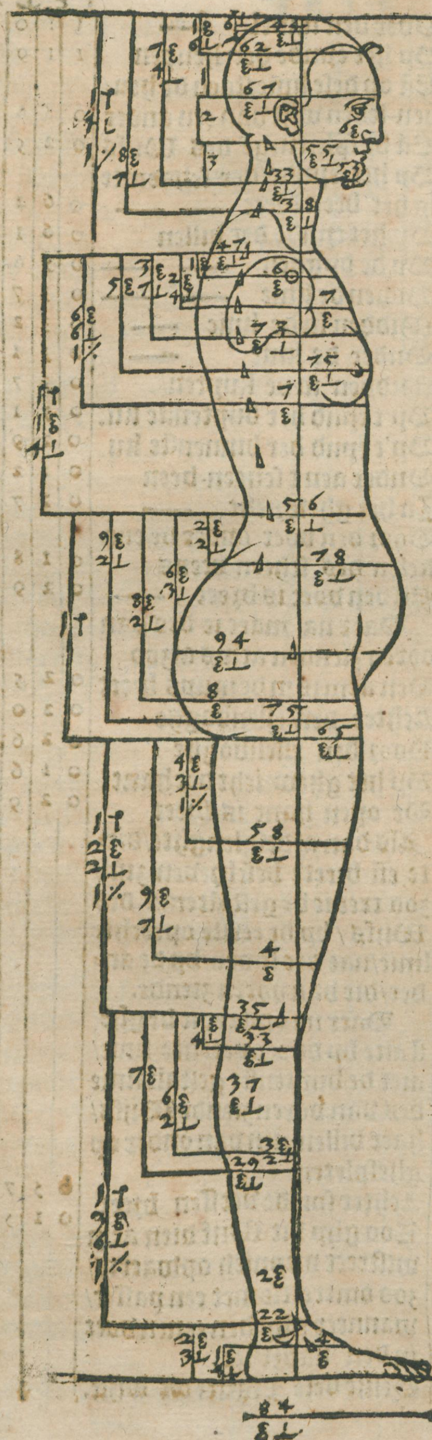
Hier nae maec ic de lenghte des arms also:

Wt het schouderghelit tot in den ellenboghe is het	0	9	6	0
Wt den ellenboghe tot in het ghewricht der handt	0	9	1	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vinghers	0	5	9	0

Daer na maec ic de dicte des van besydẽ ziende Wijfs/ by de eerste oprechte linien / op allen dwersche linien alzo:

Het Wijf is int hooft / op de linie des achtersten wervels dick	0	4	4	0
Op de linie des voor-hoofts	0	6	2	0
Over de ooghbraen	0	6	7	0
Over de neuse	0	6	0	0
Over de bovenste lippe	0	5	5	0
Over de kinne ende hals	0	5	3	0
Den hals is op de linie des kins dick	0	3	3	0
By de hooghte des schouder-vleesch is het dick	0	3	8	0
Over den hals-kuyl	0	4	7	0
By de schouderleden ist	0	6	0	0
Over de borst	0	7	0	0
By de voorste oxselen	0	7	3	0
Over de tepelen	0	7	5	0
Onder de borsten	0	7	0	0
In het weecke	0	5	6	0
Over den navel	0	7	8	0
By het eynde der heupen	0	9	4	1
By de splijtinghe des Wijfs is het	0	8	0	0
By het eynde der schaemte ist oock	0	7	5	0
Ende het been is ten eynde der billen dick	0	6	5	0
By de dygnen ofte dicte des beens	0	5	8	0
Boven de knie	0	4	0	0

	⁊	ʒ	⊥	%
Midden in de knie —	0	3	5	0
Onder de knie —	0	3	3	0
Midden in de kuyten	0	3	7	0
By't eynde der buytenste ku.	0	3	2	0
By't eynde der binnenste ku.	0	9	2	0
Onder aent dunst des scheen beens —	0	2	0	0
In het ghewricht —	0	2	2	0
Onder de enckelen in dē voet	0	4	0	0
Daer naer maec ick de dicte des van beyden ziende arms dicte des arms inde schouder	0	3	9	0
In de muys —	0	3	5	0
In den ellenboghe —	0	2	5	0
Voor den ellenboghe —	0	2	6	0
Byt ghewricht der handt	0	1	3	0
Eñ de hant is dic —	0	1	6	0
Nu maec ic by de andere oprechte linie / op alle dwersche linie / de breete des van voren ziende Wijfs /				
Het van voren ziende Wijf / is int hooft op de dwerschlinie des achtersten wervels breet —	0	4	2	0
Op de linie des voorhoofts	0	5	4	0
Midden door het voorhooft	0	6	0	0
Over de ooghbraen —	0	5	8	0
Over de ooren —	0	6	2	0
Over neuse eñ kinnekacken	0	4	8	0
Eñ den hals is by het eynde des kins breet —	0	3	3	0
By de hooghte des schoudervleesch — —	0	3	7	0
By de hoochte der schouder /	1	1	2	0
Op dese linie staen de schouderledē wijt van malckander	0	8	5	0
Maer de breete over de borst eñ schouderen is —	1	3	0	0
Voor tusschen de orselen	0	8	5	0
Achter tusschen de orselen	0	9	4	0
Maer de breete tusschen de tepelen is — —	0	6	5	0
Eñ het lijf is onder de borsten breet — —	0	8	5	0
In het weecke —	0	7	8	0
Over den navel —	1	1	0	0
By het eynde der heupen	1	1	9	0
Eñ op dese linie staen de heupen-leden wijt van een ander	0	8	6	0
Eñ de splijtinge des Wijfs	0	2	5	0
By het eynde der schaemte is het been breet — —	0	6	2	0
By het eynde der billen	0	6	1	0
By de dyghen — —	0	5	6	0
Boven de knie — —	0	3	7	0
Midden in de knie —	0	3	2	0
Onder de knie —	0	3	1	0
Midden in de kuyten /	0	3	7	0
By't eynd der buytenste ku.	0	3	1	0
By't eynd der binnenste ku.	0	2	9	0
Onder aen't scheen-been	0	1	2	0
In het ghewricht —	0	1	7	0
Door den voet onder de enckelen des scheen-beens	0	1	8	0
Eñ den voet is breet —	0	2	9	0
Daer na maec ic des van voren zienden arms alzoo				
Den arm is in de muys breet	0	2	5	0
Achter den ellenboghe	0	2	0	0
Voor den ellenboghe	0	2	6	0
By het ghewricht der hant	0	1	6	0
De open hant is breet	0	2	9	0
Als dan al dese lenghte / dicte eñ breete beschreven zijn / zoo trec ic de gestaltenis des Wijfs / by de eerste oprechte linie / nae der syden / by de ander / die van voren ziende.				
Daer na omtrec ic de ghestalte by de 3. oprechte linie / met de buytenste gestalt linie des van voren ziende Wijfs / haer billen zijn van onder op ghespleten —	6	5	7	0
Achter syn de versen breet	0	1	5	0
Zoo ghy dit Wijf dien arm wtstrect weynich opwaerts / zoo omtrect se met een passer / wanneer ghy den eenen voet in den navel set.				
Gelijc dese Figure wt-wijst.				

Sheydel/
Achterstē werv.
Stern/
Ooghbraen/
Neuse/
Kin/
Hooghte des
schoudervleesch
Halskuyl/
Schouderhoo.
Borst/
Oxelen/
Tepelen/
Onder de borstē

In het weecke/

Navel/

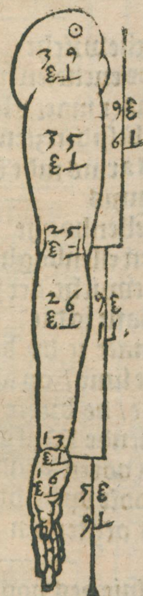
Eynde der heu.
Splijtinghe/
Eynde der
schaemte/
Eynde der billē

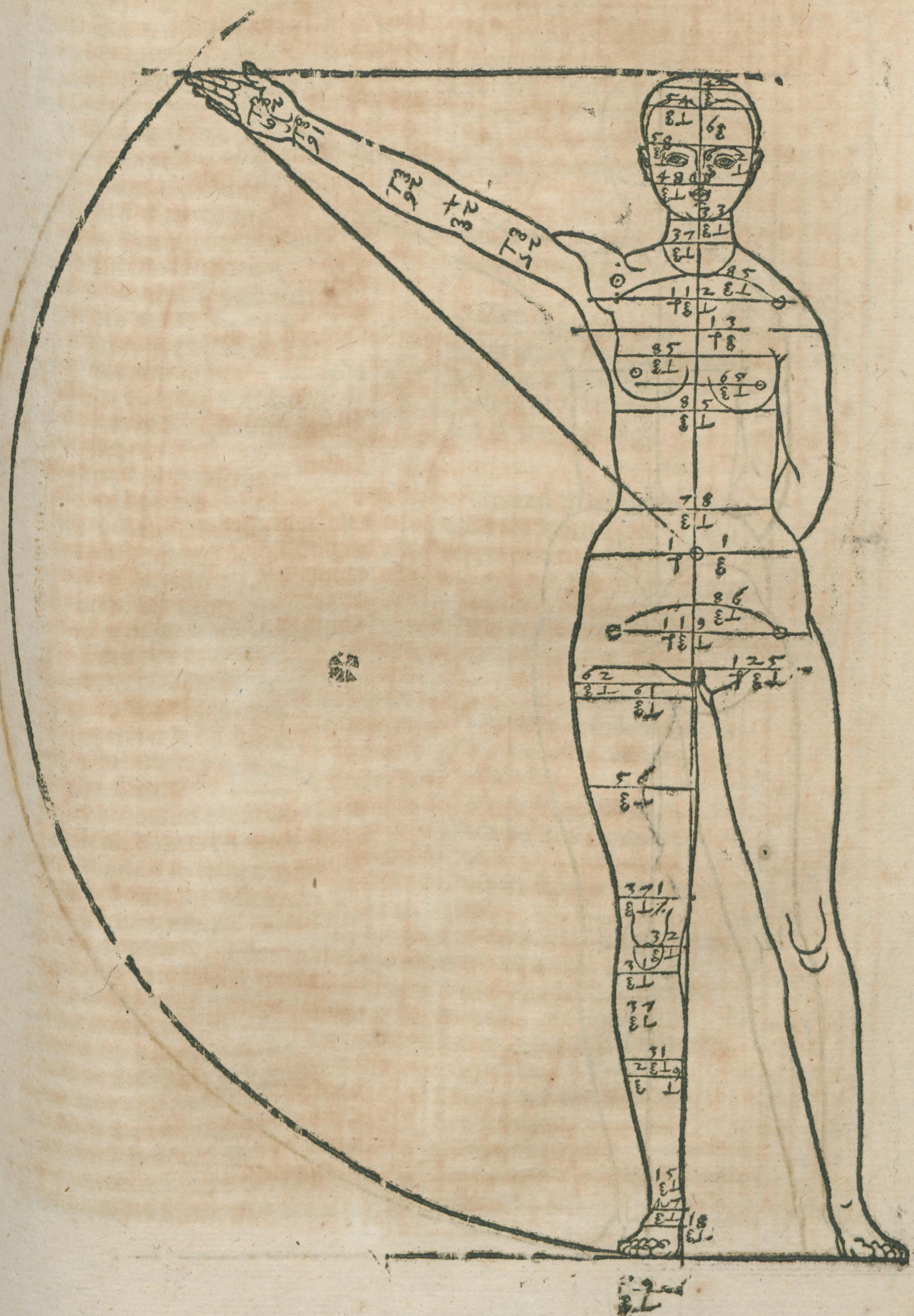
Opgnen/

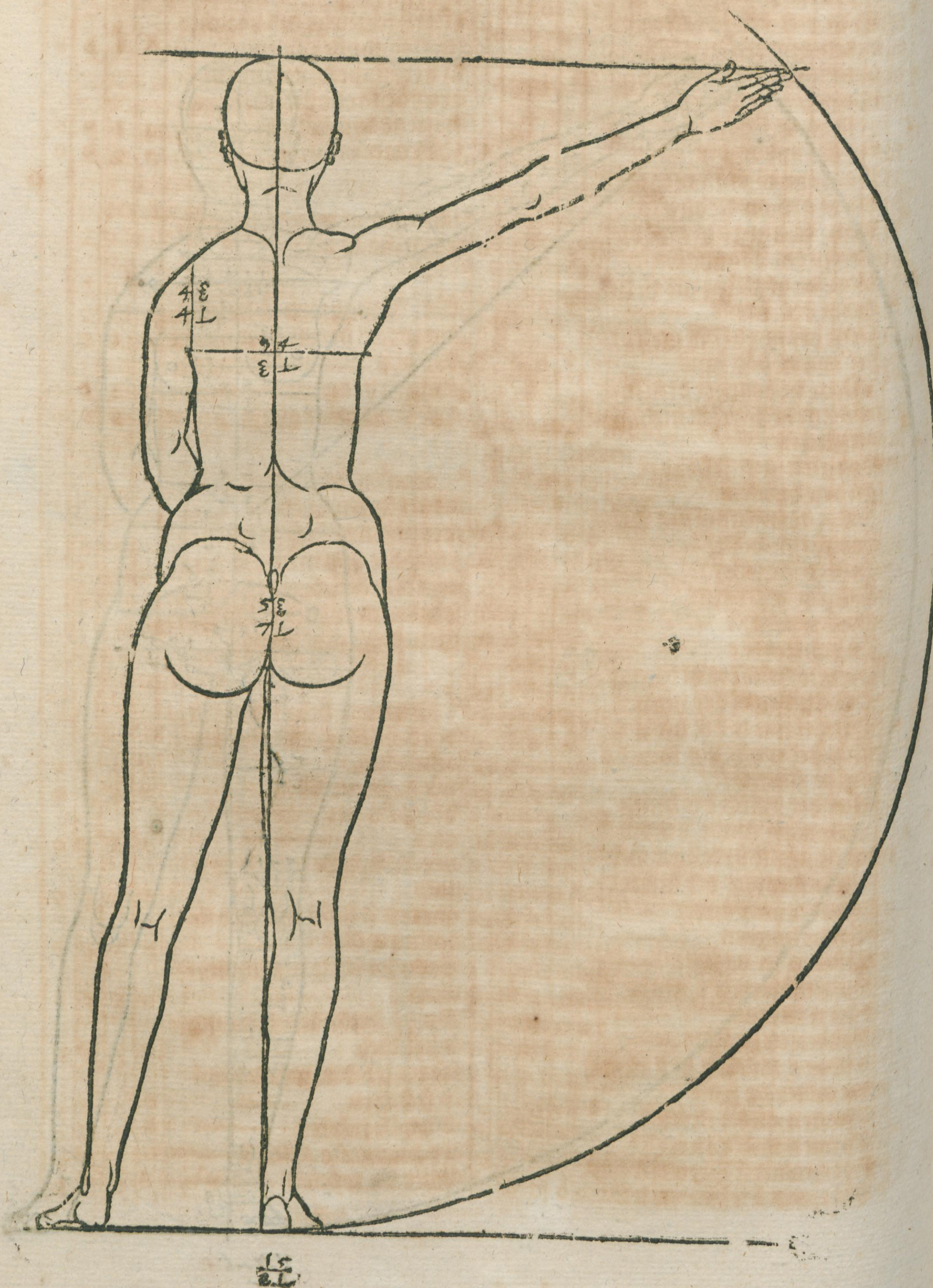
Op de knie/
Middē in de kn.
Onder de knie/

Eynde der buy-
tenste ende bin-
nenste kuyten/

Des ghewricht
Eynde der buy-
tenste enckelen/
Solen oft platte

Nu wil ic volghens eenen Man met een Wijf beschrijven/ende deyl ten eersten met dwerschlinien de lenghte der lidtmaten/ eerst de Man.

Van de scheydel linie af tot het eynde des kins	0	7	0	0
Vant eyndt des kins tot het eynde des voor-hoofts	0	6	0	0
Van de hooghte des voorhoofts tot de ooghbraen	0	2	0	0
Van de ooghbraen tot het eynde der neuse ———	0	2	0	0
Van het eynde der neuse tot het eynde des kins ——	0	2	0	0
Van de hoochte des scheydels/ tot de hoochte des schoudervleesch	0	7	7	0
Hooghte des schouder	0	9	5	0
In den halskuyl ———	1	0	4	0
Wt de hooghte des halskuyls tot de borst ——	0	2	0	0
Onder de orselen ———	0	3	6	0
Tot op de tepelen ———	0	5	0	0
Onder de borst —— ———	0	6	0	0
In het weecke —— ——	0	9	6	0
Vant weecke tot in dẽ navel	0	2	0	0
Tot het begin der heupen	0	2	7	0
Tot het eynde der heupen	0	6	5	0
Tot het eynde des buycks	0	7	6	0
Op de schaemte/ ———	0	8	6	0
Tot het eynde der billen/	0	9	7	0
Van het eynde der billen/ tot de naeste linie daer onder	0	0	6	0
Vant eynde der billen tot de ander daer onder —	0	2	5	0
Tot de dyghen ———	0	5	6	0
Midden in de knie ———	1	2	8	0
Vant midden des knies/ tot boven de knie ———	0	2	8	0
Binnen op de knie ———	0	1	9	0
Vant midden des knies/ tot onder de knie				
Buyten onder de knie	0	0	7	0
Binnen onder de knie	0	1	5	0
Het eynde der buytenste kuyt.	0	6	2	0
Het eynde der binnenste kuyt.	0	6	9	0

Op het ghewricht des voets	1	4	7	0
Van het gewricht des voets tot het eynde der solen/	0	2	8	0
Van het eynde der solen opwaerts/ aende buytenste enckelen aent scheen-been	0	1	8	0
Eñ den voet is langh ———	0	9	0	0

Daer naer maec ic de lengte des arms alzoo:

Wt de hooghte des halskuyls tot in den ellenboghe	1	1	4	0
Wt den ellenboghe tot int ghewricht der hant ———	0	8	5	0
Eñ de hant is langh	0	6	0	0

Zoo nu dese lenghte met dwersch-linien by de 2. oprechte linien getogẽ werden/ zoo maec ic dan by de eerste oprechte linien/op alle dwersche linien de dickte des ydelijcken Mans/ alzoo

Den van beyden Man is in het hooft/ op de linie des voorhoofts

Den van beyden Man is in het hooft/ op de linie des voorhoofts —— ——	0	5	1	0
Over de ooghbraen ——	0	6	6	0
Over de neuse ende de neck ———	0	6	0	0
Over de lippen ende den hals ———	0	5	4	0
Ende den hals is op de linie des kins dick ———	0	5	4	0
By de hoochte des schoudervleesch ———	0	3	5	0
By de schouderen hooghte is het dick ——	0	4	4	0
Maer over den halskuyl is het dick ——	0	5	3	0
Over de borsten ———	0	7	4	0
By de voorste orselen ———	0	8	2	0
Over de tepelen ———	0	8	3	0

	♃	☿	⊥	%
Onder de borſten ——	0	7	6	0
In het weecke ——	0	6	5	0
Over den navel is het	0	6	3	0
By het begin der heupen	0	6	5	0
By het eynde der heupen	0	8	0	0
By't eynde des buycks	0	7	2	0
Op de ſchaemte eñ over de billen ——	0	6	9	0
Eñ het been is by het eynde der billen dic ——	0	5	9	0
By de naeſte daer onder	0	5	9	0
By de tweede daer onder	0	5	8	0
By de dygnen is het	0	5	4	0
Buyten op de knie ——	0	4	0	0
Binnen op de knie	0	3	7	0
Midden in de knie ——	0	3	5	0
Buyten onder de knie	0	3	4	0
Van binnen onder de knie	0	3	4	0
Midden in de kuyten	0	4	0	0
By't eynde der buytenſte ku.	0	3	7	0
By't eynde der binnenſte ku.	0	3	4	0
Onder aent dunſt des ſcheen beens ——	0	2	1	0
In het ghewricht ——	0	2	4	0
Door de enckelen in den voet	0	4	0	0

Daer naer maec ick de dicte des van beſyden ziende arms

Den arm is in de ſchouder dick ——	0	4	5	0
Onde de orſelen in de muys	0	3	3	0
In den ellenboghe ——	0	2	4	0
Door den ellenboghe ——	0	2	4	0
Bet teghen de hant	0	1	7	0
Byt ghewricht der hande	0	1	4	0
Eñ de hant is dic ——	0	1	5	0

Nu maec ic by de andere oprechte linie / op alle dwerſche linie / de breete des van voren ziende Mans/

Den van vorẽ ziende Man/ is int hooft op de dwerſchlinie des wervels breet	0	5	1	0
Midden door het voorhooft	0	5	8	0
Over de ooghbraen ——	0	5	5	0
Over de ooren ——	0	6	0	0
Op de linie des neus	0	4	6	0
Eñ den hals is op de linie des kins breet ——	0	3	3	0
By de hooghte des ſchouderbleeſch ——	0	4	0	0
By de hoochte der ſchouder/		9	2	0
Over den halskuyl ——	1	2	4	0
Op deſe linie ſtaen de ſchouderledẽ wijt van malckander	0	9	7	0
Maer de breete over de borſt eñ ſchouderen is ——	1	4	4	0
Tuſſchen de orſelen	1	0	2	0
Maer de breete tuſſchen de tepelen is ——	0	7	0	0
In het weecke ——	0	9	0	0
Over den navel ——	1	0	2	0
By het begin der heupen	1	0	0	0
By het eynde der heupen	1	1	3	0
Eñ op deſe linie ſtaen de been leden in de heupen wijt van malckanderen ——	0	8	5	0
By het eynde des buycks is het been breet ——	1	1	4	0
Op de ſchaemte ——	1	1	3	0
By het eynde der billen	0	5	5	0
Eñ by de naeſte daer onder	0	5	1	0
De andere daer onder oock zoo veel ——	0	5	1	0
By de dygnen ——	0	4	2	0
Buyten de knie ——	0	3	2	0
Ooc binnen op de knie	0	3	2	0
Onder de knie ——	0	2	9	0
Midden in de knie iſt breet	0	2	9	0

Desghelijcken oock in de andere twee linien daer onder / hout een jeghelijck zoo veel/ maer de gheſtalt-linien werden krom daer nae ghetrocken.

Midden in de kuyten/	0	3	5	0
By de buytenſte kuyten	0	3	0	0
By de binnenſte kuyten	0	2	8	0
Onder aen t ſcheen-been	0	1	4	0
Door het ghewricht eñ enckelen des ſcheen-beens	0	1	9	0
Eñ onder de enckelen door den voet ——	0	1	9	0
Eñ den voet is breet ——	0	3	0	0

Daer na maec ic de breete

des van voren zienden arms				
Den arm is in de muys breet	0	2	5	0
Achter den ellenboghe	0	2	1	0
Voor den ellenboghe	0	3	0	0
Eñ beter teghen de hant	0	2	2	0
By het ghewricht der hant	0	1	6	0
De open hant is breet	0	3	1	0

Voorts maec ic de lenghte der litmaten des Wijfs/ by hare oprechte twee linien/ eñ doortreck die met dwersch-linien alzoo:

Van de hooghte des schepdels tot het begin des hals	0	7	0	0
Van daer tot het eynde des voorhoofts	0	6	0	0
Van het voorhooft tot op de ooghbraen ist	0	2	0	0
Van de ooghbraen tot het eynde der neuse is het	0	2	0	0
Van daer tot op den hals	0	2	0	0
Maer de kin is voor van den hals een weynich verheven				
Van de hoochte des schepdels tot de hoochte des schoudervleesch is het	0	7	9	0
In den halskuyl	1	0	0	0
Wt den halskuyl tot op de hooghte der borst is het	0	2	1	0
Onder de orselen ist	0	3	7	0
Op de tepelen	0	5	5	0
Onder de borst is het	0	7	0	0
In het weecke	1	1	2	0
Over den navel	0	1	5	0
Tot het eynde der heupen	0	6	0	0
By het eynde des buycks	0	7	0	0
Tot de splijtinghe	0	8	8	0
Onder billen eñ schaemte	0	9	6	0
By't eynd der billẽ ist beẽ dic	0	0	4	0
Een weynich nederwaerts	0	2	3	0
By de dyghen	0	4	3	0
Boven de knie	0	9	2	0
Midden in de knie	1	1	3	0
Onder de knie	0	2	0	0
By.t eynde der buytenste ku.	0	6	0	0
By t eynde der binnenste ku.	0	7	2	0
Op het ghewricht	1	4	5	0
Vant ghewricht tot de solen	0	2	6	0
Onder de enckelen	0	1	8	0
Ende den voet is langh	0	8	5	0

Daer na maec ic de lengte des arms.

Wt de hooghte des hals Tot in den ellenboghe ist	1	1	5	0
By het ghewricht der hant	0	8	5	0
Ende de hant is langh	0	5	8	0

Zo nu alle lenghten/ by de oprechte linien/ met dwersch linien doortrocken zijn/ Dan maec ic de dickte des Wijfs/ na der syden by de eerste oprechte linien/ op allen dwersche linien alzoo:

Het Wijf is int hooft op des voorhoofts linie dick	0	5	1	0
Over de ooghbraen	0	6	3	0
Over de nec ende neuse	0	5	5	0
Over de lippen ende hals	0	5	2	0
Over den hals ende kin	0	5	2	0
Eñ den hals is op de linie des kins dick	0	3	2	0
By de hooghte der schoudervleesch	0	3	3	0
Over den halskuyl	0	4	0	0
Over de borst	0	6	2	0
By de orselen	0	6	8	0
Over de tepelen	0	7	0	0
Onder de borsten ist	0	6	6	0
In het weecke	0	5	5	0
Over den navel	0	6	8	0
By het eynde der heupen	0	9	0	0
By het eynde des buycx	0	8	6	0
By de splijtinghe des Wijfs	0	8	0	0
By de schaemte	0	7	5	0
Eñ het been is by het eynde der billen dick	0	6	5	0
Op de ander linie daer onder	0	6	6	0
Maer by de dyghen	0	5	4	0
Boven de knie	0	4	0	0
Midden in de knie	0	3	5	0
Onder de knie	0	3	5	0
Midden in de kuyten	0	3	9	0
By het eynde der buytenst.	0	3	6	0
By't eynde der binnenste ku.	0	3	2	0

	♈	ε	1	%
Eñ het been is onder in het scheen-been dick	0	2	0	0
Maer by het ghewricht	0	2	2	0
Eñ door den voet onder de enckelen des scheen-beens	0	3	5	0

Daer naer maec ic de dicte des sydelijcken arms.

	♈	ε	1	%
Den arm is inde schouder dic	0	4	4	0
Onder de oxselen henen af	0	3	3	0
In den ellenboghe ist	0	2	4	0
Voor den ellenboghe	0	2	4	0
By het ghewricht der hant	0	1	3	0
Eñ de hant is dick	0	1	4	0

Daer naer maeck ick by de andere oprechte linie/op alle dwerschlinien / de breete des van voren-ziende Wijfs.

	♈	ε	1	%
Het Wijf is int hooft / op de linie des voor-hooft breet	0	5	1	0
Midden door het voor-hooft	0	5	7	0
Op de linie der ooghbraen	0	5	3	0
Over de ooren	0	5	8	0
Over neuse eñ kinnebacken	0	4	5	0
Ende den hals is op de linie des kins breet	0	3	0	0
Maer tot de hooghte des schoudervleesch / ist breet	0	3	5	0
Over den hals-kuyl	0	8	7	0
Ende onder staen de schouderleden wijt vã malkander	0	8	5	0
Maer de breete over de borst	1	2	2	0
Tusschen de orselen ist breet	0	8	2	0
Tusschen de tepelen	0	6	0	0
Ende onder de borsten is het lijf achter over den rug breet	0	8	4	0
De breete in het weecke	0	7	7	0
Over den navel	1	4	0	0
Over de heupen ist	1	2	0	0
Op dese linie staen de beenen in de heupen wijt van malckanderen	0	8	4	0
Oock ist lijf by het eynde des buyter breet	1	1	3	0
Maer by de splijtinghe	1	2	4	0
Eñ by het eynd der schaemte	0	6	2	0
Maer by het eynd der billen	0	6	1	0
By de naeste linie daer onder	0	6	0	0
By de dyeynen	0	5	3	0
Op de knie	0	3	8	0
Midden in de knie ist	0	3	5	0
Onder de knie	0	3	1	0
Midden in de kuyten	0	3	5	0
By't eynd der buytenste kũ.	0	3	4	0
By't eynd der binnenste kũ.	0	3	0	0
Het scheen-been is onder op de enckelen oock breet	0	1	4	0
Maer in het ghewricht	0	2	6	0
Eñ door den voet onder de enckelen/oock zoo veel	0	2	6	0
Eñ den voet is ooc breet	0	2	9	0

Daer naer maeck ick de breete des van voren zienden arms.

	♈	ε	1	%
Deñ arm is onder de oxselen henen af / breet	0	2	4	0
Achter den ellenboghe	0	2	1	0
Voor den ellenboghe	0	2	9	0
By het ghewricht	0	1	5	0
Eñ de hant is oock breet	0	2	3	0

Nu soeck ick de ghestalt-linien des Mans eñ Wijfs/ in de voor-beschreven lengte/ dickte eñ breete / harer maten alzoo : Tusschen de dwersch-linie eñ ghestalt-linie in ofte wt-waerts / ghelijck ick dan hier naer/de selvighe/ in de twee naeste beelden/ vlijtigh Man eñ Wijf/ hebbe af-gheteeckent.

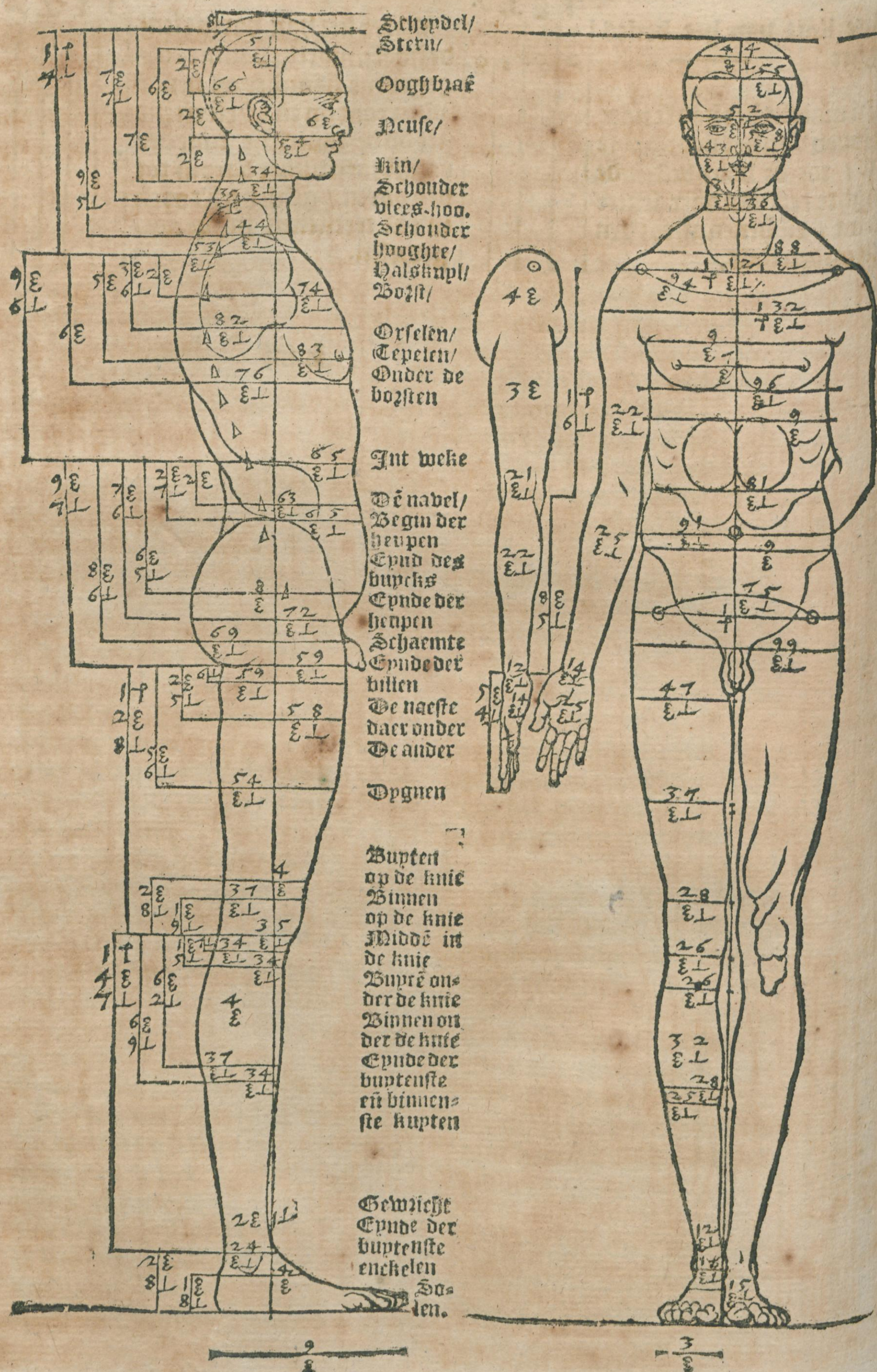
Wilt ghy maer het hooft van dit beelt vergrooten/zoo doet alzoo/verhooght de op

rechte linie van het beelts lenghte ——

ꝰ	ξ	⊥	%
0	0	8	0

Eñ maeckt het hooft naer der syden van het voor-hooft ront / tot de voor-bestemde hooghte / eñ van daer achter sich wt / eñ henen af/ tot den neck op den hals.

Maer het van voren ziende hooft/ maeckt van der toegegevene hooghte op beyde syden ront op eñ af/ eñ treckt het by de dwersche linie der ooghbraen weder daer in tot den ooren / gelijck ick't oock in't af-teeckenen/ hebbe aengewesen.

Scheydel/
Stern/
Ooghbraẽ
Neuse/
Kin/
Schouder vlees-hoo.
Schouder hooghte/
Halsknyl/
Borst/
Orselen/
Tepelen/
Onder de borsten
Int weke
Dẽ navel/
Begin der heupen
Eynd des buycks
Eynde der heupen
Schaemte
Eynde der billen
De naeste daer onder
De ander
Oygnen
Buyten op de knie
Binnen op de knie
Middẽ in de knie
Buytẽ onder de knie
Binnen onder de knie
Eynde der buytenste eñ binnenste kuyten
Gewricht
Eynde der buytenste enckelen
Solen.

Scheydel
Stern

Ooghbraen
Neuse

Kinne

Des schoudervleesch
hooghte
Halskuyl
Borst
Oxselen

Tepelen

Onder de
borsten

Intweeckie
In den navel

Eynde der
heupen
Eynde des
buycks
Splijtinge
Eynde der
schaemt
en der billen
De naeste
daer onder
Dygnen

Op de knie

Midden in
de knie
Onder de
knie

Eynde der
buytenste
en binnenste
kuyten

Ghewricht
Eynde der
buytenste
enckelen
Solen

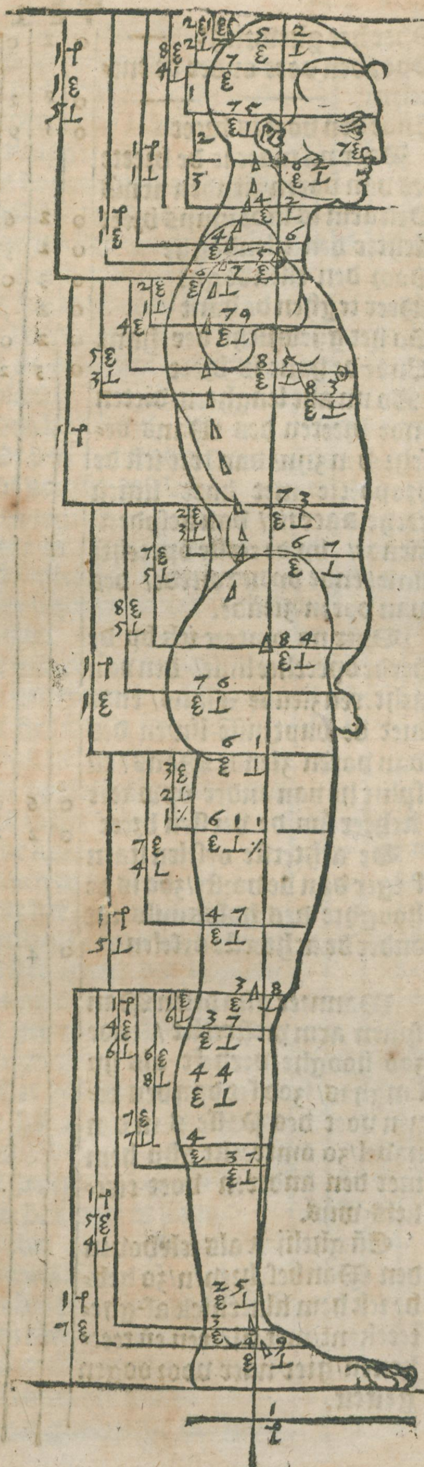
	7	ʒ	⊥	%
Hier naer-volghens wil ic eenen anderen Man meten/ eerst de litmaten/ op de eerste oprechte linie / in de voorsz ordeninghe.				
Van de hoochte des hoofts-scheydels/ tot de dwersch-li. des achtersten wervels/	0	1	0	0
Tot het voorhooft	0	2	2	0
Tot het eynde des kins	0	8	4	0
Tot de hooghte der schoud.	1	0	1	1
Tot de hooghte des schoudervleesch	1	1	0	0
In den halskuyl	1	1	5	0
Wt den hals-kuyl tot onder de voorste oxselen	0	2	1	0
Op de tepelen	0	4	0	0
Onder de borst	0	5	3	0
In het weecke	1	0	0	0
Wt het weecke tot in den navel is	0	2	3	0
Tot het eynde der heupen	0	7	5	0
Tot het eynde der schaemte	0	8	5	0
Tot het eynde der billen	1	1	0	0
Van het eynde der billen tot de dygnen ofte dicte des beens is het	0	3	2	1
Op de knie	0	7	4	0
Midden in de knie	1	0	5	0
Wt het midden des knies tot onder de knie/is	0	1	6	0
Tot het eynde der buytenste kuyten	0	6	8	0
Tot het eynde der binnenste kuyten	0	7	7	0
Op het ghewricht is	1	4	6	0
Tot het eynde des scheenbeens	1	5	4	0
Tot het eynde der solen	1	7	0	0
Ende den voet is langh	1	0	0	0
Hier nae maec ic de lenghte des arms also:				
Wt het schouderghelit tot in den ellenboghe is het	1	0	0	0
Wt den ellenboghe tot in het ghewricht der hande	0	9	0	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vinghers	0	6	0	0
Zoo nu dese lenghte met dwersch-linien doortoghen werdẽ/op de oprechte linien/ Dan zoo maec ic de dicte des van beyde ziende Mans/ by de eerste oprechte linien / op allen dwersche linien alzo:				
Den Man is int hooft/op de dwerschlinie des achtersten wervels dick	0	5	2	0
Op de linie des voor hoofts	0	7	0	0
Over de ooghbraen	0	7	5	0
Over de neuse	0	7	0	0
De bovenste lippe ẽ hals	0	6	2	0
Den hals is op de linie des kins dick	0	4	2	0
By de hooghte der schouder	0	4	6	0
Over de schouderleden	0	5	0	0
Over den hals-kuyl	0	6	7	0
By de voorste oxselen	0	7	9	0
Over de tepelen	0	8	5	0
Onder de borsten	0	8	3	0
In het weecke	0	7	3	0
Over den navel	0	6	7	0
Over de heupen	0	8	4	0
By de schaemte	0	7	6	0
Ende het been is ten eynde der billen dick	0	6	1	0
By de dygnen ofte dicte des beens	0	6	1	1
Boven de knie	0	4	7	0
Midden in de knie	0	3	8	0
Onder de knie	0	3	7	0
Midden in de kuyten	0	4	4	0
By het eynde der buytenste kuyten	0	4	0	0
By het eynde der binnenste kuyten	0	3	7	0
Onder in het scheen-been in het dunste	0	2	5	0
In het ghewrichte	0	3	0	0
By het eynde des scheenbeens door den voet	0	4	9	0
Daer naer maec ic de dicte des sydelijcken arms				
Dẽ arm is inde schouder dic	0	5	0	0

	†	§	⊥	%
In de mups —	0	7	3	0
In den ellenboghe ist	0	2	6	0
Voor den ellenboghe	0	2	8	0
Meer teghen de hant	0	2	0	0
By het ghewricht der hant	0	1	6	0
Eñ de hant is dick —	0	1	9	0
Daer na maec ic by de andere oprechte linie/ op alle dwerschlinien/ de breete des vã voren ziende Mans/alzo:				
De Man is int hooft op de linie des achtersten wervels breet —	0	5	5	0
Op des voorhoofts linie	0	6	6	0
Over de ooghbraen —	0	5	8	0
Over de ooren —	0	6	5	0
Over neuse eñ kinnebacken	0	4	8	0
Ende den hals is op de linie des kins breedt	0	4	0	0
By de hooghte der schouder	1	0	0	0
Op dese linie staen de schouderleden wijt vã malkander	1	0	0	0
Over de borst / schouder eñ halskupl/is de Man breet	1	5	0	0
Tusschen de orselen	1	0	0	0
Maer achter tusschen de orselen —	1	1	8	0
Tusschen de tepelen —	0	7	6	0
Ende onder de borsten is het lichaem breedt —	1	1	6	0
In het weecke —	0	9	6	0
Over den navel —	1	0	0	0
By het beghin der heupen	1	1	7	1
Op dese linie staen de beenen in de heupen wijt van malckanderen — —	0	8	5	0
By de schaemte —	1	1	9	0
Eñ het been is by het eynde des billen breedt —	0	5	4	0
Maer by de dygnen —	0	4	5	0
Boven de knie —	0	3	5	0
Midden in de knie —	0	3	1	1
Onder de knie —	0	3	0	0
Midden in de kuyten	0	3	8	0
By t'eynde der buytenste ku.	0	3	4	0
By t eynde der binnenste ku.	0	3	0	0
Onder in het scheen-been	0	1	6	0

	†	§	⊥	%
Over het ghewricht —	0	2	0	0
Voor den voet onder de enckelen — —	0	2	2	0
Ende den voet is breet	0	3	9	0
Daer na maec ic de breete des van voren zienden arms				
Den arm is inde mups breet	0	2	6	0
Achter den ellenboghe	0	2	3	0
Voor den ellenboghe	0	3	0	0
Meer teghen de hant	0	2	3	0
By het ghewricht der hant	0	2	0	0
Ende de hant is breet	0	3	2	0
Zo nu alle lenghten/ dicten ende breeten des Mans beschreven zijn/ dan trec ick de proportie met hare linien recht daer in/ van beyden ziende/ by de eerste oprechte linie/ ende by de tweede/ des van voren-ziende.				
Daer na omtrec ick by de derde oprechte linie/ den van achteren ziende Mans/ ende met de buytenste linien des van voren ziende Mans / eñ splijt hē van onder opwaert	0	6	[illegible]	0
Achter syn de versten breet	0	2	2	0
De achterste orselen staen leger dan de vorste/zoo is de hooghte des halskupls tot onder de achterste orselen	0	4	5	0

Wanneer ghy desen Man synen arm wt streckt / ende zoo hooghe verheft als hy langh is/ zoo set dan den eenen voet des Passers in den navel/zo omtreckt ghy hem met den anderen voet circkels-wijs.

Eñ ghelijck als ick boven den Man beschreven/zo hebbe ick hem klaerlijck af-gheteeckent/met cijfren eñ teerkenen/hier naer voor oogen ghestelt.

Schepdel/
Achtersten werbel/
Stern/
Ooghbraen/

Neuse/
Kin/
Hoochte der schouder/
Hoochte der schouderledē
Hals-kuyl/
De voorste orselen
Tepelen/
Onder de borsten/

In het weecke/
Navel/

Eynde der heupen/
Op het ghemacht/

Eynde der billen/

De dyenen oft dickte des
beens/

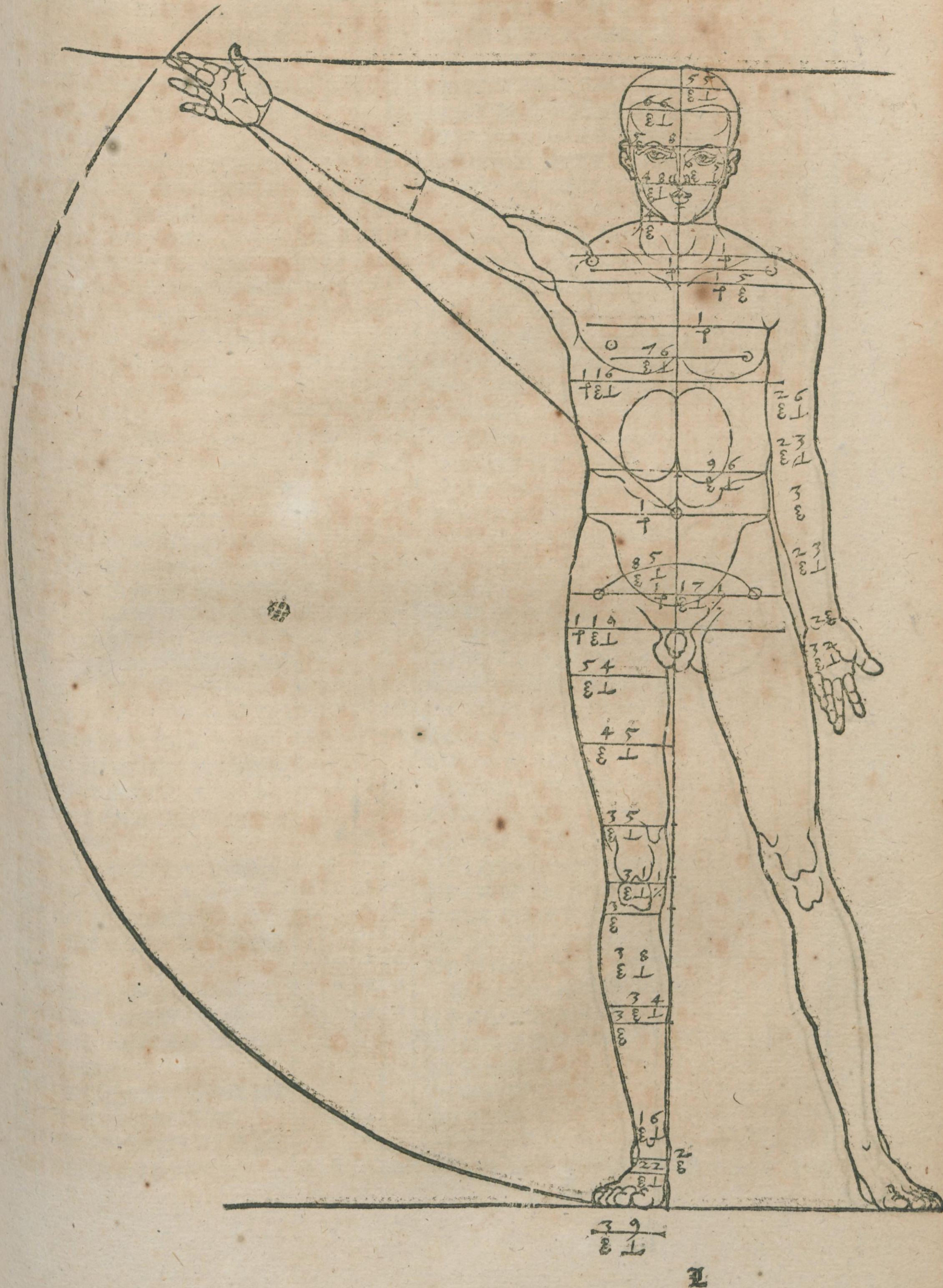
Op de knie/

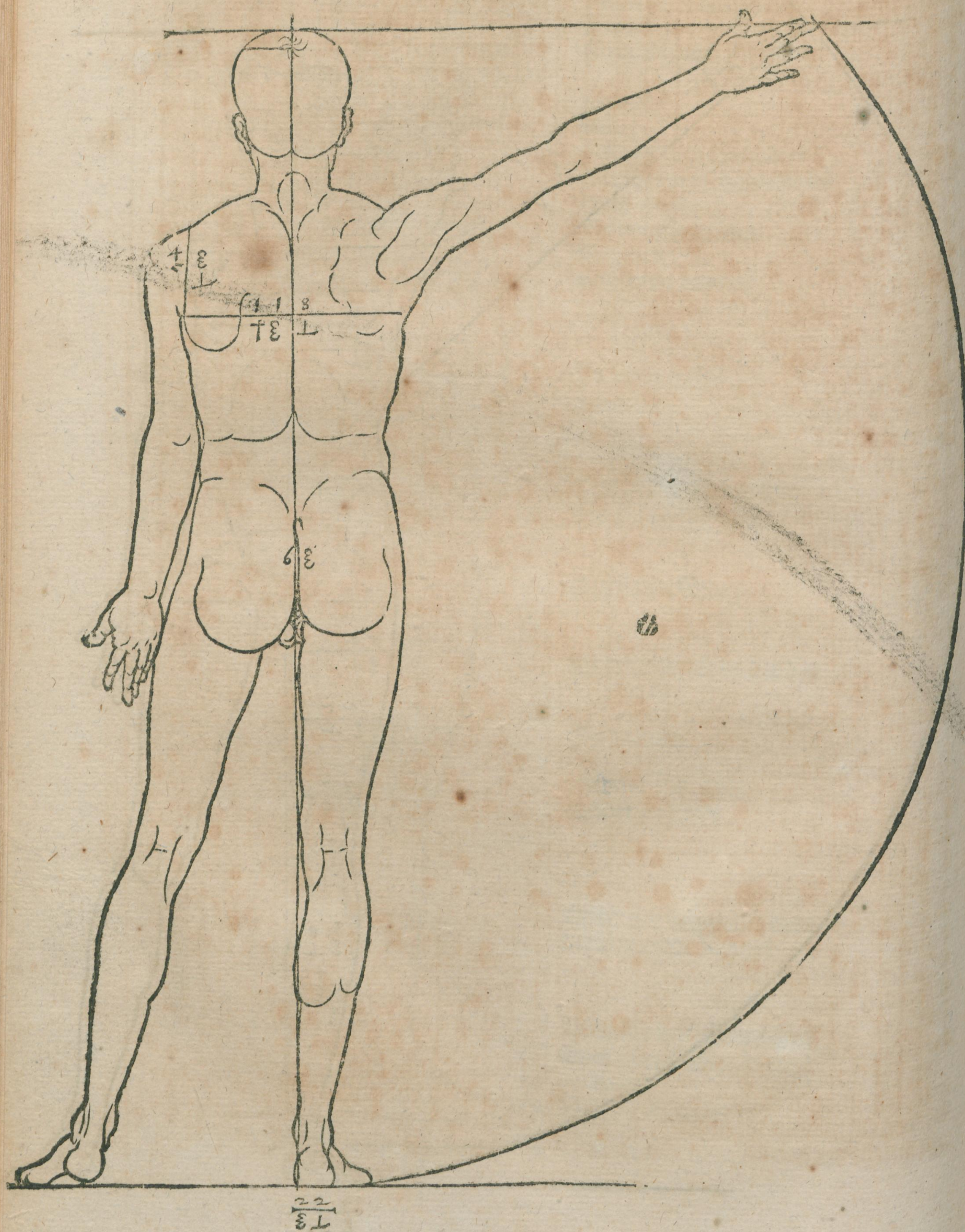
Midden inde knie
Onder de knie/

Eynd der buytenste ende
der binnenste kuyten/

Hooghte des ghewrichtes
Eynde der buytenste enca
kelen/
Solen des voets.

	†	Ɛ	⊥	%
Hier naer-volghens wil ic desen Man een Wijf beschrijven / eñ meet eerst de lenghte der litmaten/ op de eerste oprechte linie / in de voorsz ordeninghe.				
Van de hooghte des scheydels-linie tot den achtersten wervel des hoofts	0	0	6	0
Tot het voorhooft	0	2	4	0
Tot het eynde des kins	0	8	4	0
Tot de hooghte der schoud.	0	9	8	0
In den halskuyl	1	1	0	0
Wt den hals-kuyl tot onder de voorste orselen	0	2	8	0
Onder de achterste orselen	0	3	7	0
Op de tepelen	0	4	5	0
Onder de borst	0	6	0	0
In het weecke	1	0	7	0
Wt het weecke tot in den navel is	0	2	6	0
Tot het eynde der heupen	0	6	2	0
Tot de splijtinge	0	8	3	2
Tot het eynde der schaemte	0	9	0	0
Tot het eynde der billen	1	0	5	0
Van het eynde der billen tot de dyghen ofte dicte des beens is het	0	4	5	0
Op de knie	0	9	0	0
Midden in de knie	1	1	6	0
Wt het midden des knies tot onder de knie/is	0	1	9	0
Tot het eynde der buytenste kuyten	0	6	4	0
Tot het eynde der binnenste kuyten	0	7	3	0
Op het ghewricht is	1	3	3	0
Tot het eynde des scheenbeens	1	4	2	0
Tot het eynde der solen	1	6	2	0
Ende den voet is langh	0	9	4	0
Hier nae maec ic de lenghte des arms also:				
Wt het schouderghelit tot in den ellenboghe is het	0	9	4	0
Wt den ellenboghe tot in het ghewricht der handt	0	8	4	0

	†	Ɛ	⊥	%
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vinghers	0	6	1	0
So ic nu de lenghte door 3. oprechte linien/met dwersch linien door-toghen hebbe / Dan soo maec ic de dicte des vañ beydē ziende Wijfs/ by de eerste oprechte linie.				
Het Wijf is int hooft / op de linie des achtersten wervels dick	0	4	5	0
Op de linie des voor-hoofts	0	7	2	0
Over de ooghbraen	0	7	4	0
Over de neuse	0	6	6	0
De bovenste lippe eñ hals	0	6	1	1
Den hals is op de linie des kins dick	0	4	0	0
By de hooghte der schouder	0	4	5	0
Over den hals-kuyl	0	5	3	0
By de voorste orselen	0	7	5	0
Over de tepelen	0	8	0	0
Onder de borsten	0	7	5	0
In het weecke	0	6	2	0
Over den navel	0	8	0	0
Over de heupen	0	9	9	0
By de splijtinghe der billen	0	8	2	0
By de schaemte	0	7	9	0
Ende het been is ten eynde der billen dick	0	6	6	0
By de dyghen	0	6	4	0
Boven de knie	0	4	5	0
Midden in de knie	0	3	8	0
Onder de knie	0	3	9	0
Midden in de kuyten	0	4	2	0
By't eynd der buytenste ku.	0	3	8	0
By't eynd der binnenste ku.	0	3	6	0
Onder in het scheen-been	0	2	4	0
By het ghewricht	0	2	5	0
By de enckelen	0	3	9	0
Daer naer maec ic de dicte des sydelijcken arms				
Dē arm is inde schouder dic	0	4	6	0
In de muys	0	3	6	0
In den ellenboghe	0	2	8	0
Int ghewricht der hant	0	1	4	0
Eñ de hant is dick	0	1	8	0

Daer naer maeck ick by

	ϒ	ξ	⊥	%
de andere oprechte linie / op allen dwerschlinien/ de breete des vã voren ziende Wijfs				
Op de linie des achtersten wervels breet ——	0	4	8	0
Het voorhooft ——	0	6	4	0
De ooghbraen ——	0	5	8	0
De ooren ——	0	6	2	0
De neus eñ kinnebacken	0	4	8	0
Eñ den hals is op de linie des kins breet ——	0	3	9	0
By de hooghte der schouder	0	9	5	0
Over den halskuyl	1	1	8	0
Op dese linie staen de schouderleden wijt van malckanderen ——	0	9	5	0
Voor tusschen de oxselen	0	8	7	0
Tusschen de achterste oxselen	1	0	4	0
Tusschen de tepelen ——	0	5	7	0
Breete over borst eñ schoud.	1	3	2	0
T'lijf is onder de borstẽ breet	1	0	2	0
In het weecke —— ——	0	9	4	0
Over den navel —— ——	1	1	7	1
Over der heupen ——	1	2	4	0
Op dese linie staen de beenen in de heupen wijt van malckanderen ——	0	9	0	0
By de splijtinghe des Wijfs	1	2	8	0
By't eynde der schaemte	0	6	1	0
By het eynde der billen	0	6	1	0
By de dyghen ——	0	5	2	0
Op de knie ——	0	3	9	0
Midden in de knie ——	0	3	2	0
Onder de knie ——	0	3	1	0
Midden in de kuyten ——	0	3	8	0
By't eynd der buytenste ku.	0	3	2	0
By't eynd der binnenste ku.	0	2	8	0
Onder int scheen-been	0	1	6	0
Maer by het ghewricht	0	1	9	0
Eñ door den voet onder de enckelen des scheen-beens	0	1	9	0
Den voet is voor breet	0	3	4	0

Daer na maec ic de breete des van voren ziende arms.

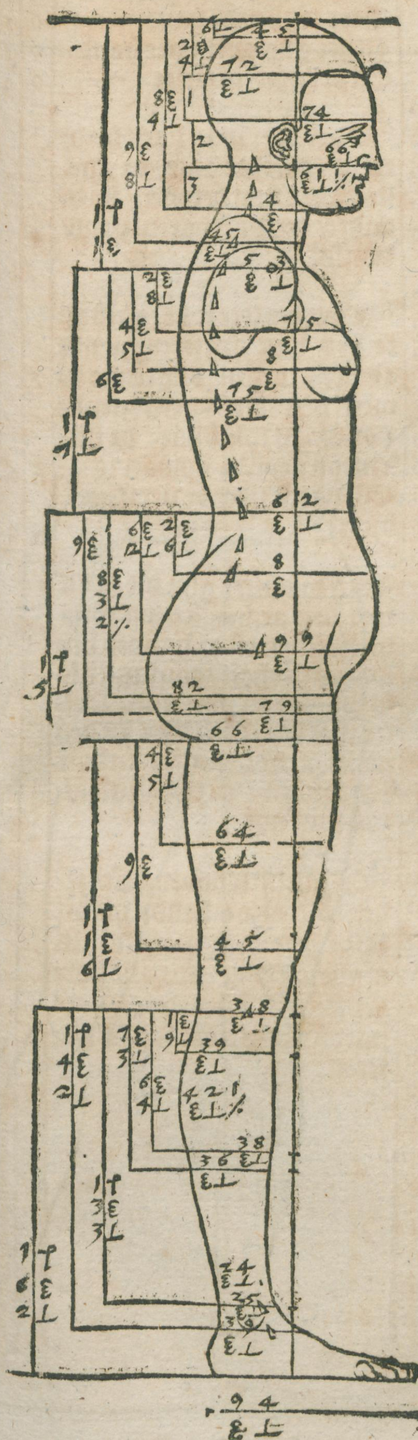
	ϒ	ξ	⊥	%
Den arm is in de muys breet	0	2	7	0
In den ellenboghe ist	0	2	4	0
Voor den ellenboghe	0	3	8	0
Meer teghen de hant	0	2	1	0
In het ghewricht der hant	0	1	7	0
Eñ de hant is breet ——	0	2	8	0

Daer naer maeck ick by de eerste oprechte linie / de ghestalte des van besyden/ by de ander/ des van voren-ziende Wijfs.

	ϒ	ξ	⊥	%
Dan omtrec ic de ghestalte des van achteren ziende Wijfs / met de buytenste linien des van voren ziende Wijfs/ eñ splijt haer de billen van't eynde opwaerts	0	6	2	0
Eñ maeck haer de verssen breet ——	0	1	9	0

Item wanneer ghy dit Wijf met den armen kruys-wijs wtstreckt/ eñ de handen om hoogh verheft / zoo lang als sy syn/ zoo set dan eenen Passer met den eenen voet in den navel / eñ den anderen voet tot de solen / eñ treect hem al zoo ront om.

Eñ ghelijck boven beschreven is / alzoo hebbe ick dit Wijf hier naer eyghentlijck afgheteeckent/ met alle hare Cyffers eñ Caracters/ daer naer sich een jeder kan reguleren.

Sheydel/
Achterstẽ werv.
Stern/
Ooghbraen/

Neuse/

Kin/
Schouderhog.
Halskuyl/
Onder de oxselẽ

Tepelen/
Onder de borstẽ

In het weecke/

Navel/

Eynde der heu.
Splijtinghe/
Eynde der
schaemte/
Eynde der billẽ

Opgnen/

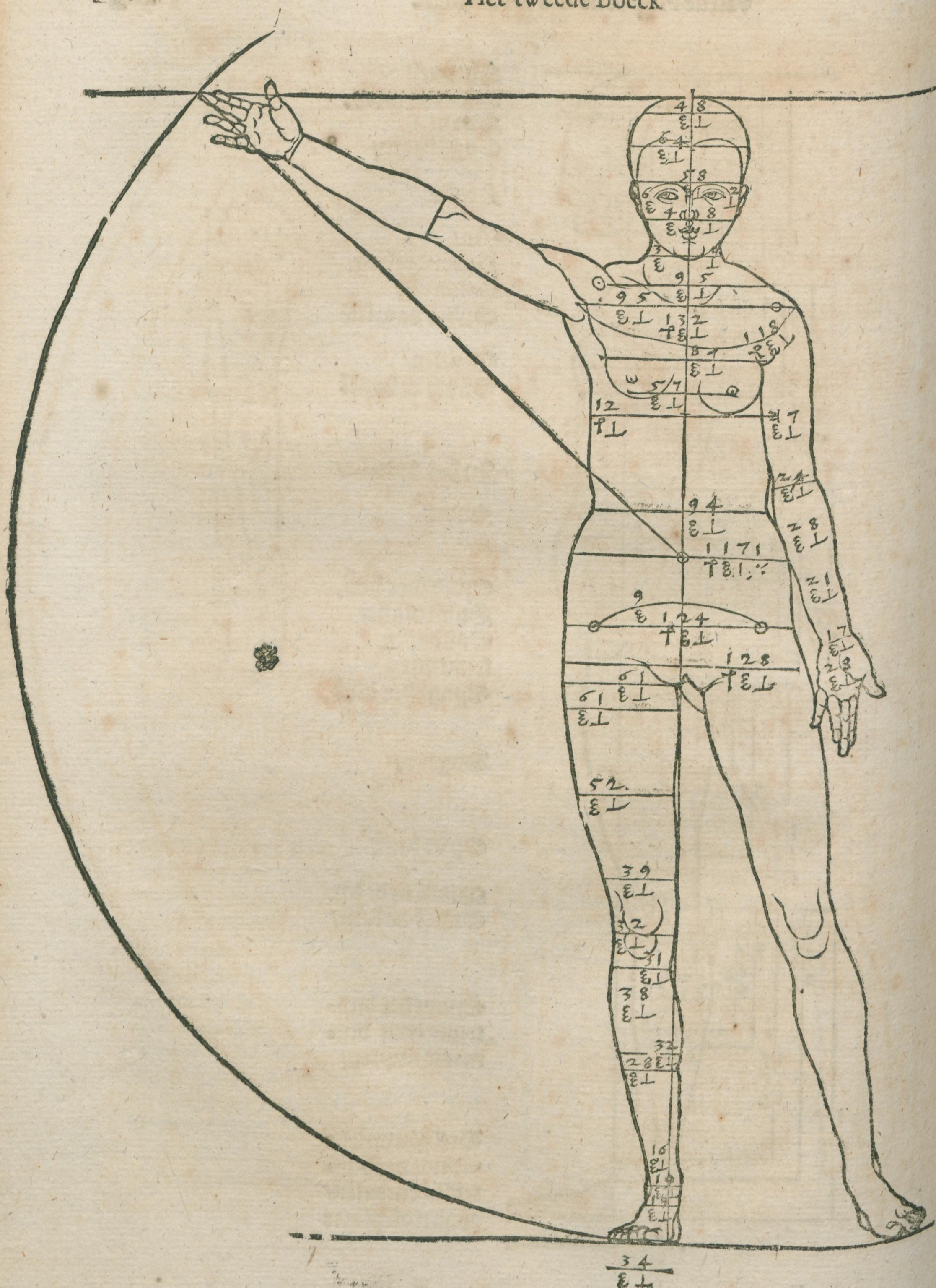
Op de knie/

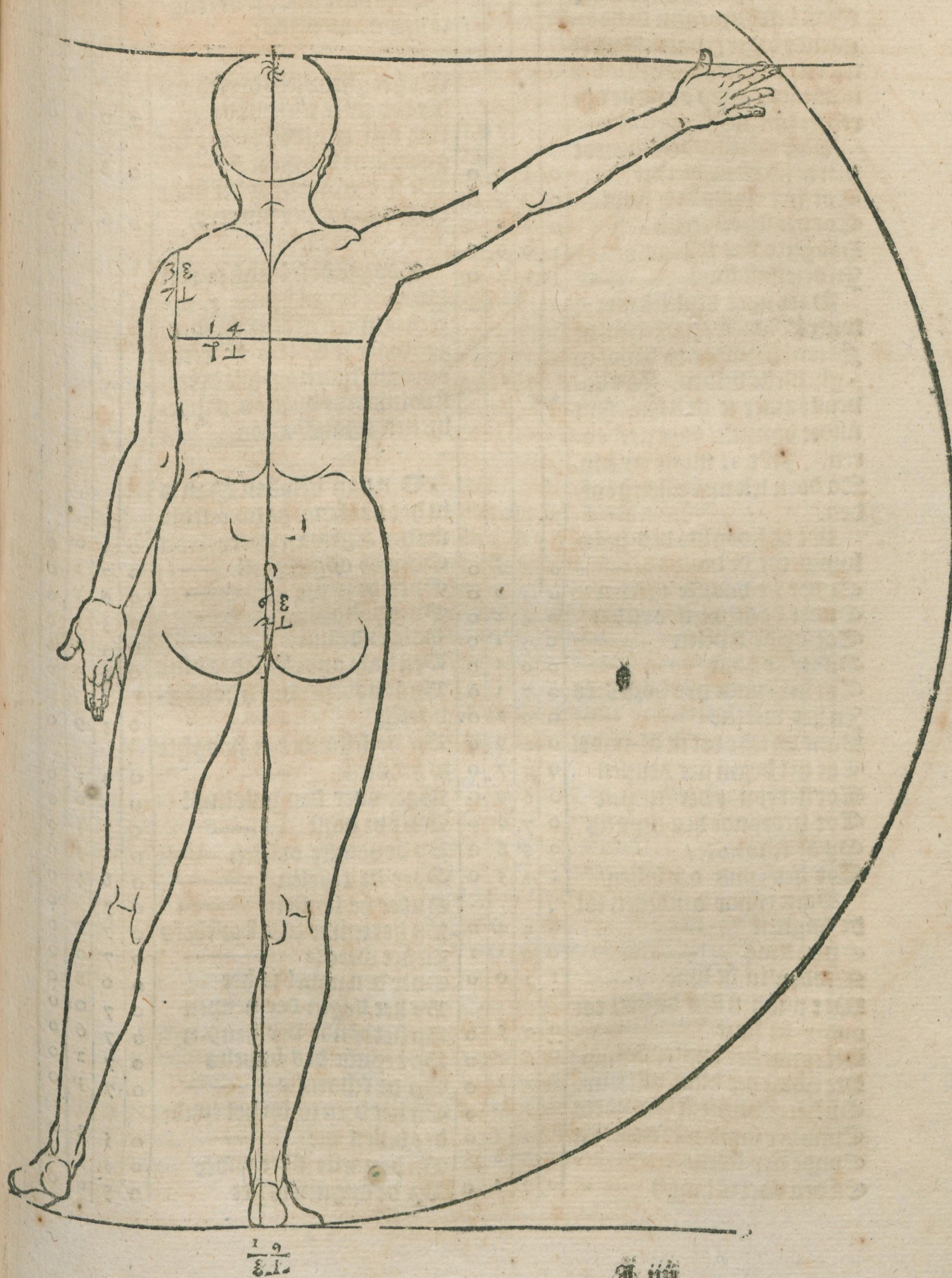
Middẽ in de kn.
Onder de knie/

Eynde der buy-
tenste ende bin-
nenste kuyten/

Des ghewriche
Eynde der buy-
tenste enckelen/
Solen oft platte

Nu wil ic volghens eenen Man beſchrijven/in de voorgaende ordre / daerom meet ick ten eerſten de lenghte der lidtmaten / op de eerſte oprechte linien.

	⁊	ξ	⊥	%
Van de ſcheydel linie/tot den achterſten wervel	0	1	0	0
Tot het eynde des kins	0	7	6	0
Tot het ſchoudervleeſch	0	8	6	0
Hooghte des ſchouder	1	0	6	0
In den halskuyl ———	1	1	5	0

Daer naer deyl ick met 2. dwerſchlinien / tuſſchen de Stern eñ eynde des kins/ in 3. ghelijcke velden. In't bovenſte maec ic de ſtern. Int ander de neuſe/ oogen eñ ooren. In't 3. mont eñ kin. Zo doen ick met allen hoofden.

	⁊	ξ	⊥	%
Wt de hooghte des halskuyls tot de borſt ——	0	2	0	0
Onder de voorſte orſelen	0	3	9	0
Onder de achterſte orſelen	0	4	2	0
Tot op de tepelen ———	0	5	1	0
Onder de borſt —— ——	0	6	1	0
Tot het eynde des borſtbeēs	0	7	1	0
In het weecke —— ——	0	9	2	0
Vant weecke tot in dē navel	0	2	9	0
Tot het begin der heupen	0	4	7	0
Tot het eynde der heupen	0	6	9	0
Tot het eynde des buycks	0	7	9	0
Op de ſchaemte / ———	0	8	6	0
Tot het eynde der billen/	1	1	5	0
Vant eynde der billen tot de dygnen ———	0	4	4	0
Op de knie ———	0	9	1	1
Midden in de knie ———	1	1	0	0
Wt t midden des knies / tot onder de knie ———	0	2	5	0
Het eynde der buytenſte kuy.	0	6	4	0
Hte eynde der binnenſte kuy.	0	7	2	0
Op het ghewricht des voets	1	3	9	0
Eynd der buytenſte enckelen	1	4	7	0
Eynde der ſolen/ ———	1	6	8	0
Eñ den voet is langh ———	0	9	5	0

Daer naer maec ic de lengte des arms alzoo:

	⁊	ξ	⊥	%
Wt het ghewricht der ſchouder tot in den ellenboghe	1	0	4	0
Wt den ellenboghe tot int ghewricht der hant ———	0	8	3	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vingers.	0	6	6	0

Zoo nu deſe lenghte met dwerſch-linien op de 3. oprechte linien getogē werden/ zoo maec ic dan op de eerſte oprechte linien/op alle dwerſche linien de dickte des ſydelijcken Mans/ alzoo

	⁊	ξ	⊥	%
Den van beſyden Man is in het hooft/ op de dwerſchlinie des achterſten wervels die	0	5	6	0
Over de ooghbraen ——	0	7	1	0
Over de neuſe ———	0	6	3	0
Over de lippen ———	0	5	5	0
Hals ende kin ———	0	5	2	0
Den hals op de linie des kins	0	3	9	0
By de hoochte des ſchoudervleeſch ———	0	3	9	0
By de ſchouderen hooghte is het dick ———	0	4	5	0
Maer over den halskuyl	0	5	6	0
Over de borſt ———	0	7	3	0
By de voorſte orſelen ———	0	8	3	0
Over de tepelen ———	0	8	4	0
Onder de borſten ———	0	7	9	0
By het eynde des borſtbeēs	0	7	8	0
In het weecke ———	0	7	0	0
Over den navel is het	0	6	8	0
By het begin der heupen	0	7	0	0
By het eynde der heupen	0	7	6	0
By't eynde des buycks	0	7	2	0
Op de ſchaemte ———	0	7	3	0
Eñ het been is by het eynde der billen dic ———	0	5	8	0
By de naeſte daer onder	0	5	5	0
By de dygnen is het	0	5	6	0

	♈	ξ	⊥	%
Op de knie	0	4	2	0
Midden in de knie	0	4	0	0
Onder de knie	0	3	5	0
Op de linie onder de knie	0	4	0	0
Midden in de kuyten	0	4	2	0
Byt eynde der buytenste ku.	0	3	9	0
Byt eynde der binnenste ku.	0	3	5	0
Onder aent dunst des scheen beens	0	2	4	0
In het ghewricht	0	2	8	0
Door de enckelen in den voet	0	3	8	0

Daer naer maec ick de dicte des van besyden ziende arms

	♈	ξ	⊥	%
Den arm is in de schouder dick	0	5	0	0
By de achterste orselen	0	3	8	0
In den ellenboghe	0	2	5	0
Voor den ellenboghe	0	2	6	0
Bet teghen de hant	0	2	0	0
Int ghewricht der handt	0	1	4	0
Eñ de hant is dic	0	1	7	0

Daer naer maeck ick by de andere oprechte linie / op allen dwersche linie / de breete des van voren ziende Mans.

	♈	ξ	⊥	%
Den van vorẽ ziende Man / is int hooft op de linie des achtersten wervels breet	0	6	6	0
Midden door het voorhooft	0	6	6	0
Over de ooghbraen	0	6	2	0
Over de ooren	0	6	8	0
Over neus eñ kinnebacken	0	5	2	0
Ende den hals is op de linie des kins breet	0	3	5	0
By de hooghte des schouder vleesch	0	4	0	0
By de hoochte der schouder /	1	0	7	0
Over den halskuyl	1	3	4	0
Op dese linie staen de schouderledẽ wijt van malckander	1	0	8	0
Maer de breete over de borst	1	5	2	0
Voor tusschen de orselen	1	0	4	0
Achter tusschen de orselen	1	1	8	0
Het lijf is onder de borsten breet	1	0	9	0
In het weecke	0	9	0	0
Over den navel	1	3	0	0
By het begin der heupen	1	0	7	0
By het eynde der heupen	1	1	5	0
Eñ op dese linie staen de been leden in de heupen wijt van malckanderen	0	8	5	0
By het eynde des buycks is het been breet	1	1	4	0
By de schaemte	0	5	5	0
By het eynde der billen	0	5	3	0
By de dygnen	0	4	4	0
Op de knie	0	3	5	0
Midden in de knie ist	0	3	5	0
Onder de knie	0	3	1	0
Midden in de kuyten /	0	3	8	0
Byt eynde der buytenste ku.	0	3	2	0
Byt eynde der binnenste ku.	0	3	0	0
Onder in't scheen-beeen	0	1	7	0
In t'ghewricht door de enckelen	0	2	2	0
Eñ onder de enckelen door den voet	0	2	1	0
Eñ den voet is breet	0	3	7	0

Daer na maec ic de breete des van voren ziende arms.

	♈	ξ	⊥	%
Den arm is in de muys breet	0	2	6	0
Achter den ellenboghe	0	2	4	0
Voor den ellenboghe	0	3	0	0
Eñ beter teghen de hant	0	2	4	0
By het ghewricht der hant	0	2	0	0
De open hant is breet	0	3	4	0

Zoo nu alle lenghten / dicten eñ breeten op-geteeckent zijn / als dan trec ic de gestalt linie daer in. By de eerste oprechte linie / naer der syden / Maer by de andere oprechte linie trec ic syn gestalte

van voren/ Daer naer omtreck ick de gestalte des van achteren ziende Mans / by de derde oprechte linie / met de upterste linie des van voren ziende Mans / Eñ maec

	♈	§	⊥	%
de billen van onder op-ghespleten ———	0	5	5	0
Eñ maec de verssen breet	0	2	2	0

Wanneer ghy desen Man synen arm wt streckt/ eñ hem syn hoochte verheft/ zoo omtreckt hem met eenen Passer/ zettende den eenen voet van den Passer / in den navel.

Eñ ghelijck hier boven beschreven is / alzoo hebbe ick desen Man na myne meyninghe gantsch af-ghetreeckent/ op dat ment te beter mach verstaen.

Schepdel/
Voorhooft/
Ooghbraen/
Neuse/

Kin/
Des schoudervle.
Schouder-lidt
Halskuyl/
Borst
De voorste orselen

Tepelen/
Onder de borsten/
Eynde des borst-
beens
In het weecke/
Navel/
Begin der heupē
Eynde der heupē/
Eynde des buyck
Op de schaemte

Eynde der billen/

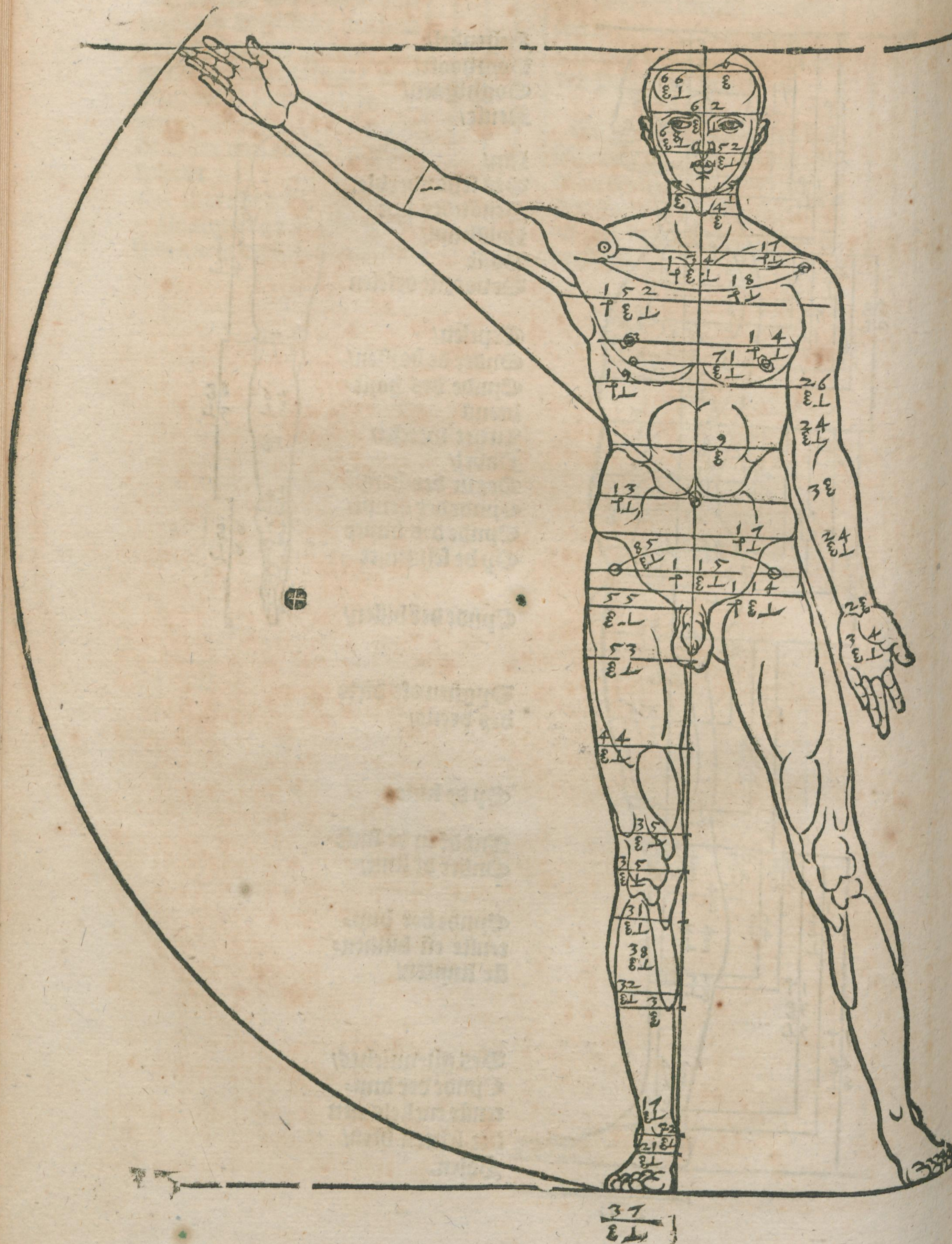
Dygnen oft dicte
des beens/

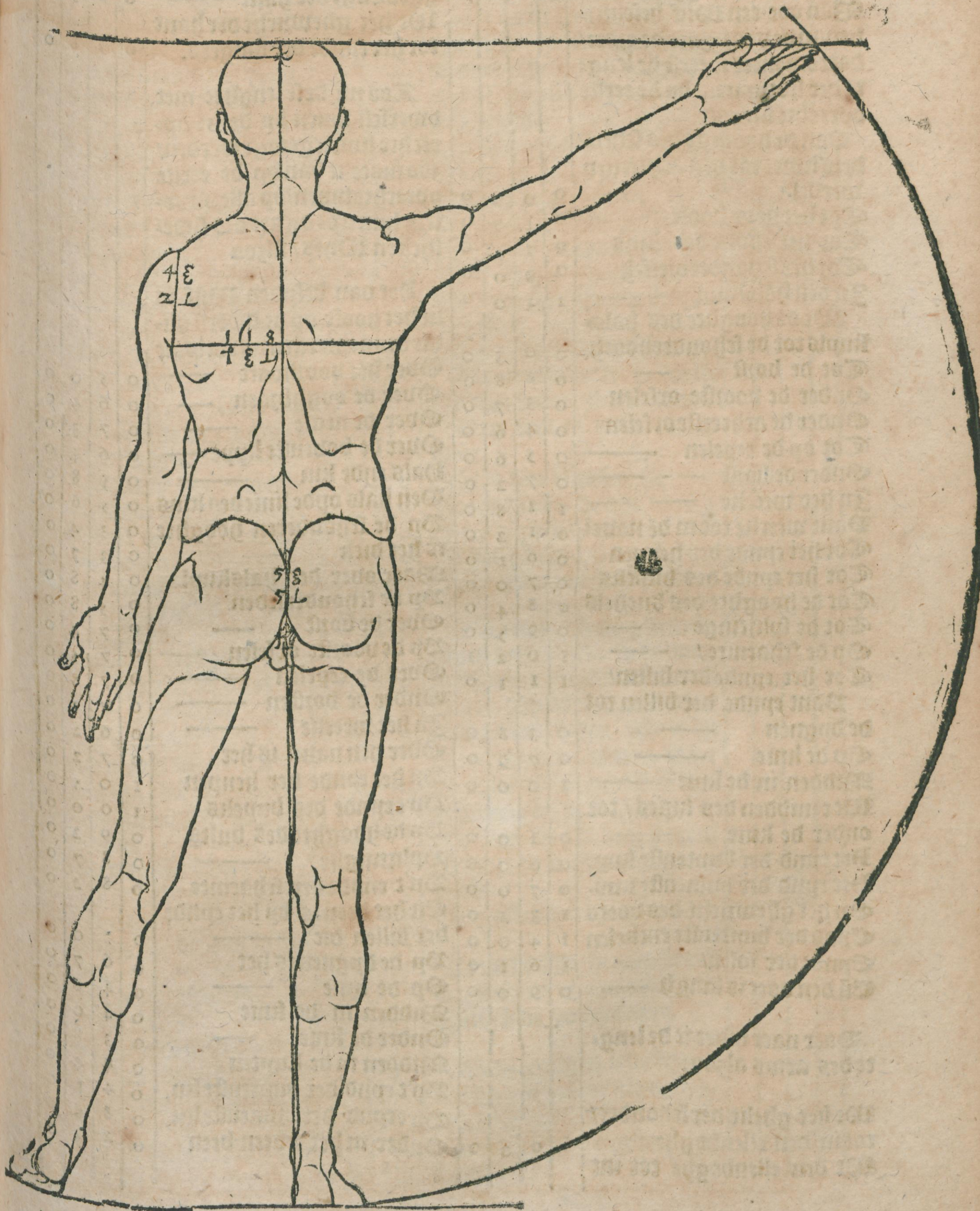
Op de knie

Middē in de knie
Onder de knie/

Eynde der buy-
tenste eñ binnen-
ste kuyten/

Des ghewrichts/
Eynde der buy-
tenste enckels aen
het scheen-been/
Solen.

Nu wil ic volghens desen Man ooc een Wijf beschrijven/ in de voor-gaende ordre/ daerom meet ic eerst de lengte der lidtmaten/ by de eerste oprechte linien.

	Ϯ	ξ	⊥	%
Van de hooghte des schepdels linie/ tot den achtersten werbel.	0	0	9	0
Tot het voor-hooft ——	0	1	8	0
Tot het eynde des kins	0	7	5	0
Tot het schoudervleesch	0	9	0	0
In den halskuyl ——	1	1	0	0
Wt de hooghte des halskuyls tot de schouderhooch.	0	0	5	0
Tot de borst ——	0	2	8	0
Onder de voorste orselen	0	3	7	0
Onder de achterste orselen	0	4	6	0
Tot op de tepelen ——	0	5	6	0
Onder de borst —— ——	0	7	2	0
In het weecke —— ——	1	1	8	0
Vant weecke tot in dē navel	0	1	2	0
Tot het eynde der heupen	0	6	1	0
Tot het eynde des buycks	0	7	0	0
Tot de hooghte des buchels	0	8	4	0
Tot de splijtinge ——	0	9	3	0
Op de schaemte/ ——	1	0	2	1
Tot het eynde der billen/	1	1	1	0
Vant eynde der billen tot de dyghen ——	0	3	8	0
Op de knie ——	0	7	9	0
Midden in de knie ——	1	0	0	0
Wt t'midden des knies / tot onder de knie ——	0	1	0	0
Het eynd der buytenste kuy.	0	6	0	0
Het eynd der binnenste kuy.	0	7	0	0
Op het ghewricht des voets	1	3	1	0
Eynd der buytenste enckelen	1	4	0	0
Eynde der solen/ ——	1	6	1	0
Eñ den voet is langh ——	0	9	0	0

Daer naer maec ic de lengte des arms alzoo:

	Ϯ	ξ	⊥	%
Wt het ghelit der schouder/ tot in den ellenboghe	1	0	0	0
Wt den ellenboghe tot int ghewricht der hant ——	0	8	3	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vingers.	0	5	8	0

Zoo nu dese lenghte met dwersch-linien by de 3. oprechte linien getogē werden/ zoo maec ic dan by de eerste oprechte linien/ op alle dwerschelinien de dickte des sydelijcken Wijfs / alzoo

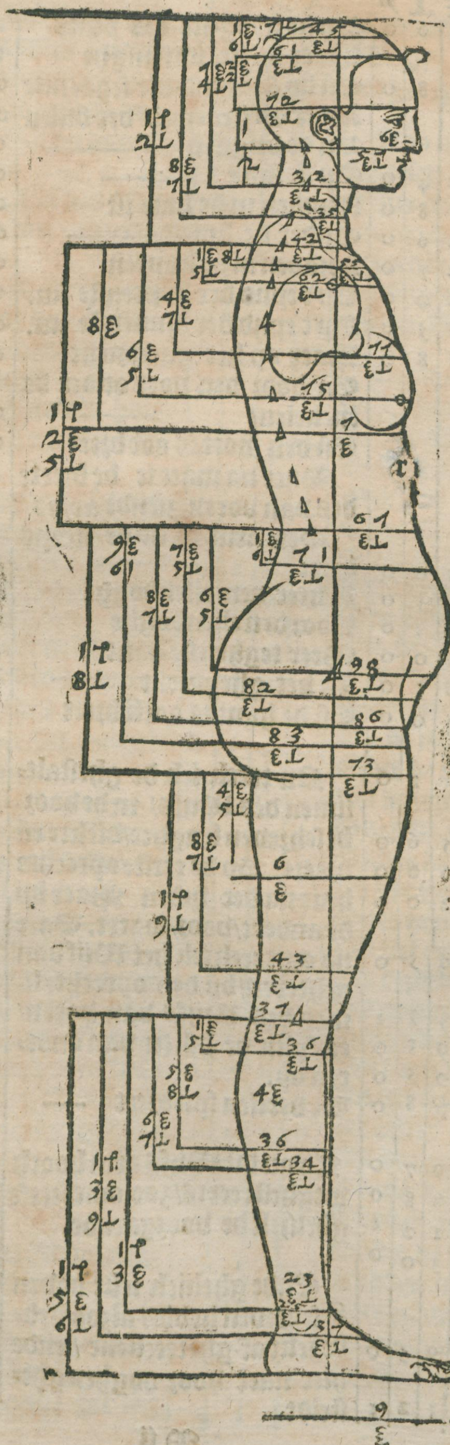
	Ϯ	ξ	⊥	%
Het van besyden Wijf/ is in het hooft/ op de dwerschlinie des achtersten wervels dic				
Over het voorhooft ——	0	5	0	0
Over de ooghbraen ——	0	6	4	0
Over de neuse ——	0	7	3	0
Over de bovenste lippe ——	0	6	4	0
Hals ende kin ——	0	5	8	0
Den hals op de linie des kins	0	5	6	0
By de schouderen hooghte	0	3	4	0
is het dick ——	0	3	7	0
Maer over den halskuyl	0	4	8	0
By de schouderleden	0	5	8	0
Over de borst ——	0	7	4	0
By de voorste orselen ——	0	7	5	0
Over de tepelen ——	0	7	8	0
Onder de borsten ——	0	7	2	0
In het weecke ——	0	6	2	0
Over den navel is het	0	7	2	0
By het eynde der heupen	1	0	5	0
By't eynde des buycks	1	0	0	0
By de hooghte des bults	0	9	2	0
Splijtinghe ——	0	8	7	0
By't eynde der schaemte	0	8	2	0
Eñ het been is by het eynde der billen dic ——	0	7	0	0
By de dyghen is het	0	6	7	0
Op de knie ——	0	4	8	0
Midden in de knie	0	4	0	0
Onder de knie ——	0	3	8	0
Midden in de kuyten	0	4	4	0
By't eynd' der buytenste ku.	0	4	1	0
By't eynd' der binnenste ku.	0	3	6	0
Onder in het scheen-been	0	2	5	0

	†	§	⊥	%
Door het ghewricht	0	2	6	0
By het eynde der enckelen/ door den voet	0	3	8	0
Daer na maeck ick de dicte des sydelijcken arms.				
Dē arm is in de schouder dic	0	4	4	0
In de muys	0	3	8	0
In den ellenboghe	0	2	6	0
Voor den ellenboghe	0	2	7	0
Meer teghen de hant	0	2	0	0
In het ghewricht	0	1	5	0
De hant is dick	0	1	8	0
Daer na maeck ic by de 2. oprechte linie/ op allen dwersche linien/ de breete des van voren ziende Wijfs.				
Het Wijf is int hooft / op de dwerschlinie des achtersten wervels breet	0	5	0	0
Op de linie des voor-hoofts	0	6	4	0
Midden door het voor-hooft	0	6	5	0
Op de linie der ooghbraen	0	6	0	0
Over de ooren	0	6	5	0
Over neuse eñ kinnebacken	0	5	0	0
Ende den hals is op de linie des kins breet	0	[illegible]	2	0
Maer tot de hooghte des schoudervleesch / ist breet	0	5	6	0
Over den hals-kuyl	1	0	6	0
Over de schouderleden	1	2	0	0
Op dese linie staen de schouderleden wijt vā malkander	0	6	5	0
Maer de breete over de borst eñ schouder	1	3	7	1
Tusschen de Oxselen	0	9	1	0
Tusschē de achterste oxselen	1	0	5	0
Tusschen de tepelen	0	6	8	0
Ende onder de borsten is het lijf breet	0	9	7	0
De breete in het weecke	0	8	8	0
Over den navel	1	1	2	2
By het eynde der heuven	1	3	0	0
Op dese linie staen de beenen in de heupen wijt van malckanderen	0	9	5	0
Oock ist lijf by het eynde des buycx breet	1	3	2	1

	†	§	⊥	%
By de hooghte des bults	1	3	5	0
Maer by de splijtinghe	1	3	4	0
Eñ by het eynd der schaemte	0	6	6	1
Maer by het eynd der billen	0	6	6	0
By de dyghen	0	5	6	0
Op de knie	0	4	2	0
Midden in de knie ist	0	3	8	1
Onder de knie	0	3	7	0
Midden in de kuyten	0	4	3	0
By't eynd der buytenste ku.	0	3	9	0
By't eynd der binnenste ku.	0	3	4	0
Maer op het ghewricht	0	1	7	0
Eñ door den voet onder de enckelen/	0	2	1	0
Eñ den voet is ooc breet	0	3	5	1
Daer na maec ic de breete des van voren ziende arms.				
Den arm is in de muys breet	0	2	9	0
Achter den ellenboghe	0	2	4	0
Voor den ellenboghe	0	3	0	0
Meer teghen de hant	0	2	4	0
In het ghewricht	0	1	8	0
Eñ de hant is oock breet	0	3	0	0
Nu treck ick de ghestalt-linien des Wijfs/ in de voorbeschreven lenghte/ dickte eñ breete. By de eerste oprechte linie na der syden Maer by de andere/ voor-waert. Daer na omtreck ick het Wijf van achteren/ by de 3. oprechte linien des Wijfs van voren/ eñ splijt de billen van onderen op.	0	6	0	0
De versen syn breet	0	2	0	0

So nu dit Wijfs arm hooch wtghestrect is/ zoo omtreckse ghelijck de voorgaende.

Ende ghelijck ickt boven beschreven hebbe/ alzoo hebbe ickt af-gheteeckent / ende hier naer voor ooghen ghestelt.

Scheydel
Achterste wer.
Voorhooft
Ooghbraen

Neuse
Kinne

Schouderble.

Halskuyl
Schouderhod.
Schouderlidt
Oxselen

Tepelen
Onder de bor-
sten

In het weecke

In den nabel

Begin der hey.
Eynde des
buycks
Splijtinghe
Der schaemte
Eynd der bil-
len

Oygnen

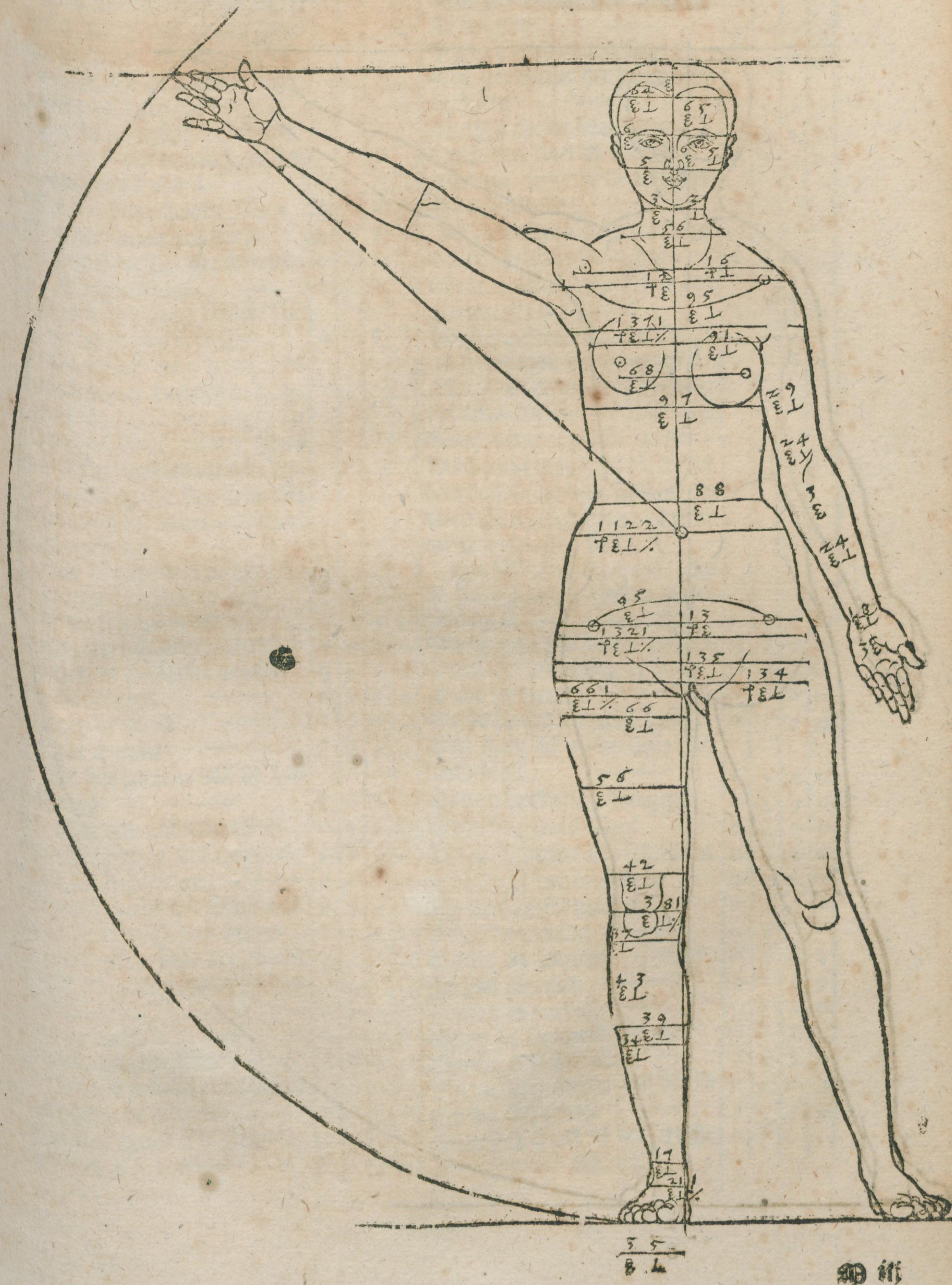
Op de knie

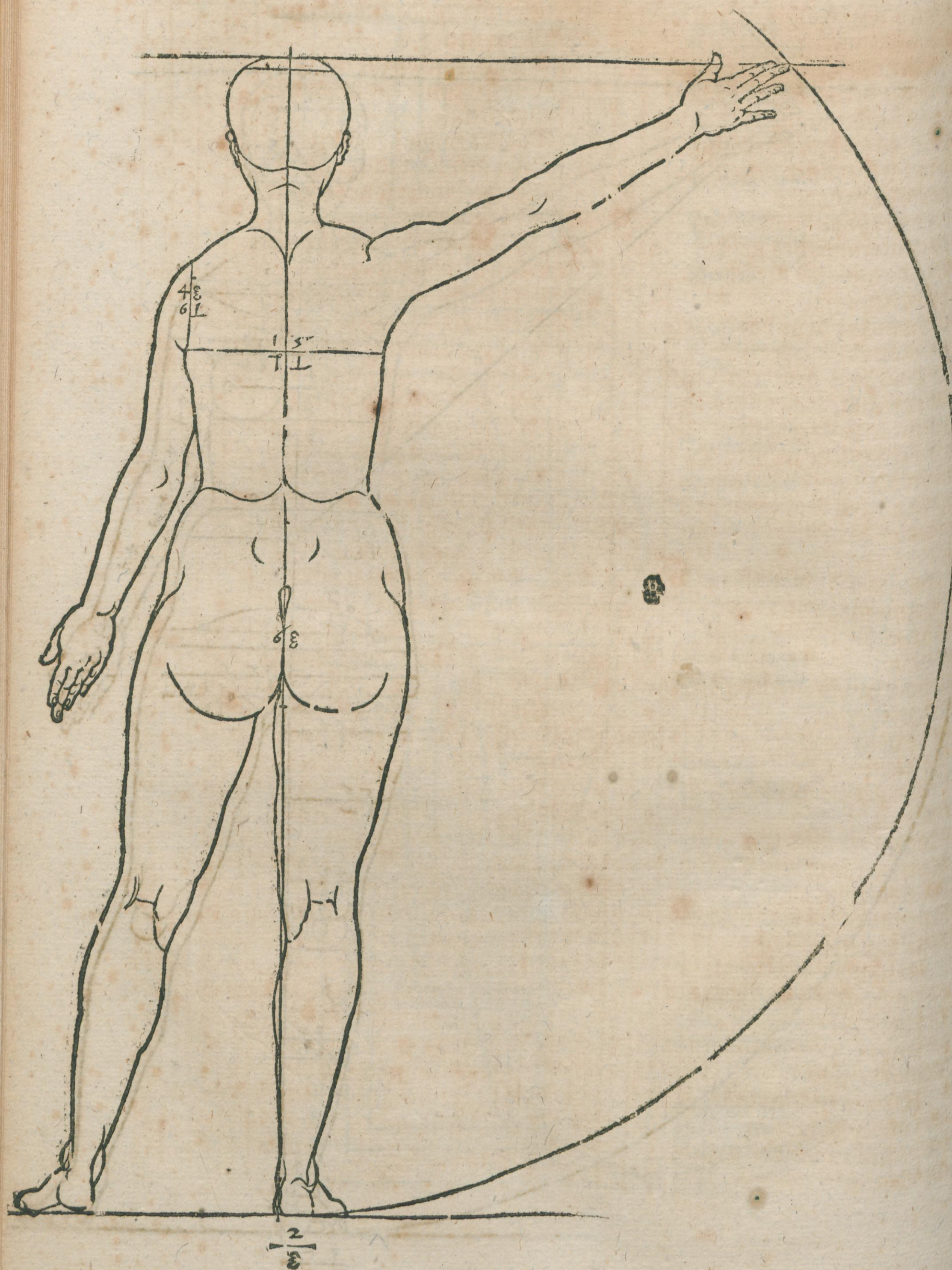
Midden in de
knie
Onder de knie

Eynd der buy-
tenste en bin-
nenste kuyten

Hooghte des
ghewrichts
Eynd der enc-
kelen
Solen.

4 3
6 1
1 5
1 1
6 3
2
3

	†	ξ	⊥	%
Hier naer-volghens wil ic desen Man een ander Wijf beschrijven / eñ meet eerst de lenghte der litmaten / in de voorsz ordeninghe.				
Van de hooghte des schey dels-linie tot den achtersten wervel des hoofts	0	0	7	0
Tot het voor-hooft ——	0	1	6	0
Tot het eynde des kins	0	7	4	0
Tot de hooghte der schoud.	0	8	7	0
In den halskuyl ——	1	0	2	0
Eñ van het voor-hooft/ tot op de ooghbraen is het	0	2	2	0
Daer naer deyl ic met een dwerschlinie tusschẽ de oog= braen eñ eynde des kins / in twee ghelijcke velden/ In't bovenste maec ic de neuse oo= ge eñ ooren/ In het onderste mont eñ kin. Daer nae meet ick voorder :				
Wt den hals kuyl tot de schouderhooghte is het	0	0	8	0
Tot de schouderleden ist	0	1	5	0
Onder de voorste orselen	0	4	7	0
Onder de achterste orselen	0	5	7	0
Op de tepelen ——	0	6	5	0
Onder de borst ——	0	8	0	0
In het weecke ——	1	2	5	0
Wt het weecke tot in den navel is ——	0	1	6	0
Tot het eynde der heupen	0	6	5	0
Tot het eynde des buycks	0	7	5	0
Tot de splijtinge ——	0	8	7	0
Tot het eynde der schaemte	0	9	6	0
Tot het eynde der billen	1	0	8	0
Van het eynde der billen tot de dygnen ofte dicte des beens is het ——	0	4	5	0
Op de knie ——	0	8	7	0
Midden in de knie ——	1	0	9	0
Wt het midden des knies tot onder de knie/is ——	0	1	5	0
Tot het eynde der buyten ste kuyten ——	0	[illegible]	8	0

	†	ξ	⊥	%
Tot het eynde der binnen= ste kuyten ——	0	6	7	0
Op het ghewricht is	1	3	0	0
Tot het eynde der buytenste enckelen ——	1	3	9	0
Tot het eynde der solen	1	5	6	0
Ende den voet is langh	0	9	0	0
Hier nae maec ic de lenghte des arms also :				
Wt het schouderghelit tot in den ellenboghe is het	1	0	0	0
Wt den ellenboghe tot in het ghewricht der handt	0	8	3	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vinghers	0	5	8	0
Zo ic nu de lenghte door 3. oprechte linien/ met dwersch linien door-toghen hebbe / Dan zoo maec ic de dicte des van beydẽ ziende Wijfs / op allen dwerschlinien / by de eerste oprechte linie.				
Het Wijf is int hooft / op de linie des achtersten wer= vels dick ——	0	4	5	0
Op de linie des voor hoofts	0	6	1	0
Over de ooghbraen ——	0	7	2	0
Over de neuse ——	0	6	0	0
De bovenste lippe eñ hals	0	5	7	0
Den hals is op de linie des kins dick ——	0	3	2	0
Schouderveesch hooghte	0	3	5	0
Over den hals=kuyl	0	4	2	0
By de hooghte der schouder	0	5	5	0
Over de schouderleden	0	6	2	0
By de voorste orselen	0	7	7	0
Over de tepelen ——	0	7	5	0
Onder de borsten ——	0	7	0	0
In het weecke ——	0	6	1	0
Over den navel ——	0	7	1	0
Over de heupen ——	0	9	8	0
Eynde des buycks ——	0	9	2	0
By de splijtinghe der billen	0	8	6	0
By de schaemte ——			7	0
Ende het been is ten eynde	0	8		

	♀	ξ	⊥	%
der billen dick ———	0	7	3	0
By de dyghen ———	0	6	0	0
Boven de knie ———	0	4	3	0
Midden in de knie ———	0	3	7	0
Onder de knie ———	0	3	6	0
Midden in de kuyten	0	4	0	0
By't eynd der buytenste ku.	0	3	6	0
By't eynd der binnenste ku.	0	3	4	0
Onder in het scheen-been	0	2	3	0
Over het ghewricht	0	2	5	0
By de enckelen door dẽ voet	0	3	7	0
Daer naer maec ic de dicte des sydelijcken arms				
Dẽ arm is inde schouder dic	0	4	4	0
In de muys ———	0	3	7	0
In den ellenboghe ———	0	2	4	0
Voor den ellenboghe	0	2	6	0
Int ghewricht der hant	0	1	5	0
Eñ de hant is dick ———	0	1	8	0
Daer naer maeck ick by de andere oprechte linie/ op allen dwerschlinien/ de breete des vã voren ziende Wijfs				
Het Wijf is int hooft op de linie des achtersten wervels breet ———	0	4	9	0
Het voorhooft ———	0	6	3	0
Midden doort voorhooft	0	6	5	0
De ooghbraen ———	0	6	0	0
De ooren ———	0	6	5	0
De neus eñ kinnebacken	0	4	8	0
Eñ den hals is op de linie des kins breet ———	0	3	3	0
Schoudervleesch hooghte	0	4	0	0
Over den halskuyl	0	8	2	0
By de schouder hooghte	1	0	5	0
Over de schouderleden	1	2	2	0
Op dese linie staen de schouderleden wijt van malckanderen ———	0	9	6	0
Voor tusschen de oxselen	0	8	9	0
Tusschen de achterste oxselen	0	9	9	0
Maer over half van de borsten eñ schouder ———	1	3	5	0
Tusschen de tepelen ———	0	6	4	0

	♀	ξ	⊥	%
Het lijf is tusschen de borsten breet ———	0	9	4	0
In het weecke ——— ———	0	8	4	0
Over den navel ——— ———	1	1	1	2
Over der heupen ———	1	2	8	0
Op dese linie staen de beenen in de heupen wijt van malckanderen ———	0	9	1	0
By het eynde des buycks	1	3	0	0
By de splijtinghe des Wijfs	1	2	9	0
By't eynde der schaemte	0	6	4	0
By het eynde der billen	0	6	3	0
By de dyghen ———	0	5	3	0
Op de knie ———	0	4	0	0
Midden in de knie ———	0	3	6	0
Onder de knie ———	0	3	5	0
Midden in de kuyten ———	0	4	0	0
By't eynd der buytenste ku.	0	3	8	0
By't eynd der binnenste ku.	0	3	4	0
Onder int scheen-been	0	1	6	0
Maer by het ghewricht	0	1	7	0
Eñ door den voet onder de enckelen des scheen-beens	0	2	0	0
Den voet is voor breet	0	3	3	0
Daer na maec ic de breete des van voren ziende arms.				
Den arm is in de muys breet	0	2	7	0
Achter den ellenboghe ist	0	2	3	0
Voor den ellenboghe	0	2	9	0
Meer teghen de hant	0	2	3	0
In het ghewricht der hant	0	1	6	0
Eñ de hant is breet ———	0	3	0	0

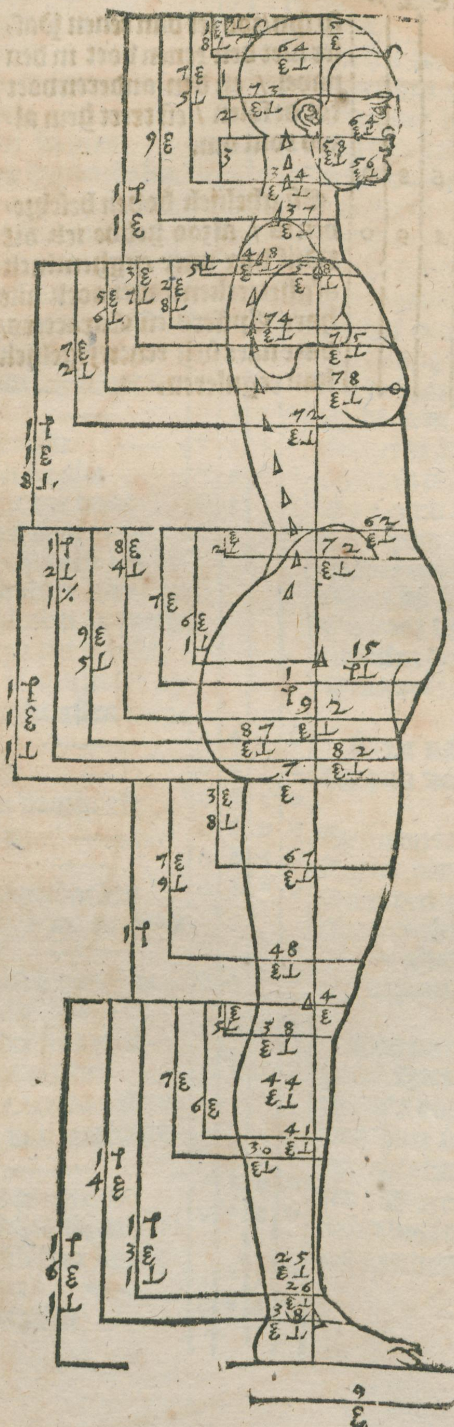
Zoo nu alle lenghten/ dicten eñ breeten op-geteeckent zijn/ als dan trec ic de gestalt linie daer in. By de eerste oprechte linie/ naer der syden/ Maer by de andere oprechte linie trec ick de gestalte des van voren ziende Wijfs.

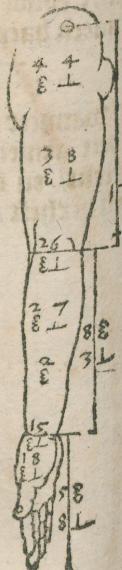
Dan omtreck ic de ghestalte des van achteren ziende Wijfs / met de buytenste linien des van voren ziende Wijfs / eñ splijt haer de billen van't eynde opwaerts Eñ maeck haer de verssen breet

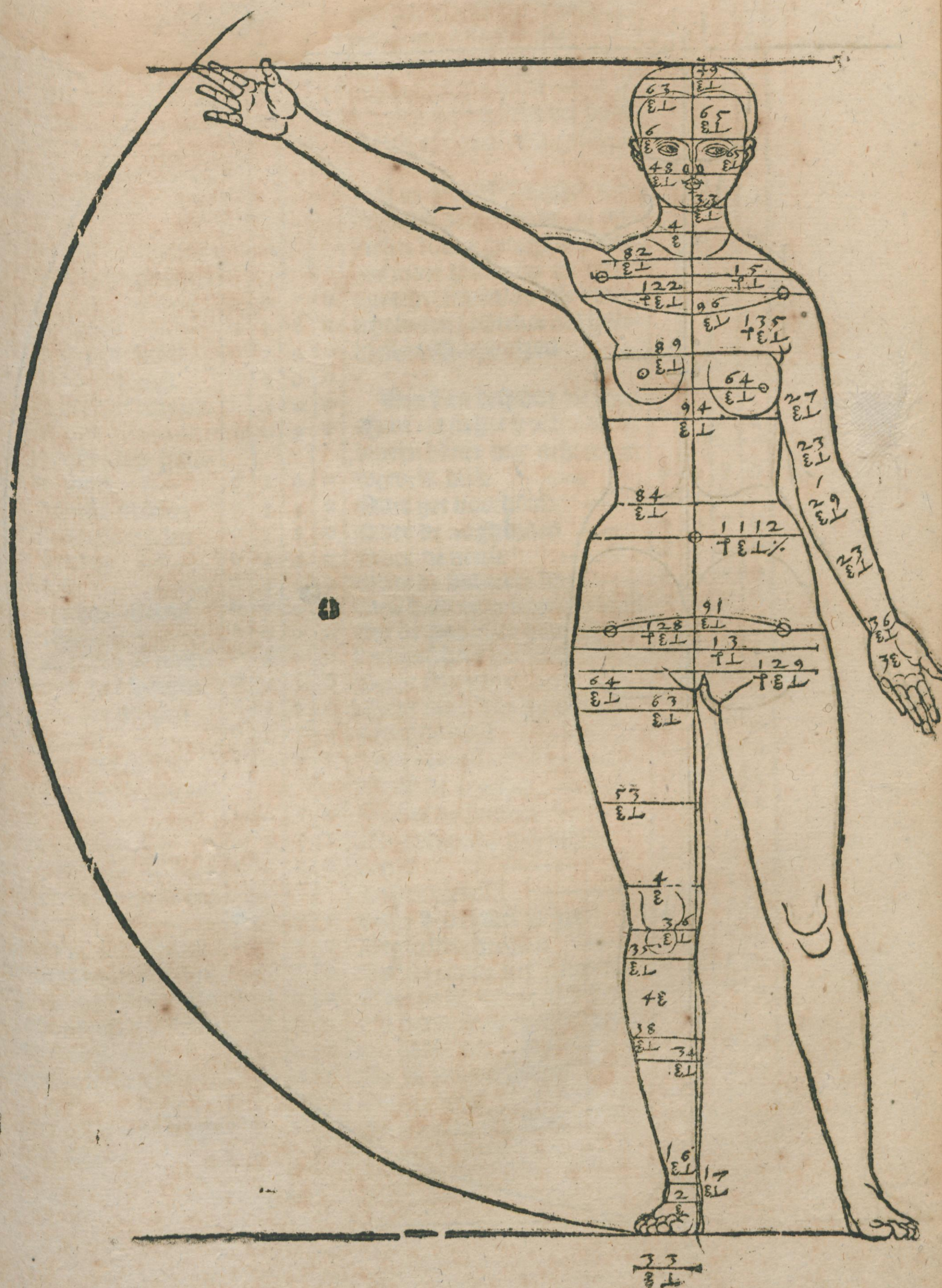
✝	§	⊥	%
0	6	8	0
0	1	9	0

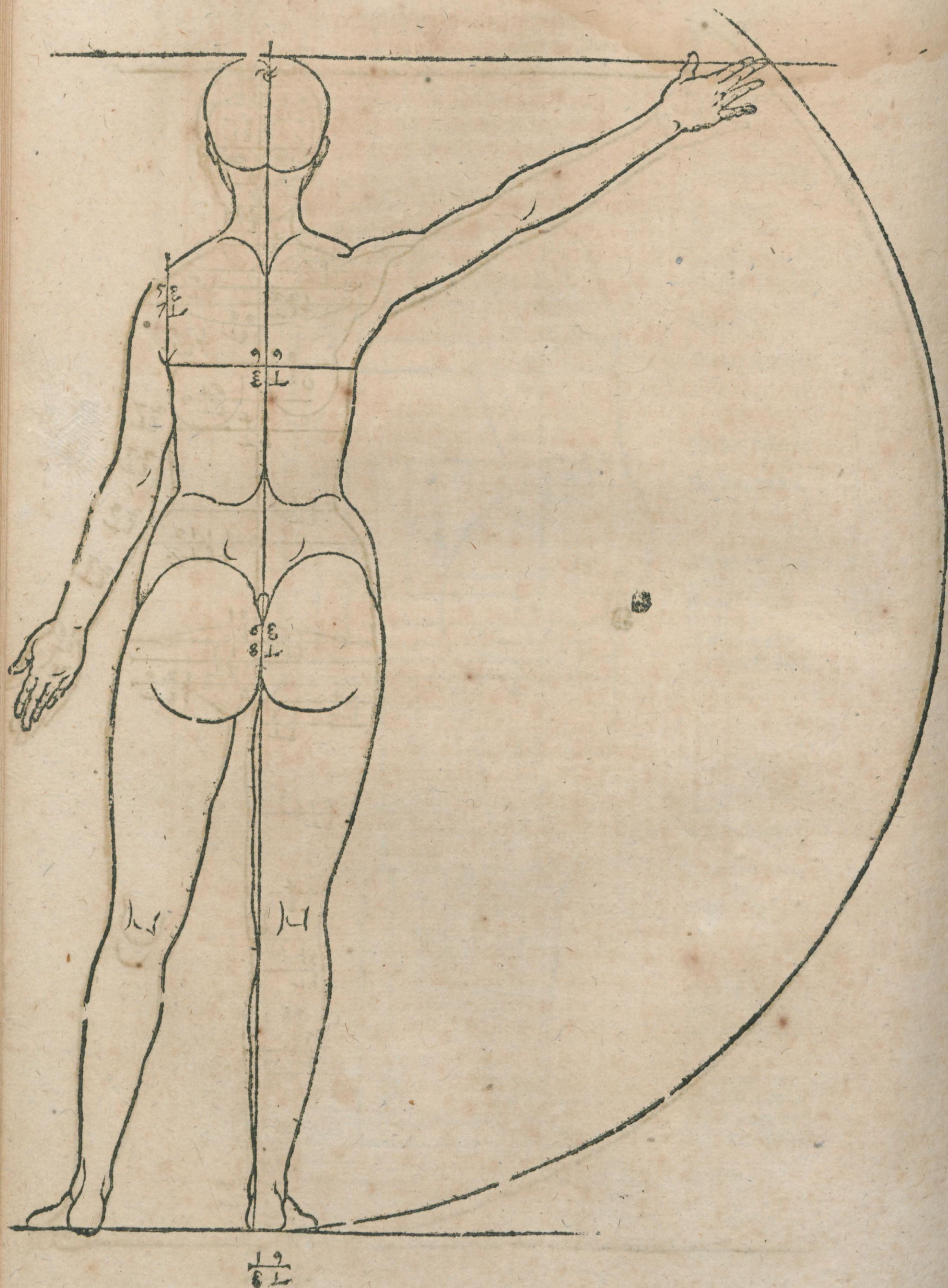
Item wanneer ghy dit Wijf met den armen kruys-wijs wtstreckt / eñ de handen om hoogh verheft / zoo lang als sy syn / zoo set dan eenen Passer met den eenen voet in den navel / eñ den anderen voet tot de solen / eñ treckt hem alzoo ront om.

Eñ ghelijck boven beschreven is / alzoo hebbe ick dit Wijf hier naer eyghentlijck afgheteeckent / met oock alle hare Cyffers eñ Caracters / daer naer sich eenen jegelijck kan reguleren.

Scheydel
Achterste wervel?
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Schouderblee.
Halskuyl
Schouder
Borst
Borste ocselen
Tepelen
Onder de borst
In het weecke
In den navel
Eynd der hen.
Des huycks
Hooghte der schaemte
Splijtinghe
Eynd der billẽ
Dyghen
Op de knie
Midden in de knie
Onder de knie
Eynde der buytenste ẽ binnenste kuyten
Hoochte des ghewrichts
Eynde der buytenste enckelen
Solen

Nu wil ic volghens eenen dunnen eñ ſmallen Man meten / welc men voor een lang perſoon mach gebruycken / eñ volge ooc de voor-gaende ordre / daerom meet ic eerſt de lenghte der lidtmaten / by de eerſte oprechte linien.

	♀	Ɛ	⊥	%
Van de hooghte des ſchepdels linie / tot den achterſten wervel.	0	0	7	0
Tot het voor-hooft	0	1	8	0
Tot het eynde des kins	0	7	0	0
Tot het ſchoudervleeſch	0	8	0	0
Tot de hooghte der ſchoud.	1	0	0	0
In den halskuyl	1	0	9	0
Wt de hooghte des halskuyls tot de borſt	0	1	9	0
Onder de voorſte oxſelen	0	3	3	0
Onder de achterſte oxſelen	0	3	8	0
Tot op de tepelen	0	4	4	0
Onder de borſt	0	5	5	0
Het eynde des borſt-beens	0	7	0	0
In het weecke	1	0	0	0
Vant weecke tot in dẽ navel	0	2	0	0
Tot het begin der heupen	0	2	5	0
Tot het eynde der heupen	0	5	9	0
Op de ſchaemte /	0	7	5	0
Tot het eynde der billen /	1	0	0	0
Vant eynde der billen tot de dyghen	0	4	5	0
Op de knie	0	9	1	1
Midden in de knie	1	1	8	0
Wt 't midden des knies / tot onder de knie	0	1	6	0
Het eynd der buytenſte kuy.	0	6	2	0
Het eynd der binnenſte kuy.	0	6	8	0
Op het ghewricht des voets	1	4	8	0
Eynd der buytenſte enckelen	1	5	6	0
Eynde der ſolen /	1	7	3	0
Eñ den voet is langh	0	8	5	0

Daer naer maec ic de lenghte des arms alzoo:

	♀	Ɛ	⊥	%
Wt het ghelit der ſchouder / tot in den ellenboghe	1	0	6	0
Wt den ellenboghe tot int ghewricht der hant	0	8	5	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vingers.	0	5	4	0

Zoo nu deſe lenghte met dwerſch-linien by de 3. oprechte linien getogẽ werden / zoo maec ic dan by de eerſte oprechte linien / op alle dwerſche linien de dickte des ſydelijcken Mans / alzoo

	♀	Ɛ	⊥	%
Den van beyden zienden Man / is in het hooft / op de dwerſchlinie des achterſten wervels dick	0	4	7	0
Over het voorhooft	0	6	1	1
Over de ooghbraen	0	6	7	0
Over de neuſe	0	5	8	0
Over de bovenſte lippe	0	5	2	0
Den hals op de linie des kins	0	3	4	0
By de hooghte des ſchoudervleeſch / is het dick	0	3	7	0
By de ſchouderleden	0	4	3	0
Maer over den halskuyl	0	5	0	0
Over de borſt	0	7	1	0
By de voorſte oxſelen	0	7	5	0
Over de tepelen	0	7	6	1
Onder de borſten	0	7	1	0
By het eynde des borſtbeens	0	7	0	0
In het weecke	0	5	8	0
Over den navel is het	0	5	8	0
Begin der heupen	0	6	0	0
By het eynde der heupen	0	7	7	0
Over de ſchaemte eñ billen	0	7	0	0
Eñ het been is by het eynde der billen dic	0	5	4	0
By de dyghen is het	0	5	2	0
Op de knie	0	3	8	0
Midden in de knie	0	3	2	0
Onder de knie	0	3	0	0
Midden in de kuyten	0	3	6	0

	†	ξ	T	%
Uy't eynde der buytenste ku.	0		4	0
Uy't eynde der binnenste ku	0		0	0
Onder aent dunst des scheen beens ——	0	2	0	0
In het ghewricht ——	0	2	3	0
Door de enckelen in den voet	0	3	5	0

Daer naer maeck ick de dickte des van besyden zien den arms.

Den arm is in de schouder dick ——	0	4	0	0
In de muys ——	0	3	0	0
In den ellenboghe ——	0	2	1	0
Voor den ellenboghe ——	0	2	2	0
Int ghewricht der handt	0	1	2	0
Eñ de hant is dic ——	0	1	4	0

Daer naer maeck ick by de andere oprechte linie/ op allen dwersche linie/ de breete des van voren ziende Mans.

Den van vorẽ ziende Man/ is int hooft op de linie des achtersten wervels breet	0	4	4	0
Over het voor-hooft	0	5	5	0
Over de ooghbraen ——	0	5	2	0
Over de ooren ——	0	5	8	0
Over neus eñ kinnebacken	0	4	3	0
Ende den hals is op de linie des kins breet ——	0	3	1	0
Uy de hooghte des schouder vleesch —— ——	0	3	6	0
Uy de hoochte der schouder	0	8	8	0
Over den halskuyl ——	1	1	2	1
Op dese linie staen de schouderledẽ wijt van malckander	0	9	4	0
Maer de breete over de borst	0	3	2	0
Tusschen de orselen	0	9	0	0
Achter tusschen de orselen	1	4	0	0
Voor tusschen de Tepelen	0	7	0	0
Het lijf is onder de borsten breet —— ——	0	9	6	0
Uy't eynde des borstbeens	0	9	0	0

	†	ξ	⊥	%
In het weecke ——	0	8	1	0
Over den navel ——	0	9	1	0
Uy het begin der heupen	0	9	0	0
Uy het eynde der heupen	1	0	0	0
Eñ op dese linie staen de beenleden in de heupen wijt van malckanderen ——	0	7	5	0
Eñ over de schaemte is het breet —— ——	0	9	9	0
Uy het eynde der billen	0	4	7	0
Uy de dyghnen —— ——	0	3	7	0
Op de knie ——	0	2	8	0
Midden in de knie ist	0	2	6	0
Onder de knie ——	0	2	6	0
Midden in de kuyten	0	3	2	0
Uyt eynde der buytenste ku.	0	2	8	0
Uyt eynde der binnenste ku.	0	2	5	0
Onder in t'scheen-been/ aent smalste ——	0	1	2	0
In t'ghewricht door de enckelen ——	0	1	6	0
Eñ onder de enckelen door den voet —— ——	0	1	5	0
Eñ den voet is breet ——	0	3	0	0

Daer naer maeck ick de breete des van voren ziendcn arms.

Den arm is in de muys breet ——	0	2	2	0
Voor den ellenboghe	0	2	5	0
Uy het ghewricht der hant	0	1	4	0
De open hant is breet	0	2	5	0

Zoo nu alle lenghten dicten eñ breeten op-geteeckent zijn/ als dan trec ic de gestalt linie daer in. Uy de eerste oprechte linie / naer der syden/ Maer by de andere oprechte linie trec ick de gestalte des van voren ziende Mans.

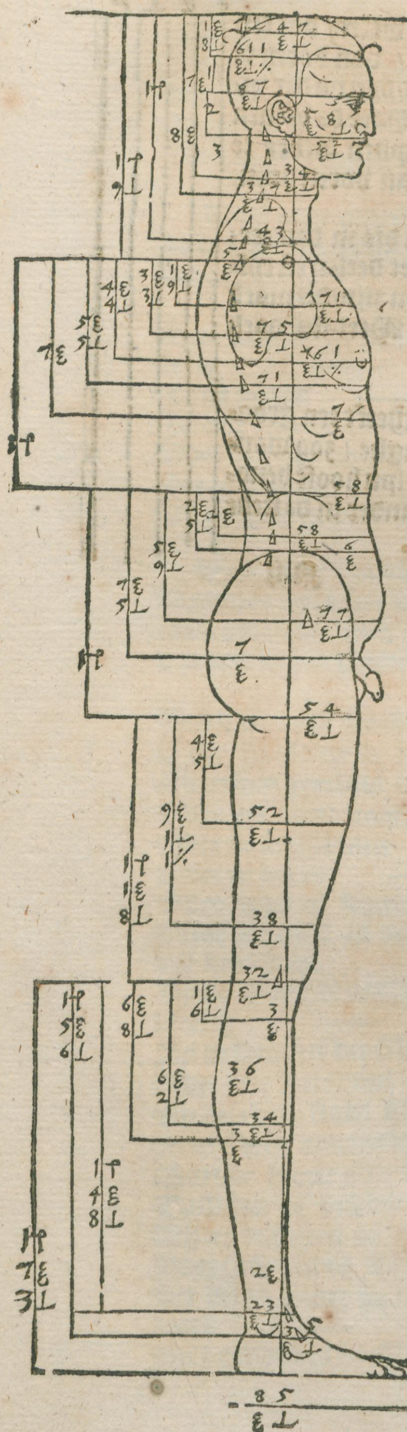
Van omtrec ic de ghestalte des van achteren ziende Mans/ by de derde oprechte linie/ met de buytenste linie des van voren ziende Mans/ en splijt hem de billen van onderen opwaerts ——— 0 5 8 0
Ende maeck hem de verssen breet ——— 0 1 6 0

En ghelijckerwijs als ick desen boven-geschreven Man hier voor ooghen gestelt hebbe/ alzoo hebbe ick hem hier naer af-gheteeckent/ om dat sich een jeghelijck daer naer te beter mach reguleren.

Men zal ooc weten/ dat een jeder lichaem / van voren te zien/ breeder is/ dan na der zyden dicker/ Maer de beenen zijn van ter zyden dicker te zien/ dan sy van voren doen.

De beelden die in den eersten boeck/ met deelen en cyfferen gemeten zijn/ die mach men met den Meet-staf oock meten.

Ende het gheeft een groote veranderinghe / zoo wanneer een beelt syn hooft benomen/ en een ander in de stede ghestelt wort.

Schepdel
Achterste wer.
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse

Kinne
Hooghte des
schouderbleef.
Hooghte der
schouder
Halskuyl
Borst
Tepelen
Onder de borst
Des borst-
beens

In het weecke

Navel
Begin der heu
pen
Eynd der heu-
pen
Der schaemte

Der aersbillen

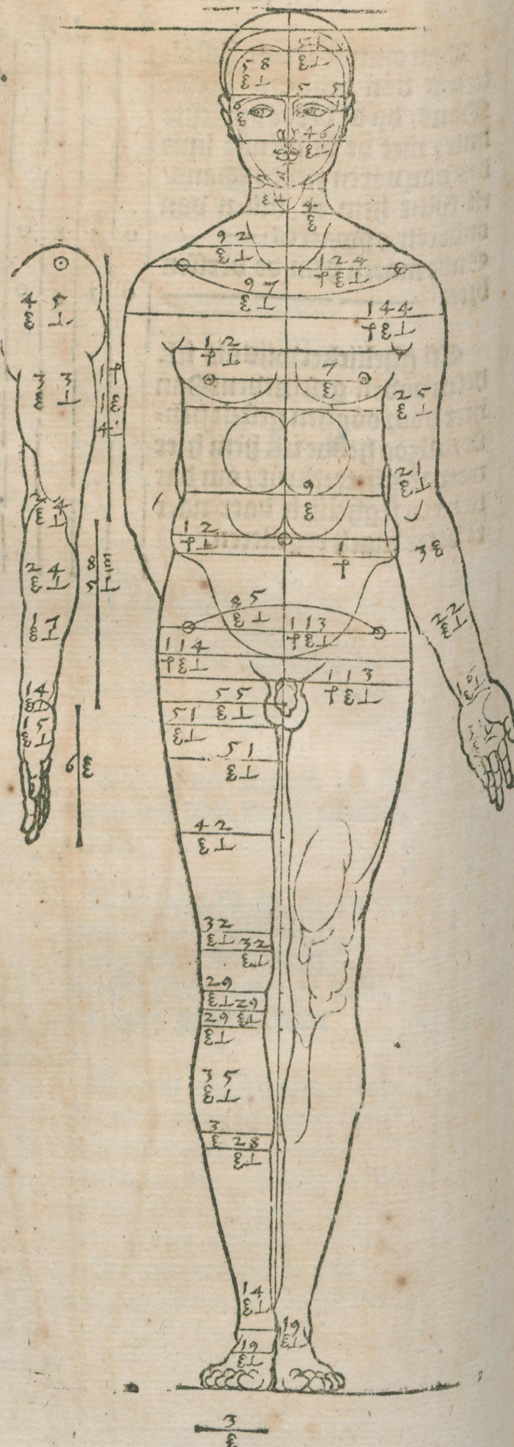
Opgnen

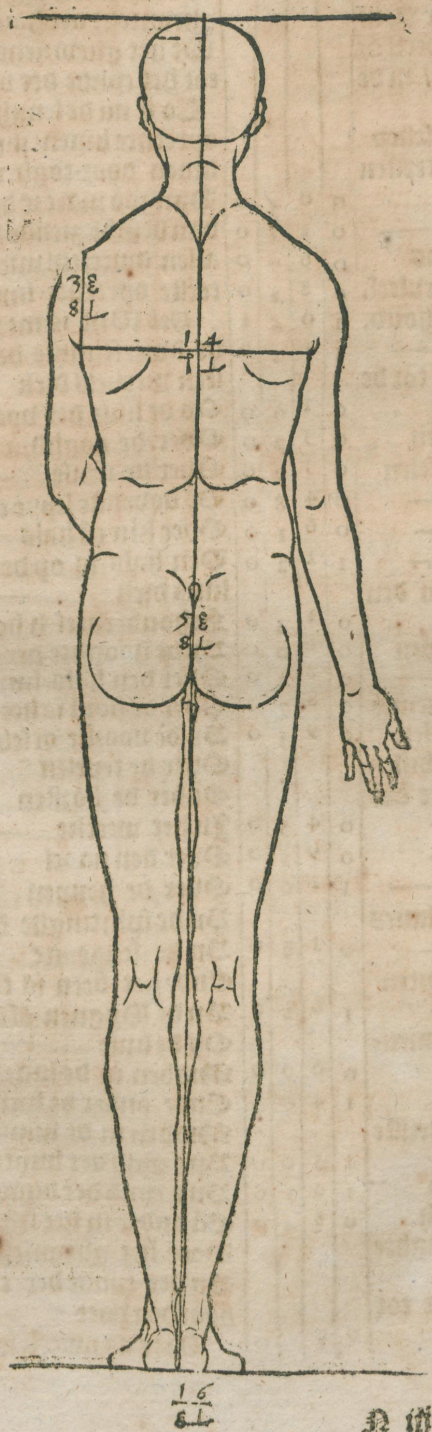
Op de knie

Midden in de
knie
Onder de knie

Eynd der buy
tenste eñ bin-
nenste kuyten

Hooghte des
ghewrichts
Eynd' der buy
tenste enckelen
Solen.

3 8
8
1 4
4
5 8
8
1 6
6

	♈	ξ	⊥	%
Hier naer-volghens wil ic desen Man een ander Wijf beschrijven / eñ meet eerst de lenghte der litmaten / in de voorsz ordeninghe.				
Van de hooghte des schepdels-linie tot den achtersten wervel des hoofts	0	0	5	0
Tot het voor-hooft ——	0	1	2	0
Tot het eynde des kins	0	6	7	0
Hooghte des schoudervlees.	0	8	2	0
Tot de hooghte der schoud.	1	0	6	1
In den halskuyl ——	1	1	2	0
Wt den hals-kuyl tot de hooghte der borst is	0	1	6	0
Onder de voorste oxselen	0	3	2	0
Onder de achterste oxselen	0	3	9	0
Op de tepelen ——	0	4	8	0
Onder de borst ——	0	6	1	0
In het weecke ——	1	1	2	0
Wt het weecke tot in den navel is ——	0	1	3	0
Tot het eynde der heupen	0	6	0	0
Tot de splijtinge ——	0	8	2	0
Tot het eynde der schaemte	0	8	7	0
Tot het eynde der billen	0	9	5	0
Van het eynde der billen tot de dygnen ofte dicte des beens is het ——	0	4	5	0
Op de knie ——	0	9	5	0
Midden in de knie ——	1	1	6	0
Wt het midden des knies tot onder de knie/is ——	0	1	6	0
Tot het eynde der buytenste kuyten ——	1	6	2	0
Tot het eynde der binnenste kuyten ——	0	6	9	0
Op het ghewricht is	1	4	0	0
Tot het eynde der buytenste enckelen ——	1	5	0	0
Tot het eynde der solen	1	0	5	0
Ende den voet is langh	0	8	4	0
Hier nae maec ic de lenghte des arms also:				
Wt het schouderghelit tot in den ellenboghe is het	0	9	7	0

	♈	ξ	⊥	%
Wt den ellenboghe tot in het ghewricht der handt	0	9	0	0
Wt het ghewricht der hant tot het eynde der vinghers	0	5	4	0
Zo ic nu de lenghte door 3. oprechte linien/ met dwersch linien door-toghen hebbe / Dan zoo maec ic de dicte des van beyde ziende Wijfs / op allen dwerschlinien / by de eerste oprechte linie.				
Het Wijf is int hooft / op de dwerschlinie des achtersten wervels dick ——	0	3	7	0
Op de linie des voor hoofts	0	5	5	0
Over de ooghbraen ——	0	5	2	0
Over de neuse ——	0	5	5	0
De bovenste lippe eñ hals	0	5	0	0
Over kin eñ hals ——	0	4	7	0
Den hals is op de linie des kins dick ——	0	2	8	0
Schoudervees h hooghte	0	3	1	0
By de hooghte der schouder	0	4	5	0
Over den hals-kuyl	0	5	0	0
Over de borst is het	0	6	5	0
By de voorste oxselen	0	7	5	0
Over de tepelen ——	0	7	0	0
Onder de borsten ——	0	6	0	0
In het weecke ——	0	5	2	0
Over den navel ——	0	6	5	0
Over de heupen ——	0	8	8	0
By de splijtinghe der billen	0	7	4	0
By de schaemte ——	0	7	0	0
Ende het been is ten eynde	0	6	2	0
By de Dygnen ofte dicte	0	5	3	0
Op de knie ——	0	3	8	0
Midden in de knie ist	0	3	2	0
Ende onder de knie	0	3	0	0
Midden in de kuyten	0	3	5	0
By't eynd der buytenste ku.	0	3	2	0
By't eynd der binnenste ku.	0	2	9	0
Eñ onder in het scheen-been	0	2	0	0
Door het ghewricht ——	0	2	2	0
By het eynde der enckelen/ door den voet ——	0	3	5	0

Daer na maeck ick de dic-

te des sydelijcken arms.

	ϒ	ξ	⊥	%
Dē arm is in de schouder dic	0	3	6	0
In de muys	0	3	3	0
In den ellenboghe	0	2	1	0
Voor den ellenboghe	0	2	3	0
In het ghewricht	0	1	2	0
De hant is dick	0	1	4	0

Daer na maeck ic by de 2. oprechte linie/ op allen dwersche linien/ de breete des van voren ziende Wijfs.

	ϒ	ξ	⊥	%
Het Wijf is int hooft / op de dwerschlinie des achtersten werbels breet	0	3	6	0
Op de linie des voor-hoofts	0	5	1	0
Midden door het voor-hooft	0	5	5	0
Op de linie der ooghbraen	0	5	2	0
Over de ooren	0	5	6	0
Over neuse eñ kinnebacken	0	4	5	0
Ende den hals is op de linie des kins breet	0	2	8	0
Maer tot de hooghte des schoudervleesch / ist breet	0	3	0	0
Over de schouder	0	8	5	0
Over den hals-kuyl	0	9	8	0
Op dese linie staen de schouderleden wijt vā malkander	0	8	4	0
Maer de breete over de borst eñ schouder	1	1	5	0
Tusschen de Orselen	0	7	3	0
Tusschē de achterste orselen	0	9	0	0
Tusschen de tepelen	0	7	0	0
Ende onder de borsten is het lijf breet	0	8	0	0
De breete in het weecke	0	7	3	0
Over den navel	0	9	9	0
By het eynde der heupen	1	1	2	0
Op dese linie staen de beenen in de heupen wijt van malcanderen	0	8	0	0
Maer by de splijtinghe	1	1	4	0
Eñ by het eynd der schaemte	1	1	3	0
Maer by het eynd der billen	0	5	8	0
By de dyenen	0	4	8	0
Op de knie	0	3	5	0
Midden in de knie ist	0	3	0	0
Onder de knie	0	2	8	0
Midden in de kuyten	0	3	3	0
By't eynd der buytenste ku.	0	2	9	0
By't eynd der binnenste ku.	0	2	7	0
Int dunste onder aent scheen been	0	1	2	0
Eñ door den voet onder de enckelen/	0	1	6	0
Int ghewricht	0	1	5	0
Eñ den voet is ooc breet	0	2	9	0

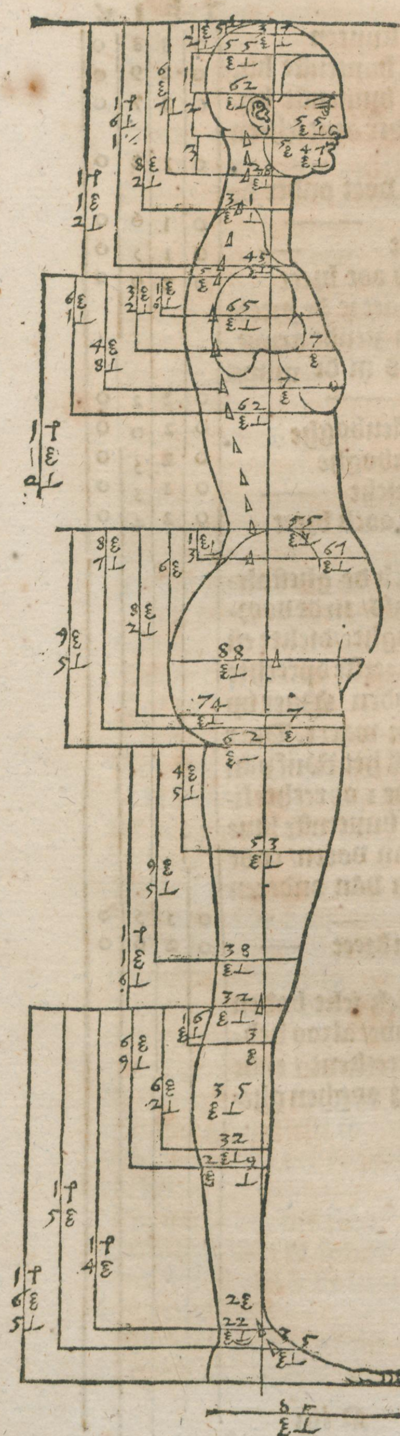
Daer na maec ic de breete des van voren ziende arms.

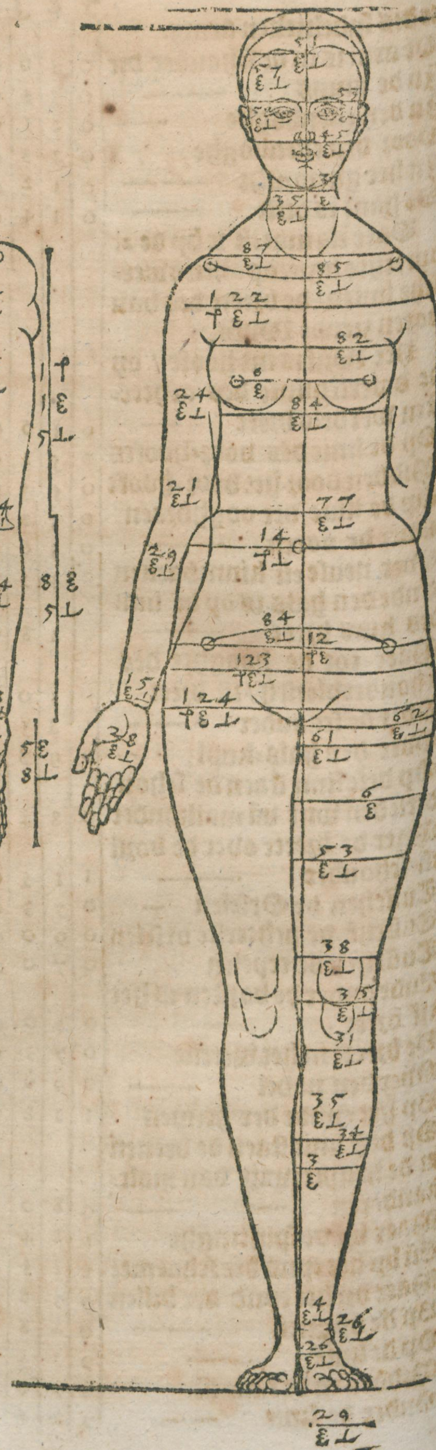
	ϒ	ξ	⊥	%
Den arm is in de muys breet	0	2	2	0
Achter den ellenboghe	0	2	0	0
Voor den ellenboghe	0	2	5	0
In het ghewricht	0	1	3	0
Eñ de hant is oock breet	0	2	4	0

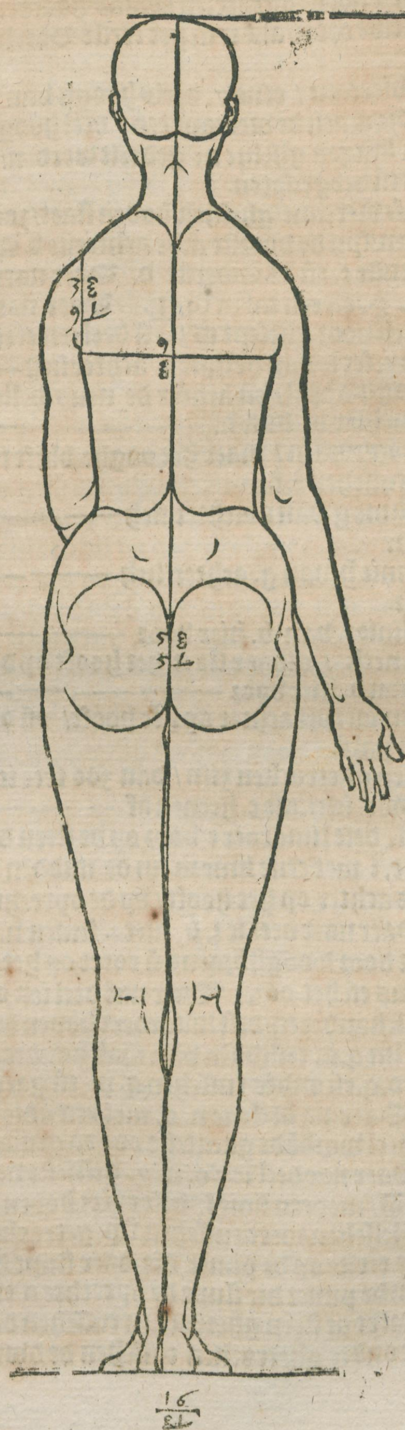
Nu treck ick de ghestaltlinien des Wijfs/ in de voorbeschreven lenghte/dickte eñ breete. By de eerste oprechte linie na der syden Maer by de andere/voor-waert. Daer na omtreck ick het Wijf van achteren/ by de 3 oprechte linien / met de buytenste linie des Wijfs van voren/ ende splijt de billen van onderen opwaerts.

	ϒ	ξ	⊥	%
opwaerts.	0	5	5	0
De versen syn breet	0	2	6	0

Ende ghelijck ickt boven beschreven hebbe/ alzoo hebbe ickt af-gheteeckent / ende hier naer voor ooghen ghestelde.

Scheydel
Achterste
wervel
Stern
Ooghbraē
Neuse
Kinne
Hoocht der
schouder
Halskupl
Borst
Voorste or.
Tepelen
Onder de
borsten
Int weec-
ke
In den na-
vel
Eynd der
heupen
Splijtinge
Schaemte
Eynde der
billen
Opgnen
Op dē knie
Midden in
de knie
Onder dē
knie
Eynde der
buytenste
eñ binnen-
ste kuyten
Hoocht des
gewrichts
Eynde der
buytenste
enckelen
Solen

16

Hier na-volghende / wil ic noch tweederley Mans hoofden beschrij-ven/eñ volghe ten deele de selve ordre/als ic in het eerste Boeck ghe-schreven hebbe.

Eerst maec ic een rechte viercant / eens 7. deels hoogh van des beelts lenghte/zoo iemant wilde/die mach de viercant een 8. deel hoogh maken/ eñ dat maer in't 8. deel/alle dingen ghelijc in-gedeelt werden/als in't 7. deel gedaen is/in't kleenen eñ vergrooten.

Nu neme ick voor my dese viercant/ghelijck boven staet/zoo breet als hooch/eñ de 2. oprechte syden/syn de voorste a. de achterste b. Maer de 3. dwersch syden syn de bovenste c. eñ de onderste d. Daer naer deele ick de hooghte des 7. deels/in 8. ⅋. eñ een tal in 10. ⅃. Daer naer meet ick als hier naer volght ghelijck voor gheseyt is / eñ deel ten eersten de oprechte linien/ De eerste linie e. set ic van de linie o. achter sich ——— ——— 0 0 9 0
Dese linie roert voor den oogh-appel/ eñ achter de neus-belle

Daer na set ic de linie f. achter de linie a. ——— ——— ——— ——— 0 1 8 0
Dese linie roert achter de ooghbraen / maer het ooghe blijft in den achtersten hoec / in de midden tusschen e. f.

Daer nae set ic de derde linie g. van a. achter sich ——— ——— ——— 0 3 3 0
Dese linie roert voor het oor.

Daer na set ic de vierde linie h. van g. achter sich ——— ——— ——— 0 1 0 0
Aen dese linie eyndet het oor.

Daer nae set ic noch een linie i. van b. hier voor ——— ——— ——— 0 1 3 0
Dese linie roert achter den neck / aldaer staet het hooft op den hals.

Maer set ic een linie k. van b. hier voor ——— ——— ——— ——— 0 0 7 0
Dese linie roert boven den wervel achter op het hooft/ eñ onder op de dwersch linie d. achter den hals.

Zoo nu de oprechte linien ghetrocken zijn / dan zoo trec ic de dwersche linien alzoo: Van de dwersch linie c. heenen af ——— ——— ——— 0 2 6 0

Daer nae set ic een linie l. dese linie roert voor op de stern daer't hayr wast. Daer naer deel ick c. l. met eene linie m. in de midden van malckanderen/ Dese linie roert achter op het hooft/ by de oprechte k. boven den wervel des hayrs. Daer naer deel ic l. d. met 2. linien n. o. in 3. ge-lijcke velden/ dese linie gaet door d'ooghbraen/eñ roert op het oor/ Maer de linie o. roert onder de neus eñ het oor. Daer nae deel ick o. d. met een linie p. in't midden van malckanderen/ dese linie roert boven de kin onder de lippen/ Daer na met een lin. q. in't midden van malckanderen/ zo blijft de bovenste lippe tusschen o. q. eñ onder tusschen q. p. eñ gaet de linie q. midden door den mont. Daer na deele ic n. o. met een linie r. in 2. ge-lijcke velden/ int bovenste deel worde de gantsche oogen gemaect met al-len haer toe-behooren. Daer nae deel ic r. o. in 7. gelijcke velden/ ende snyde de onderste 3. velden af/ met een linie s. dese roert boven het neus-belleken/ eñ het kleyne oor-lelleken wert tusschen s. p. getrocken. Daer na trec ic 2. hoeck-linien/ de eerste op de punct die daer sluyt de oprechte linie e. eñ de dwersche c. eñ in de punct die sluyt de oprechte a. eñ de dwer-sche o. Op dese hoec-linie wert de stern ghetrocken tusschen de dwersche l. n. maer de neus wert daer onder ghetrocken tusschen de dwersche n. o.

De andere hoec-linie/ treck ick wt de punct die slupt de oprechte ende de dwersche n. eñ in de punct die slupt de oprechte e. eñ de dwersche d. Aen dese hoec-linie/roert voor aen de bovenste eñ onderste lip/ooc de kin. Zoo nu dat ghedaen is/als dan trec ic de ghestalt-linie des aengesichts/met vlijt daer in/alzoo dat het hooft boven de dwersch linie c. by de oprechte h. aenroert/eñ achter tusschen de dwersche l. n. de oprechte b. ♀ ξ ⊥ %

Ende maec den hals dic van den neck tot den gorghel ——— —— —— 0 4 5 0

Ghelijc ic dan hier na het hooft heb af-ghemeten/ vallet dan te groot voor u beelt/zoo laet alle dinghen staen/zoo het te voren ghemaect is/eñ trect het hooft alleen kleynder. Doet dan alzoo: tusschen de dwersche g. h. laet het hooft midden tusschen de dwersche c. m. aent bovenste aenroeren/eñ achter aen de oprechte k. midden tusschen de dwersche l. n.

Eñ trec het hooft henen af tot den neck/op de dwersche o. van de oprechte linie b. tot voor toe ——— ——— ——— ——— ——— ——— —— 0 1 8 0

Van daer trec ic den hals henen af/ tot op de dwersch linie d. aen de oprechte i. Nu meucht ghy ghebruycken welc u wel ghevalt.

Het tweede hooft maeckt in zijn rechte viercant alzoo:

De twee oprechte zyden des viercants is de voorste a. de achterste b. eñ de bovenste dwersch linie is de i. de onderste k. Daer deel ic eerstelijck daer in/de oprechte linien/eñ set de eerste linie c. van de h. achter sich — 0 1 1 0

Dese linie roert voor den oogh-appel/ eñ achter de neus-belle

Daer na set ic de ander linie d. van h. achter sich ——— —— ——— 0 2 2 0

Dese linie roert het eynde der ooghbraen/ ende onder op de dwersche k. achter de kin/eñ den achtersten hoec der ooghbraen/eyndet in de midden tusschen c d.

Daer nae set ic de derde linie e. van a. achter sich ——. ——. —— —— 0 4 0 0

Dese linie roert voor het oor/ eñ by haer roert boven het hooft de dwersche linie i.

Daer na set ic de vierde linie f. van h. achter sich ——— ——— ——— 0 5 0 0

Aen dese linie eyndet het oor.

Daer nae set ic noch een linie g. van b. her voor ——— ——— ——— 0 1 0 0

Dese linie roert boven den wervel des hayrs op het hooft / aldaer staet den neck des hoofts op den hals.

Daer na trect de dwersch linie alzoo: Van de dwerschlinie i. hen af- 0 0 8 0

Set een linie l. dese roert achter den wervel des hayrs op het hooft/ aen de oprechte g. Maer set een linie m. van de linie i. hen af —— —— —— 0 1 4 0

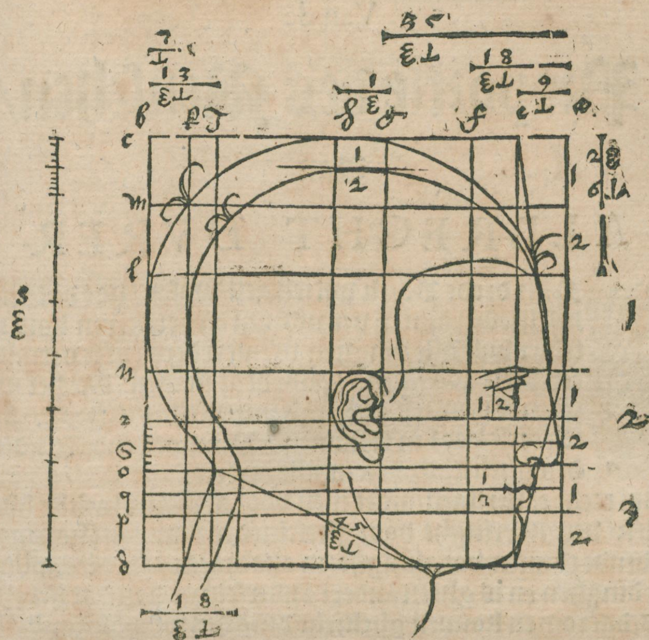
Dese linie roert voor daert hayr wast/ op de stern. Daer na deel ic m. k. met twee linien n. o in drie ghelijcke velden/de linie n/ midden door de ooghbraen/eñ roert boven het oor/ Maer de linie o. roert onder de neus eñ het oor/eñ het hooft in den neck staet by dese linie op den hals/ Ende den hals is van daer tot den gorghel dick ——— —— —— —— —— —— 0 4 6 0

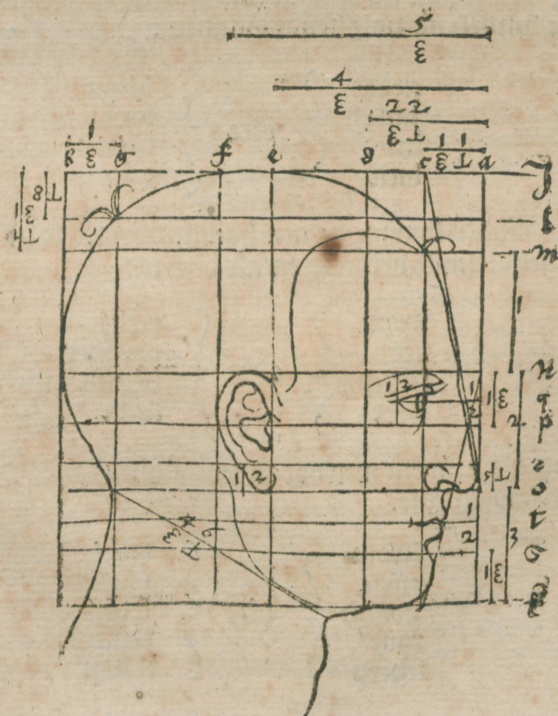
Daer na trect de linie p. van de linie n. hen af —— —— —— —— —— 0 1 0 0

Zoo wort tusschen n. p. het gantsche oogh begrepen/eñ de twee hoecken der ooghen syn in de midden tusschen n. p. Daer na set een linie r. op de linie o. —— —— —— —— —— —— —— —— —— —— —— 0 0 5 0

Dese linie roert boven het neus-belleken / de ooren hebben tusschen r. o. haer besonderen treck. Daer na set van k. de linie s. over sich ——— 0 1 0 0

Dese roert boven de kinne/onder de lippen. Daer na deeldt o. f. met de linie t. van malckander/Dese linie gaet midden door den mont. Daer nae trect de 2. hoec linien/de eerste wt de oprechte puncten/die daer slupt de oprechte c. eñ de dwersche i. eñ in de puncten daer slupt de oprechte a. eñ de dwersch o. Maer de ander trect wt de puncte daer slupt de oprechte a. eñ de dwersch n. eñ in de puncten daer slupt de oprechte c. eñ de dwersche k. Op de bovenste hoec linie/wert het voorhooft ghetrocken tusschen de dwersche m. n. maer onder haer wert de neus ghetrocken/tusschen de dwersche n. o. Daer na wert by de onderste hoec linie de lippen/mont eñ kin ghetrocken. Zoo nu de ghestrecte linien alle ghetrocken zijn/als dan trect daer in de ghestalte des aenghesichts met linien/ghelijck ick hier na afgheteeckent hebbe/elc ghelidt voor sich selfs/wt zijne lenghte eñ grootte/meten eñ deelen. Dat verstaet alzoo: neemt een scheenbeen voor u/ van de midden des knies/tot onder ten eynde der enckelen/eñ spreect: De kupt is een vierdendeel breet van de lenghte des scheenbeens/ Maer onder de enckelen is sy half zoo breet. Doch in sulcker voeghen set de maet/als ghy wilt/ die mach door alle deelen des gantschen lichaems/gebruyct worden / daer met men een jeghelijck dingh zeer nauwe versoecken mach.

HET DERDE BOECK

Van de

Proportie des Menschen/

Van

ALBRECHT DVRER.

IN dit derde Boeck wil ick aen-wysen / hoe dat men dese voor-beschreven maten veranderen eñ verkeeren kan/ nae dat men selver wil/ Alle dinghen vermeerderen ofte verminderen/ ende een beelt zoo gheheel onbekent maken / dat het met syn voorgaende gantsch gheen ghemeenschap en heeft. Sulcks neem ick eerst voor in Mannen / Vrouwen ende Kinderen beelden/ des-ghelijcks oock in alle andere.

Om dit nu recht te verstaen/ moet men voor al weten/ welcke dingen dat het syn daer sulcke veranderinghe door gheschieden kan / dit kan men doen door teghenstrijdende tsamen-voeghinghe/ in alle maten ofte toe-vallinghe: want in ghelijcke dinghen en is gheen andere onderschept dan dat het eene het andere niet en is/ daerom en konnen ghelijcke dinghen wt malckanderen niet ghekent worden. Maer wat tot de mate/ dienstelijck/ teghen-stri[illegible] he noemt mach worden/ syn dese na-volghende dinghen :

groot		kleyn
langh	ofte	kort
breet		smal
dick		dun

Daer naer zijnder sommighe aen-hanghende ofte toe-vallende dinghen/ die oock de ghestaltenisse veranderen/ als daer is:

krom		recht
vet	ofte	magher
lieffelijc		schrickelijck
hert		sacht

Daer naer ghebruyckt men oock ander dinghen/ die mede dienen tot de veranderinghe.

krom		recht
effen		oneffen
hoogh	ofte	leegh
ront		kantigh
scherp		stomp

Daer

Daer naer verkeeren dese dinghen oock { oprecht / overdwersch / ofte overcant }

Oock verkeert dit { gheven / nemen / veel / weynigh }

Daer naer ghebruyctmen ooc wel { recht / slincks / voren / achter / boven / onder }

Wt sulcken boven-verhaelde dinghen/machmen een dinghen van malckanderen onderscheyden eñ deylen/eñ het tweede anders maken als het eerste/ dit wil ic nu eens beginnẽ in't werc te stellen/eñ nemen eerstelijc voor de twee woorden Grooten eñ Kleynen / dese zijn tot allen dinghen te ghebruycken/ die men groot oft kleyn maken wil/In welcker ghestalt het gheen andere veranderinghe en geeft/dan datmen segt: Dit is een groot dingh/Dat is een kleyn dingh/ ghelijcke wel konnense beyde in eene proportie syn / daerom moghen de ghe-schreven proportien/ groot ofte kleyn worden/ want elc besluyt zijn eygen deel in sich/van maet eñ ghetal/ ghelijc by exempel: Men bout een kleyn vernieut Huys/gelijc oft men een groot Palleys wilde oprechten/ ofte gelijc eenen grooten ronden Koghel die teghen eenen kleynen ghehouden wert / daer blijft geen onderschept/dan alleen/Dat wert groot ofte kleyn/als boven ghesept is.

Maer zal het woort Groot ofte Kleyn/in de ghelijckenisse een onderscheydelijcke veranderinghe brenghen / zoo moet sulcks in verscheyden deelen geschieden eñ niet op eene tijt/dan zoo men eenige deelen grooter/ de andere kleynder maect/zoo wort verandert dat zelvighe dingh in't aenzien / ghelijc als men een beelt boven het gordel groot maect/eñ onder het gordel henen af kleynder/ende zulcx ghelijc boven verhaelt / is door allen de lidtmaten in een jeghelijc deel besonder te ghebruycken/zoo wel in de kleynste als in de grootste / hier in zijn de veranderinghen ontallijcke veel. Daer is te mercken/ dat gheen dingh kan onderscheyden worden ten sy dat het eene teghen het ander ghestelt worde/het groot teghent kleyne/dit mach een jeder ghebruycken/ zoo wijt eñ veer alst een jeder van noode heeft.

Voorder wil ic het woort Langh ofte Kort / voor nemen / hier wt wil ic kort ofte langh maken/den dicken Man die voor in't eerste Boec beschreven is. Nu merct hier op/ in dien desen Man langher ghemaect wert / zoo wort hy in de mate dunder eñ smalder/maer wort hy korter ghemaect/zoo wort hy in de mate dicker eñ breeder naer de eyghenschap / In sulcke verlenginghe ofte verkortinghe/laet men de dicte eñ breete onverandert blijven in alle dinghen/ghelijck in den voor-beschreven Man aen-ghewesen is / Maer alzoo beyde de Mans den verlenghden ende verkorten weder in haer eyghen mate/ in de lenghte des

eersten beschreven Mans ghetoghen worden/ dan zoo wort hare dicte eñ breete al anders/ dan den eerst beschreven Man/ daer wt sy ghetogen zijn/ eñ alle deelen der lenghte komen wederom ghelijc den eersten beschreven Man/ ende zijn doch even-wel malckanderen onghelijc/ om dat den eenen dunder eñ smalder/ den anderen dicker eñ breeder geworden is/ door dien boven-genoemden wegh worden de lenghten der lidtmaten ghelijckelijc met malckanderen verlengt ofte verkort/ tusschen alle dwersch-linien/ welcke de lenghte des Menschens lijf aen-wijsen/ streetmense wijt van malckanderen/ zoo verlenght sich dat beeldt korter/ daerom ghelijc boven ghesept is/ gheeft ofte neemt sulcks aen de dicte ofte breete/ niet aen de gantsche lidtmaten/ nochtans maect dat woordt Langh ofte Kort/ een onderschept in de beelden. Indien men zoo op het nieuwe met den Passer meet/ zoo wort de beschrijvinghe anders dan den eersten Man. Nu zoude het seer verdrietich wesen/ zoude men altijt die moepten doen/ eñ elck deel inde verlenginghe eñ verkortinghe met den Passer te soecken/ daerom wil icse hier toe een anderen wegh wijsen/ om dese verlenginghe ofte verkortinghe lichtelijc te vinden/ sette derhalven desen reghel:

Eerstelijc mete ic eene ghepuncteerde linie/ daer naer 2. andere/ een langhe eñ een korte/ eñ punctier die ghelijckelijc/ dat doe ic alzoo: Ic neme eene linie voor die sy a.b. zoo langhe als den eerst-beschreven Man is/ int eerste Boec/ Dese linie is gepunctiert met de dwersch-linien/ daer dit beelt mede beschreven is/ door alle lenghte der lidtmaten. Dese linie a. b. stel ic oprecht voor my/ eñ stel op de syden wijt daer van een punctken c. wt dese punct c. trec ic gestrecte linien/ door alle puncten der oprechte linien a. b. eñ henen wt. Als nu a.b.c. eenen trianghel ghewoorden is/ eñ de doorstreckende linien schier eene borste gelijc syn/ Dan set ic 2. andere oprechte linien neven de oprechte a.b. op elcke syde een/ de korte teghen de punct c. die teeckene ic boven met d. onder e. maer de langhste sette ic voor henen wt/ die is boven f. onder g. eñ zoo veel als ic den Man langer hebben wil/ zoo veer set ic de linien henen wt/ eñ zoo veel ic hem korter hebben wil/ zoo veel trec ic de linie naerder tegen het punct c. Alzoo ist nu ghedeelt/ wat wy begheren tegen de wtghestrecte linien wt de puncten c. door de drie oprechte linien d.e. a.b. eñ f.g. getogen/ eñ is alzoo elcke linie den anderen gantsch ghelijc gedeelt.

Sulcken regel als hier boven staet/ heb ic hier naer eygentlijc voor oogen gestelt/ niet alleen hier toe/ maer tot andere dingen te gebruycken. Dese Figure geef ic eenen eyghen naem/ eñ noemse een Verkeerder/ daerom dat een dinghen daer door verkeert wort. Neven desen Verkeerder mogen gebruyct worden/ dese twee worden veel ofte weynich.

Door desen Verkeerder mach een jeghelijc dingh dat onnoemelijcke deelen heeft/ in een groote ofte kleyne ofte gelijcke form ghebrocht worden/ want daer wt zijn veel wonderlijcke dinghen te maken.

Door desen Verkeerder kan men een beelt/ dat 7. hoofden langh is/ 8. 9. ofte in de 10. hoofden langh maken/ Als tusschen het hooft eñ ghewricht des voets het beelt omtrent des hoofts lenghte/ een reyse 2. ofte 3. verlenght wort/ zo moet men het hooft ooc een weynigh naer ghelegentheyt verlengen/ op dat het hooft syne proportie eñ fatsoen behoude/ maer het gantsche beelt blijft dan niet meer zoo veel hoofden langh is te voren.

Het is sonderlijck wel in acht te nemen eñ daer wel op te passen/ als men den besonderen alleenstaende voet eñ hant des eersten Boecks/ door desen Verkeerder/ langher ofte korter wil maken/ dat men voorsichtich daer mede om gaet.

Hier naer volcht de Figuer ghenaemt den Verkeerder.

ZOo nu dese twee nieu-ghemaeckte ghepuncteerde linien/ de langhe f. g. eñ de korte d. e./ een jeghelijck met twee dwersch-linien/ door alle puncten die sy ontfanghen hebben/ door-ghetrocken worden / Dan treck ick de ghestaltenis des Mans/ langh eñ kort/ nae der syden eñ van voren ziende/ ghelijck in het eerste Boeck aen-ghewesen is/met alle dickte eñ breete daer in/ eñ even zoo desen reghel aen-wijst/de lenghte des verlenghden eñ des verkorten Mans/ alzoo heb ickse beyde af-ghetrocken ghelijckse sullen zijn/ Maer den verlenghden Man/ hier int net te setten / heeft niet konnen gheschieden/ van weghen dat het Papier te kleyn was/daerom heb ickse wederom in haer eerst beschrevene lenghte gheset/eñ ghelijckelijc met haren nieuwe veranderde mate van nieus opghetrocken/ door desen wegh als hier nae volght/ghelijcmen dat ooc in ander dinghen mach ghebruycken. Alzoo wert de maet op de linie f. g. den dunnen eñ smallen Man/ eñ op de d. e. een dicken eñ breeden Man ghestelt. Desen Verkeerder kanmen op ghelijcke wijse ghebruycken/ met de woorden Dick eñ Dun/ Breet eñ Smal/ als in Langh eñ Kort/ het is goet eñ schickt zeer wel/dat alle beelden/door alle Boecken in eene lenghte ghetoghen worden / op datse dan teghen malckanderen zien eñ daer van oordeelen moghen.

Oock zal men weten / dat men door den boven-ghemelden Verkeerder/ een jeder besonder deel in het voor-ghemaecte beelt veranderen mach eñ sommighe laten blyven/ Doch wat een deel ghenomen wort/dat wort het ander deel ghegheven / Dit is nu ghesproken van de lenghte der lidtmaten/ maer men kan oock zoo van ghelijcken doen op alle dwersch-linien der beelden/daer mede de lenghte ghedeelt is/ eñ oock daer tusschen die dicker/dunder/breeder oft smalder te maken / want zoo dickmael ghy een voor-beschrevene linie hebt/ eñ die in den Verkeerder op stelt/ eñ twee ander linien/de eene voor de andere/ nae ofte achter set/zoo wijst hy u aen wat het gheeft. In desen Verkeerder meucht ghy setten wat ghy van nooden hebt/dat verandert hy u gelijckelick.

Nu wil ic aen-wijsen/hoe dat men hier wt arbeyden zal/eñ wilt ghy wt desen Verkeerder een instrument maken/ daer mede ghy vinden kondt/ een jeghelijc voor-beschreven deel/langher oft korter/dicker oft dunder/breeder oft smalder te maken/ gantsch ghelijckelijck teghen malckanderen / door ende door allen de deelen des gantschen af-ghedeelden beeldts lenghte/ dickte ofte breete.

Eerst trect een dwersch-linie/ het beginsel is a. eñ het eynde is b. maeckt dese linie vast/ eñ wt de punct a. trect een ander linie diens eynde sy een c. dese linie a. c. die moet bewegheliick zijn/ doch moeten de twee linien a. b. eñ a. c. in de punct a. nimmermeer van malckanderen wijcken / maer stadich aen malckanderen vast blijven.

Merckt hier op/wanneer ic van puncten ofte linien spreke / zoo meyne ick niet alleen de puncten eñ linien/ die u den Mathematica voor-stelt/hoe wel de selve onsichtbaer/ ondeelbare puncten eñ linien hier in verbat eñ ghemeynt wort/maer ic spreec hier van sulcken puncten eñ linien/ die met de naelde ofte scherpe pinne gheteeckent eñ ghetrocken worden/ aen een rechtschept het ghesichte verstandelijc voor-ghestelt.

Als ghy nu dit instrument ghebruycken wilt / zoo recht dit werck-tuych aldus toe/neemt een effen glat planckskenen/daer toe dienende/eñ trect de voor-

ghemelde linie a. b. eñ steect een spitse naelde in de punct a. wel stijf ende vast/ bint daer aen eenen fijnen ghetweernden syden draet / eñ trect die voor by het eynde c. desen ghebruyct dan voor een beweghelijcke linie a. c. want den draet kont ghy lichtelijc ginis ende weder draeyen waer ghy wilt.

Als dit dan alzoo toegherichte is/dan treckt wt het midden der dwersche a. b. ghereede oprechte linien d. e. naer de ghelijcke hoecken opwaerdts/ boven sich.

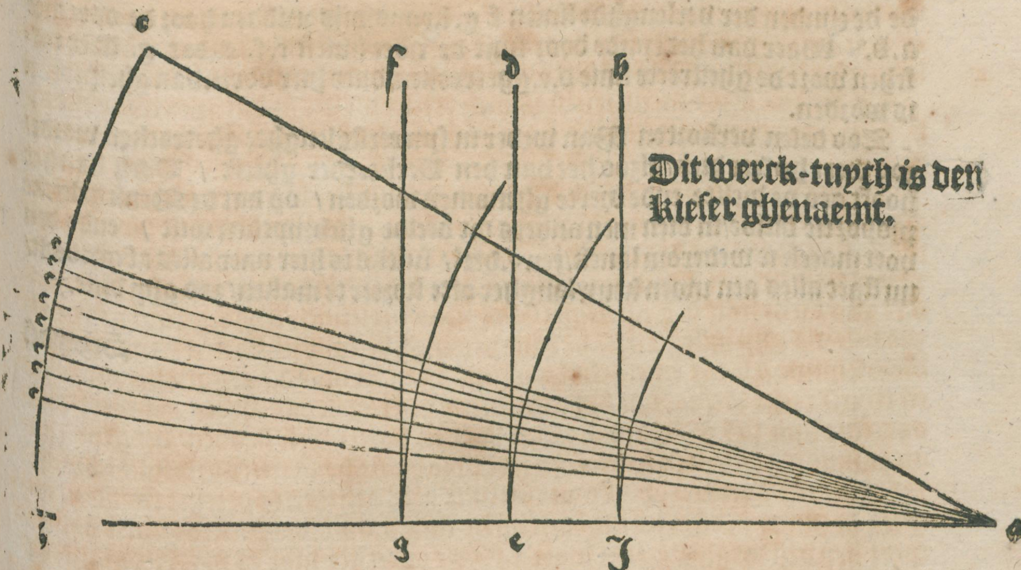
Op dese linie d. e. moet het voorghenomen deel het sy dan de lenghte/ dickte ofte breete/twelc ghy verandert/ ghelept worden/ dat het onder de dwersch-linie a. b. met een eynde aenroert. Daer nae neemt den draet / die daer is in plaets van de linie a. c/ eñ trect die wt/alzoo dat die boven aen roert / het deel dat ghy op de linie d. e. gheleght hebt/ Dan verlenght u voorghenomen deel/ zoo vele als ghy wilt / eñ set de selve verlenghde linie met het een eynde op de dwerschlinie a. b. tot ghelijcke hoecken/ voor de linie d. e. teghen het eynde b. eñ trectse recht wt/ tot dat sy boven den ghestrecten vadem a. c. aenroert/ dese oprechte linie is f. g. Maer zoo ghy het deel korter wilt hebben/ het gene ghy op de linie d. e. ghelept hebt / zoo set uwe voorghenomen korte linie oprecht tot ghelijcke hoecken op de dwersch linie a. b. achter de oprechte linie d. e. teghen de punct a. eñ trect die oock op de linie a. b. opwaerdts tot datse boven roert aen den wtghestrecten draet a. c. dese oprechte linie is h. i. Alzoo zijn in dit wercktuych 3. oprechte bloote linien neven malckanderen/ op de linie d. e. wort ghelept de eerste beschrevene lenghte/ Maer op de linie f. g. wort ghenomen het verlenghde deel/ eñ van de linie h. i. het verkorte deel/ eñ daerom gelijc een deel op de linie d. e. ghelept wort/ zoo mist den wtgherecten draet a. c. zoo den selven de lenghte boven op de linie d. e. roert / op beyde de oprechte linien f. g. eñ h. i. verlenght eñ verkort ghelijcke dinghen/ ende verandert alles wat men daer mede maeckt. Wt dit werck-tuych is veel te maken / want men treckt desen draet hoogh ofte leegh/ zoo maect hy ghelijcke deelen teghen malckanderen/ het sy in lenghte/ korte ofte middelmate dinghen / eñ oft ghelijckewel de deelen niet eenparich zijn int ghetal dat men meten wil / als men niet kan seggen dat is een 2. deelen in 3. deelen/ ofte een 5. deelen in 6. deelen etc. als voor ghesept is.

Dit myn boven gheschreven voornemen/ heb ick hier naer af-gheteeckent/ daer met sich een jeder weet nae te rechten eñ voor ooghen kan zien.

Dit werck-tuych noeme ic ooc Kieser/ om dat hy kennelijck sy eñ dat daer wt te weten is wat men wil/ tsy om veel ofte om weynich. Wt sulcken Kieser is desen Man/ hier naer gheteeckent/ dunder/ eñ den anderen dicker gheworden/ als ghy aen dese figuere des Kiesers zien kont.

In dit veranderen is te mercken/ dat een jeghelijck dinc dat door desen wech als boven ghesept is/ ghemaeckt wort/ hoe de lenghte/ dicte eñ breete/ in groote deelen komt/ hoe verder alle dinghen in de maet van malckanderen komen/ ende hoe de deelen kleynder ghenomen worden / hoese naerder tsamen loopen/ daerom wort het dunste beelt/ dwelc door desen Kieser verandert is / veel ghelinder dan het vergroote beelt. Dit boven beschreven / is door eenen Quadrant ooc alzoo te maken/ ghelijck dan de circkel-trecken in desen Kieser aenwijsen.

Desen

Dit werck-tuych is den Kieser ghenaemt.

DEsen verlenghden Man is een vierdendeel van syn eyghen lenghte toe-ghegheven/eñ zoo men hem ghebruycken wil / zoo moet men zijn hooft een weynich korter maken / dan de verlengingh gheeft hem een ongheſtaltenisse/alzoo treet men de kinne wat opwaerts/eñ deelt het aenghesicht weder door den Kieser teghen een. Jck maeck het hier naer dat het boven in syne hoochte aenroerdt/eñ maeck de lenghte van de hoochte des schedels tot het eynde des kins/een 15.deel/eñ van het eynde des kins opwaerts/ tot het eynde des voorhoofts een 10.deel. Daer naer deel ic het aenghesicht der lenghte/half door den Kieser weder in/ maer de dicte eñ smalte behout het ghelijct door den Kieser ghewordden is/als ick beneffens het beelt sulcken aensicht hebbe af-gheteeckent eñ voor ooghen ghestelt. Ooc maec ick den voet lanck twee 13.deel/want die is door den Kieser te kort ghewordden/ ooc maec ic het nederste van den enckel naer behooren/eñ sonderlijck zouden hem de enckelen een weynich dunder eñ smalder ghemaect worden/om het wel-staen ende beter proportie wille in welcke deelen het geschieden moet/ hebbe ic in de naest volghende beelden mijne meyninghe aen-ghewesen / desen Man is een 5. deel dunder als den eerst-beschreven Man/int eerste Boeck/ daer wt desen verandert is / Eñ ghelijck het hooft eñ alles dat ic meyne ghetrocken zal worden/ zoo hebbe ickt hier naer volghende af-gheteeckent/ op dat ghy teghenwoordich voor ooghen zien meucht / het onderschept tusschen den eerst-beschreven Man/ende den ghenen die daer wt ghetrocken is.

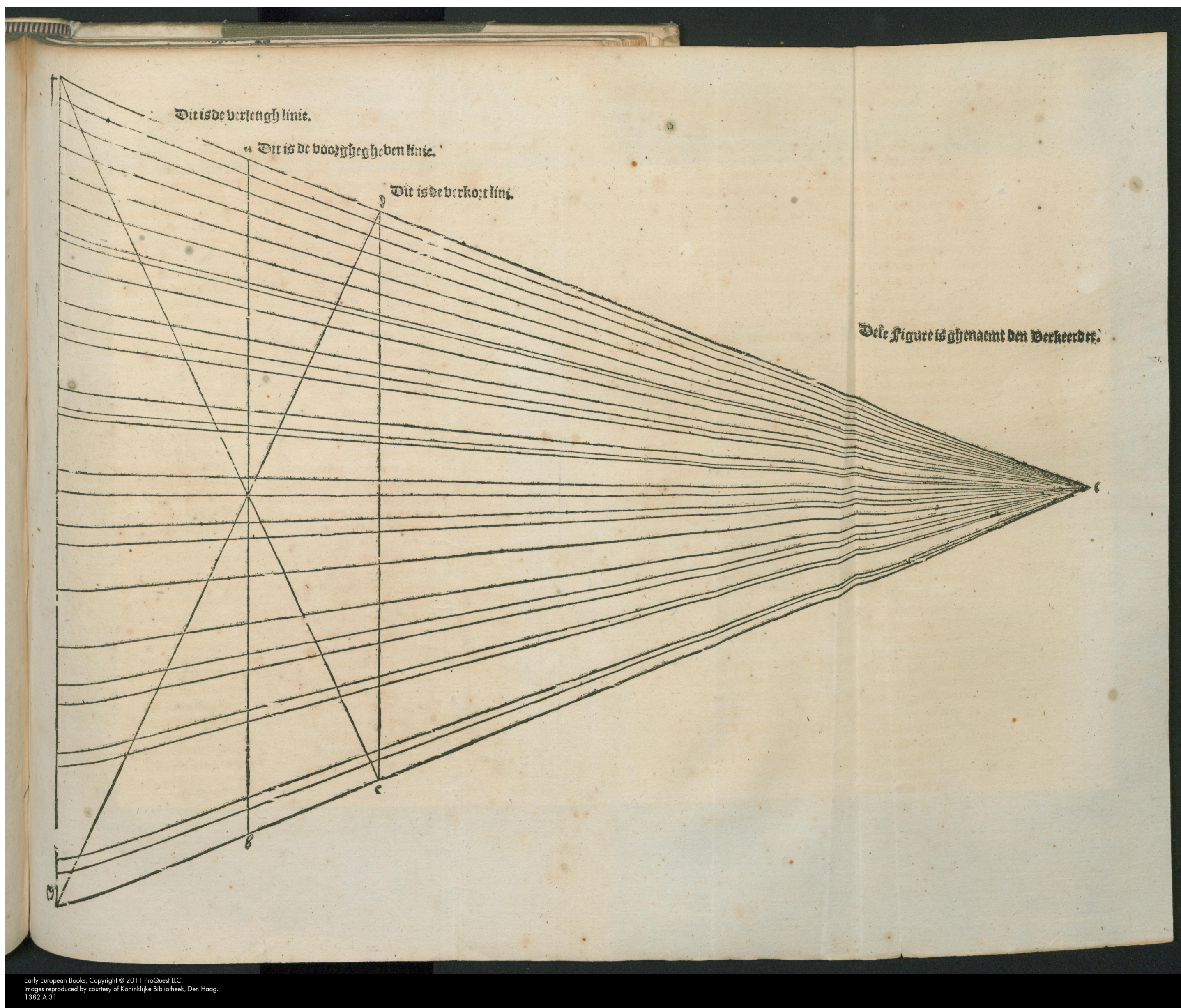
Voorder ist ooc te mercken/hoe desen korten Man ghemaect is worden/dat beziet alzoo in den Verkeerder/ daer ick de korte linie d. e. gheset hebbe ende ghenomen daer hebbe ick twee ghestreckte rechte linien ghetrocken/van beyde de

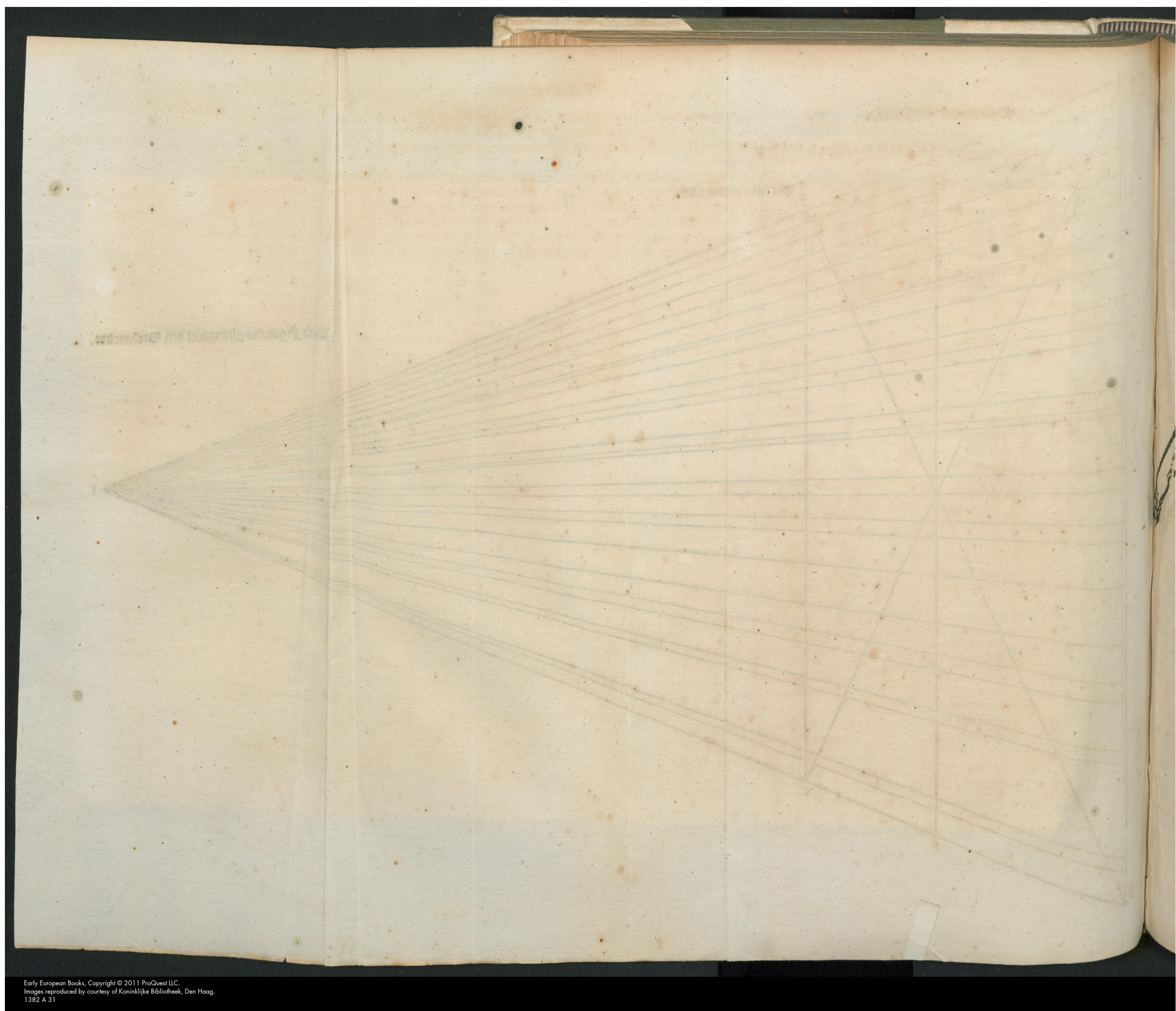
de de eynden der verlenghde linien f. g. kruyswijs midden door de oprechte a. b. Waer dan het eynde door-snijt de twee linien c. f. ende c. g. daer tusschen wort de ghestrecte linie d. e. ghetrocken/daer hier voren van ghesproken is worden.

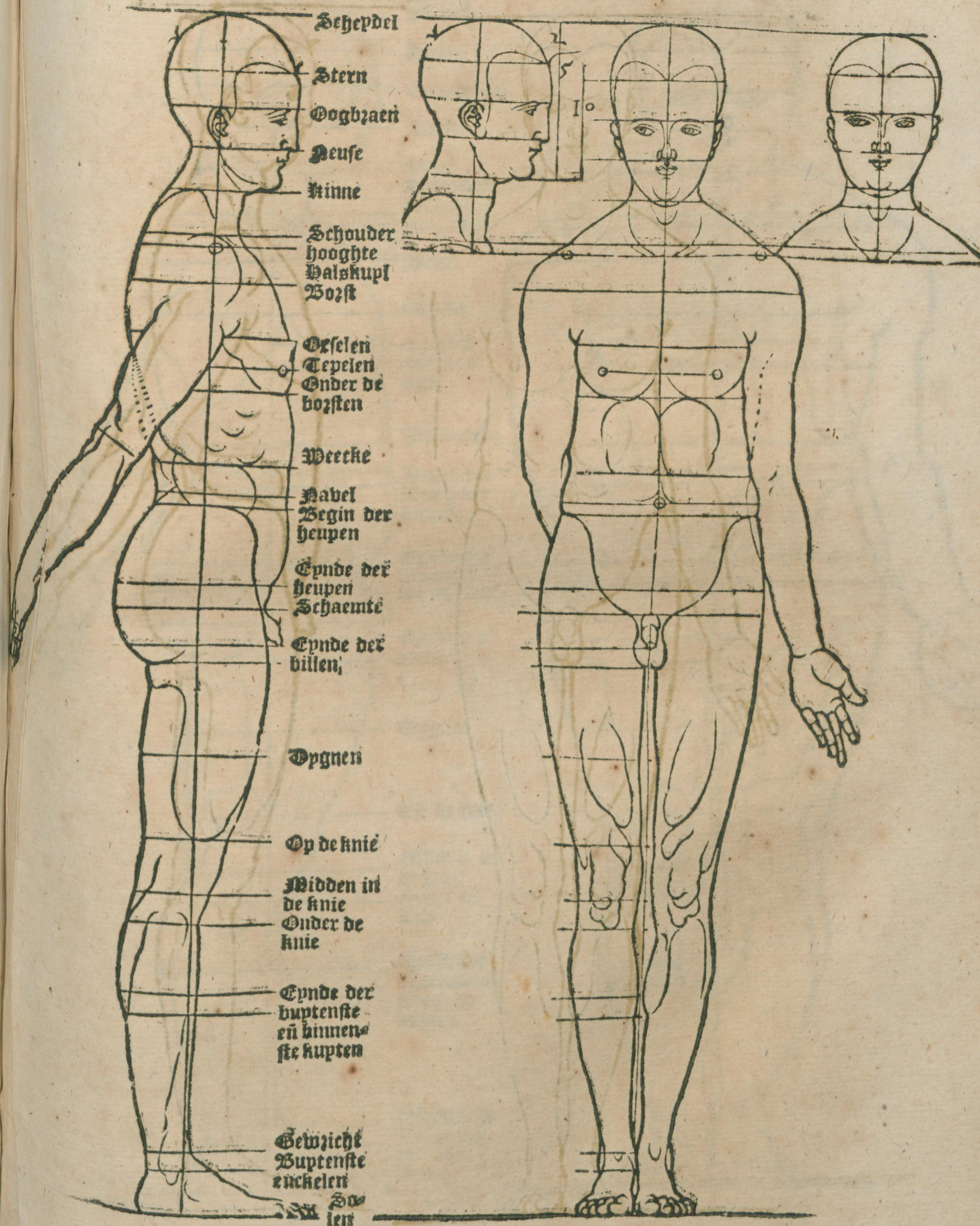
Zoo desen verkorten Man weder in syn eerste lenghte ghetrocken worde/ zoo wert hy seer dick/alzoo het dan den Verkeerder gheeft / Doch kan het hooft aen de dickte ende breete ghenomen worden / op dat de Menschelijcke proportie blijve/in dien men anders dit beeldt ghebruycken wilt / ende den voet maeck ic wederom lanck/een 6. deel/ sulcks is hier naer alles af ghebeelt/ nu staet alles aen uwen keur/langher ofte korter te maken/ zoo ghy wilt.

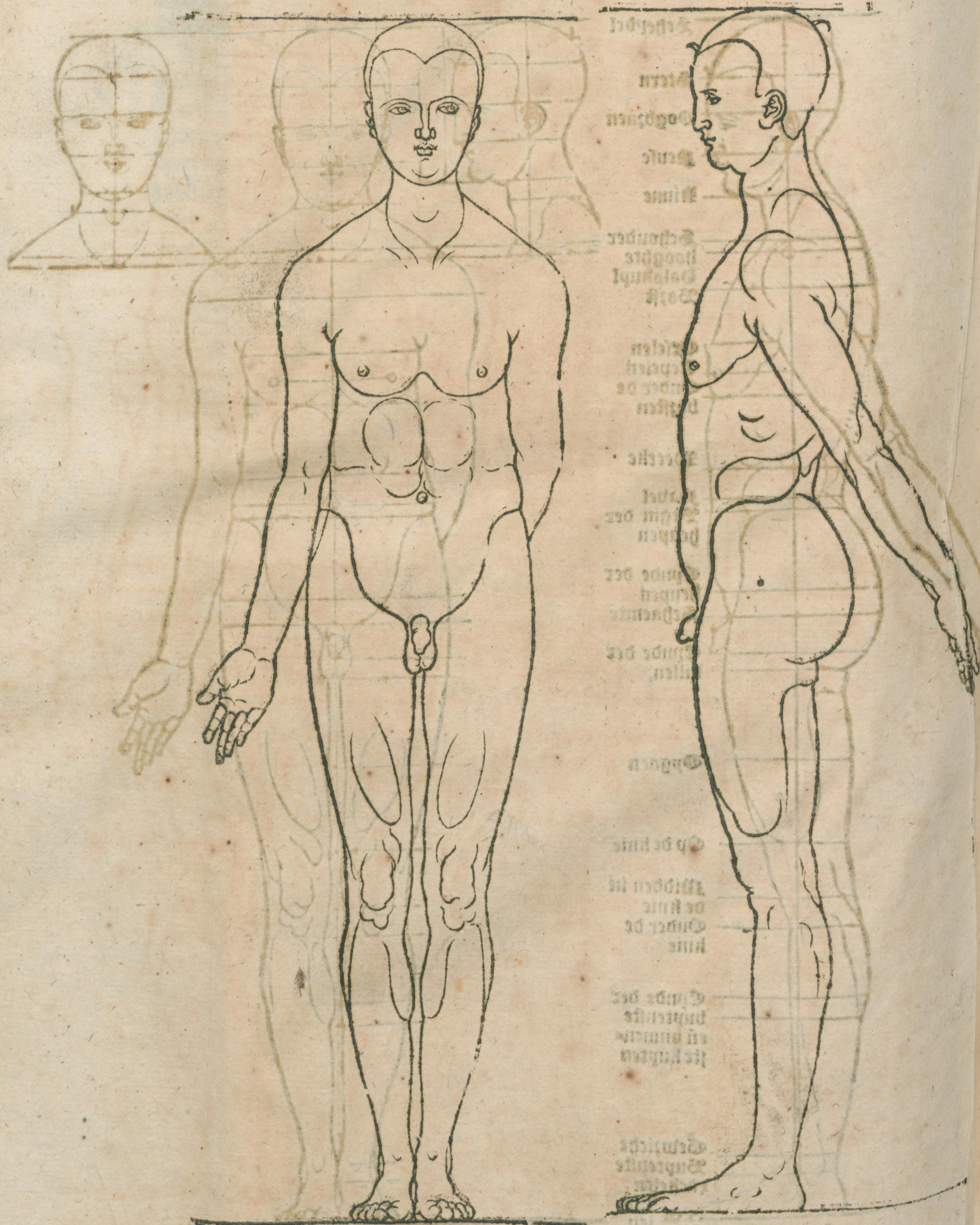

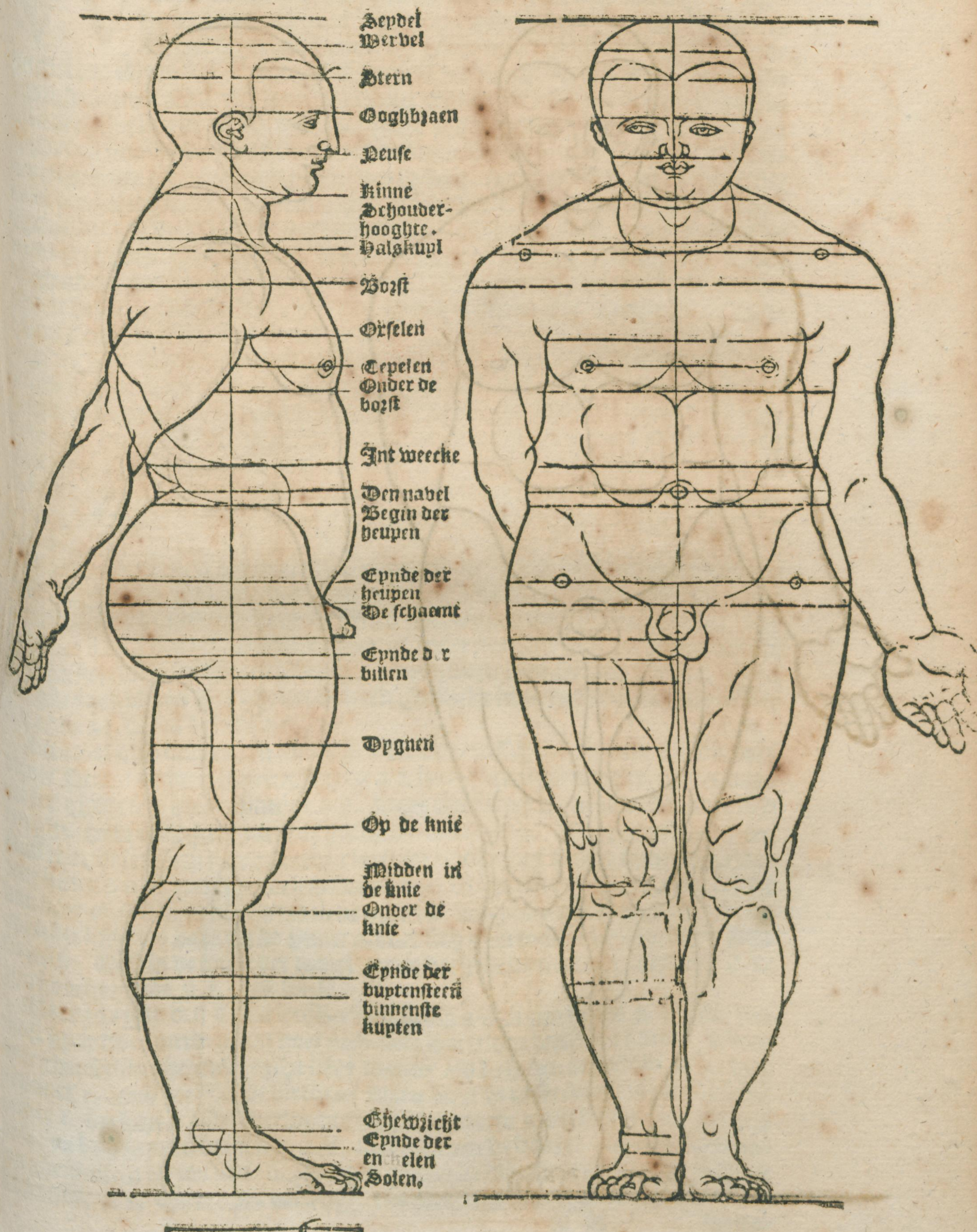
de de
a.b.
schen
is wo
Zo
Zoo w
hooft
propo
voet m
nu sta

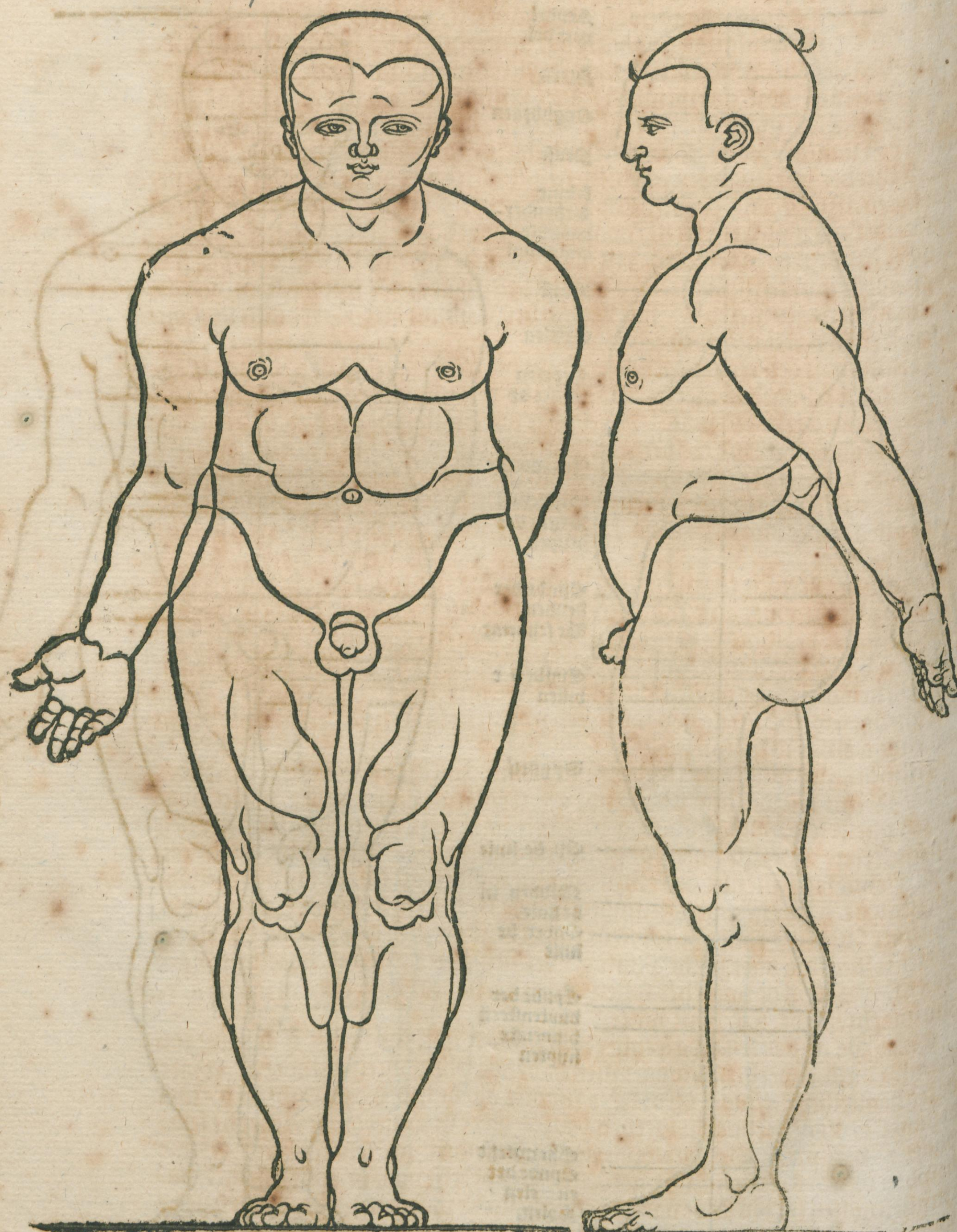

f
Dit is de verlengh linie.
a Dit is de voorgheghheven linie.
Dit is de verkort lini.
d
Dese Figure is ghenaemt den Verkeerder.
e
c
b

Scheydel
Stern
Oogbraen
Neuse
Kinne
Schouder hooghte
Halskupl
Borst
Oxselen
Tepelen
Onder de borsten
Weecke
Navel
Begin der heupen
Eynde der heupen
Schaemte
Eynde der billen
Opgnen
Op de knie
Midden in de knie
Onder de knie
Eynde der buytenste eñ binnenste kuyten
Gewricht
Buytenste enckelen
Solen
2
17

Seydel
Wervel
Stern
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Schouder-
hooghte.
Halskuyl
Borst
Orselen
Tepelen
Onder de
borst
Int weecke
Den navel
Begin der
heupen
Eynde der
heupen
De schaemt
Eynde d r
billen
Opghen
Op de knie
Midden in
de knie
Onder de
knie
Eynde der
buytensteen
binnenste
kuyten
Ghewricht
Eynde der
en elen
Solen.
6

VVT het woort Langh ẽ Kort/ wil ick wederom aenwijsen/ hoemen des Mans hooft/ dat int eerste Boeck/ in zijne besondere Teerlinghs vierkant/door gevierde kruys-linien ghedeelt ende beschreven is/zoo dat in eenen Cubo ofte Teerlinghs-vierkant/verstaen ende voorghenomen wort/hoe men den selven Cubo strecken/ dat is/ verhooghen ẽ neder-drucken mach/ ẽ daer by weten/ zoo hy ghestrect werdt/ hoe veel hy dunder ẽ smalder wert/ Zoo men hem maer neder druckt/ hoe veel hy dicker ẽ breeder wert/van een ghelijcken in-hout/te weten/ de maet ẽ gewicht/ moet men alzoo doen: Ic neme voor een rechte Teerlinghs vierkant geheel ghelijc/die zoo hooch is/als het voorghemelde Mans hooft / dan in desen Cubo moet het begrepen werden. Nu moet ic ten eersten met de Cubo ofte Teerlingh alleen handelen/dat ietwes daer in beschreven ende gheteeckent werde. Nu is het in jeghelijcx wil / hoe veel hy den Cubum ofte Teerlingh verhooghen/ strecken ofte neder-drucken wil.

Ic neme van den rechten Cubo een syde die teeckene ic/ in de a. boven b. dese linie a. b. verhooch ic met het eynde c. zoo veel als ick den Cubo hogher wil hebben dan hy te voren was. Daer naer neme ic de syden a. b. ẽ de verlengh linie a. c. maec daer wt een rechten winckel-hoec/alzoo dat a. c. over dwersch sy/ ende a. b. oprecht/ ende de a. den winckel. Daer naer wert verlenght de dwerschlinie a. c. voor den winckel a. henen wt/het eynde is d. alzoo wert d. a. c. een ghestreckte dwersche lenie / daer naer wert het ghetrocken een hoeck-linie b. c.

Daer naer neem ic eenen rechten winckelhaec / hy sy van Koper ofte Hout/ ende legghe hem met eene syde aen de hoeck linie b. c. alzoo dat den hoec des winckelhaecx de punct b. aenroert/ende trec dan een winckel-rechte linie / wt de punct b. aen den winckelhaer henen af/waer dan dese linie die winckelrecht ghetrocken wert/de dwerschlinie d. a. c. doorsnijt/ daer set ic de punct e. Zoo dat ghedaen is/zoo isser ghevonden een ghelijcke linie/ tusschen de twee linien a. b. ende a. c. dat is de linie a. e.

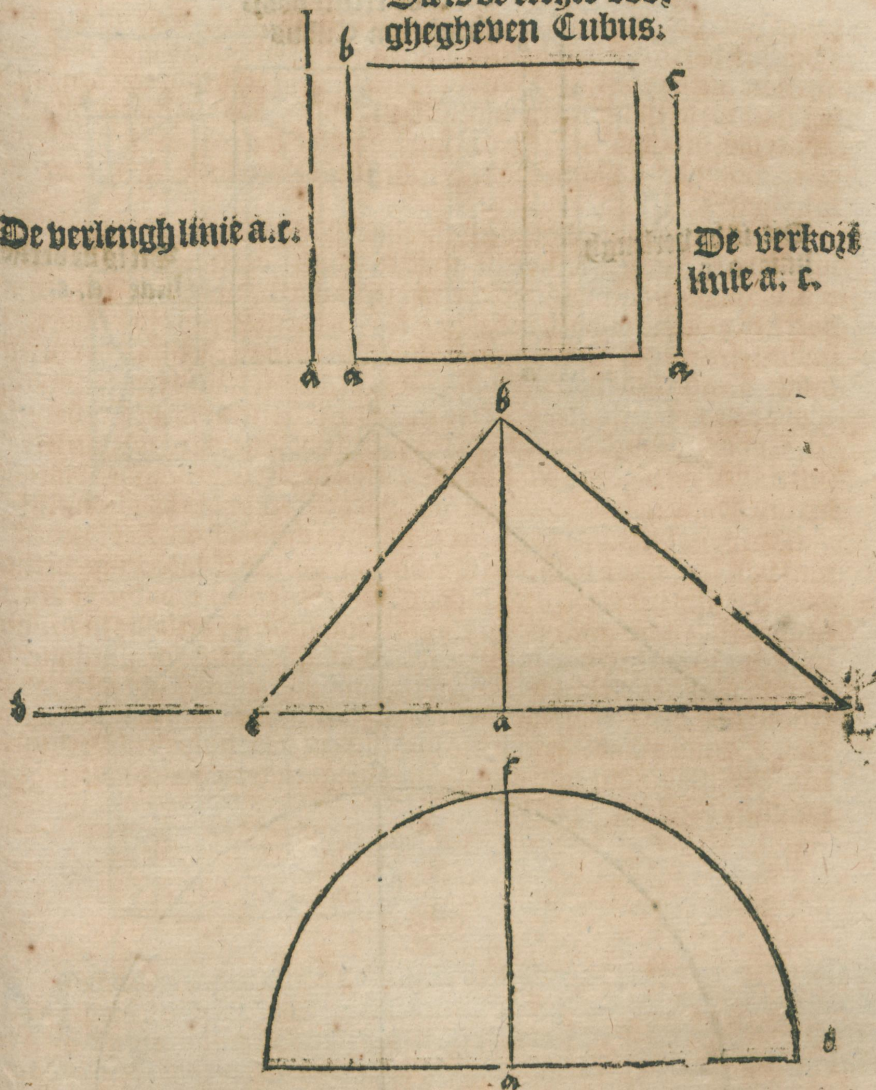
Nu moet ghy vinden een ander middel linie/ tusschen a. b. ende a. e. dit doet alzoo/ Neemt de twee linien a. b. ende a. e. set die aen malckander / maect daer wt een ghestrecte dwerschlinie e. a. b. Daer naer trect wt de punct a. over sich een ghe recte oprechte linie/ tot ghelijcke winckelen. Daer naer neemt een Passer/ende set hem met den eenen voet int midden op dese te samen ghestootene linien e. a. b. ende met den anderen voet set hem in de punct e. ende treckt van daer over sich ront om/tot in de punct b. waer dan desen Passers trec de oprechte linie/die daer wt de punct a. over sich ghetrocken is/doorsnijt/ daer set een f. Dese is de wijte der syden/ eenen verhoochden Cubi/ alzoo is a. c. zijn hoochte/ende a. f. zijn wijte.

Maer zoo ghy den Cubo leegher wilt hebben/dan zijn syden a. b zijn/ zoo moet hy wijder werden/dat doet men door den selven wech als voren. Maer de teghenstellinghe/moet op de selve manier als de syden des Cubi a. b. met de punct c. voor verhoocht werden/ alzoo wert sy wederom iets met de selve punct c. verkort. Dese verwyderinghe te vinden/ gheschiet alzoo: Neemt de syden van des eersten Cubi a. b. stelt die oprecht voor u ende ghelijck voren ghesproken is/zoo stoot daer aen de ghelijcke winckelen over dwersche de kortelinie a. c. Daer naer verlenghet de dwersche linie c. a. voor de punct a.

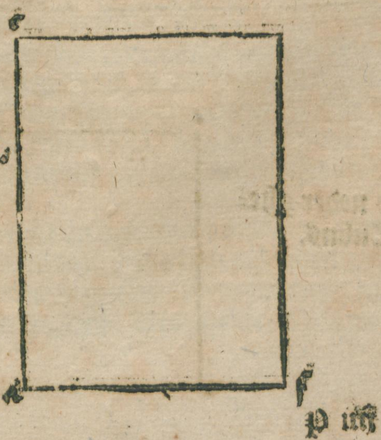
henen wt/ het eynde is d. ende trec de hoeck-linie b. c. ende neme maer eenen Winckel-haec/ende legghe hem met eene syde aen de hoec-linie b. c. alzo dat den hoec aen den Winckel-haec de punct b. aenroert/ende trec aen den Winckel-haec wt de punct b. een winckelrechte linie/ door de dwerschlinie d. a. c. Waer dan dese linie door-sneden wert/daer set dan een punct e. Alzoo is dan de eerste middel-linie ghevonden / tusschen de twee linien a. b. ende a. c. dat is de linie a. e.

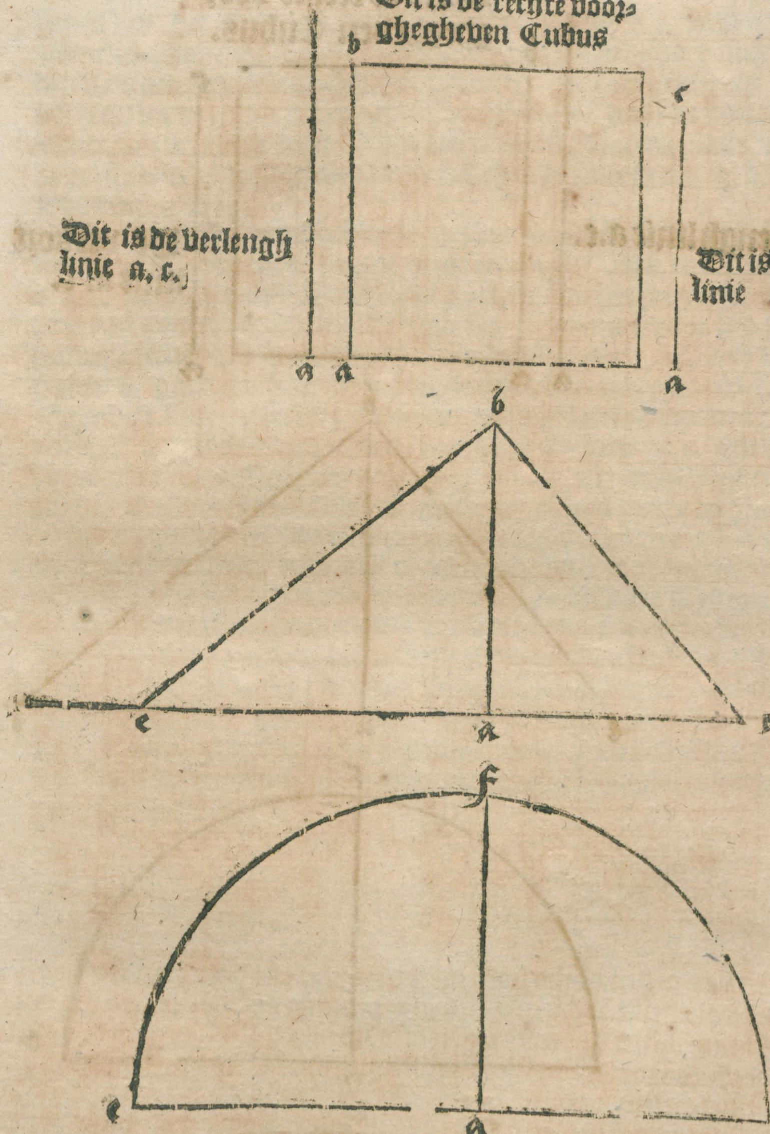
Maer de andere middel-deelighe linie moet ghy aldus soecken: De twee linien a. b. ende a. e. voecht alzoo te samen/ datse een rechte dwarschlinie e. a. b. maken/daer naer trect een hoec-linie in het punct a. eñ set den eenen voet des Passers midden in de linie e. a. b. eñ maect wt het punct e. eenen halven circkel/Eñ waer ghy dan zien sult/dat de circkel-linie de oprechte/opt punct a. ghestelde hoec-linie/door-snijdet/daer sult ghy een f. by schrijven. Ende dese linie zal de lenghte wesen/ des wt-steecsels van den neder-ghedructen Cubus/welckers hoochte de voorghestelde linie a. c. gheweest is. Van desen allen zijn de figueren besonder/ ende de af-teeckeninghen van allen deelen des hoofts in haer Cubo wt-ghedruct/eñ hier onder by ghevoecht.

Men moet weten/ als men het teghendeel des hoofts wil af-teeckenen/ dat men van zijn breete een 5. deel af-neme/nae dien de af-meettinge verheyschet: Ofte dat ghy het alzoo zekerlijc maket. Stelt voor u/de breede des wtsteeckenden ende nederghedructen Cubi/sevenmael/ende deelt het in 10. ghelijcke stucken/Eñ een deel van desen tien/zal des teghenghestelde ghestaltenis breede zijn/ naer het welcke de viercantighmakinghe des Cubi zal te samen ghetrocken worden/ van twelcke de langhachtighe eñ wtsteeckende ghemaeckt was. Ende aldus sult ghy des form lidien/ door hulpe des Verkiesers/ deelen/ Welcke manier ghy meucht naer volghen/door de veranderinghe in het gantsche lichaem.

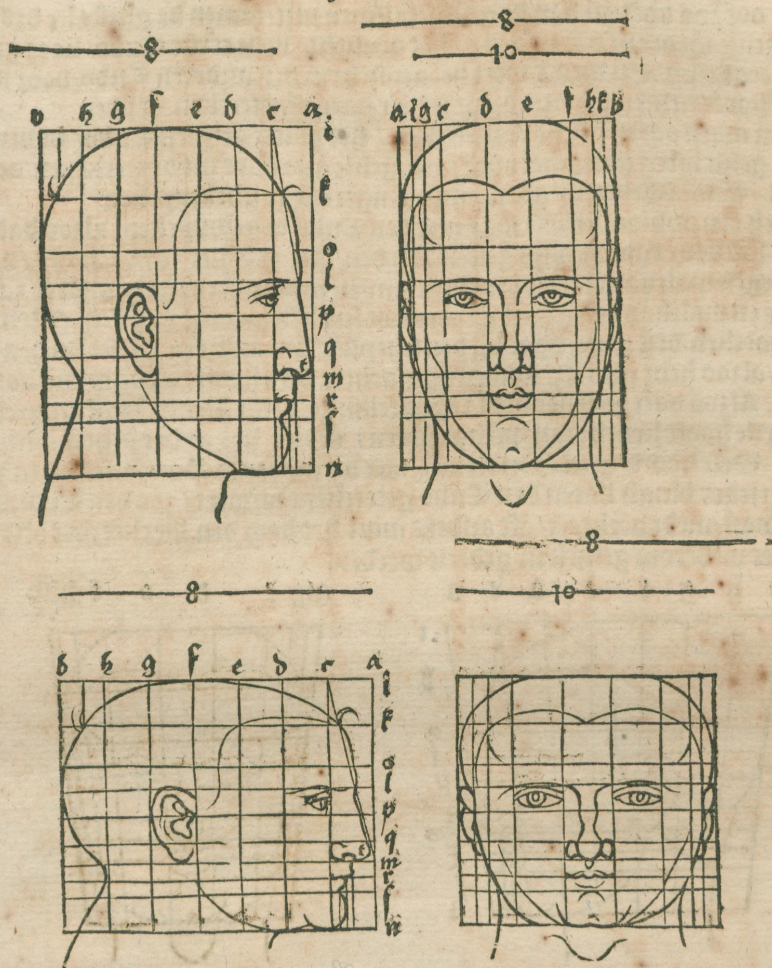
De opghërechte Cubus.

Dit is de neder-ghe-
druckte Cubus.

MEn kan in den Cubo noch meer veranderen (daer door het hooft anders ghestelt wort) in sulcken meyninge als volcht: Alzoo dat den Cubus op het bovenste platte ofte effene/ op alle syden ghelijc ghewydert werde/ eñ zoo veel hy boven wt ghelinieet werdt/ zoo veel moet hy onder ghelijc in-ghetrocken werden.

Daer naer zoo doet men in de tegen stellinghe/ Zoo den Cubus door tweederleye weghen verkeert is/ eerst boven wijt/ onder smal/ Eñ wederom boven smal/ onder wijt/ als dañ trec ic de gestrecte linien des eerst beschreven hoofts/ weder door den Kiefer verandert/ daer in/ met samen de gestalt linien des aenghesichts/ zoo werden de tweederleye soorten van aensichten bevonden. Het eerste hooft wert boven kleyn/ eñ onder groot/ sulcx machmen door het gantsche lichaem ghebruycken.

Ende even gelijc de verkeeringhe in den Cubo boven eñ onder ghebruyckt worden/ alzoo ghebruyckt ment in den Cubo van achter eñ voren/ Dan zoo den Cubus voor op zijn platte wijder gemaect wert/ zoo moet hy achter in zijn platte oock zoo veel in-getrocken worden. Desghelijcks zoo men de tegenstel-
linghe

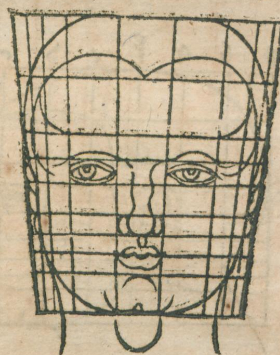
linghe ooc zoo doet/eñ dan de gestrecte linien met samen de ghestalte des aensicht/gelijc weder in treet/ zo wert het aensicht/ inde eerste Cubo/ voor groot/ eñ achter kleyn/ Eñ weder wert het aensicht in den anderen Cubo/voor kleyn ende t'hooft achter groot/ghelijc ic hier naer afgeteecken hebbe.

Men mach ooc in sulcke verkeeringe/ het platte aen den Cubo/ boven ofte onder gelijc laten gaen/niet over cant/gelijc hier naer int opteeckenen/aengesept is Ende sulcken weghen zijn menigerley te ghebruycken.

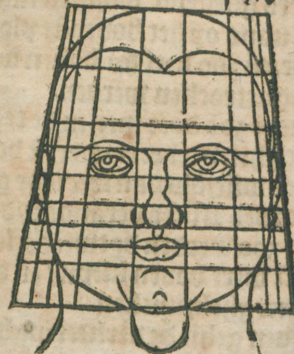
Noch een andere verkeeringe met den Cubo te gebruycken/ alzoo dat de 2. neven-syden in ruyten-wijs gestelt werden/Het geschiet zo de 2. hoecken over cant/tegen malckanderen over engh zijn/eñ maer over cant de andere 2. hoecken teg en malckanderen wijt werden/wt sulcken meucht ghy ten eersten de 2. enge hoecken/den eenen voor by den scheydel/ den anderen achter by den hals stellen/alzoo hebt ghy een wijden hoec achter by't hooft/ eñ de ander voor by de kin. Alzoo doet men ooc in de tegenstellinge/ gelijc hier na is af-geteeckent. Het eerste hooft krijcht een spitsige steern/ Maer het ander achter een hooge hooft. Dese hoofden accorderen niet/met die in't eerste Boec beschreven zijn.

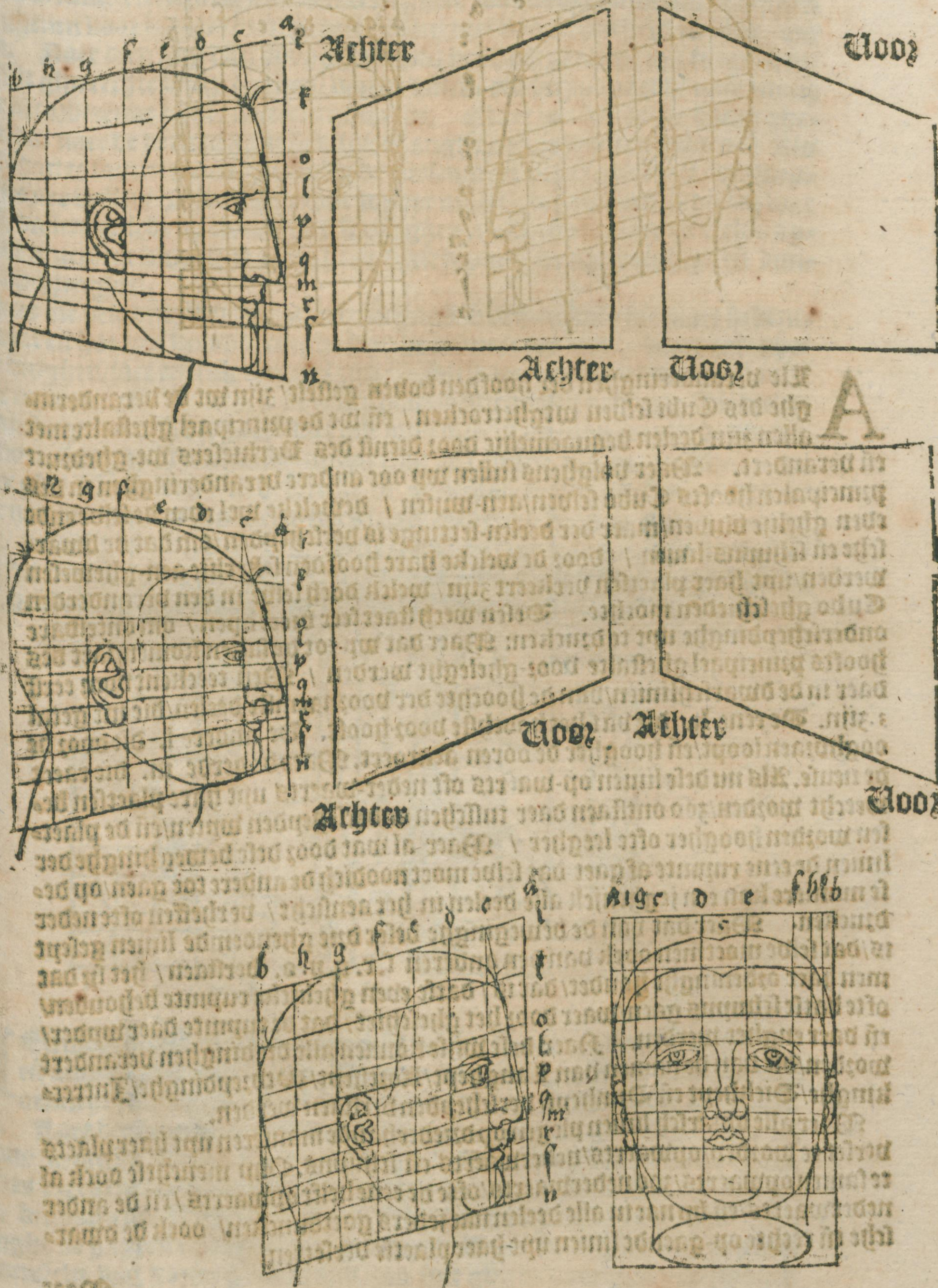
Een jeder dingh dat in den Cubo geteeckent is/wert/ zoo den Cubus verkeert wort/mede verkeert/ oft anders moet het door den Verkeerder ofte Kieser/daer wederom gelijck in-gedeelt werden.

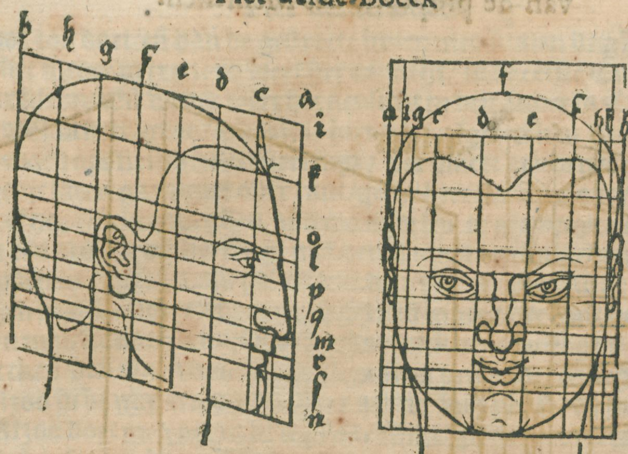

Achter
Voor
Achter
Voor
Voor
Achter
Achter
Voor

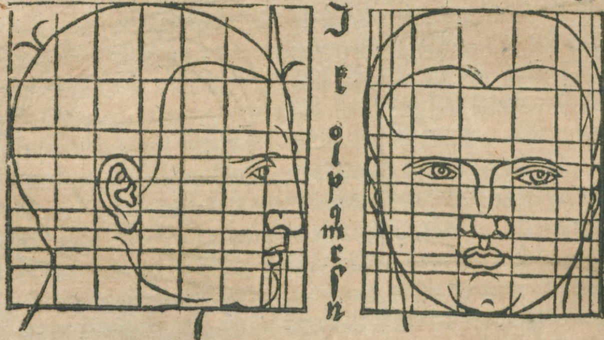
ALle veranderinghen der hoofden boven gestelt/ zijn wt de veranderinghe des Cubi selven wtghetrocken / eñ wt de principael ghestalte met allen zijn deelen bequaemelijc door dienst des Verkiesers wt-ghedruct eñ verandert. Maer volghens sullen wy ooc andere veranderinghen in des principalen hoofts Cubo selven/aen-wijsen / dewelcke wel even de selve ende even ghelijc blijven/maer der deelen-settinge is verscheyden/om dat de dwarsche eñ schuyns-linien / door de welcke hare hoofden sekerlijc aen-ghewesen werden/uyt haer plaetsen verkeert zijn / welck doch selve in den veranderden Cubo gheschieden mochte. Desen wech staet seer breet open / om ontelbare onderscheydinghe uyt te drucken: Maer dat wy tot de saken komen/laet des hoofts principael ghestalte voor-ghelegt werden / Men teeckent voor eerst daer in de dwarschlinien/van de hoochte der voornaemste deelen/die int getal 3.zijn. De eene k. die vat het hoochste voor-hooft. De andere l. die door de ooghbraen loopt/eñ hoogher de ooren aenroert. Maer de derde m. die raect de neuse. Als nu dese linien op-waerts oft neder-waerts uyt hare plaetsen beweecht worden/zoo ontstaen daer tusschen onderscheyden wyten/eñ de plaetsen worden hoogher ofte leegher / Maer al wat door dese beweghinghe der linien de eene ruymte af gaet/dat selve moet noodich de andere toe gaen/op dese maniere kan een jeghelijck alle deelen in het aensicht / verheffen ofte neder drucken. Maer dat van de beweginghe deser drie ghenoemde linien geseyt is/dat selve moetmen oock van den anderen s. r. q. p. o. verstaen / het sy dat men haer ordeninghe houdet/dat is / datse even ghelijcke ruymte behouden/ ofte datse schuyns gaen/waer door het gheschiet / dat de ruymte daer wyder/ eñ daer engher werden. Naer dese wijse konnen alle die dinghen verandert worden/die van de namen van Langheyt/Kortheyt/Wtbreydinghe/Intreckinghe/Dickheyt eñ Dunheyt/ verscheyden verstaen werden.

Maer alle dwarsch linien plegen op driederhande manieren uyt haer plaets verset te worden/opwaerts/nederwaerts eñ schuyns. Ghy meuchtse oock al te samen opwaerts/zoo nederwaerts/ofte de eene helft opwaerts / eñ de ander nederwaerts/eñ by nae in alle deelen nae jeders goetduncken/ oock de dwarsche eñ rechte op-gaende linien uyt haer plaetse versetten.

Maer

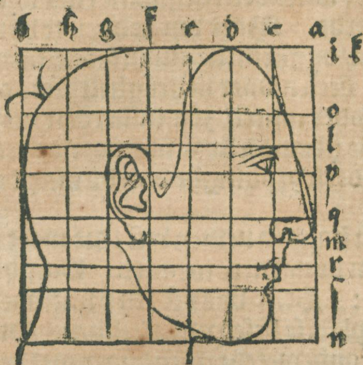
Maer zoo ghy wat veranderen wilt dat sich schicket met het principael/dat is/met het gene/waer upt het verandert is/dat moet men door hulpe des Verkiesers te samen setten. Men kan niet seggen/ wat voor wonderlijcke dingen den ghenen voor komen/die met dese saken/ met voorsichtichept eñ vlijt/ om gaen. Naer dien ghy dan voor-ghenomen hebt/een aensicht upt te drucken/ zoo sult ghy rechte linien trecken/ van de welcke een bequame ende naer uwen wille accorderende form / beteeckent werde. Maer wy hebben te voren ghesepdt/dat naer de versettinghe der linien/ ongheliicke ruymte ontstaen / Als ghyse dan te samen maect/zoo sullen de deelen/daer in het gheschiet / een weynich korter vallen/ eñ zoo ghyse wat wyder maect/ zoo sullen dese deelen wat langh vallen/welcke op tweederlep wyse ghemaeckt zijnde/naer de rechte opgaende linien/int dwarsche aensicht onderschepdinghe van dickhept eñ dunhept by-brenghen.

Maer die dese dinghen te tracteren in handen nemen wil / die moet bedencken/wat eñ hoe veel veranderinghe hem de natuere toe-laet. Van dese ghesepde dinghen/laet een sulc exempel zijn: Stelt voor u een principael hooft/ 'twelc wy in't eerste Boec/aen de eerste plaetse beschreven hebben. Die rechte op-staende linien van dit hooft/laet alle onbeweecht staen/maer niet de dwarsche linien sult ghy alzoo handelen/dat ghy de 3. linien k. l. m. tusschen i. n. in vier gheliicke velden / in de welcke de principale deelen ghesloten werden/ Daer naer door hulpe des Verkiesers settet wederom bequamelijc de overige linien/ namelijck/ o. l. p. q. r. s. Dese form heeft uyt van weghen haer gheliickhept cierlijck goet gheweest/Eñ het selve eens dwarsche eñ recht-staende hooft/hebben wy hier onder uptghedruct eñ voor ooghen ghestelt.

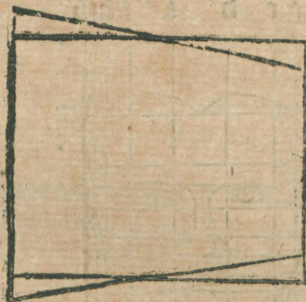
Men moet mercken dat het aensicht aen het hooft/ergens wat langer/ eñ anders wat korter sy. Daerom sult ghy weten / zoo des monds aensicht zeer langh is/dat de voor-pan des hoofts smalder ghemaect wordt. Laet dan ghestelt worden in het exempel/ een zoo groote hoochte in des mons aensicht/dat de linie k. op i. ghestelt wert/ op dat daer naer door hulpe des Verkiesers/de overighe linien tusschen k. n. namelijck/ o. l. p. q. m. r. s. bequamelijc ghedeelt werden: Ghy sult dan zien/dat door dese verhooginghe de hapren upt-ghesloten worden. Daer-en-teghen zoo ghy des mons aensicht wat korter hebben wilt/zoo sult ghy de voor-pan wat hooger

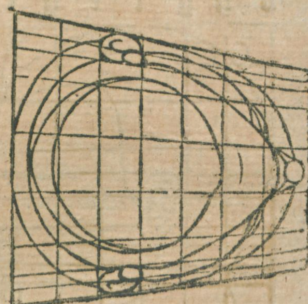
ende scherper zien uyt gaen. Laet dan in desen hier beneffens ghestelde exempel van onderschept, zoodanighe korthept in des monds aensicht zijn / dat de linie k. onder i. staet / een derdendeel van de gantsche hoochte i. n. ende dat de overighe linien o. l. p. q. m. r. s. door hulpe des Verkiesers ghedeeldt worden / zoo sult ghy zien ghescheiden / dat in dit onder-ghestelde exempel blijckt.

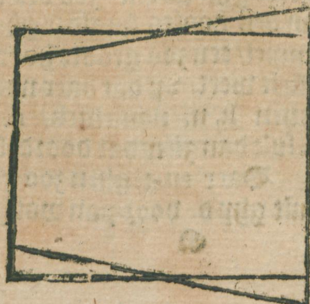

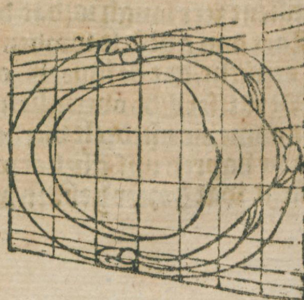

Noch is het sulcke veranderinge/dat de viercantighe rame/ daer in het hooft beschreven wort/ voor smal eñ achter breet moet zijn/ eñ zoo veel haer van voren ghenomen / wort haer achter wederom ghegheven. Desgelijcx geschiet in het tegendeel/zoo men dan in dese verkeerde viercantige rame/alle dingen gelijckelijc van nieus wederom in-deelt / ghelijc wel gebeurt/zoo werden twee aengesichten daer uyt/ als in deze 2. gronden staen.

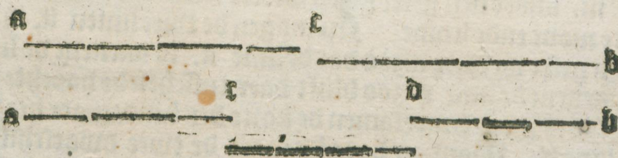
NV merckt wijder/ dat alle dwerschlinien in het hooft/ door den Ver-
valscher/ die hier naer-volghende beschreven zal worden/ te versetten
zijn/alzoo dat sich de velden daer tusschen boven verlenghen/ende on=
der korter worden/Dat doet men oock in de teghenstellinghe / oft int halfdeel
des hoofts/ boven ofte onder/ ofte oock tusschen welcke dwarsch=linien men
wilt.

Dat brenght oock groote veranderinghe in het versetten der linien in de
teghenstellinghe / Zoo ghy jet een linie onder settet/ die ghy voor boven ghe=
settet hadde/Men moet oock wel acht nemen op de oprechte linien / de selve
voor ofte achter te setten / Daerom wil ick wijder ettelijcke aensichten be=
schrijven / ghelijck myne boven=ghemelde meyninghe in het werck ghetroc=
ken zoude worden/Daer mede gheve ick my oorsake / om veel verder te ghe=
dencken/dat noch te maken ende noch niet beschreven en is/ ick wil hier maer
ettelijcke versettinghe ghebruycken ghelijck als volght:

Eerstelijck is onse meyninghe / dat wy het eerste beschrevene aenghesicht
door de dwarsch linien gantsch versetten wilden / dat gheen dinghen by den
anderen blyven. Wederom wy willen een langhe ofte korte Stern / een
langhe ofte korte neuse / een langhe ofte korte kin maken / Is het sake dat
ghy de dwarsch linie l. over sich settet tegen de linie k. zoo werdet daer tus=
schen een korte Stern/ ende neus verlenght sich tusschen l. m. set ghy maer
de linie l. onder sich teghen de linie m. zoo krijght ghy een langhe stern tus=
schen k. l. ende een korte neus tusschen l. m. Maer is het sake dat ghy de
linie l. staen laet/ende set de dwarsch linie m. over sich / zoo wert het maer
een korte neuse tusschen l. m. maer de mont ende kinne werden langh / wert
maer de linie m. onder sich geset / zoo werter een lange neuse tusschen l. m.
ende een korte mont ende kinne/ Nu mogen de twee linien k. m. wijt van
malckanderen geset werden/alzoo dat de linie k. is naekent de linie i. ende
de linie m. naekent de linie n zoo blijft daer tusschen de hoochte des hoofts
ende de lenghte des monts/met samen de korte des kins/ maer het voor-hooft
ende de neus langh. Wanneer dat ghy maer de twee dwarschlinien k. m.
naerder te samen settet / zoo werdt de hooghte des hoofts lanck/ desghelijc=
ken de mont ende kin/ maer het voor=hooft kort. Treckt ghy k. l. hoogh
over sich/zoo wert het een kort hooft een kort voor=hooft. Daer naer deeldt
tusschen l. n. de andere dwarschlinien/door den Verkeerder ghelijck weder
in/ zoo wert het een lange neuse/ mont ende kinne. Dit meucht ghy gelijck
omgekeert in de tegenstellinge oock doen / zoo wert het een hooch hooft ende
een lange stern/met een korte neus/ mont ende kinne. Maer een andere ver=
settinge/set de linie k. naest de linie i. ende de linie m. naest de linie l. ende
laet de linie l. staen/daer uyt wert een leegh hooft een langhe stern/ een korte
neus/met een lange lip ende kinne. Doet dese tegenstellinge alzoo: set de li=
nie k. naest de linie l. ende de linie m. naest tot de linie n. zoo wert het een
hooch hooft/een korte stern/een langen neus een korten mont ende kin. In
sulcken handelinge waer veel aen te wijsen/ dat hier om kortheyts wille / ver=
swegen wort/ Oock is in dit geven ende nemen te mercken/dat men de linien
alzoo set/ende dat men de natuer niet te veel en noodicht/op datse menschelijck
blijve/welcke anders sulcken dingen in't werck zien wil/ende gelijck ghy met
de drie linien k. l. m. ghehandeldt hebt / alzoo mucht ghy oock doen met de

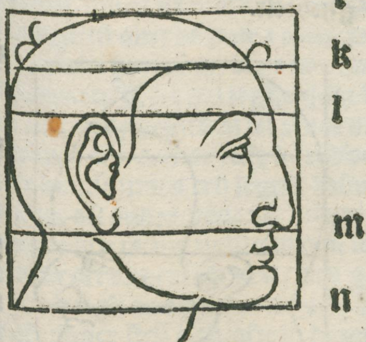
andere dwerschlinien o. p. q. r. s. zoo nu naer onsen wille / door de dwarsch-linien langh ende kort te maken/ghedeelt is/ende de dinghen anders werden int eerste voorghenomen viercant / doch gansch liniewijs/ zoo mach men de selve al over cant zien/voor over sich/achter onder sich/ende wederom/ oft een deel ettelijcke effen laten/de andere krom maken. Men mach oock de voorbeschreven kant linie des eersten hoofts/ by de neus versetten / ghelijck men wil. Men mach oock de gestreckte linien breken / over sich ende onder sich/ maer in de oprechte voor sich ofte achter sich / desgelijcken doet men met de cant linien. In ettelijcke deelen meucht ghy de linien wenden waer dat ghyse henen hebben wilt / ghy meucht oock de velden tusschen de dwarsch-linien/ in welcken deel sy ghebroken werden/verschuyven/voor sich ofte achter sich/ ende over sich ofte onder sich / Een jeghelijck zal in het ghebruyck vinden waer van ick spreke.

Maer dat ghy verstaet/wat ick een ghebroken linie noeme/zoo merckt hier op alzoo : Een voorghegheven linie is a. b. in die set een punct c. waer ghy nu henen wilt/ in die breeckt sy van malckanderen / treckt een half deel over sich ofte onder sich / ofte set op de voor-ghemelde linie twee puncten/ als daer is c. d. dat selve stuck c. d. breeckt henen uyt over sich ofte onder sich / Desghelijcken ist oock te breken uyt de oprechte linien/ voor sich ofte achter sich/alzoo oock in de cant-linien. Daerom wil ick segghen/ ghelijck men in de veranderinghe des aensichts / de cant-linien ghebroken ghebruycken zoude. Doch ghelijck hier onder in de figuere/de ghebroken linien/zijn af-gheteeckent/daer van dat boven ghesproken is / ende daer naer oock by de verkeerde aenghesichten ghestelt.

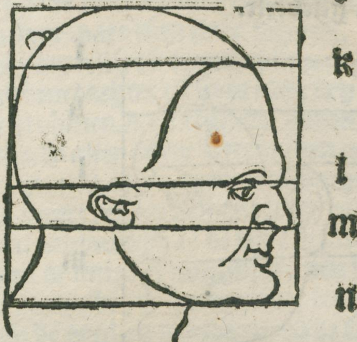

In dit

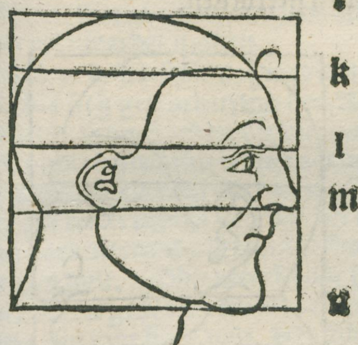
In dit aenghesicht is alleen de linie l. over sich ghetrocken.

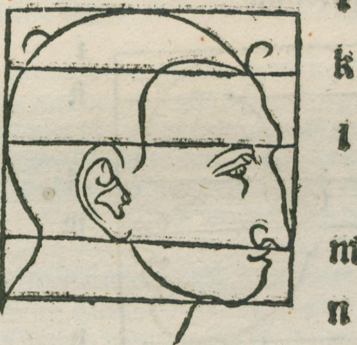
In dit aenghesicht is alleen de linie l. onder sich getrocken.

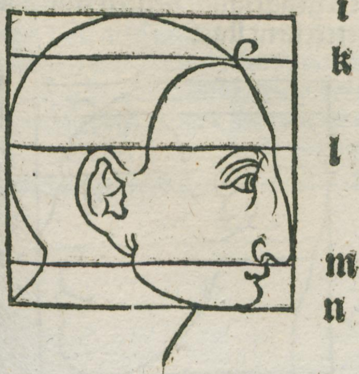
In dit aenghesicht is alleen de linie m. over sich getrocken.

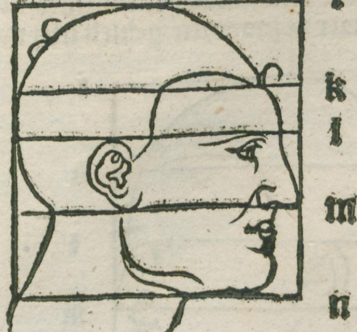
In dit aenghesicht is alleen de lini m. onder sich getrocken.

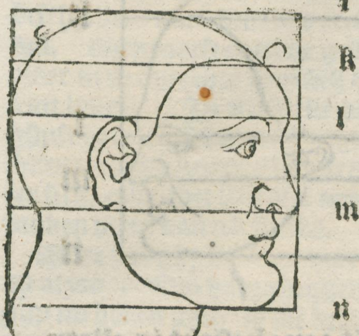
In dit aenghesicht is de linie k. over sich / eñ de linie m. onder sich ghetrocken.

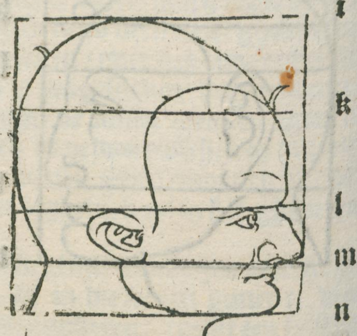
In dit aenghesicht is de linie k. onder sich / ende de linie m. over sich ghetrocken.

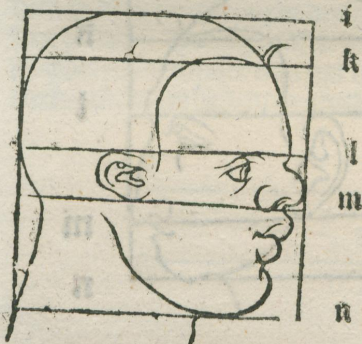
In dit aensicht zijn de twee linien k. l. hooch over sich getrocken/ maer m. is tusschen l. n. gelijck in-ghedeelt.

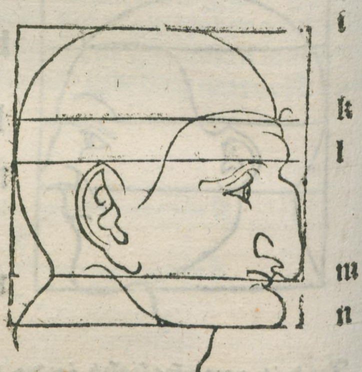
In dit aensicht is l. m. onder sich ghetrocken / maer k. is tusschen i. l. wederom ghelijck in-ghedeelt.

In dit aensicht is k. m. over sich ghetrocken-

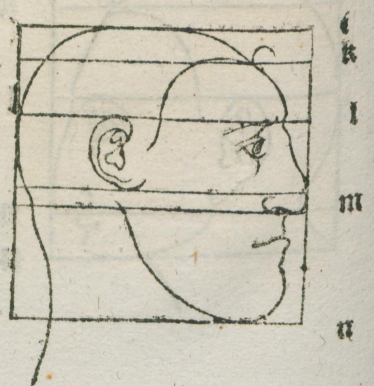

In dit aensicht is k. m. onder sich getrocken.

Noch zijn de 3. dwarsch-linien k. l. m. alzoo te trecken: Eerst dat het bovenste velt/ tusschen l. k. het hoochste sy. Het 2. tusschen k. l. 't nederste. Het 3. tusschen l. m. noch leeger/ ende noch voort tusschen m. n. 't alderleeghste. Maer het ander viercant des 2. aensichts/ moet in de tegenstellinge gedeelt zijn/ doch meer naer de proportie/ gelijck hier naer af-geteeckent staet.

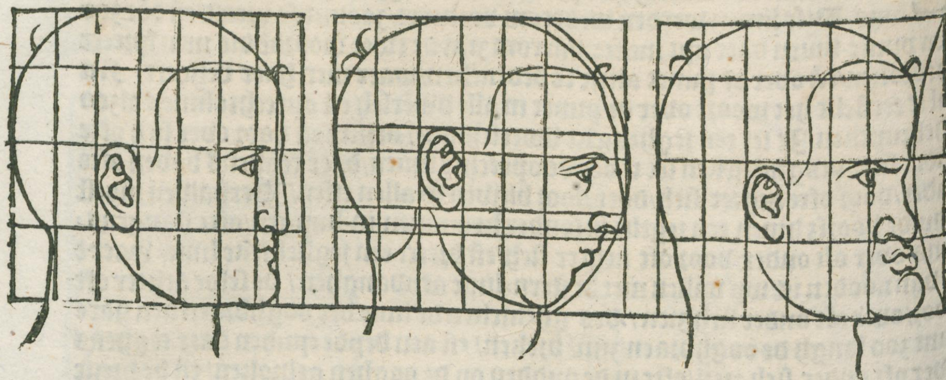
Ende

ENde ghelijc voor ghezeyt is/ van het eerste beschreven hooft des eersten Boecks/ dat de dwersch eñ oprechte linien/ ghetogen zijn gantsch liniewijs/ Dese linien werden wederom verkeert/ zoomense breect/ eñ ooc zoo men punct-linien daer uyt maect/ daerom zijn de twee woordẽ die men spreect ghebroken/ eñ over de punct altijt te bedencken/ waer men haer behoeft. Nu wil ic eerstelic het woort over de punct in alle dwersch eñ oprechte linien alzoo ghebruycken/ Jc set een jeghelijcke dwerschlinie/ achter eñ voor over sich ofte onder sich/ desghelijcken set ic ooc de oprechte linien/ daer teghens boven ofte onder/ voor ofte achter sich/ daer door blijven sy allen effen/ Derhalven moest ghy de voorsz linien een jegelic besonder krommen, in-buygen/ ofte slangenswijs/ over oft onder/ voor oft achter sich/ eñ breect een jeghelijcke linie/ waer't n van nooden is/ wy willen met de stern-linie aenvanghen/ de selve achter oft voor/ over oft onder sich zien/ des ghelijcken de linie der ooghbraen aen hare cant zoo langh de ooghbraen zijn/ breken/ eñ aen beyde eynden daer teghens over oft onder sich zien/ ofte in de midden op de ooghen gebroken/ eñ de breuc over oft onder sich ghetrocken/ Dan ghy meucht de oogen over oft onder sich krommen/ nae jeders zin/ Dit doet men ooc met de hoecken der ooghen/ zoo de selfde lenghte uyt de linie ghebroken is/ meucht ghyse wenden/ met de voorste oft achterste hoecken/ over oft onder sich/ ghelijck de tonghe in een Compas ghewepnt werde/ ghy meucht de binnenste ofte buytenste hoecken der ooghen dieper oft klaerder maken.

Jtem/ zo de naeste linie gebroken wert/ zo mach sy met haer tippelken over oft onder sich getrocken werden/ Alzo ist ooc met den mont te doen/ des gelijcken met de kinnebacken/ die werden achter/ over oft onder sich getrocken. Het is ooc onderscheydelijc te zien nae der zyden/ zoo den hals aen't hooft de kinne naerdert/ eñ wederom over cant achter van de kin/ zoo werdt het hooft recht/ maer het eerste neycht sich nae der aerden. Noch hebben wy de ooren te setten in haer viercant over/ onder/ voor eñ achter sich ofte over cant/ op welcke zyde ghy wilt. Ghy meucht ooc het viercant des oors langh/ kort/ breet ofte smal maken/ groot oft kleyn. Ettelijcke ooren legghen aen't hooft glat aen/ andere zijn wijt daer van. Wt sulcken aenwijsen moghen alle ghelijcke dinghen over cant krom/ slim eñ hoecks getrocken werden/ daer uyt vindt ghy/ als ghy alle hoochde neder/ de dicke dunder/ eñ de evene slim maken kont/ Zo dan de ghestalte des aensichts weder inghetogen wert/ tusschen sulcke voorsz verandertde linien/ zoo gesicht des vorigen gestalts gantsch verkeert.

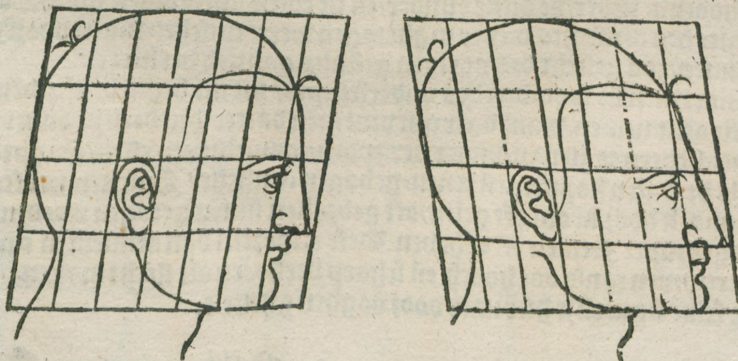
Jn dit alle moet men de woorden des onderschepts/ die int begin beschreven zijn/ eygentlijc acht nemen/ want daer uyt vint men datter driederleye onderschept van aensichten te zien zijn/ naer der zyden/ namelijc een effen/ een uytghebogen als de Hasen koppen/ eñ een in-gebogen aensicht/ Sulcken in ofte uyt buygen/ mach door krom oft gelijc/ oft gebroken linien getogen werden/ Hier in wert gebruyct Nemen eñ Gheven/ Dese 3. soorten van aensichten can men veranderen/ men canse ooc hooch eñ scharp verheven oft slecht maken. Hebbende de selve figuerlijc hier naer voor ooghen ghestelt.

Een effen/ Een uyt-gebogen/ Ende een in-gebogen aensicht.

Daer zijn noch tweederley sorten van aensichten/die naer der syde te zien/eñ in haer viercant alzoo te setten zijn. De twee dwarsch-linien des viercants onder eñ boven / blyven by de viercanten rechte dwerschlinien die zichtbaer zijn/doch moeten beyde de viercanten ruytenswijs ghestelt werden/Dat doet alzo ; De eerste viercant wert met hare voorste eñ opperste hoecken voor/ ende met den ondersten eñ achtersten hoeck achter ghetrocken. Desghelijcken doet men in de teghenstellinghe/Daer naer deelt men door de ghestrecte dwarsche linien / allen de voorsz deelen daer weder in / Maer zoo men de oprechte weder in deelt/ zoo werden tsamen beyde zyden enckel punct-linien daer wt/ die in het eerste voor/ eñ in het tweede achter sich hanghen. Daer naer trect men de ghestalt-linen des aenghesicht daer weder in/Dan zo vint ghy in beyde de viercanten wat daer wt wert. Ghelijc ic dan dese aenghesichten / ten naesten by/naer de drie voorsz aenghesichten hebbe af-gheteeckent.

Een van voren ziende/ Eñ een van achteren ziende/hanghende aensicht.

IN dese versetten aenghesichten / moghen ooc alle rechte ende dwersche linien verset werden. Voorder zal men weten/ hoe men met de rechte linien mach handelen/ tot onderschept der ghestalte des aensichts. Nae dien de twee syden des viercants/ des sydelijcken aensichts/ de voorste rechte a. de achterste b. is/ ende daer tusschen de ses andere linien c. d. e. f. g. h. in seven velden ghedeelt zijn/ die moghen verset werden nae eenjeders wil/ ghelijck als de dwerschlinien / eñ een jeghelijck velt mach tusschen de rechte linien bysonder gheset werden/ achter oft voor sich / desghelijcks ettelijcke meer oft alle met malckanderen.

Ende ghelijckerwijs als voor gheseydt is/ met de dwerschlinien langh ofte kort te maken/ Alzoo ist ooc met de rechte linien dic/ dun/ breet ofte smal te maken/ hier feelt gheven eñ nemen/ Ende ghelijc ic doe met de even linien/ alzoo doet men ooc met de kromme/ slimme ende cant linien/ Ende zoo men sulcks ghebruycken wil / moest men acht gheven: Eerstlijck aen het voorhooft/ wat men daer af neemt / moet men aen de hoochte van den neus legghen / Sulcks doet men ooc in de teghenstellinghe/ dit kan gheschieden door uyt ofte in-buyghen/ oft ooc even ghebroken linien/ alzoo doet men in alle deelen door het gheele aenghesicht/ nae der zyden te zien.

Daerom moeten de teghenstellighe dinghen in de verkeeringhe altijt te samen gheset werden / dat gheschiet daer uyt als boven gheseyt is / zoo ghy een deel hier voor settet/ dat ghy dan het ander deel daer bovẽ oft onder achterom set/ Dat maect dan een deel dic ofte breet/ dun ofte smal.

Zoo nu tusschen de dwerschlinien / door de rechte oft over cant eñ ghebroken linien/ de veranderinghe int gantsche hooft ghemaeckt werdt / zoo moet men daer by mercken/ dat in een jeder bysonder kleyne deel des aensichts / de worden/ te weten/ Even oft Wt eñ Inghebogghen/ te ghebruycken zijn/ ghelijc zoo wel int deelen als in de drie onderschepdelijcke aenghesichten/ Daer uyt komt dan dat ghy meucht maken/ een slecht uyt ofte in-ghebogghen voorhooft/ Des gelijcken doet men ooc met de neus/ lippen/ mont ende kin / ende in allen anderen dinghen.

Ooc ist te mercken/ dat de linie / daer door de rondinghe van het hooft ghemaect wort/ nae der zyden te zien/ menigherleye wijse mach ghevoert werden/ Dan sommighe hebben een vlac hooft/ andere een spits/ de derde een cantigh/ alzoo voort veelderleye soorten/ als de naturere gheeft.

Nu willen wy wijder spreken van de can-linie/ die van weghen de neus ghetoghen wert / die mach achter sich ghaleyt werden tot boven aen de rechte linie d. ooc mach sy recht ghetoghen werden / in de midden van a. c. sy mach ooc voor sich gheleydt werden/ boven aen de rechte a. Maer in sulcke saken houde ic de ghelijcke dingen voor de schoonste/ hoe-wel de andere af-ghesneden dinghen verwonderinghe mede brenghen/ zoo en zijn sy doch niet alle liefkelijc. Derhalven is hier een exempel te nemen / by de boven-ghemelde aenseggingghe/ dat men mach segghen/ geen spitsigh hooft/ ooc gheen vlac/ is wel ghestelt/ maer een ront hooft is fraey geacht daerom dat sulcx een middel tusschen de anderen is. Daerom en wordt hier niet bewesen dat een jeghelijcke middel tusschen alle dinghen het beste is/ alleen neem ic dit voor/ in ettelijcke dinghen te ghebruycken/ Als men spreect/ dat is een te langh oft te kort aen-

ghesicht

ghesicht/desghelijcks/dat is een te langhe/korte/bult ofte kuylachtige voorhooft. Alzoo ist ooc met de neusen te handelen / dan ettelijcke hebben eenen grooten hoogh eñ oversich hanghende neus / Daer teghen wederom hebben sommighe gheheele korte ofte knobbelachtighe neusen / opghestroopt / dick/ kolfachtich/ diep tusschen de ooghen inghedruct/ oft sy syn hoogh buyten het voorhooft ghelijc.

Daernae hebben sommighe diepe kleyne ooghen/ ofte hooghe/groote uytghepuylde ooghen/ Ettelijcke syn hare ooghen eng ghelijc een Vercken/ ende zien/al stonden hare onderste leden meer over dan de bovenste onder sich. Ooc synder die sperren hare ooghen circkel-wijt op / alzoo dat men in de gantsche ooghstern ziet. Sommighe syn hare ooghbraen hoogh verheven boven de ooghen/de andere ligghende dicht daer op oft hanghen daer over/ Ende syn ettelijcke ooghbraen dun/ ende andere dick.

Ooc synder die hebben dicke / hooghe ende ghebulde monden/ ofte inwendighe dunne lippen/Eñ ettelijcke gaet de bovenste lippe voor de onderste/ende wederom de onderste voor de bovenste/ende ist oft de eene dicker dan de andere ware. Ettelijcke hebben van den neus een langhe lippe/ de ander een korte. Zoo hebben menighe een dicke/breede ende groote kinne/de ander een kleyne spitsighe. Ettelijcke syn langh/eñ sommighe kort/ghelijck als boven ghesept is/dat sulcks de dwerschlinien gheven.

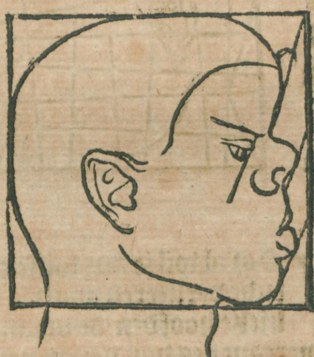
Wijder zoo syn ettelijcke aenghesichten alzoo te verstaen/ dat sy van voren boven het wijtste syn/hoe meer onder hoe meer achter sich Alzoo ist oock in de teghenstellinghe/het onderste voor/ hoe meer over hoe meer achter sich / daer toe zijn te ghebruycken de ghebroken linien. Van dese dinghen mocht men wel meer schrijven/hoe ment in de alderkleynste deelen ghebruycken soude/ doch een die vlijtich is/kan sulcx haest vinden.

Oock vint men hier nae/hoe dat men de voorsz rechte/dwersche ende cantlinien meer oft minder maken kan/met seer kleyne moeyte. Men vint oock dat men de ghestrecte linien/tot den nootdruft/ krommen mach/ alzoo men wil. Ende om dat ic dit boven-verhaelde te klaerder mach te verstaen gheven/wil ic hier nae de boven-beschrevene hoofden ettelijcke af-teeckenen met hare verkeerde/oprechte/dwersche/ cant ende ghebroken linien/ daer onder ettelijcke krommen / Ende daer nae de ghestalte des aenghesichts wederom daer in trecken/tot onder sich / De ghene die dit schrift van af-teeckenen niet en verstaen / mochten allen voorbeschrevene aenghesichten/ die oock een mael verandert zijn. In veelderleye manieren van de eene plaetse in de andere draghen door malckanderen/ van het leste tot het eerste/zoo men wil/ ende zoo zeltsaem daer met handelen/als men bedencken kan/ dan altijdt kan men alle dinghen verkeeren. Ooc zal men niet vergheten/ wat een aensicht naer der syden te zien/van de dicte ghenomen wert/dat wort het van voren ziende wederom toe-gheleyt in de breede/Eñ sulcx gheschiet ooc in de teghenstellinghe. Merct noch op een ander onderrecht/ Alle rechte ende dwersche linien in het viercant des sydelijcken aensichts / wil ic als onversins versetten/hoe het sich gheeft/over cant ofte gantsch moetwillich / eñ dan de ghestalt linien daer weder in trecken/wat dan daer uyt komt / dat besiet hier in de leste figuer. Dit mach een jeghelijc anders maken zoo't hem beliekt.

Alsulcke

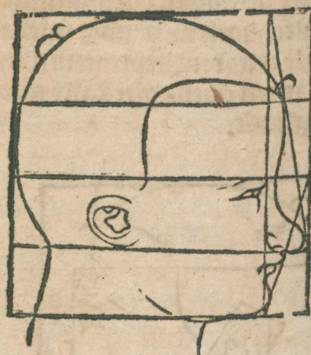
Maer dese voorsz meyninghe dient meer tot onderscheyt/ dan tot de fraye ghestalte/ doch men moet sulcke eñ dierghelijcke dinghen weten/ op dat men uyt vele ervarentheyt/ menigherleye mach leeren/ Want niemant en kan weten wat een goede ghestalte gheeft/ oft hy en moet oock weten wat een ongheſtalte gheeft.

VOor al wil ic aen-wijsen / hoe men het hooft voor-waerts veranderen ende verkeeren mach. Eerstelijc mach men van alle verkeerde spdelijcke hoofden / de veranderde dwerschlinien / upt den Overdragher in het viercant des van voren-ziende hoofden trecken / Daerom wil ic van de dwerschlinien in het van voren-ziende hooft / niet voorder spreken / dan alleen dat men weet / dat mense over cant kan trecken / ettelijcke ofte al zoo men wil / dan door sulcken wech werden kromme achsichten / ghelijc als oft men een spde dieper dan de andere maecte / Daerom wil ic alleen voornemen / met de rechte linien te handelen.

Merct nu / zoo tusschen de twee spden van't viercant des aensichts a. b. ander rechte linien zijn / als i. g. c. d. e. f. h. k. die de voornaemste dinghen in't aenghesicht / naer de breete deylen / begrijpen en onderschepden / al ist de stern / ooghen / neuse / ooren / mont / kin ende de andere dinghen.

Zoo is oocacht te nemen / dat sulcke ghemelde rechte linien / een yeder besonder / oft al met malckanderen te versetten zijn / ende waer de twee linien wijt van malckanderen staen / daer werden de deelen breet daer tusschen / maer aen de eynden daer sp na by te samen loopen / werden de deelen daer tusschen smal / het sp boven oft onder. De ghestrecte linien moghen ooc boghenswijs ghetrocken werden / Door sulcke boven-ghemelde mepninghe / blijft gheen linie recht / sp hanghen in oft upt-waerts / Wt sulcken versetten der voorsz linien /

daer

daer in dan de ghestalte des aensichts met linien van nieus ghetogen werden.
Vint ghy dat daer werden breede ofte smalle voor-hoofden/ desgelijcken over
dwersche/langhe ofte korte ooghen/ dicht te samen oft wijt van malkande-
ren gheset/Men mach d'een grooter dan d'ander maken/van groote oft kley-
ne ooghsgheleden/eñ onghelijc d'een hoogher dan d'ander setten/ desghelijc-
ken de ooghbraen. Het werden ooc breede eñ smalle neusen/ het sy boven oft
onder krom/oft slecht/knobbelachtich oft spits/hoeckachtich oft ront/ achter
by de neus-gaten breet/voor smal/eñ wederom groote/ wijde oft kleyne ende
enghe neus-gaten. Desghelijcken breede ofte smalle monden/kinnen/kin-
nebacken/ alzoo werden ettelijcken boven breet/onder smal. Door al sulcke
onghelijcke in-deelinghe/werden bultachtighe/kromme aensichten/ eñ ande-
re zeltsaemheyt/als met enghe ofte wijde muylen/krom/dic/groot ofte kleyne
lippen/ ofte onghelijc breede ofte smalle kinnebacken/spits oft stomp/ gantsch
ofte ghespleten. Sulcken eñ dier ghelijcke dinghen / die menigherleyen tot
alsulcken onderschept behooren/die mach een vlijtigh Lief-hebber tot het up-
terste door-soecken/eñ uyt de boven-ghe schreven meyninge veel wonders vin-
den/dat hier in begraven leyt. Eñ dit is een bysondere waerheyt/wie het ver-
staet eñ erkent/welc leelijck eñ ongheschict maect / die kan daer by af nemen/
dat hy dat selve mijden zal/ eñ hoe men de ongheſtalte meer wech neemt/ hoe
het meer lieffelijcker blijve. Eñ wie dese voorsz dinghen leert verstaen/ dien
ziet in een jeder dingh/hoe de verkeeringhe ghestelt zijn/eñ is een jegelijc noo-
dich te weten / hoe men een Mensche kentlijc zoude maken / het sy int schilde-
ren ofte verheven beelden. Welcke dan in sulcken werc is / ende verstaet dese
dinghen niet/dien is het onmogelijc dat hy een werc gelijc oft effen zal maken.

Item op eenen langhen/dunnen hals/ is het hooft anders dan op eenen dic-
ken hals. Merct oock/dat ettelijcke Menschen in haer aensicht hebben een
groot ghebrec/dat is/dat de ooghen/neuse/mont eñ kin wel uytvullen. Zoo
hebben ettelijcke kleyne gebreken van dese voorsz dinghen.

Item een jeghelijc ghemaect hooft kan men erstellen/ met het hayr oft ghe-
schoren krous ofte slecht/dic ofte dun/langh oft kort/met locken oft gestreelt/
drooch ofte nat/Alzoo ooc met een baert oft sonder baert/hoe men't gebruyct.

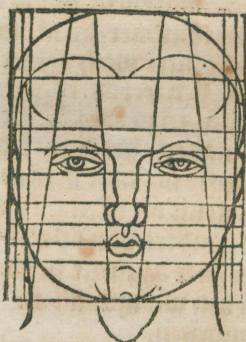
Wt dese voorsz meyninghe/wil ic een weynich daer van etlijcke aensichten
af-teeckenen. Een jeghelijck Wijfs hooft/is te verkeeren/ghelijc het Mans/
doch het Wijfs aert blijft/ Met sulcke verkeeringhe als voorsz is / mach men
door het heele lijf loopen/ ende lidt-maten door-soecken.

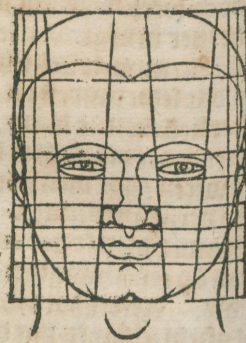
Ende als ic zegghe wat Wijvelijcke oft Mannelijcke aert sy/is zoo te ver-
staen Dat men een Man ofte een Vrou niet zoo zeer en veranderdt/dat mense
onderscheyden kan/Dit dient tot exempel/dat alle Menschen oft Ghedierten
elc in syn gheslacht/den meestendeel te erkennen syn welc een Man oft Wijf is/
Alzoo moeten Man eñ Wijf / met haer eyghenschappen onderscheyden blij-
ven. By de Dieren ziet men dat gheen Leeuw nimmer zoo ontstelt wert/dat
men hem voor een Esel aenziet/noch een Vos voor een Wolf / Daerom en sul-
len gheen gheslachten der Creatueren/ordentelijc/ van hare natuere gescheyp-
den werden.

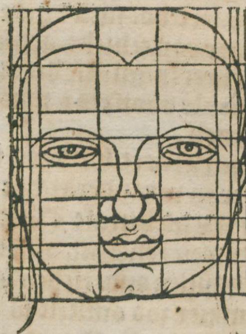
Maer dat men dicwils zeyt/de Mensch ziet als een Leeu/Beer/ Wolf Vos
ofte Hont hoe wel hy gheen vier voeten en heeft/daerom en is de Mensch niet
verandert in een Dier/dan alleen het ghemoet des Menschen. Daerom de

ghelijckheyt des onderſcheyts/daer ic van ſpꝛeke / mach ten deel de Honden toe-gheeyghent werden/ want de ongheliickheyt is groot onder haer / ſy ſyn ten deel groot/ de andere kleyn / ſy ſyn meer dan duyſent in verſcheyden pꝛopoꝛtien in alle lidtmaten/ Sy ſyn glat van hayꝛ ofte gheheel wolachtich/ende veel verſcheyden in couleuren. Dan ſy ſyn onder malckanderen meer onderſcheyden/dan een Wolff ende Vos/nochtans ziet men wel / dat ſy geen Wolff noch Vos en zijn. Wt ſulcx iſt openbaer/dat de verkeeringhe der gheſtalte/ niet de een natuer in de ander en maect/Dan men kent een Hont ende een wilt Dier wel vooꝛ malckanderen/ van deſe gheſtalte waer veel te ſpꝛeken/ om de langheyt willen wy't hier by laten.

Daerom is het vooꝛſz gheſeyt/op dat men int verkeeren den Man tot geen Wijff/noch gheen Wijff tot een Man en maect.

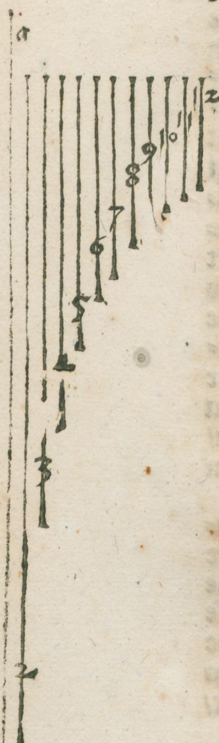
NAer-volghende wil ic eenen anderen wech aen-wijsen/wt dien/ door de woorden Dic/Dun/Breedt eñ Smal/met tweederleye linien/ elc voor-beschreven beeldt van nieus te meten/ eñ anders maken als het te voren was/dicker/dunder/breeder ofte smalder. Eñ wert ooc een dingh verandert/alleen doort woort Langh eñ Kort/ door een ander ghebruyck/dat moet men alzoo verstaen: Soude het voor gemaeckte beelt by syn eerste beschreven lenghte blijven / eñ op de dwersch-linie / eñ daer tusschen dicker/dunder/breeder ofte smalder werden/Zoo is de linie der lenghte des beelts te voren gemeten/ Maer tot de dicte eñ breete moet ghy een andere linie hebben / daer met ghy meten wilt tot de vergrootinghe des beelts/maect de linie langher/ Zoo ghy het beelt sachter wilt hebben/ zoo maect de ander linie korter/ eñ deelt alle noodighe deelen door den Verkeerder ghelijckelijc weder daer in/ in de nieuwe linie/eñ meet dan het beelt daer met/zoo werdet uyt de langhe linie/ dicker eñ breeder ghemeten/maer uyt de korte linie/dunder eñ smalder. Tot sulcken handelingh wil ic u hier na af-teeckenen een besondere figuer der twee linien/ die wil ic noemen den Tweelingh/Daerom dat men tweederley linien tot een dinghen ghebruyct.

Eerstelijc set ic op eene zyde recht/de eerste ghedeelde linie des beelts lenghte/ boven de a. onder de b. die met hare deelen voor ghedeelt is/ eñ raec onder by het eynde van de b. met de punct van een dwersch-linie/kort oft langh nae myn believen/het eynde is c. alzoo wert het een triangel a.b.c. Zoo nu dese dwersch-linie door den Deyler oft Verkeerder/weder ghedeelt werdt/naer de rechte in sich selfs/dan zoo is den Tweelingh veerdigh. Als dan meucht ghy u beelt daer met meten/eñ alle uwe deelen nemen uyt de dwersch-linie/wat dic/dun/breet ende smal aen-treft.
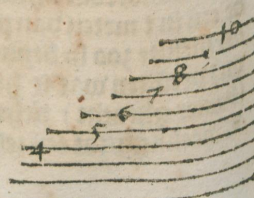
Desen Tweelingh mach ooc tot het woort Langh eñ Kort/ ghebruyct werden/Alzoo te verstaen; zoo de rechte linie a. b. verlenght wordt/ende door den Verkeerder weder in sich selfs ghedeelt is/ eñ dan het beelt daer mede ghemeten/zoo wert het beelt langh ende kleynder van lijf / nae syne mate/ Daerom wat linie het sy/de rechte ofte dwersch-linie/verandert werdt/ ende het voorsz beelt daer mede ghemeten/zoo wert het altijt anders. Alzoo verneemt ghy/ zoo het voorsz beelt/dat ghy veranderen wilt/by syne lenghte zal blyven/maer zal grooter oft kleynder van lijf werden dan't te voren was / alzoo moet ghy de dwersch-linie uyt den Tweelingh ghebruycken.

Maer wilt ghy het beelt by syne voorbeschrevene dicte eñ breete laten blyven/eñ alleen langher oft korter maken zoo moet ghy de rechte linie gebruycken als boven staet. Alzoo verstaet ghy nu dat beyde zyden des Tweelinghs/ elc een bysonder deeler is/als in't eerste Boec beschreven is/ Hier uyt kan men ghebruycken het woort Veel oft Weynigh.

By-sonder is ooc te mercken/dat daer door tweederley linien / als langh eñ kort/wonderbarelijcke dinghen te meten zijn/eñ noch veel wonderlijcker/ zoo de een in't meten van punct tot punct beweecht ofte verset wert eñ alderwonderlijckste zoo sy beyde verset ofte beweecht werden. Dit konnen de Boeren wel verstaen wat ic hier segghe. Wt dese dinghen kan men veel wonders (swaer gheacht) lichtelijc vinden/Daerom hebbe ic dese figuer/ genaemt den Tweelingh/tot een jeders onderrecht/hier naer-volghende ghestelt.

Den tweelingh.

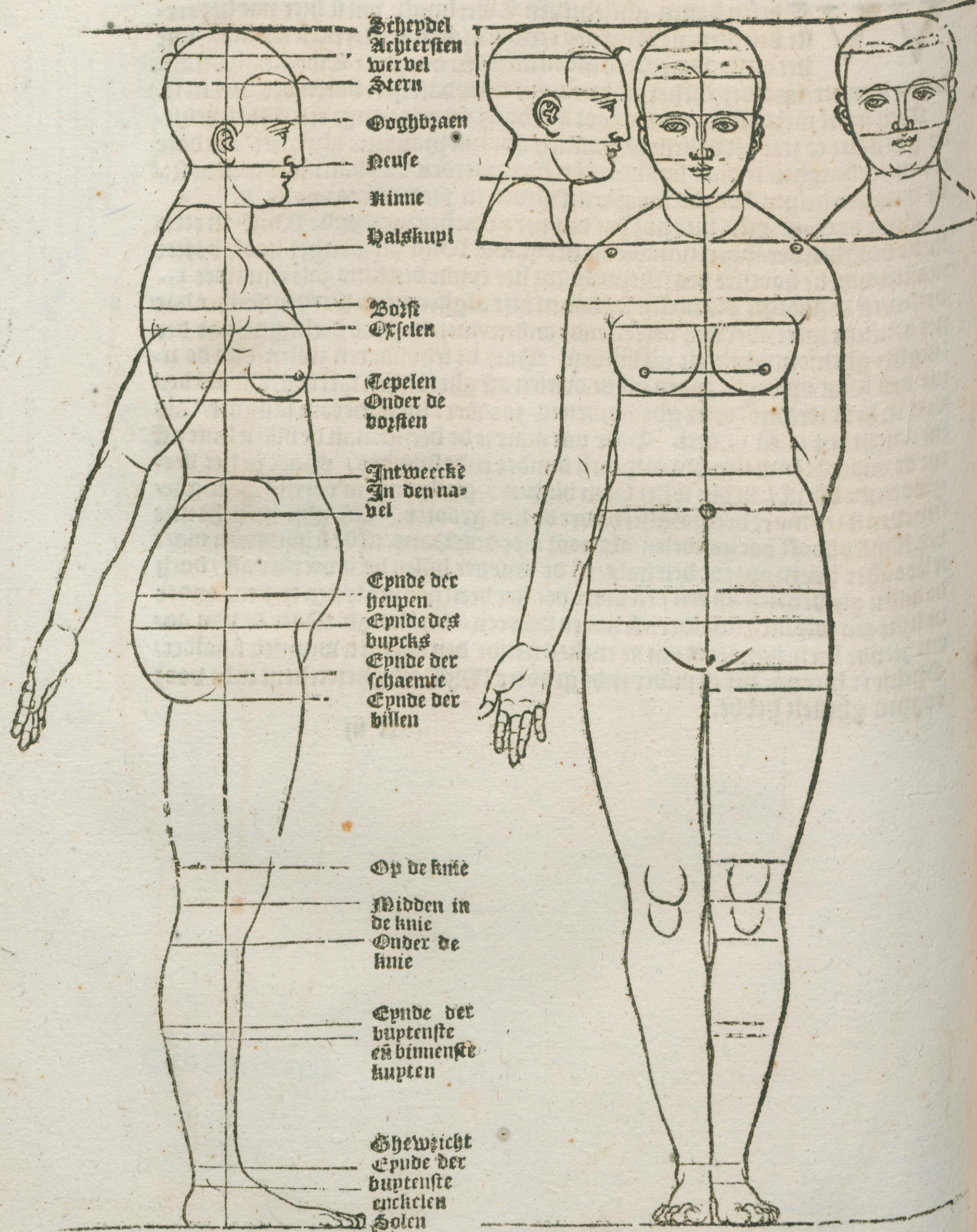

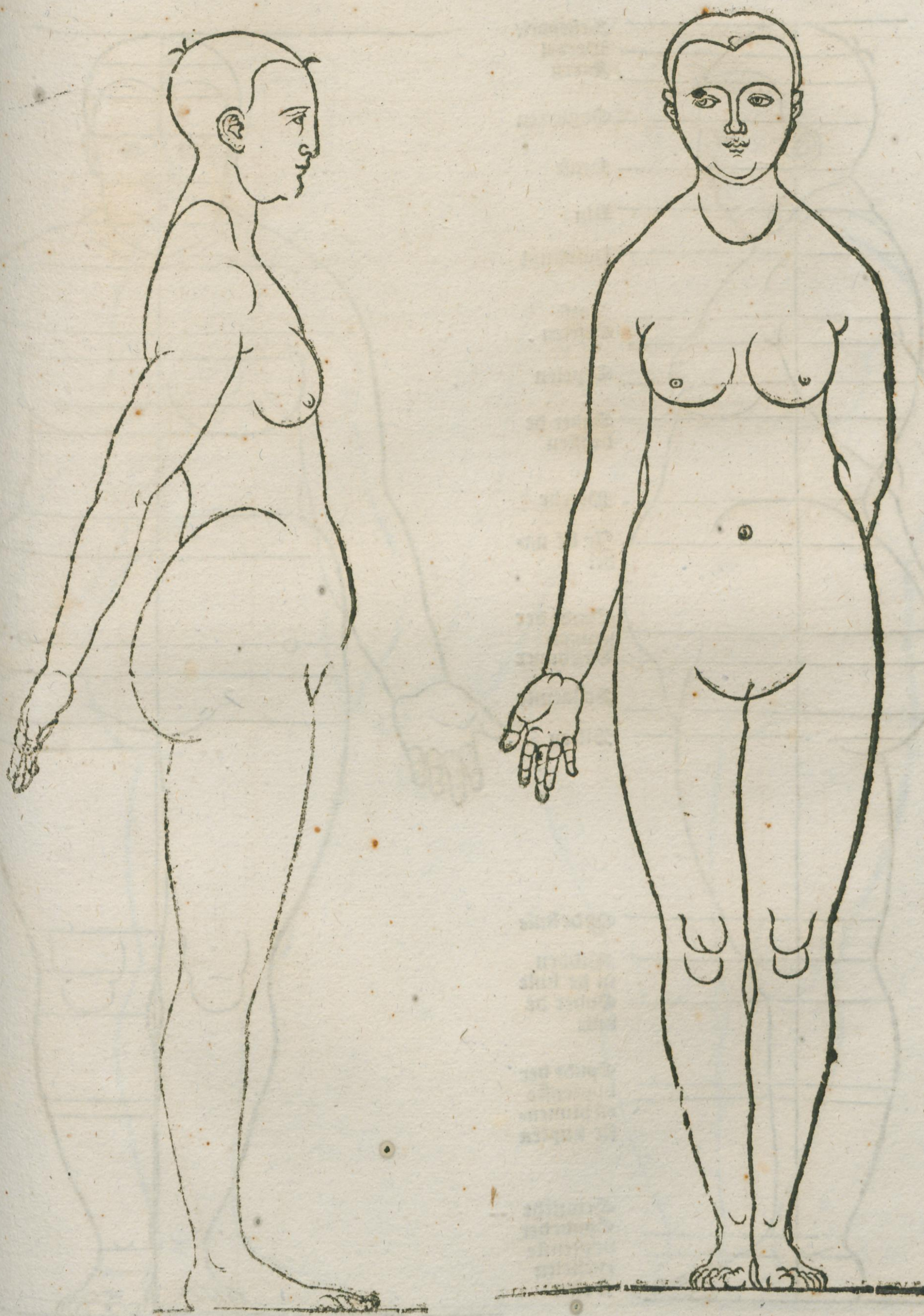
1 2

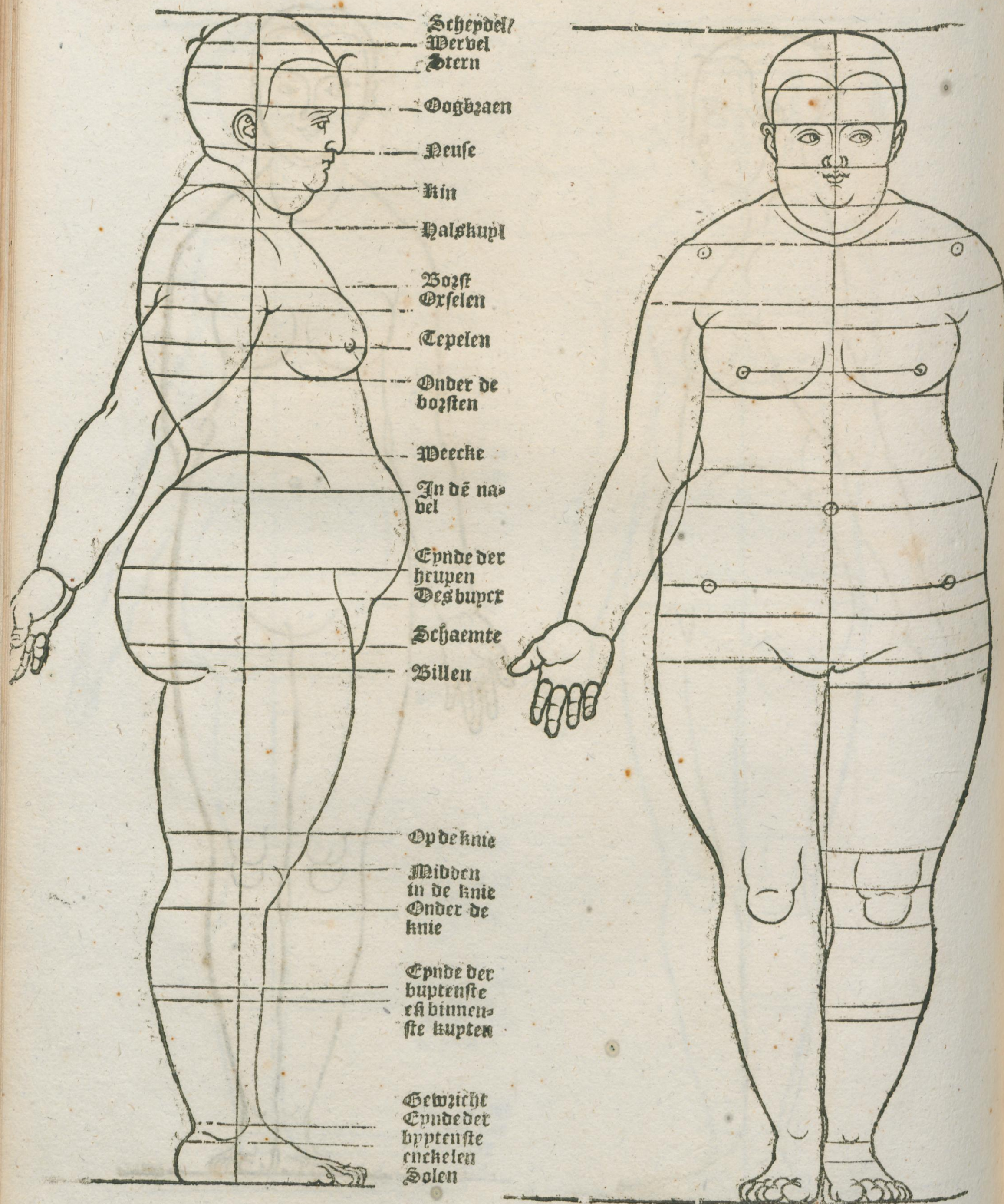
VVT desen boven-gheschreven Tweelingh/ wil ic hier nae het eerste beschrevene Wijf des eersten dicken en sterckē Mans/ uyt het eerste Boec/ voor my nemen/ eñ door den Tweelingh veranderen/ dunder/ smalder/ dicker eñ breeder maken/ dan sy te voren beschreven is.

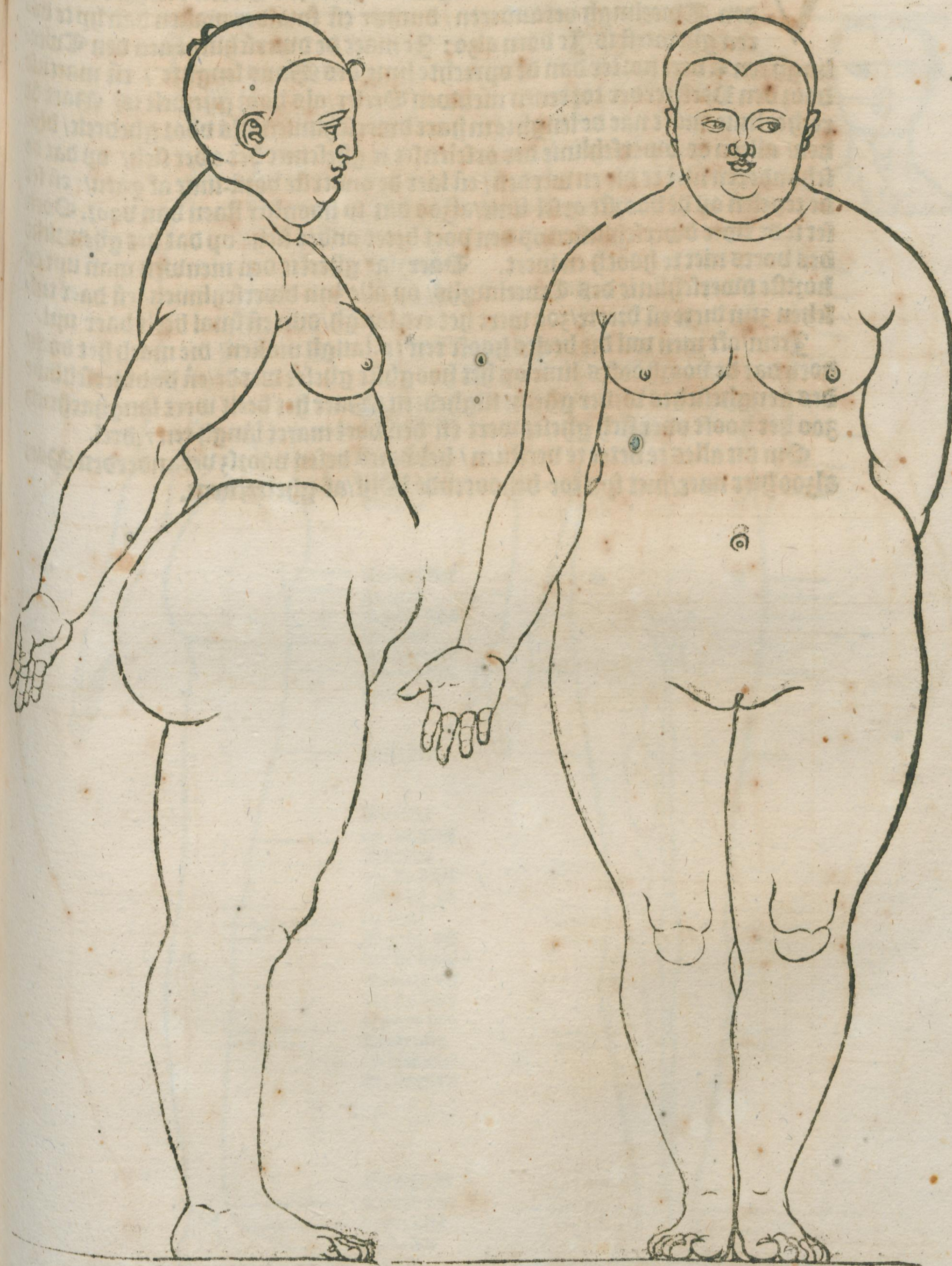
Men moet mercken wanneer door de voorsz veranderinge een Menschelijcke ghestalte te zeer vervalscht is/ gantsch uyt syn proportie gheraect/ als daer ettelijcke dinghen te dun/ smal/ dic of te breet werden/ Als dan moet men de selve dinghen helpen/ door de woorden Gheven eñ Nemen/ als voorsz is.

Ende daerom wil ic hier nae het dunner eñ dicker wordende Wijff/ in ettelijcke dinghen veranderen/ namelijc het dunne Wijff zal men het hooft korter maken/ van de hoochte des scheydels/ tot het eynde des kins zalt zijn twee 15. deelen/ eñ de hoochte des beelts zal boven niet afghenomen werden/ sonder dat het aensicht wert over sich verset/ ende onbenomen in zijne deelinghe/ nae der lenghte ghelijc in-ghedeelt zal blijven. Maer de schouderen zullen van de linie des kins op beyde zyden tot de orselen aff ghetoghen werden/ Eñ als den voet in het vierkant corter gheworden is/ zoo wert hy wederom langher/ als hy crijcht een 13. eñ 14. deel. Daer nae maec ic de beenen van de billen linie aff tot de onderste enckelen/ een weynich dunder ende smalder/ Maer in het vergrootende Wijff/ hebbe ic het laten blijven/ ghelijc als in't eerste Boec gheschreven staet/ maer den gorghel onder de kin grooter. Eñ ghy meucht met des Wijffs hooft ooc handelen/ als voor met des Mans/ eñ de schouderen maec ic hoogher henen op/ tot den hals/ eñ de linie der billen set ic veerder aff/ doch de billen gheven sich by een/ eñ maec ooc het been nae der syden te zien/ onder de knie een weynich smalder/ eñ haren voet een 6. deel langh. Maer de van voren ziende beenen/ maec ic om de enckelen ende den voet een weynich smalder/ Ghelijc ic hier nae het cleynder ende grooter Wijff/ aff-gheteeckent ende voor ooghen ghestelt hebbe.

Scheydel
Achtersten wervel
Stern
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Halskuyl
Borst
Oxselen
Tepelen
Onder de borsten
Intweeckẽ
In den navel
Eynde der heupen
Eynde des buycks
Eynde der schaemte
Eynde der billen
Op de knie
Midden in de knie
Onder de knie
Eynde der buytenste eñ binnenste kuyten
Ghewricht
Eynde der buytenste enckelen
Solen

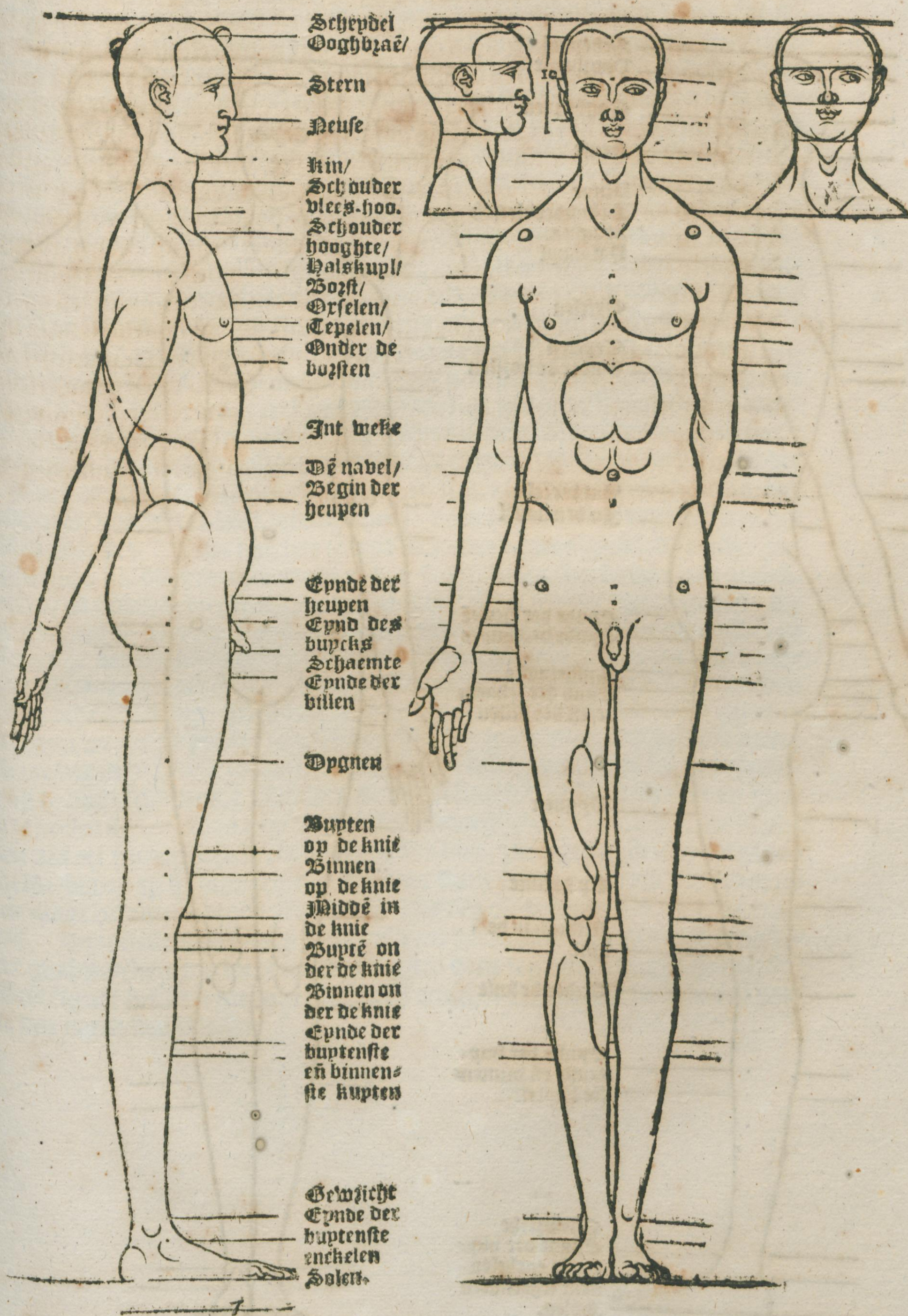

Scheydel/
Wervel
Stern
Oogbraen
Neuse
Kin
Halskuyl
Borst
Orselen
Tepelen
Onder de borsten
Weecke
In dē navel
Eynde der heupen
Des buycx
Schaemte
Billen
Op de knie
Midden in de knie
Onder de knie
Eynde der buytenste ē binnenste kuyten
Gewricht
Eynde der buytenste enckelen
Solen

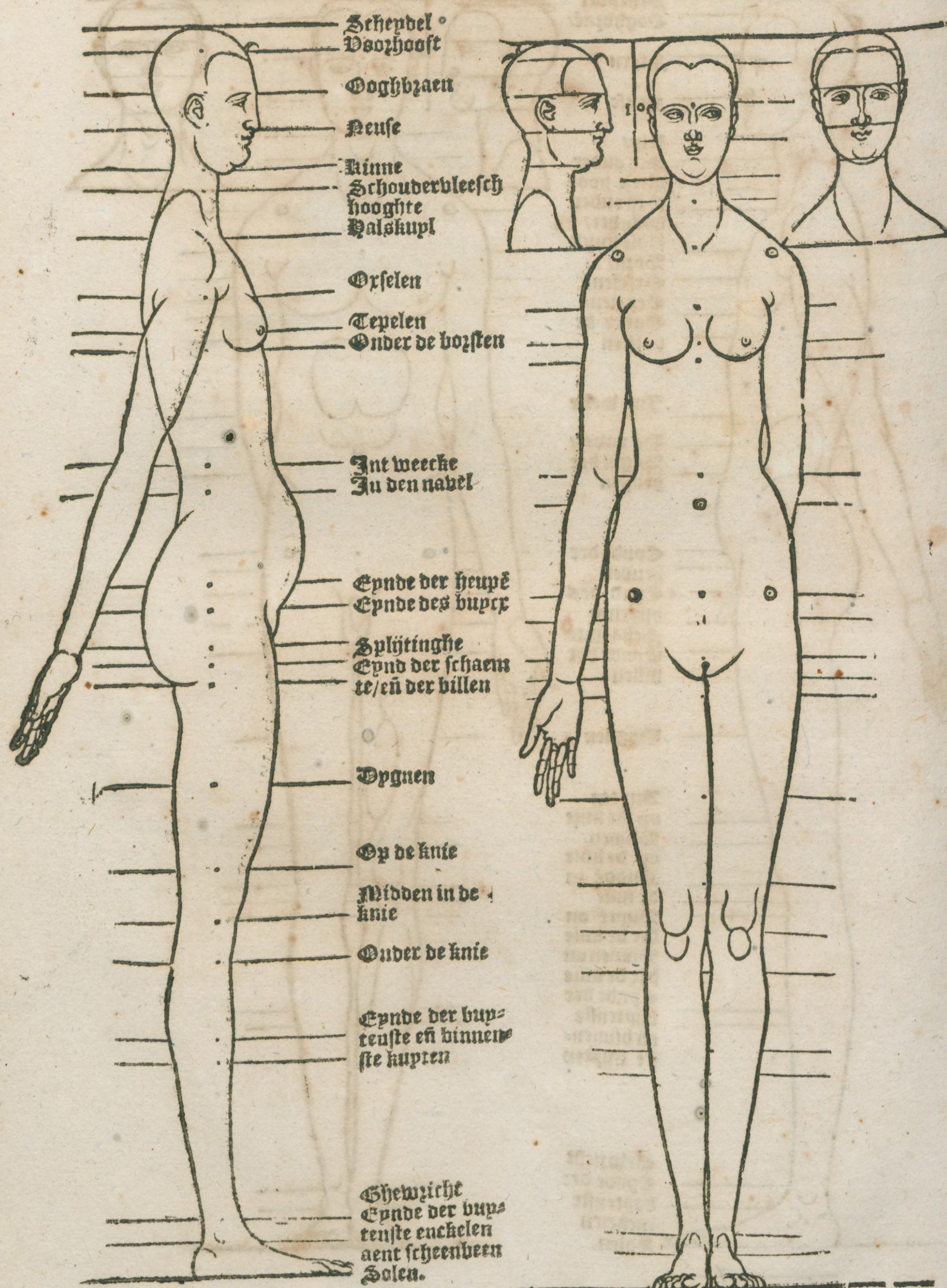

VOorder wil ick den vierden Man/in het eerste Boeck beschreven/ door den Tweelingh veranderen/ dunner eñ smalder maken dan hy te voren gheweest is/ Ic doen alzo: Ic maec de dwerschlinie aen den Tweelingh een 6. deel korter dan de oprechte linie des Mans lenghte/ eñ maeckse door den Verkeerder tot eenen nieuwen Deeler/als voor ghemelt is/ Maer de rechte linie/moet nae de lenghte in hare dwerschlinieñ/als voor ghedeelt/ blyven/ alleen de dwerschlinie der orselen set ic gheschict bet over sich/ op dat de schouderen niet te dic en werden/ eñ laet de onderste borst-linie af gaen/ eñ set de tepelen op de voorste orsel-linie/alzoo dat sy hoogher staen dan voor. Oock set ic de twee dwerschlinien op den voet beter onder sich/ op dat het ghewricht des voets niet te hooch en wert. Daer nae gheef ic den nieuwen mañ uyt de kortste dwerschlinie des Tweelinghs/ op alle zijn dwerschlinien/ eñ daer tusschen zijn dicte eñ breete/zoo wert het een langh/dun eñ smal beelt daer uyt.

Item/oft men wil dit beelts hooft een 10. langh maken/ die mach het doen/ doch dat de voorhoofts-linie op het hooghste gheset werde/eñ de dwerschlinie des aenghesichts weder ghelijc inghedeelt/ Maer het beelt wert langhachtich zoo het hooft over sich gheset wert eñ den voet maect langh een 7. deel.

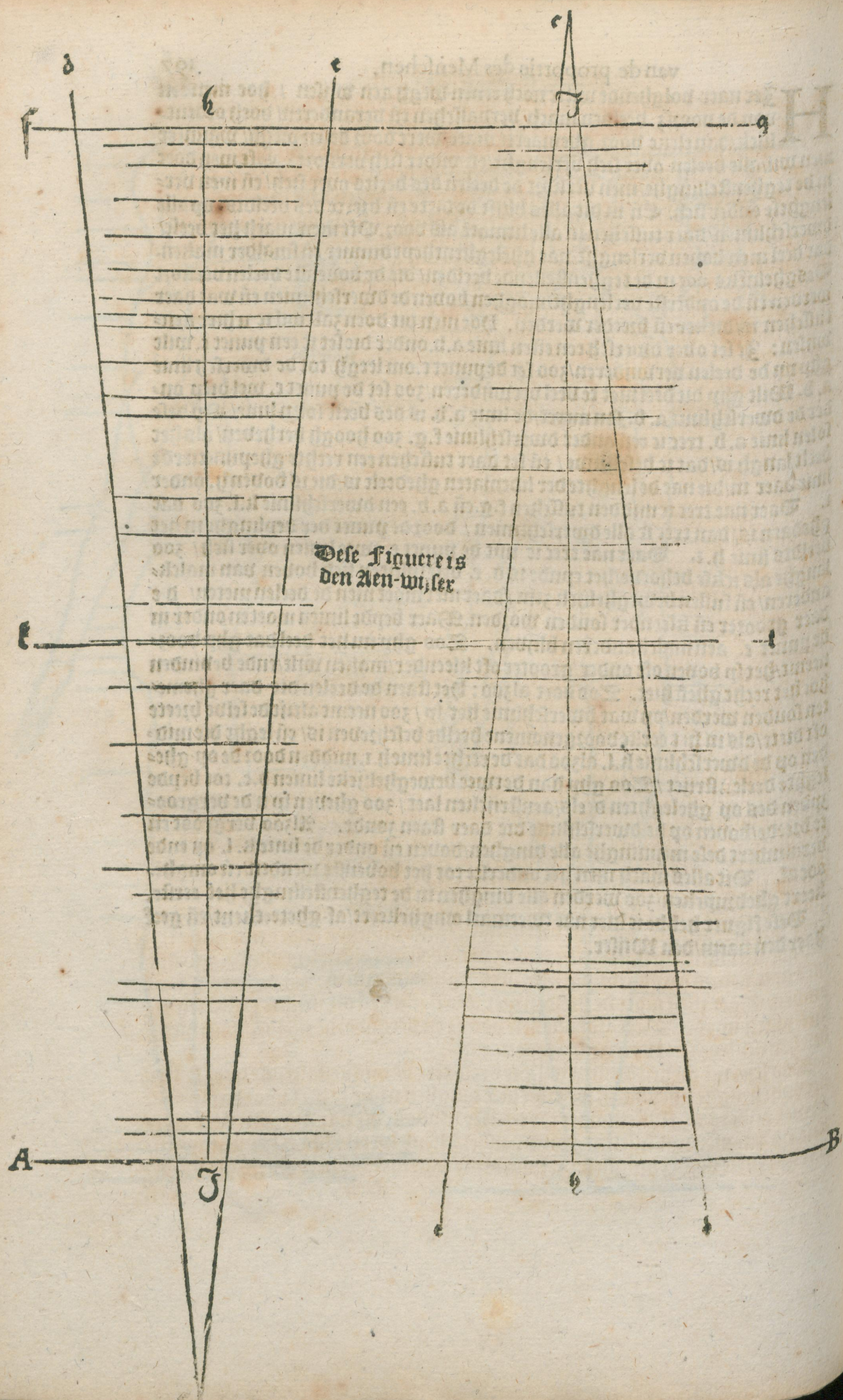
Om dit alles te beter te verstaen/ hebbe ick desen voorsz veranderden Man alzoo hier naer/met syn toe-behoorende Wijf/af-gheteeckent.

Scheydel
Ooghbraē/
Stern
Neuse
Kin/
Schouder
vlecks-hoo.
Schouder
hooghte/
Halskupl/
Borst/
Orselen/
Tepelen/
Onder de
borsten
Int weke
Dē navel/
Begin der
heupen
Eynde der
heupen
Eynd des
buycks
Schaemte
Eynde der
billen
Opgnen
Buyten
op de knie
Binnen
op de knie
Middē in
de knie
Buytē on
der de knie
Binnen on
der de knie
Eynde der
buytenste
eñ binnen-
ste kuyten
Gewricht
Eynde der
buytenste
enckelen
Solen.
1
10

Scheydel
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Schouderbleesch
hooghte
Halskuyl
Oxselen
Tepelen
Onder de borsten
Int weecke
In den navel
Eynde der heupe
Eynde des buycx
Splijtinghe
Eynd der schaem
te/eñ der billen
Dygnen
Op de knie
Midden in de
knie
Onder de knie
Eynde der buy-
teuste eñ binnen-
ste kuyten
Ghewricht
Eynde der buy-
tenste enckelen
aent scheenbeen
Solen.

HIer naer-volghende wil ic noch eenen wegh aen-wijsen / hoe men een van de voorsz beelden mach vervalschen eñ veranderen/ doch ordentlijck/dan elcke voor-ghemaecte mate/wert door desen wegh/ wanneer men wil/alle deelen over sich verlenght/eñ onder sich verkort/ Oft men doet in de teghenstellinghe/men verkort de deelen des beelts over sich/ eñ men verlenghtse onder sich/ Eñ in dit alles blijft de dicte eñ breete des beeldts/ op alle dwerschlinien/daer tusschen in alle litmatẽ als voor. Oft men mach het beelt/ dat deel men boven verlenght/nae gheleghentheyt dunner eñ smalder maken. Desghelijcks ooc in de teghensteilende beelden/ die de bovenste deelen verkort werden eñ de onderste verlenght/moghen boven de dwerschlinien eñ wat daer tusschen is/dicker eñ breeder werden. Hoe men dit doen zal/ wil ic u hier aenwijsen: Ic set over dwersch een effen linie a.b.onder die set ic een punct c. wilt ghy nu de deelen verwijderen/zoo set de punct c.om leegh/tot de dwersch linie a. b. Wilt ghy dit deel niet te veel verwijderen/zoo set de punct c. wel diep onder de dwerschlinie a. b. Nu merct/de linie a. b. is des beelt solen linie/ Op dese solen linie a. b. trec ic een ander dwerschlinie f.g. zoo hoogh verheven/ als het beelt langh is/dat ic beschrijve/ eñ set daer tusschen een rechte ghepunctierde linie daer in/die nae de lenghte der lidtmaten ghedeelt is/die is boven h. onder i. Daer nae trec ic midden tusschen f.g.eñ a. b. een dwerschlinie k.l. zoo dat ghedaen is/ dan trec ic alle dwerschlinien / door de punct der deylinghe in het beeldts linie h. i. Daer nae trec ic uyt de punct c. twee linien over sich/ zoo langhe als ickse behoeve/het eynde is d. e. dese splijten sich boven van malckanderen/ eñ sullen beweghelijck zijn / daer met moet men de deelen meten/ die daer grooter eñ kleender souden worden. Maer beyde linien moeten onder in de punct c. aen malckanderen blijven. Zoo ghy nu het deel dat ghy voorneemt/het sy boven oft onder/grooter oft kleender/maken wilt/ende bevinden hoe het recht gheschiet. Zoo doet alzoo: Het staen de deelen die daer ghemeten souden werden/op wat dwerschlinie het sy / zoo neemt altijt de selve breete oft dicte/als in het eerste voorgenomene beeldt beschreven is/ eñ leght die midden op de dwerschlinie k.l. alzoo dat de rechte linie h. i. midden door de op-ghelegthe deelen strijct / Zoo ghy dan de twee beweghelijcke linien d.e. tot beyde zyden des op ghelegthten deels/aenstrijcken laet / zoo gheven sy u de vergroote breede/boven op de dwerschlinie die daer staen zoude. Alzoo vergroot eñ vermindert dese meyninghe alle dinghen/boven eñ onder de linie k. l. op ende docaf. Dit alles mach men het onderste tot het bovenste wenden/eñ omghekeert ghebruycken/zoo werden alle dinghen in de teghenstellinghe het eerste.

Dese figuer hebbe ic hier nae tweemael omghekeert/af-ghereeckent/eñ geef haer den naem/den Wijser.

Dese Figuere is den Aen-wijser

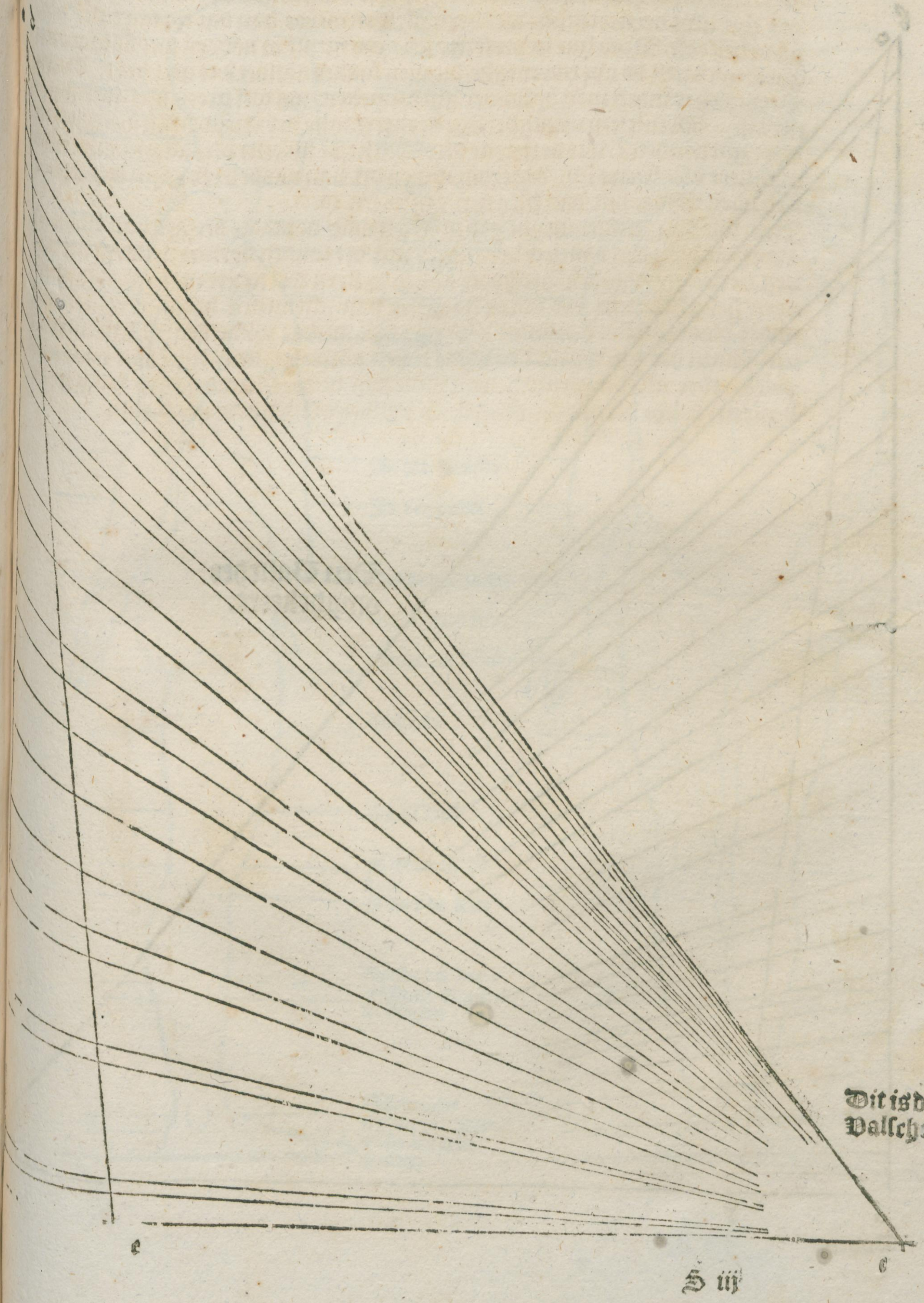
MAer dat ic wederom kome tot de vervalschinghe (daer toe desen boven-gheschreven Wijser te ghebruycken is/ eñ des te beter te verstaen magh werden) daer van ic segghe hoe men hem maken zal/doet alzoo: Neemt voor u het tweede Boeck / eñ het vijfde beschrevene Mans beeldt met syn toe-behoorende Wijf / ende als hare oprechte linien / de lenghte door de dwersch-linien gedeelt zijn/ Der selve rechte punct-linien boven is a. eñ onder b. die stelt recht voor u / eñ vaert upt de punct b. met eene dwerschlinie tot de ghelijcke hoecken upt/diens eynde is c. Daer nae treckt een punct-linie a. c. Daer nae upt de gepunctieerde linie des beelts/upt allen puncten die de lenghte der deelinghe aen-seggen/effen linien/in de puncten c. Alzoo is dit werctuych veerdich/daer upt ghy nemen moet de vervalschginghe des beelts/ dat daer boven in syn deelen verlenght/eñ schier toe-gherustet wert/ desgelijcken ooc in de teghenstellinghe. Daerom zoude dit verkort werck-tuych voormaels ghenaemt zijn/den Vervalscher/ eñ zoo daer jet in met een hanghende linie ghemeten wert/al valsch is.

Nu moet ghy eerst het ghene ghy ghebruycken moet / daer upt nemen/ te weten alzoo: Neemt een andere linie des beelts lenghte/ die boven met een d. eñ onder met een e. gheteeckent is/ Dese linie set onder met haer eynde e. op de linie b.c. eñ trectse van den hoec b. achter teghen de punct c. ongheveerlijc een 8.d. van des beelts lenghte/eñ linietse bovẽ met haer eynde d. aen de punct-linie a.c. Dan zoo wert dese linie d. e. upt de doorghestreke linien / die daer ghetoghen zijn upt de puncten deelinghe/in de punct c. alle doorghesneden eñ gelijc in-ghedeelt/ eñ doch ghevalscht/ dan alle dinghen verlengen sich over sich/ eñ verkorten onder sich. Zoo ghy nu dese nieuwe ghewordene ghepunctierde linie voor u stelt/die boven gheteeckent is met een d. onder met een e. eñ met dwerschlinien alle puncten door-trect/ eñ daer op in allen eñ daer tusschen des beelts voor-beschrevene dicte eñ breecte maect / Eñ de ghestalte des beelts wederom van nieus daer in trect/ als dan ziet ghy zijn veranderinghe/ daerom hebbe ic desen Vervalscher hier naer af-gheteeckent/tot twee malen het onderste boven ghekeert/recht daer op/eñ dat daerom/Zoo ghy het voorsz beeldt in de teghenstellinghe wilt om-keeren/ zoo keert de ghepuncteerde linie om / het onderste boven/eñ handelt nae mijne voorsz meyninghe/eñ sulcken twee beelden/die daer door de boven-ghemelde middel vervalscht zijn worden/hebbe ic jeghelijck een even Man eñ Wijf hier nae af-gheteeckent. Doch hebbe ick hen boven noch onder / vergrootet noch verkleynet/ als dan boven daer van ghesproken is. Wie maer wilt die mach het ghebruycken / eñ desen Vervalscher wel betrachten / men zal veel wonderlijcke dinghen daer mede uptrechten/ ooc veel nutticheyt. Dan de voorsz woorden des onderscheydts / zijn alle hier in te bedencken/daer door men verborghene dinghen / tot dit werck/kan vinden/Maer men moet de beelden niet te veel gheven oft nemen / Een jeghelijck mach upt den Meet-staf alle dese voorsz eñ veranderde beelden/van nieus beschrijven/zoo sy te voren ghewordenzijn.

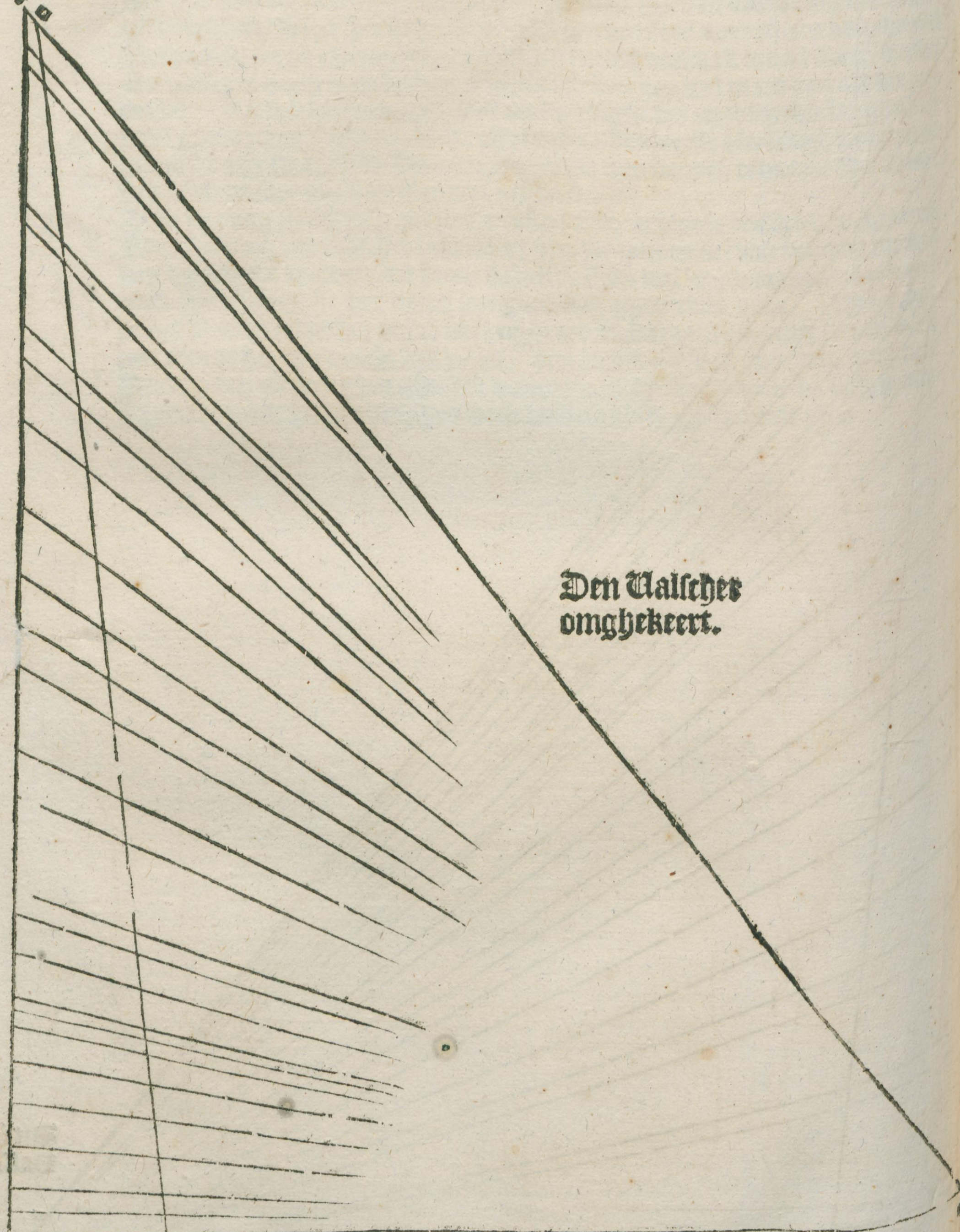
Zoo jemant nu beschrijven wil/die verbetere de onghestalte/die door te zeer vervalschinghe ghekomen is/Dan dese dinghen neme ic niet voor dat sy alzo eñ niet anders zijn sullen/maer tot een leer hebbe ic dit nae de rechte aert ghestelt/op dat men upt sulcken groven onderschept merckelijc erkennen mach/ dat men dese voorsz dinghen tot nootdruft ende niet tot verderven/ ghebruycken

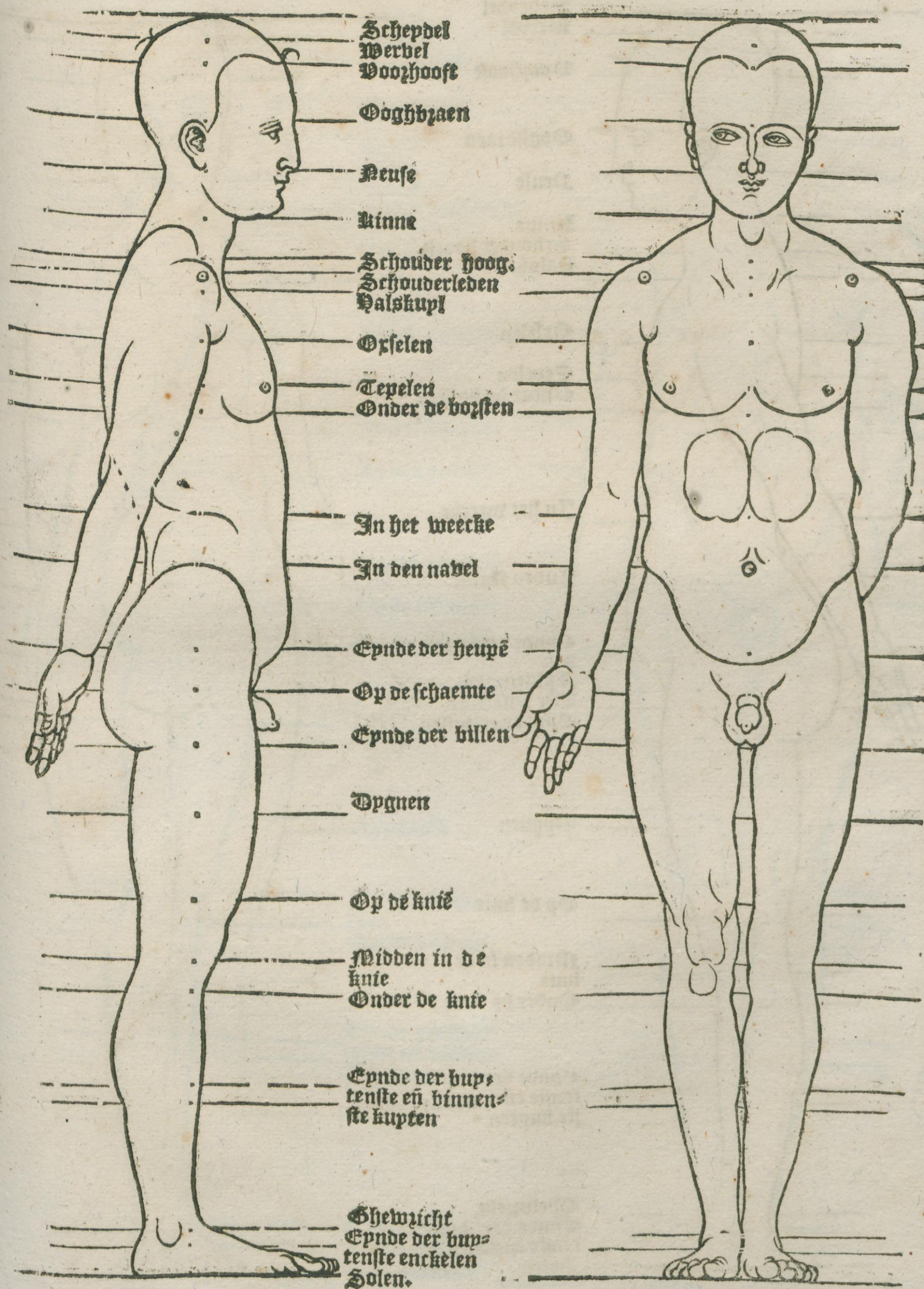
ken zal / daerom set de gheliniede linie in den Vervalscher niet te vast op de dwerschlinie achter sich/sy is dan recht ofte omghekeerdt / ende siet wel tot dat uyt uwe verkeeringhe niet verwisselt en werde/dan dat tot nut deser dinghen behoeft/Alzoo syn sy versettelijck / zoo mense in noot eñ met voor-weten ghebruyckt/in de overmetinghe/die men sonder oorsaeck te veel doet. Desen Vervalscher mach men bysonder ghebruycken/ zoo wel in een deel als int generael. Wt sulcken menigherleye verkeeringhe der Menschelijcker ghestalt wert ghevonden / wie de stercke ofte swacke/de kloecke ofte langhsame/ ende maghere ofte swaere syn/ Daerom is men dit van nooden te weten/ Dit streect sich noch wijder uyt/dan hier aen-ghewesen is.

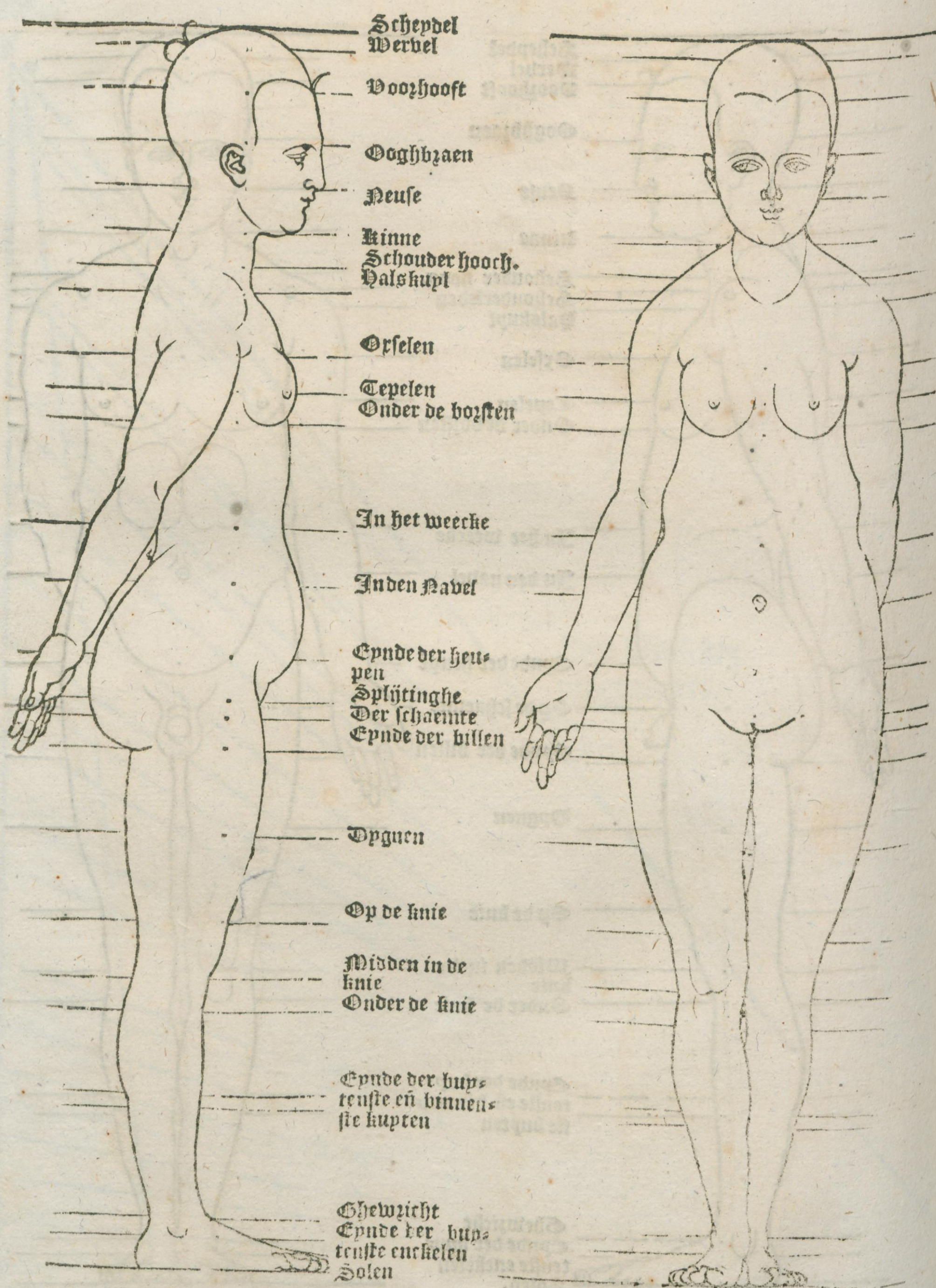
Item wie van zeltsaemheydt gebruycken wilt/ de bloote beelden van Man eñ Wijf/die door den valscher verandert zijn/die zouden de twee beelden/ die boven verlenght worden/ het hooft boven de stern wel leeger maken/ eñ souden oock het ghewricht des voets hoogher van ghelijcken doen. Maer het ander bloote beeldt/dat onder verlenght wordt/dat zoudemen het scheen-been met samen het ghewricht des voets / veel korter maken / ende dan door den Verkeerder/ alle dinghen ghelijck wederom in-deylen/ maer in de volghende figuren / hebbe ick alle dinghen laten blijven/als sy gheworden zijn.

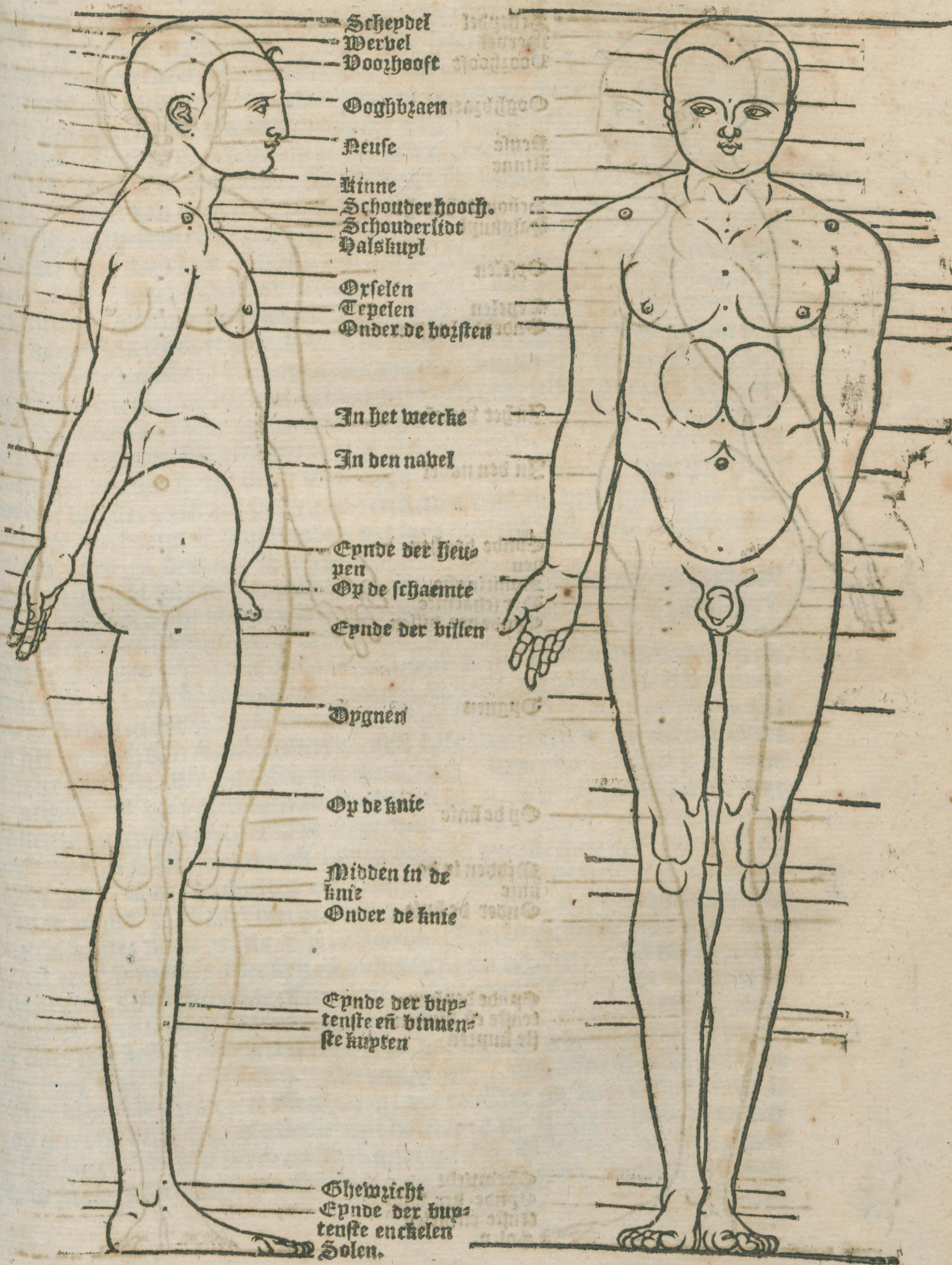

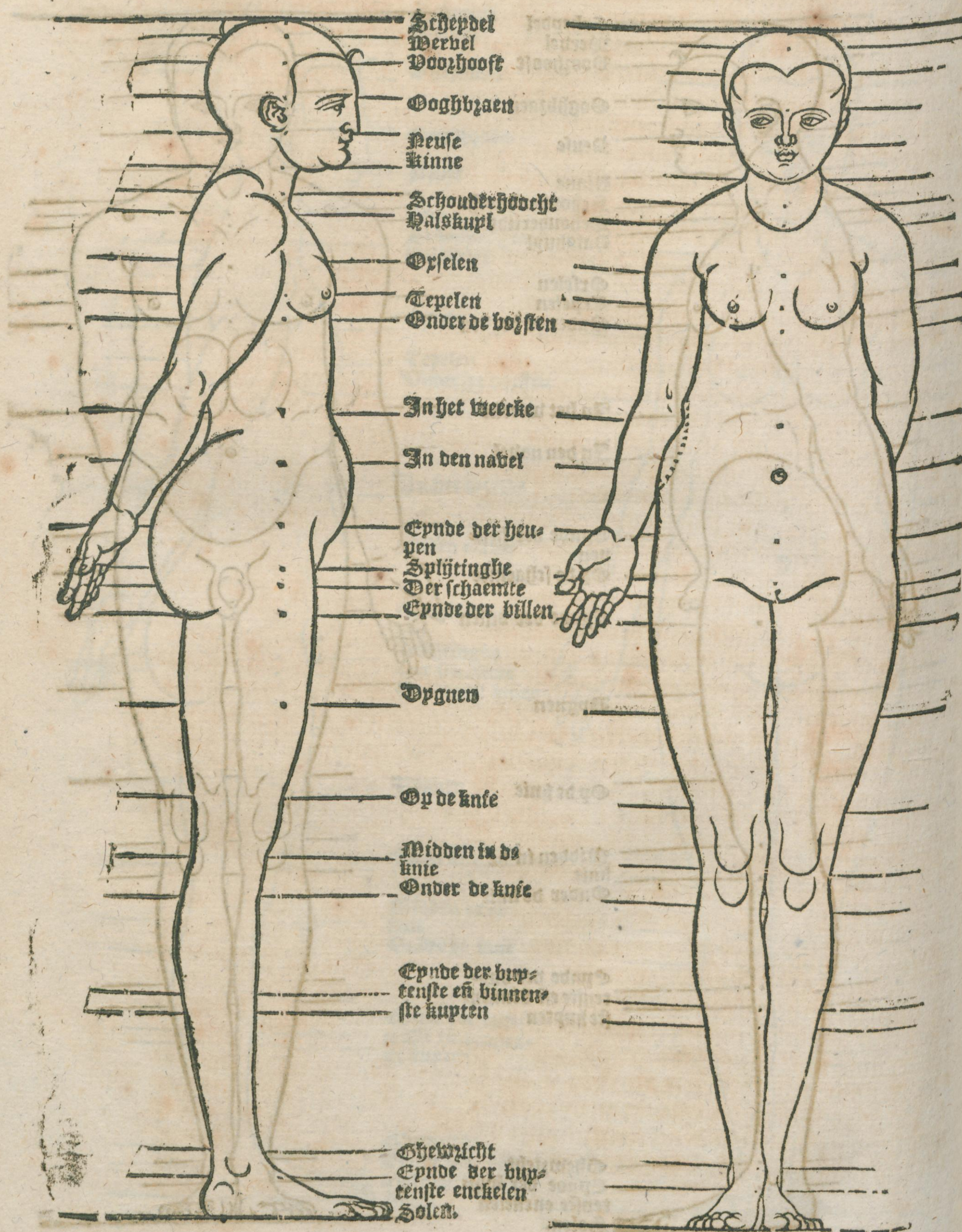
Dit is den Valsch: c.

Onder.
b
c
Den Valscher omghekeert.
a
d
Boven.

Schepdel
Werbel
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Schouder hoog.
Schouderleden
Halskuyl
Oxselen
Tepelen
Onder de borsten
In het weecke
In den navel
Eynde der heupe
Op de schaemte
Eynde der billen
Dygnen
Op de knie
Midden in de
knie
Onder de knie
Eynde der buy-
tenste eñ binnen-
ste kuyten
Ghewricht
Eynde der buy-
tenste enckelen
Solen.

Scheydel
Wervel
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Schouder hooch.
Halskuyl
Oxselen
Tepelen
Onder de borsten
In het weecke
Inden Navel
Eynde der heu-
pen
Splijtinghe
Der schaemte
Eynde der billen
Opgaen
Op de knie
Midden in de
knie
Onder de knie
Eynde der buy-
tenste eñ binnen-
ste kuyten
Ghewricht
Eynde der buy-
tenste enckelen
Solen

Scheydel
Wervel
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Schouder hooch.
Schouderlidt
Halskuyl
Oxselen
Tepelen
Onder de borsten
In het weecke
In den navel
Eynde der heu-
pen
Op de schaemte
Eynde der billen
Dygnen
Op de knie
Midden in de
knie
Onder de knie
Eynde der buy-
tenste eñ binnen-
ste kuyten
Ghewricht
Eynde der buy-
tenste enckelen
Solen.

Scheydel
Wervel
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Schouderhoocht
Halskuyl
Orselen
Tepelen
Onder de borsten
In het weecke
In den navel
Eynde der heupen
Splijtinghe
Der schaemte
Eynde der billen
Dyghen
Op de knie
Midden in de knie
Onder de knie
Eynde der buytenste eñ binnenste kuyten
Ghewricht
Eynde der buytenste enckelen
Solen

Noch wil ick eenen anderen Vervalscher af-teeckenen ende aen-wijsen/ daer met men ooc een van de voorsz Menschelijcke beelden mach Verkeeren nae der lenghte. Maer nae syne dicte ende breete wert het ordentlijck verkeert door den Verkeerder/ ende oft men sulcks van doen hadde/ mach ment ghebruycken/ eñ op tweederleye manieren meten. De eene meet buyten om den circkel/ den anderen binnẽ in het hol des circkels/ daer in mach een yeghelijc soecken wat daer mede te doen is/ zoo lange het hem wel-gevalt/ Wie nu het rechte verstant daer van kryght/ die weet wel hoe men't gebruycken zal. Men kan oock daer door vernemen hoe het toe-gaet / dat voor een ronden Spieghel een effen paralel rechtschept krom verschijnt / zoo dat het recht daer voor staet / int midden van den Spieghel voor een uyt-ghebogen buyck/ eñ wert breet/ maer boven eñ onder smal/ ende achter sich gheboghen/ desghelijcken alle andere dinghen richten sich nae den circkel. Daerom wie in de ghewelfsels schilderen wil / dien ist van nooden sulcks te weten/ hoe wel het gheen Perspective is sy loopt maer zoo men sulcks ziet in den Spieghel/ Maer ic spreeck hier alleen van de metinghe aen haer selfs/ dan desen Vervalscher wijst alleen aen wat op een ront oft hol dingh effen gemeten wert. Maer de oorsaeck waerom het alzoo valt/ zult ghy bevinden in de verkeeringhe van de beelden / zoo ghyse uyt desen Vervalscher af treckt/ dan het vint sich selfs. Ende hoe wel het zeltsaem ziet int af-teeckenen/ ende tot het ghebruycken onnut schijnt/ nochtans ist van nooden dat men dese ende alle andere ghebreken weet/ om alles ten besten te brenghen.

Nu wil ick aen-wijsen/ hoe men desen anderen Vervalscher toe-rechten zal/ dat men een gemaeckt beelt/ daer uyt verkeert eñ zoo men dit recht gebruyct/ maect hy ettelijcke dinghen tot verbeteringhe.

Desen Vervalscher maect alzoo: Eerstelijck neemt des beelts lenghte op syne linie / die met alle hare puncten ghedeelt is/ stelt se recht voor u/ haer eynde teeckent boven met een r. onder een p. Daer naer deelt r. p. met een punct t. in het midden van malckanderen. Wt dese punct treckt een effen linie tot ghelijcke hoecken over dwersch/ het eynde is z. Daer na 2. linien r. z ende p. z. alzoo wert hy een langhe trianghel/ eñ de z. is het spits/ Daer na treet uyt allen puncten der rechter linie r. p. linien in de punct z. zoo wijt als ghy behoeft/ dan sy zal wijt onder eñ boven voor de voorste linie des triangels op eñ neder gaen. Daer nae neemt een langhen Passer eñ set hem met den eenen voet in de punct z. eñ met den anderen voet / set hem op de middel-linie des triangels achter na de rechte r. p. alzoo dat hy in de punct de linie r. p. aenroert/ eñ treet van daer oversich eñ ondersich / een ronden circkel daerom/ tot aen de achter-ghesette rechte effene linie. Ende waer dese ronde trec de achter-ghesette rechte effen linie af-snijt/ daer boven een s. eñ onder een t. ende Waer daer nae desen ronden trec wijder af snijt de linien die daer uyt de puncten der linie r. p. in de punct z. ghetoghen zijn / uyt allen de selve puncten trec over dwersch ghestrecte effen linien/ in de achter ghesette rechte linien s. t. zoo wert de linie s. t. ghedeeldt uyt de linie r. p. Maer sy verandert sich gantsch/ daeromme dat sy ten eersten korter werdt/ Daer naer dat sy uyt des circkels punct ghetoghen is. Eñ alzoo verkorten sich alle dinghen over sich

ende

ende ondersich/hoe langher meer. Daer nae beteeckent alle puncten in dese nieuwe geworden linie midden over de helft/ Beteeckent ooc de dwerschlinie met een a. de ander b. daer na c. alzoo voort d. e. f. h. etc. Maer onder int midden de helft cijfferen/hebbe tot het onderste aent midden 1. daer nae 2. 3. 4. 5. etc. Dese linie a. i. met haren inhout aller lenghte der ghelidtmaten/ ghebruyct als voor gheschreven is/ende set dese 2. linien in gelijcke hoochte neven malckanderen/ De eerste tot het van besyden ziende/ De andere tot het van voren ziende beelt/ende door-treet alle hare nieuwe gheworde ne tupelinghen met dwerschlinien. Zoo nu de lenghte der dinghen ghedeelt zijn/dan moet ghy eerst de dicte ende breete vinden te deelen/sulcks doet door den Verkieser met zijne beweghelijcke linie/ maer ghy moet hem op beyde syden ghebruycken/ boven ende onder ghelijck.

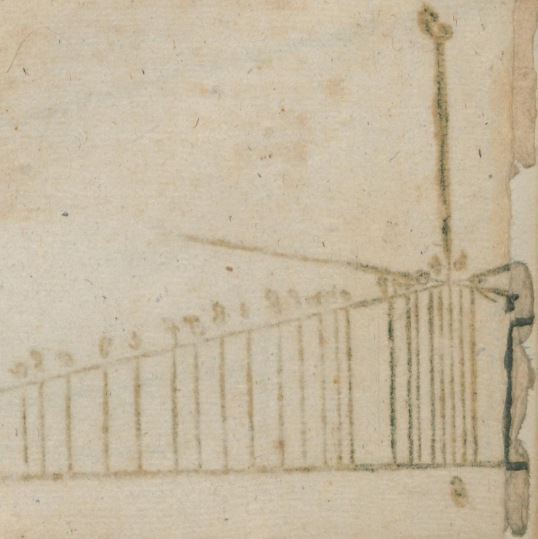
Eerst treet een effen dwerschlinie/dier beyde eynden sy a. ende a. ende op de selve set in de midden een rechte linie tot ghelijcke hoecken/dese is boven g. onder b. Nu maect de beweeghlijcke linien a. c. twee op elcke syde eene/ die moet ghy alzo gebruycken: Neemt den gemaecten Vervalscher op de middel dwerschlinie des Trianghels die uyt de punct 3. ghetoghen is/ door de geboghen s. t. de groote wijte tusschen de effen linie eñ des gheboghene/ende legse met het een eynde onder op de dwerschlinie des Verkiesers a. a. op de linie g. b. recht / op dese hooghte legt de twee beweghelijcke linien a. c. dat sy kruyswijs over malckanderen gaen.

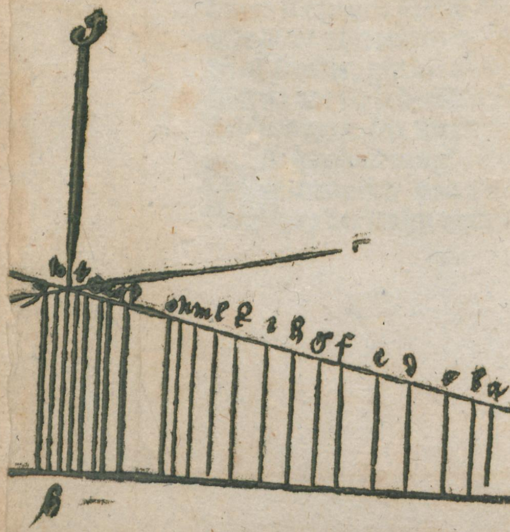
Daer naer neemt het bovenste halfdeel der dwerschlinien/ tusschen de gheboghene/eñ zijne ghestrecte linien/ eener lenghte/ eñ beziet met wat letteren sy gheteeckent zijn/eñ setse op de een syde des Verkiesers recht/alzoo dat sy met haer een eynde de dwerschlinie des Verkiesers a. a. aenroert/eñ treetse parallel op de dwerschlinie a. a. heen en weder tot dat sy boven de opghelegte linie a. c. aenroer. Alzoo komen de korte linien al in den Verkieser teghen de punct a. ghelijck als sy in haren boghen in den Vervalscher / de naeste by de punct s. zijn / maer de wijte daer tusschen blijft als in den boghe van wegen des booghs kromte/ dan de effene teghen de kromme / maect een veranderinghe/ Eñ ghelijc als ic het bovenste halfdeel/dat in den Vervalscher met letteren beteeckent is/in het een deel des Verkiesers sette/alzoo doen ic met het ander halfdeel des booghs / onder in den Vervalscher met de deelen die daer met cijferen gheteeckent zijn/die set ic in het ander halfdeel des Verkiesers. Zoo dit nu toe-gherecht is/ dan neemt een jeghelijcke dicte ofte breete des beeldts/ dat voor beschreven is/op elcke dwerschlinie eñ daer tusschen/ eñ legse in den Verkieser op de rechte linie g. b. dat sy onder aen-roerdt de dwerschlinie a. a eñ legt dan u beweghelijcke linie a. c. daer op/zoo snijt sy af alle oprechte linien die in den Verkieser staen. Daerom op welcke rechte linie een breete ofte dicte ghenomen wert/zoo bevint sich uwe maet recht/ door dit op leggen eñ af snyden/ghelijc als ic hier na hebbe af-gheteeckent. Eñ alzoo hebbe ic hier na ooc twee beelden Man eñ Wijf/ die ic int 2. Boeck int lest beschreven hebbe/door desen Vervalscher af gheteeckent eñ omghekeerdt / alleen de armen eñ handen/desghelijcken de voeten/hebbe ic na desen Vervalscher ordentlijck ghemaeckt/ dan desen Vervalscher/ zoo hy in de hooghte ofte beneden komt/zoo verzet hy vastelijck.

Item

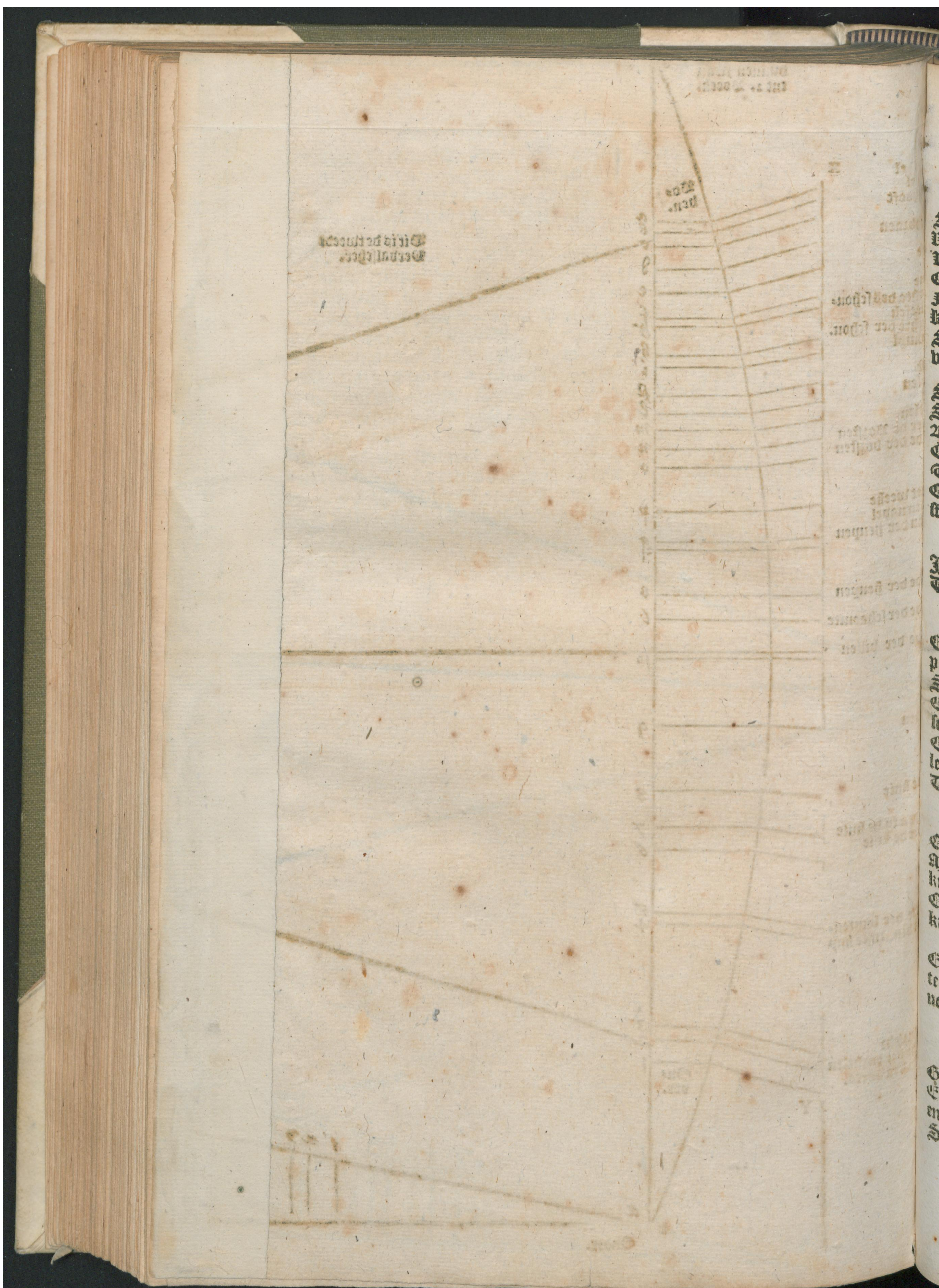
Item desen Vervalscher/ zoo men hem om-keerdt eñ in de teghenstellinghe ghebruyct/ eñ dan een beelt daer uyt verkeert/ zoo wert dat selve beelt over eñ onder sich/ in syn deelen hoe langher hoe meerder verlenght/ maer teghen den middel/ hoe langher hoe meerder verkort/ als in het voorsz verkeerde beelt. Desen om-ghekeerden Vervalscher te maken / doet alzoo: Neemt weder de ghepuncteerde linie r. p. des beeldt lenghte/ steltse recht voor u/ eñ verlenghse met s. t. als voor. Daer na set de punct z. eñ trect de twee linien r. z. ende z. p. Daer na trect uyt allen puncten die in de linie r. p. zijn/ gestrecte linien in de punct z. Daer na set teghen de z. over een punct t. in gelijcke hooch-te/ teghen de z. eñ neemt eenen langen Passer/ eñ set hem met den eenen voet in de punct t. eñ den anderen voet set in de punct s. ende trect rontom in de punct t. alzoo dat de boghen zijn tusschen r. p. eñ de punct z. Waer dan desen passer-trec af-snijt de ghestrecte linien/ die daer uyt de puncten tusschen r. p. in de punct z. ghetoghen zijn/ uyt de selve trect over dwersch effen ghe-strecte linien/ eñ treckt achter de boghen teghen de z. door allen de dwerschli-nien een rechte linie/ Dat is dan de nieuwe ghevonden linie/ die nieu ghedeelt is/ met de dwerschlinien door alle lenghte des beeldts. Daer naer moet ghy soecken de dicte eñ breete des beelts/ door den Verkieser/ als voor omgekeert. Ende wie dan wilt/ die trect selver een beeldt alzoo op/ dan hier na en hebbe ic niet meer als desen Vervalscher af-gheteeckent.

T

dunnen Man
tut 2. Boeck.
X
Bo-
ben.
a b c d e f g h i k l m n o
p q r s t
10 9 8 7 6 5 4 3 2 1
Dit is de tweede
Verbalscher.
On-
der.
Y
1 2 3 4 5
a
t
Onder.
Scheytel
voorhooft
ooghbraen
neuse
kinne
hooghte des schou-
derbleesch
hooghte der schou.
halskupl
borst
tepelen
tepelen
onder de borsten
einde der borsten
het weeke
boven navel
begin der heupen
einde der heupen
einde der schaemte
einde der billen
knie
onder de knie
boven in de knie
onder de knie
einde der buyten-
en binnenste kup
enckele
einde der enckelen
einde des voets.

ste mā
s les=
dans/
twee=
Boeck.

Scheyd
Wervel
Voorho
Ooghbr
Neuse
kinné
Schoud
vleesch

Schoud
Schoud
Borst
Orselen
Tepelen
Onder d
sten

Den omgekeer
Int wee
en Valscher.
Den na

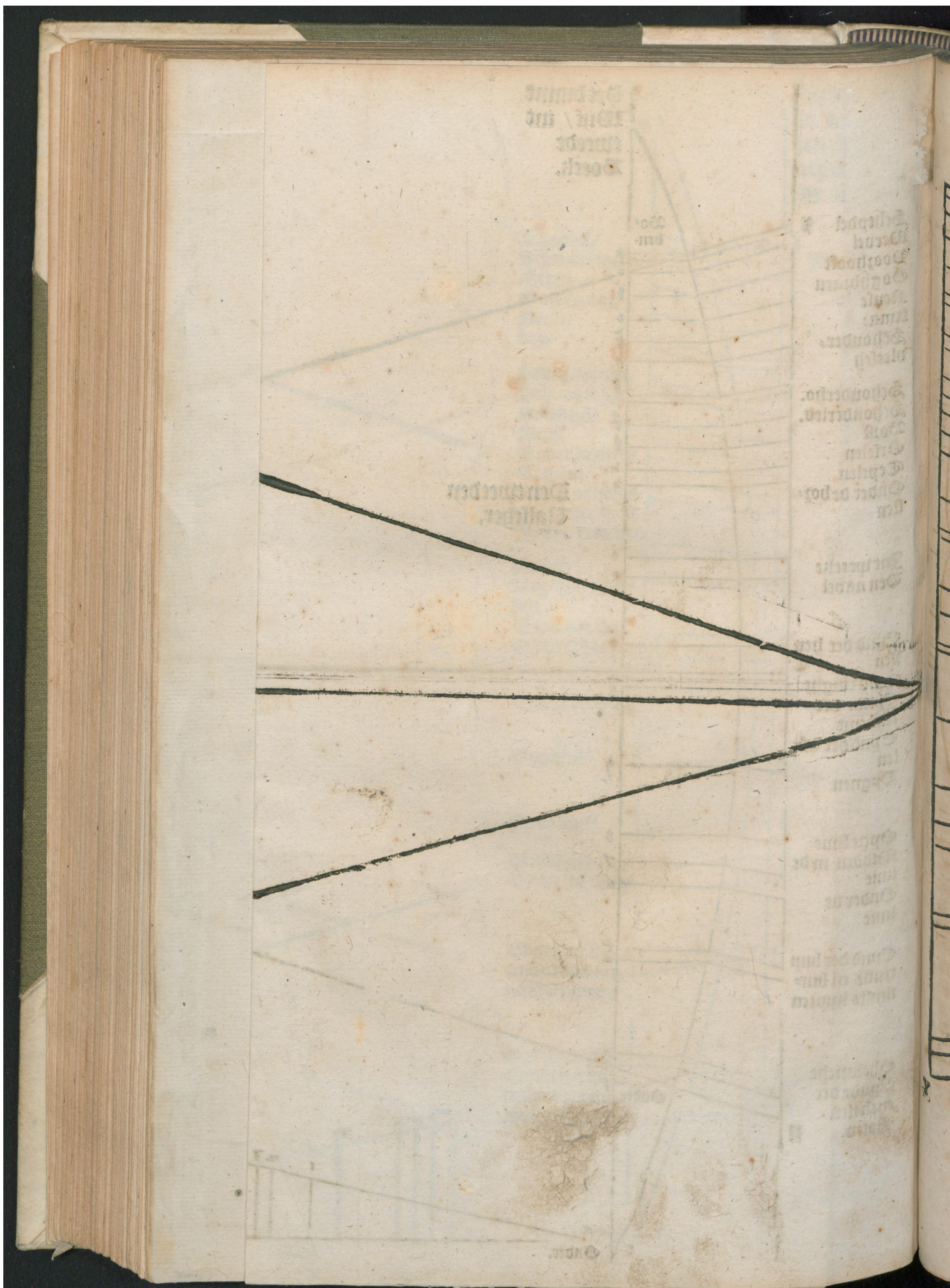
Eynd d
pen
Splij ti
Eynde
schaemt
Eynd d
len
Opgnen

Op de k
Midden
knie
Onder d
knie

Eynd d
tenste en
nenste k

Ghewri
Eynde d
enckelen
Solen.

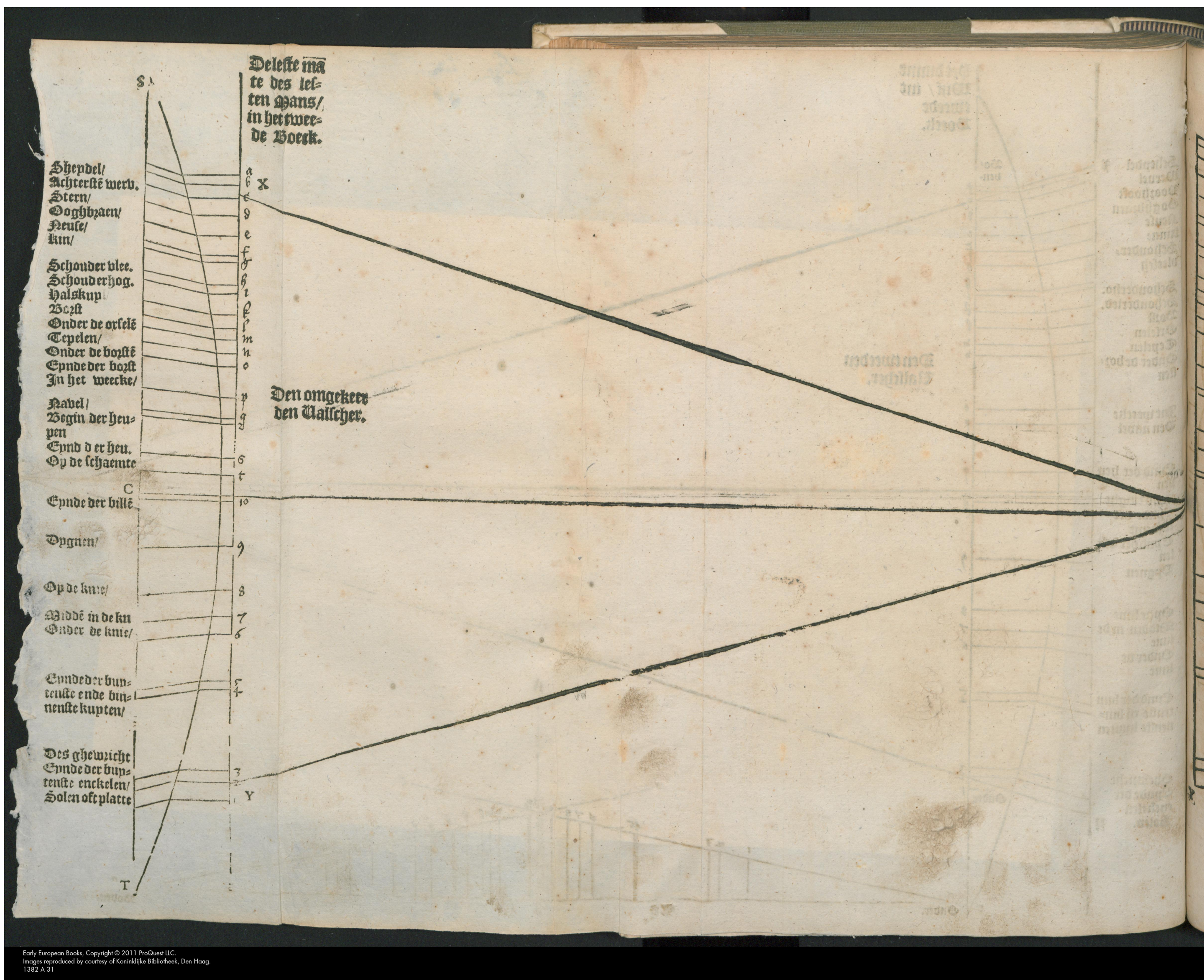

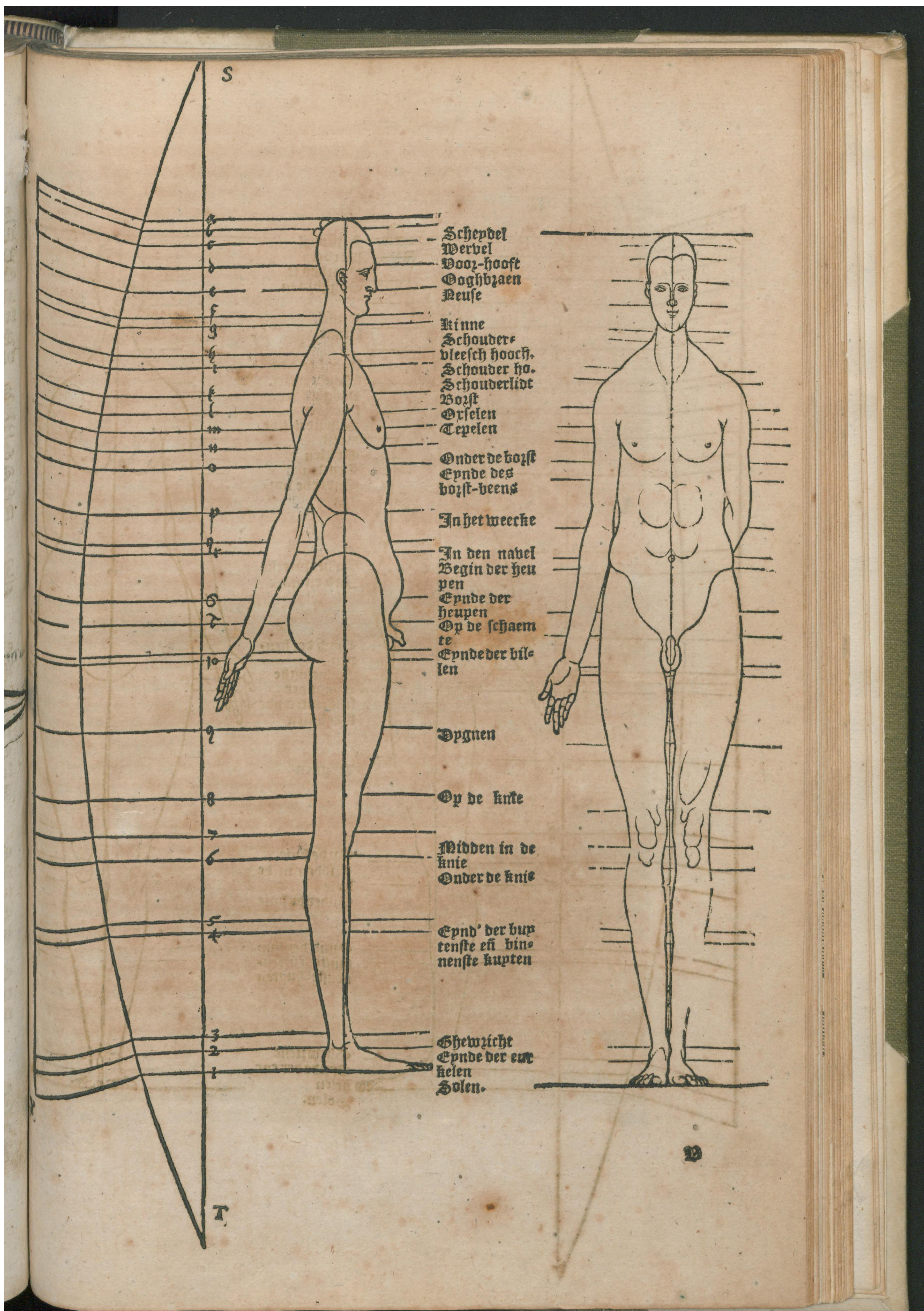
Het dunne Wijf / int tweede Boeck.

Den tweeden Valscher.

Scheydel
Wervel
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Schouder-vleesch
Schouderho.
Schouderled.
Borst
Oxselen
Tepelen
Onder de borsten
Int weecke
Den navel
Eynd der heupen
Splijtinghe
Eynde der schaemt
Eynd der billen
Dygnen
Op de knie
Midden in de knie
Onder de knie
Eynd der buytenste en binnenste kuyten
Ghewricht
Eynde der enckelen
Solen.

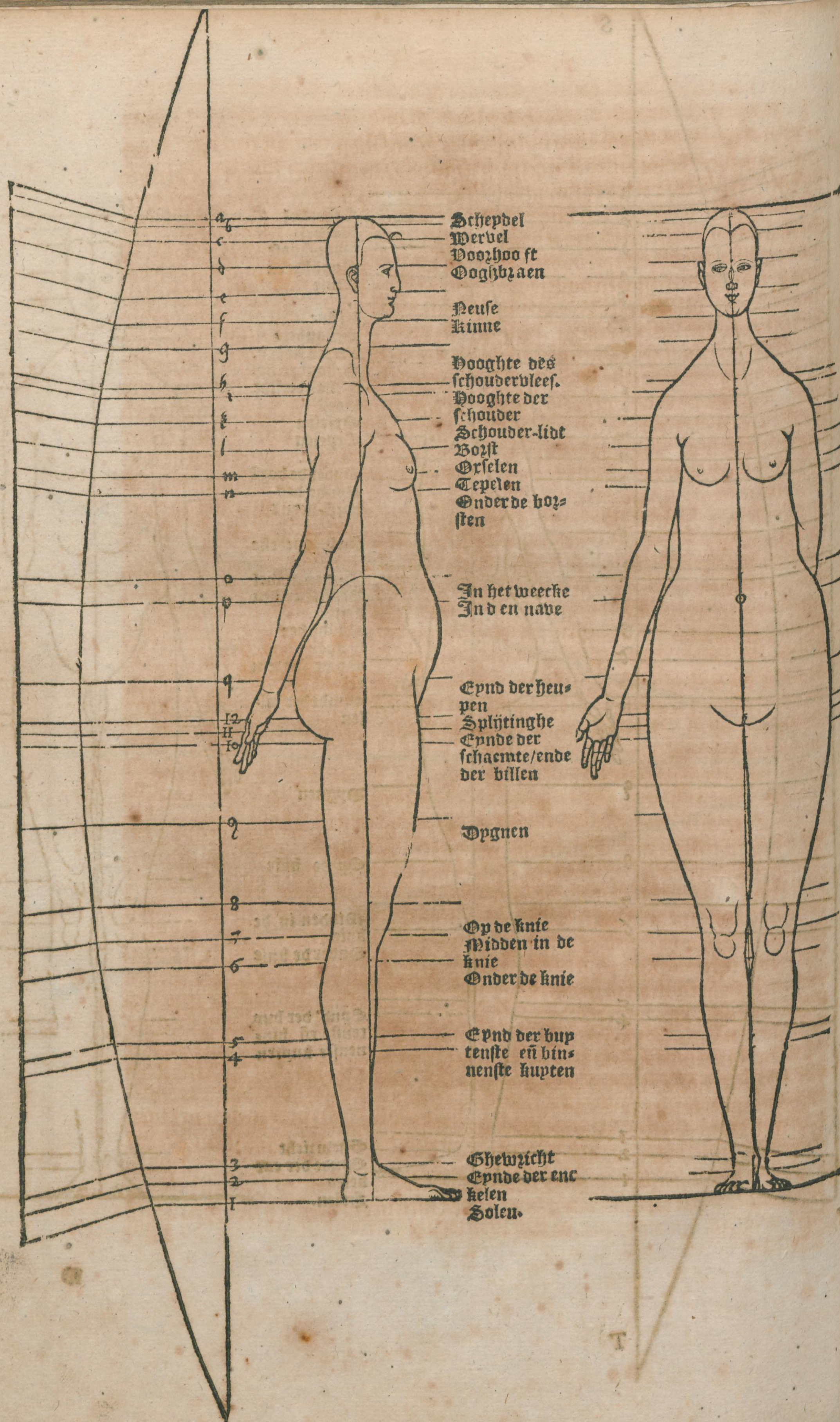
Boven.
Onder
Onder.
Boven.

S
Delesste ma te des lesten Mans/ in het tweede Boeck.
Sheydel/
Achterstẽ werv.
Stern/
Ooghbraen/
Neuse/
Kin/
Schouder vlee.
Schouderhog.
Halskup
Borst
Onder de orselẽ
Tepelen/
Onder de borstẽ
Eynde der borst
In het weecke/
Navel/
Begin der heupen
Eynd d er heu.
Op de schaemte
C
Eynde der billẽ
Dygnen/
Op de knie/
Middẽ in de kn
Onder de knie/
Eynde der buytenste ende binnenste kuyten/
Des ghewricht
Eynde der buytenste enckelen/
Solen oft platte
T
a
b
c
d
e
f
g
h
i
k
l
m
n
o
p
q
6
t
10
9
8
7
6
5
4
3
X
Y
Den omgekeert den Valscher.

S
Schepdel
Wervel
Voor-hooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Schouder-
vleesch hoogh.
Schouder ho.
Schouderlidt
Borst
Orselen
Tepelen
Onder de borst
Eynde des
borst-beens
In het weecke
In den navel
Begin der heu
pen
Eynde der
heupen
Op de schaem
te
Eynde der bil-
len
Opgnen
Op de knie
Midden in de
knie
Onder de knie
Eynd' der buy
tenste en binn-
nenste kuyten
Ghewricht
Eynde der enc
kelen
Solen.
T

V

Schepdel
Wervel
Voorhooft
Ooghbraen
Neuse
Kinne
Hooghte des schoudervleef.
Hooghte der schouder
Schouder-lidt
Borst
Orselen
Tepelen
Onder de borsten
In het weecke
In den nave
Eynd der heupen
Splijtinghe
Eynde der schaemte/ende der billen
Opgnen
Op de knie
Midden in de knie
Onder de knie
Eynd der buytenste en binnenste kuyten
Ghewricht
Eynde der enckelen
Solen.

VVIe nu wil/ die mach een jeder voor-beschrevene maet der beelden die verkeert syn ghewörden/ het sy door den Verkeerder/ Verkieser/ Tweelingh/ Wijser oft Vervalscher/ weder in bysonder deelen ofte gheheel teeckenen eñ anders verkeeren/ Ghy meught ooc alle de voor-ghemaecte beelden/ door malckeren menghen uyt hare maten/ zoo dat tot het beste gheschieden mach/ tot dat ghy voor u eñ andere jetwes ghevallighs vint. Maer sulcke vermenginge gheeft zeltsame dinghen/ ende bysondere merck-teeckenen/ zoo ghy de ghestalte van elc beeldt met zijne linien wilt in-zien/ op allen ghestreckte deel-linien eñ daer tusschen/ Zoo moet ghy oock wel acht nemen dat ghy geen ongestalte en maect/ dan tusschen/ buyten om de dwerschlinie wert aen-ghesept de lenghte der lidtmaten eñ het begin/ eñ oock de dickte eñ breete des selvighen puncts/ hier in en kan men niet falen/ Maer tusschen de dwerschlinien feeltmen lichtelijc/ want dickwils zoect men de dinghen te veel/ Hier in ofte hier uyt/ zoo werden dan de selve dinghen te dick/ breet ofte smal. Dan dese dinghen zijn om korheyts wille/ niet zoo gheheel uyt-ghelegt/ ghelijckse door een hantvoeringhe wel konden aen-ghewesen worden.

Hier komt my in den zin/ dat zommighe onervarene/ die onsen ghewesen wech in-gaen willen eñ int werck dwalen/ ons als dan de schult sullen geven eñ ons werck verachten: Ick verstae ooc/ dat den ghenen die onse wijse gebruycken willen/ alle dinghen swaer sullen schijnen/ Maer dese/ meyne ic/ sullen wel door datse als dan haer een levendigh beeld/ dat sich tot des in-ghestelden af-metinghe wel schicket/ voor de ooghen stellen/ ende alzoo dat werck der Natuyr aenschouwende/ sullen haer na haer krachten eñ verstant beneerstighen/ haer werck nae het leven uyt te drucken: Want de beelden/ in den welcken het leven ghelijcksaem aenghemerckt wert/ worden ghepresen voornamelick als de schoonheyt daer by is/ worden sy/ ghelijckse waerdich zijn/ hoogh ghehouden.

Maer in de namen der onderschepdinghen/ die boven van ons uyt-ghelegt zijn mach een yeghelijck verkeeren/ zoo hy wil. Want hy kan hem gewennen de konst nae te volghen/ die de waerheyt begrijpt/ eñ hy kan sonder die eenighe vryheyt alle dinghen te vervoeren/ ghebruycken/ welcken arbeyt den verstandighen leerlijck is/ ghelijck daer-en-teghen wel eñ neerstighe gedane saken/ Gode ter eeren/ den Menschen tot nuttigheyt/ door sich selven aenghenaem eñ gheneughelijck te zijn pleghen: Maer den versachtlijcken arbeyt van verdorventheyt/ is in de konst te bestraffen eñ schadelijck/ zoo wel in kleyne als in groote wercken ghehatet. Daerom ist billick/ dat men de dinghen die men in't openbaer wil laten komen/ met sorghe eñ verstant verrichte: men moet oock toe-zien/ dat men de Natuyre niet wat onverdraechlijck toe-sette ofte af-neme. Ghy sult sommighe vinden die hare veranderinghe zoo weynich doen dat mense naulijcks mercken kan/ dese moet men zoo wel als de excesse vermijden. De middelmatighe dinghen zijn daerom de beste.

Maer dat wy in de exempelen zoo groote contrarieteyten hebben uyt-gelegt/ dat hebben wy daerom ghedaen/ dat men het in kleynen dinghen des te

beter mercken konde/welcke in groote dinghen na te volghen/ niet recht en soude zijn/Want daer in moet men de ongheschicktheyt verbeteren/ende de treckinghe moeten versacht worden/op dat die wiltheydt vermijdet/ ende die konst ghesien worde. Maer wie soude onderscheydingen die qualijck ende sonder konst ghetepckent zijn/mercken connen; Anders moet sich niemant verwonderen/dat soo veel eñ verscheydene dingen een ervaren konst-meester in den sin komen can/welcke altemael te door vreyden syn leven niet ghenoech is/eñ de korthepdt desselven moet blijven laten. Want die dingen die voorvallen syn ontalbaer/ ende der Konstmeesteren gemoet is vol van Beelderen/ welcke noch ter tijt onbekent synde/niet alleen in menschlicken/ maer ooc ander dingen afbeelding die de gene alleenskens mochten voortbrengen/ de welcke een seer lanc leven eñ een goet verstant/ neersticheyt eñ deses konsts/ langduerich gebruyck van God vercregen hadde. Want door Godlycke hulp vermoghen die Ervarene van dese eñ andere konsten seer veel. Maer dewijl wy van de veranderinge veel gesprooken eñ nochtans openbaer is/dat geen werc van Menschen ghemaeckt/zodanighe onveranderlijcke ghelijckheydt eens anderen wercks ofte dings behoude/dat het niet van sich selve eenighen onderschept hebbe/eñ dat oock niemant soo konstich levet/ die twee wercken zoo ghelijckelijck maecken can / datse onder sich niet souden connen onderscheyden worden. Want niet van onse sake komt tot een zoo groote gelijckheyt/hoewel wy daernae trachten. Ja wy sien/als wy een form op dit ende dan op een ander pampier opdrucken ofte Yser in dat selve leem gieten / dat in den uytcomende dingen teyckenen van onderschept zijn / waer doorse om veeler oorsaecken willen konnen onderscheyden werden. Als nu dit gebeurt in dese seeckerheyt wat sal in andere dinghen niet geschieden connen. Maer van sulck onderschept spreecken wy in teghenwoordicheydt niet: Maer ick wil eenige verstaen hebben/welcke iemant wt te drucken sich mochte voorgenomen hebben / want van dese zijn alle die voorgaende te verstaen: Zoo diewils jemant een werck in syn sin gevattet heeft/komen hem terstont voor Beelden van onderscheydinghen/niet die onvermydelijc eñ noodich is / maer door de welcke schoone eñ leelijcke dingeu onderscheydẽ worden / die mẽ door die woorden der onderscheydingen te vooren verclaert te wegen brengen can. Maer als het werck volwt is/zoo volcht op het aenschouwen der oogen des gemoets ordel in twelck verscheydene Luyden meyningeu verscheyden zijn.

Daerom wil ick in onse dingen eenen jegelijcken toegelaten zijn/ dat / als het hen goetdunct/onse dingen verandere eñ alle dingen versoecke/ van welcke wy haest na desen claerder spreecken connen. Op dese wijse moet men toesien / opdat het werck niet tot een alteseer vreemde eñ onnatuerlicke wijse gebrocht worde/ten waer dat men Monsterdingen/eñ gelijcsaem der droomen/ geslacht uytbeelden wilde/alwaer aller dingen natueren onder malcanderen vermengt worden Maer dat ick tot het aengestelde werc kome/Laet int begin een beelt bestelt worden door syne dwarsch linie eñ ruymte vande hoochte onderscheyden synde / die dwarsch linie dan zijn in een seecker getal van ons begrepeu/maer een jegelijck mach meerder ofte weyniger beschrijven. Meerder te maecken dient wel tot seeckerheyt/dat eenen neerstigen konst Meester toestaet: Maer die weyniger maecke/die den arbeyt eñ moeyten verminderen maer hy sal tot een uytnemende sekerheyt niet comen connen / Alhoewel nu

die wel

die wel geoeffent/ ooc gheene linie trecken/maer alleen puntenen onderscheydinge gebruycken/zoo dit haren verstant genoech zijn sal. Ende dit is een veranderinge van linie/die ander namelijc om die linie door t'geheele lichaem te veranderen/is gelijck met die ghene / die van ons te vooren in die veranderinge der hoofden aengewesen. Want op de selve maniere wordē die dwarsch-linie des lichaems naerder te samen getrocken/ofte veerder van malcanderen gesettet/vant welcke dat kortere deelen/eñ langere veroorsaecken sal/ende het gehele onderschept is van korte ende van langhde.

Maer men moet niet versuymen den onderschept van dickte eñ breyte/ de welcke oock selve door eñ binnen die dwarsch·linie verandert. Want zoo ghy die dwarsch linie siet langer ghemaeck te zijn / zoo is die breyte van voren/eñ die dickte op de syde grooter/maer soo ghyse korter maeckt/ wort beyde vermindert: Ende datselve sal ooc geschieden met de deelen binnen dieselve/op datse grooter ofte kleyner worden. Maer ick vermaene hier noch eens/ ghy mocht daer wt die woorden van onderschept besien/op dat ghy die sake niet te veel doet. Maer soo een verstandige Leser onse leering ghebruycken sal/sal wonderbaere veranderinge van figuren maken. Ende wt die comen breede Schouderen/dunne wrecken/smalle heupen/ ofte darentegen. Ofte een kort lichaem/lange beenen ofte andersins. Item rechte lichamen met arme ende beenen/ofte krom. Ja gantslijc der menschen natuyr door die afmetinge/wort openbaer/waeruyt dan des forms eñ leelijckheyts reden genomen wort/ op dat het werck lelijck ofte schoon gemaeckt wort. Daerom moet de Const-meester eer hy de hant aen de tafel voeghet / hem voorghestelt hebben/ wat hy afschilderen wil/op dat/diewijl door het werck eer ghesocht wort/ hy die alderwt gelesenste eñ bequaemste daertoe gebruycke. Ende soo een Ervarene Const-meester in zoo een gering werck betoont wat syn verstant can/ soo veel beter sal sulcks de konst betonen als een ander in een groot eñ subtil werck. Dese dingen die andere ongewoonlijck eñ nieu zijn/sullen alleen die Const-meesters die krachtich vau verstant eñ hant zijn verstaen. Daerwt komt dat die dingen/die van een/ op eē dach/van de pen opt pampier gebrocht ofte met een mesken opt hout snijden/ desen loflijcker syn als eē andere groot werck van een geheel jaer. Welck een besonder geschenck Gods is. Want menich heeft een goet verstant eñ een sodanige succes in't werck dat hy/noch in syn/noch in veele navolgende tijden gene navolgende heeft / welc men verstaen can wt der oudeu morumenten/van de welcke noch stuckē wtgegraven worden/in welcke zo veel konst is/dat niets van onse dingen met die can vergeleken worden. Maer zoo yemant vraecht/ welcke manier des schoonheyts in den Beelde zijn/zoo mochten misschien sommige seggen: Welcke der Menschen ordelen voor goet achten; t'Welck andere niet sullen toegeven: Eñ het dunckt my niet wanneer onverstandige Menschen het ordeel toegelatē wort. Maer wie sal een volmaeckte ervarentheyt beschrijven? Want ick ben in die meyninghe/dat niemandt leeft/die eens alderverachtesten diers hoochste volmaecktheyt met die gedachten van syn gemoet begrijpen can / hoe veel minder meyne ick/soude dat yemant aen eenen Mensche doen connen / dewelcke Godt met een besonder raet eñ manier getimmert eñ ghewilt / dat hy boven

alle dieren herschen soude. Dit soude ick niet versaken dat een schooner Beelt van den eene als van den anderen dickmaels int gemoet gevattet eñ met der hant wtgedruckt wort/waerom dit alzoo zy / can met vaste redenen bewesen worden. Maer daerom can men niet tot sodanige volmaecktheyt comen/ datmen niet wat beters soude maken connen : Want dese wort in des Menschen verstant niet begrepen/ Het Goddelicke verstant kan het alleen / die den Mensche met ghelijcker wetenschap begaven kan : Want dit is den reghel der waerheyt die form eñ mate is de alderschoonste/ op dewelcke sich een ding ende niet vele schicken moeten. Maer de soeckende Menschen vallen vele eñ verscheydene dinghen voor/ ende het ghebeurt dickmaels/ dat men schoone dinghen niet op een manier nae en volghet/ doch leelicke dinghen/ presenteren sich al omme meerder. Maer in dese onse dwalinghe vinde ick niet een volmaeckte schoonheyt/ die ic betoonen kan : dewijl ic niet meerder begheer als plompheydt ende leelijckheydt van onse wercken af te snijden/ zoo zal ick neerstighlicken hier toe behulpich zijn.

Maer nu kome ick wederom tot het oordeel van de Menschen/ die nu dit/ dan een ander Beelt voor het alderschoonste achten / maer de Konst-meester verdient lof/ die na aller Menschen oordeel een schoon Beeldt maken kan tot het welcke veel ghebruycks ende ervaringhe gheeyscht wort / de selve konde niet beters ghebeuren/ als des waerheyts maet in zijn sin begrepen te hebben/ op dat hy de rechte ende tot zijn propoost bequame maet verstonde / dewelcke eenvoudich en slecht zijn moet.

Zoo dese jemant bekent te hebben/ die zal de grootste sake doen/ als hy het bewijsen zal/ welc my in desen stucken ende duysternissen niet dunckt/ dat het gheschieden zal. Nochtans een jeghelijck werck/ dat met Geometrische reden verklaert ende bewesen is/ dat heeft zoo veel sekerheyts/ dat het niet kan berispet noch teghensproken werden. Ende eenen alsulcken Meester ghelijc een Godlijc Mensche/ behooren alle luyden te eeren/ ende sulcke uyt-legginge zijn seer ghenoechlijck te hooren / ende het werck is veel ghenoechlijcker aen te schouwen. Maer mocht jemant segghen/ wat beneerstighen wy ons dan op een sulcke wetenschap / daer aen zoo veel goede luyden wanhopich gheweest zijn ? Dit is onmenschelijck / men mach betere soecken als de goede ofte quade/ die voorhanden zijn/ hoewel die alderbeste dinghen/ ons gheweyghert zijn. Ende dat wy aenwijsen / wat in een jeghelijck Beelt beter zil/ moet men voor alle dinghen toe zien / dat de maet van alle deelen seker eñ bequaem uytghesocht wort/ als in haer ordeninghe ende manier ghestelt is/ zoo sullen alle deelen/ zoo wel de kleenste als de grootste/ met grooter sorghe fraey ghemaeckt worden/ of wy by avontuer jetwes van schoonheyt vinden/ ende naerder tot het perck raken mochten. Maer dewijl ghelijck ghesept is/ het menschelijcke lichaem uyt vele deelen te samen ghevoecht / waer van een jeghelijck zijn maet van rechtheyt heeft/ sullen wy daer na trachten/ dat wy verstaen/ wat sulcke wyse tegenstae/ op dat men te beter vinden/ eñ tot die Natuerlijcke constitutie opt naeste by komen mach / tot dewelcke wy met allen krachten/ recht toe gaen zullen/ dat wy het werc van konst eñ fraeyicheyt aenzienlijc maken / welcke alle niet een middelmatighe sorghe ende slechte aen-

dacht

dacht eyschen. Want int begin moet een vlijtich Meester letten op de besondere beschrijvinghe des aensichts/in de voorgaende Capittelen verklaert/ hy zal voorseker een wonderbaerlijcke subtyliteyt bevinden van kromme eñ rechte linien/ende van andere opmerckinghe/die door seker trec van een linieael niet konnen beschreven worden. Men moet vlijtich verstaen ende letten/ op de rondicheden ende kromme treckinghen des voorhoofts/der wanghen/ neus/ooghen/mont ende de kin/dat men niet van de allergheringhste stuckskens uyt late/dat niet met ghelijcker sorghe der grootste ghetracteert worde/ ende men moet niet minder neersticheyt in den enckelen deelen uyt te schilderen/als in de gheheele tesamen-zettinghe aenwenden. Volcht nu den hals/ die moet op't hooft accorderen/ende moet niet door korthepdt ofte lanckheyt/ dicte ofte dunnicheyt/leelijc ghemaect worden. Alzoo consequentelijc moet men zien / dat alle dinghen in de linie-wercken der borst/des buycx/rugghe/ billen/schenen/voeten/armen ende handen vlijtich uytghebeelt worden. Dewijl dan nu de gheringhste dinghen met grooter neersticheyt moeten gheabsolveert worden/ zoo moet men die niet hooren/die zegghen/ datse haestende niet langh op een werc pleghen te staen:het welcke/ten waer dat de begerende seer met het werck haesteden/niet sal toegelaten worden. Maer der haestinge mach men wat toe gheven/als de waerheyt behouden/ ende de konst-wetenschap uyt het werc uyt schijnt/ Daerom moet een jeghelijcke ghedaente van een Beelt/van't hooft tot den voetsolen over-een stemmen/ op wat manieren het aenghestelt zy/het zy rouw ofte glat/ vleeschsich ofte magher/ op dat niet dit deel vol vleesch/ende een ander magher zy/ als tot een exempel/ dun van armen/ende dic van beenen/ van voren alles vol/ achter niet/ofte daer en teghen/want wy aller leden te samen stemminghe/eyschen/ende datse niet lichtveerdelijc ende qualijc te samen ghestooten worden: Want de welcke wel te samen staen / die pleghen als schoon aenghezien te worden. Ende men moet ooc op't oude achtinghe gheven: men en moet niet maken een hooft van een Jonghman / ende een borst van een grijs Man / handen ende voeten eens Menschen van zijn volkomen ouderdom. Noch van voor een Jonghman/ van achteren oudt/ofte daer-en-teghen/die sich niet naer de Natuyr en schicken/worden voor quaet ghehouden. Daerom moet in allen ouderdommen der deelen bequaemheyt onderhouden worden / in het Beelt eens Jongehelinghs/eens Ouden-mans/ eens volkomen Mensche/ eens magheren/ eens vetten/eens rouwen/eens glatten. Een jongh Beelt moet glat/ sappich ende effen zijn. Het oude moet rouw/ verstelt/oneffen ende magher zijn. Dese dinghen wel te verrichten is goet/eer dat sy met trecken ende linien uytghearbeyt worden/dat mense alle naer de maet beschrijve / op dat men bekennen kan/zoo jetwes aen de rechtheyt ontbreket. Die dit met neerstichept waerneemt/dien zal zijns wercks niet lichtelijc berouwen/ Hier in wordt van den konstmeester een volmaecte wetenschap der linietreckinghe ghevordert/want dese doet tot de konst veel behulps: Ende alzoo wel die ware afmetinghe afgheteeckent is/ zoo kan doch niet lichter gheschieden/ als dat een dingh bedorven wort door een handt die des linietreckens onervaren is / ende lichtveerdelijc door de hooghde/breede ende dicte eens Beelts door loopt: Maer

die dese dinghen ervaren/de sekere maet verkreghen heeft/ die zal ooc de zake in de form uyt te drucken/beter maken. Op dat wy dan eenighe waerheyt des af-metens verkreghen/ende zoo veel moghelijc daer uyt in onse wercken schoonheydt invoeren moghen / daer toe achte ic niets beter te zijn/als veler Menschen levendighe lichamen voor ooghen stellen/ eñ uyt de schoone lichamen oordeel aller leden-maet vergaderen.

Die nu des konsts verstant heeft/die zal eenighe convenientie der deelen in een groote menichte der Menschen/lichtelijc uyt soecken. Maer wie zal ooc eenen vinden/in den welcken alle dinghen zoo volkomen zijn / dat niet in eenich deel jet zoude ghemist worden ? Maer hier in moet ghy ghedencken/ dat ghy des Natuyrs manieren niet vermenght/maer dat alle dinghen accorderen/ghelijc wy te voren ghesegt hebben. Tot de jonghe luyden beelden gebruyct der jeuchtlijcken lichamen opmerckinghe / insghelijcx der ouden tot den ouden/Ende dat selve moetmen van het volmaecte ouder ooc verstaen/ ghelijc ooc tot de magere/vette/rouwe/glatte/stercke ende swacke / moet ghy ghelicke natuyren van de levendighe af-beelden. Het is gheen twijffel / of den ghenen die sich op dese wyse door alle deelen beneerstighen / zullen meerder dinghen voor-vallen / alsse ghesocht hebben ende uyt-wercken connen. Want de schoonheyt der dinghen wordt naulicx van de const recht uyt-ghedruct/ic segghe niet die uyt-nemende ende volmaecte / maer die van ons uytghesocht ende nochtans de crachten onses verstants bovengaende/ ende onser handen neerstichept ontloopende.

Dewijl dan nu / ghelijc wy ghesegt hebben/ op verscheydene beelden/ verscheydene natuyren der levendighe lichamen moeten uyt-ghesocht worden/ zoo vallen ooc voor tweederley gheslachten van verscheydenheydt: Namelijc de onse die Wit/ende der Mooren die Swart syn : Dese aensichten zijn onder haer ongheliic/ ende der Mooren aensichten zijn om aen te zien zo aenghenaem niet als de onse van weghen de grooee nederdruckinghe der neus/ ende der lippen dickheyt/Item van weghen der handen/knien/ schenen/ voeten/die van knoppicheyt leelijc ghemaect worden. Maer ic hebbe van dese Menschen lichamen gezien van een zoo groote gheschictheyt/ende dewelcke door zoo een groote neerstichepdt der Natuyr uyt-ghemaect waren/dat ic achtede/dat niets volmaecters conde ghemaect worden. Maer in syn gheslacht presenteren sich vele verschillinghe der ghestalten/nae der constitutie veranderlickheyt: Alzoo de stercke lichamen zijn groot/ maer de swacke syn dun/niet vleeschachtich/ ghelijc als de andere/Daerom moet men by een beelt eens stercke Mensch niet met liniewercken van weeckheyt / na by eens swacken van hertheyt voeghen/Al-hoe-wel men der magherheyt ende vleeschepdt somwylen dienen moet/zoo moet men nochtans des hertheyts eñ sterckheyts na eens jeghelijcken goetduncken maet houden. Dese dinghen sekerheydt wort in der Natuyr ende leven openbaer/op dewelcke als ghy ziet / sult ghy daer af tot u opinie niet afwijcken ghelijck oft ghy wat beters maken wilt/ want het zal gheschieden/dat ghy bedroghen wort. Want de konst is in de Natuyr inghedoopt/zoo ghy die daer uyt zult ghetrocken hebben / zoo zult ghy vele dwalinghe in u werck vermydet hebben/welcks oprechtichept ghy

ten

ten meestendeel met Geometrischen redenen sult bewijsen connen: maer waer
henen die niet komen/ dat moet het ghemeyne oordeel der Menschen gelaten
worden/ doch wy weten dat het gebruyc het meeste doen kan/ als hoe naer u
werc tot des levens ghelijckenis zal ghekomen zijn/ hoe grooter lof van op-
rechticheyt ghy vinden sult. Daerom laet valscheyt van u verre zijn/ dat ghy
iet wilt beter maken/ als Godt syn werc van hem selve ghemaeckt verleendt
heeft/ want uwe pooginge daer toe aengestelt zijnde/ zullen sonder krachten
gevonden worden. Wt welcke dingen men schutten can/ dat niemant uyt zijn
eygen zin eñ gedachten can een schoonheyt uyt-drucken: maer dat het noo-
dich zij/ welcke schoonheyt hy uyt syn gemoet voortbrengen wil/ dat de selve
geheel te voren daer in bewaert gewerst zy/ door vlijt eñ neerstige naevolgin-
ge/ welc men voor syn eygen niet houden moet/ maer voor een meesterlijc door
vlijt eñ neerstichеyt verkregen/ dat int gemoet ghesaeyt dese vruchten voort
gebracht heeft: Eñ van daer wort/ die int gemoet verborgen schat/ eñ die van
binnen ontfangene gedaente/ uytgebrocht: Om welcker oorsaken willen de
geoeffende Meesters niet altijt van nooden hebben levendige exempelen voor
oogen te stellen/ na welcken sy hare Beelden uytdrucken/ want door een lang
gebruyc eñ neerstichеyt/ is zoo veel in haer gemoet te samen ghevloeyt/ datse
al wat haer believt/ daer uyt scheppen konnen/ maer alsulcken verstant isser
weynich/ dan daer tegen zijn zeer vele/ welcke door groote neerstichеyt quade
wercken maken. Maer gelijc ic geseyt hebbe/ de wel-geoeffende Meesters ooc
geen exempel aenschouwende/ sullen een voortreffelijck werc maken/ hoe wel
voorwaer dat aensien op't leven eñ natuer alle dinghen beter maect: Maer in
den ongeleerden ende onervaeren is sulcken succes niet te hoopen/ want niets
van desen comt by geval. Daerom cannen somwylens eenen vinden/ die van
hem selven ende alleen wt syns ghemoets verstant/ op geen levendich exempel
ziende/ nochtans voortreffelickere Beelden wtdichtet/ als andere/ hoe-wel
ghestadich ende neerstich het leven ende natuyr teghenwoordich aensiende/
want de kennisse des consts ontbreeckt desen. Maer die lof begeert/ moet sich
voornaemlick wachten/ op dat het werck niet met eenighe leelickheyt besmet
worde. Daerom moet ghy die overvloedige dingen van die Beelden/ die wy
willen schoon hebben/ af laten/ want sy wordẽ daer door veronciert/ dat moet
ghy also verstaen/ blincheyt/ swackheyt/ verdwijninge/ kreupelheyt/ te samen
drayinge is leelick van wegen het ghebreck des natuerlicken gebrucks: Het
sal oock niet minder leelick wesen/ dat ymandt met drie oogen ofte met so veel
handen ende voeten ghesien wordt/ niet om het ghebreck maer om overvloe-
dicheyts willen. Hoe meerder ghy dan dese dingen vermyden sult/ ende voor
deselve/ noodighe/ rechte/ aensienlicke/ gesonde dinghen/ die altemael aenghe-
naem zijn ende voor goet ghehouden worden/ schildert/ hoe meerder lof ghy
met u werck vercrijgen sult. De schoonheydt inde natuer verborghen zijnde
turbeert ghemeenlic onse ordeelen. Men vint somwijlens twee menschen seer
schoon ende fray/ van welcken een met den anderen niets gemeen heeft/ noch
by maet noch van constitutie/ ende nochtans ist niet openbaer/ welcker van
beyden die schoonste soude ghesept worden. Sulcke duysternissen zijn in on-
sen verstant/ wie sal dan de waerheyt van des schoonheyts voortreflickheydt

wtspreec-

wtspreecken? Maer hoe wel ons dat niet blickt/ soo ist nochtans ghelooflick/ dat die even schoon zijn/ dat eene het ander in seecker deelen volmaecktheydt overtreffe.

Hier wt moet een verstandighe Meester hem wachten/ dat hy niet altijt een geslacht in schilderyen navolge/ maer dat hy in veelvoudige ende verscheydene manieren geoeffent sy: Waer wt dit volghen sal/ dat hy menschen beelden van allerhand constitutie wtdrucken can. Als daer zijn der toornigen ende der blysienden ofte van allerhand andere meer/ dewelcke alle in haer aert fray gemaect zijnde/ voor goet ghehouden worden. Comt dan ymandt ende begeert een Beelt van een afgonstich en stuers mensch/ofte liever een Amoureusen ende lieflicken/ wat sal eenen geoefden lichter zijn/ als wt de voorgheschrevenen leeringen een bequame ende waerachtige maet sulcken Beelden te vinden? ende die gevondene met een gheschickte form verlichten? Want aller menschen natueren konnen also wtgebeeldet worden/ als welcke syn vierich/ lochtich/ aerdisch/ wanneer des consts macht dat werck modereert: Ende die ervarene Meester behoeven een loflick werck niet langh aen te zien/maer dat selve treckt terstont alle verstandighe tot ongheloofllicke liefde van sich selve. Die in desen dinghen wel gheleert zijn/ dien is openbaer dat ick segghe ende dieselve hebben wetenschap van den waren gebruyck. Maer wetenschap omhelst altijt die waerheyt/nademael opinien dickwils daer af dwalen. Daerom sal hem niemant al te seer betrouwen/ op dat hy in dit werck niet bedroghen worde. Daerom sal een Student van d'eerste const een seer nutlick dinck doen/ so hy veeler gheprobierden Meesters wercken dickwils aengeschouwet ende nagevolcht/ende van hare redenen die Meesters dickmaels disputierende gehoort sal hebben. Maer ick wil niet dat jemant meyne/ghelijck ofmen in een loflick werck eenige dwalingen sose zijn/ niet afmercken soude/ welcke te bekennen ende verbeteren seer goet is.

Laet u niet bereden/ dat ghy u ghemoet tot eene aert van Beelden aenbindet/ welcks ghy onlancks verstaen dat een Meester ghedaen heeft. Maer die natuer lijdet/dat dat beelt sodanich sy/ hoe danich het oordeel ende wijse des gemoets is. Maer ick beveele vele dingen te beschouwen/ende de besten daer wt verkiesen/ want die valsheyt van opinien staet bycans allen in den wech/ ende wie zoude dorven seggen/dat een werck so volmaeckt/dat een beters niet soude connen gemaect worden/dewijl niemant seggen can/hoe wel een schoon mensch gesien/dat een schooner niet soude moghen ghevonden worden. Maer den sekersten wech ingaen is het beste/het sy wt ander lieden leeringe/ ofte wt syn eyghen soeckinge op een levendich exempel. Maer die Meesters achte ick niet voor goet/ welcke vande const veel woorden te maecken ghewennet zijn/ maer selve geen loflick werck hebben voor te brengen/ hoedanich ick sommighe ghesien hebbe: So ghy sult navolgen/so zult ghy vallen/welcke de quaetheyt van haer wercken genoech roept/of ick nu stilswyghe/want dit zijn verscheydene dinghen/ vant werck veel spreecken/ende dat niet doen. Nochtans en verbiede ick niet/dat jemant der onervaren onderwijsinghe toelaet/ want het ghescchieden can/dat ooc die Boeren een faut in u werck aenwijsen zullen/ hoe wel sy niet leeren konnen/op wat wijse ghy het verbeteren moet.

Op dese plaets wil ic dese konst d'onwetende vermaent hebben die van onse leeringe te leeren aengevangen hebben / datse dese dingen van ons voort ghebracht / vlijtich leeren / eñ haer int eerst weynich dingen te leeren eñ te doen verstellen / als dese begrypen / datse dan tot ander voortgaen. Want de wetenschap moet met het gebruyc wassen / op dat de hant den wil eñ verstant diene / waer uyt eyndelijc des konst eñ gebruyc groote gewisheyt ontstaet / welcke beyde moeten te samen ghevoecht zijn / eñ van malckanderen af-ghesondert / vermoghen niets / hoe-wel nu het gemeene peupel schijnt seer betere dingen van seer quaden te onderschepden konnen / zoo ist nochtans niemant die waerachtelic oordeelen kan / als een ervaren Konstmeester / die ooc selve dickwils lof met syne werken bekomen heeft.

Maer eenighe mochten zegghen / zal men zoo vele moeyten doen / ende zoo veel tijts aenwenden / dat men int besonder alle beelden op dese manier brenghe / maer in een kleynen tijt vallen vele beelden te maken voor. Eñ wy gebieden dit niet / maer dit leere ic / dat men door vlijt eñ neerstichept / eenighe gewisheyt / die alleen in reden bestaet / sich te weghen brenghen / eñ van den ghenen / die sulcke ghewisheyt met een onfeylbare vryheyt der hant verkreghen hebben / zal niemant aller lichamen eñ ander dingen af-metinge afvoorderen.

Ja de oogen van de konst bereyt zijnde / vangen aen een reghel te zijn / maer de hant is de konst gehoorsaem / die een vast betrouwen maect eñ de dwalinghe wech drijft / eñ de valscheyt des wercks wt-sluyt: Eñ als dan ontbreeckt die raschheyt niet / eñ van wetenschap vol zijnde / zult ghy niet vraghen wat ghy doen zult / noch lichtelijc een punct ofte getrocken linien versetten. Zoodanige wercken verdienen lof van de konst / dewelcke lieflic / vry eñ gheensins angstich / maer recht aenghezien worden. Zoodanighe dinghen worden van allen voor goet ghehouden / om datse in allen deelen goet zijn: Maer de onervaerne / ende des konst onwetende zullen niets goets maken / al-hoe-welse der hant vryheyt verkreghen hebben / Ja zulcke vryheyt mach men voor een gevanckenesse houden / dewijlse tot dwalinghen aenbindet. Dit en vermach dan niet sonder konst / eñ dese zonder ghebruyck vermach niet veel / maer dese beyde / gelijc ic geseyt hebbe / moeten te samen ghebonden zijn. Daer uyt wort openbaer / dat den Studenten van dese saken der af-metinge ghelegenthept moet bekent zijn / uyt dewelcke wonderbaerlijcke syccessen nae-volghen.

FINIS.

HET VIERDE BOECK.

Van de Proportie des Menschen/ Van ALBRECHT DURER.

Hoe men de voor-beschrevene Beelden buyghen zal.

ALzoo nu veel in de drie voorste Boecken beschreven is / hoe men de Beelden maect / verandert / eñ door menigherleye onderschepdt verkeeren kan / Zoo is het van nooden dat men weet / hoemense in hare leden buyghen eñ wenden zal/ zoo men dat hebben wil / eñ ooc lijden kan.

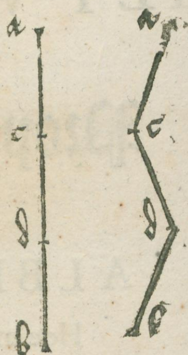
Daerom moet ghy mercken/ dat de voorsz Beelden naer der syden te zien / zijn te buyghen door den gantschen rug-graet/ van den neck af tot de heupen toe / op alle dwerschlinien ende daer tusschen/ Doch syn sy meer voorwaerts dan achterwaerts te buyghen/ ende dese buyginghe wert ghebruyckt in het achterste vierdendeel des lichaems teghen den rugghe/op allen dwerschlinien ende daer tusschen/uyt-ghenomen het bovenste been met syne lidtmaten/ werdt midden op de dwerschlinie der heupen eynde gheboghen. De knie buyght ooc midden in syne dwerschlinie. Den voet buyght by de enckelen des scheenbeens. Ende de teenen in hare leden. Maer het beelt van voren te zien/ is te buyghen op beyde syden uyt den hals ende door den gheelen rug-graet. Om sulcks te beter te bemercken / hebbe ic in de voor-ghesette beelden/aen de voornaemste eynden daer sy te buygen zijn/ kleyne triangelen ende ringhskens gheset.

Daerom ist van nooden/dat men wel in acht neemt wat tot sulcken buygen behoort/dat men een dingh kan stellen eyschelijc oft vriendelijc/Ende voor al moetmen dese na-volgende verschepden woorden/int buygen wel betrachten.

Dit zijn de onderschepden woorden.
Gheboghen/
Ghekromt/
Ghekeert/
Ghewonden/
Ghestreckt / Ghekrumpen/
Ende Verschoven.

Dese boven-gemelde ses woorden/ werden alle in eenen Mensche gethoont/ meer oft minder/daer na hy sich beweeght/ Ende dese ses derleye onderschepden/ alzoo ickse meyne/ wil ick de selve door dese na-volghende linien te verstaen gheven.

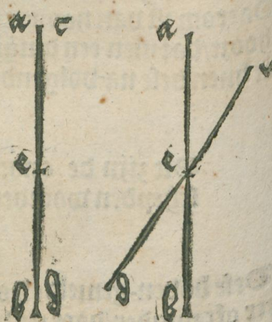
Eerstelijck wil ick het gheboghen nemen/ set een ghestreckte linie a. b. die heeft twee leden oft puncten c. a. In dese twee puncten c. d. buyght de linie henen ende weder / zoo ghy wilt / Maer de lenghte tusschen a. c. ende c. d. oot d. b. blyven alle weghen ghestreckt. Al-hier ziet ghy de figure af-gheteeckent.

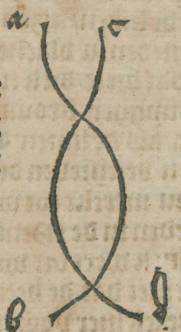

De tweede is de kromme genaemt/ic set weder een linie a. b. die machmen met eenen Passer trecken / ofte met de hant van boven tot onder toe/eñ onder voorwaerts ghekromt / ende dan boven / int midden/ ende onder. In somma dese linie werdt krom ghetoghen naer jeders nootdruft. Dit wort u in dese bysyden drie linien aen ghewesen.

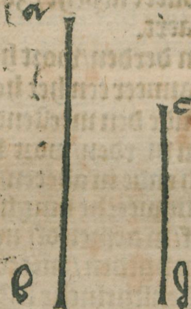

De derde is Wenden ghenaemt / zoo twee linien/de een is a. b. de ander c. d.op maltkanderen ligghen/zoo gheven sy een linie. Daer na set midden een punct e. In dese punct e. went de een linie boven ofte onder / op wat syde ghy wilt. Ende hoe wel hare vier puncten a. c. ende b. d. van een ander komen / zoo blyven de twee linien in de punct e. op een ander / zoo men dit hier neven in de figure zien kan.

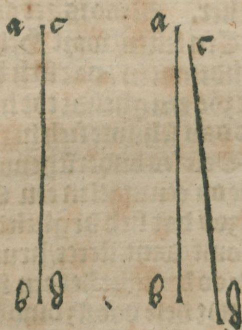

De vierde is Winden ghenaemt/ zoo twee linien a. b. ende c. d. in schroevens wijs om malckanderen ghewonden werden/ Ghelijc de figuere hier neven te kennen gheeft.

De vijfde is ghenaemt Ghestreckt ende Ghekrompen/ zoo een linie uyt een ander ghetoghen verlanghert/ oft in een ander ghekrompen/ ende verkort wert/ Dit en weet ic u niet anders te verstaen te gheven / dan dat ick hier ter syden/ twee linien neven malckanderen ghestelt hebbe/ de langhe a. b. ende de korte c. d.

De seste is ghenaemt Verschoven/ ende ghelijck ghy te voren weet / zoo de twee linien op malckanderen ligghen/ zoo geven sy een linie/ wanneer sy maer van malckanderen verschoven werden/ ende niet aen een en roeren/ als dan zijn het weder twee linien/ ende mogen daer uyt effen linien ofte andere/ die te samen loopen / ghetoghen werden / op ofte af gheschoven/ Men setse ofte schickse hoe men wil/ ghelijckse dan door twee linien a. b. eñ c. d. hier naest voor oogen staen.

Ghy sult weten/ even ghelijck als dese boven-ghemelde dinghen toegaen in de linien/ alzoo gaen zy ooc toe in een vlack dingh/ Eñ alzoo sy ghe-schieden in vlacke dinghen/ zoo gheschieden sy oock in een jeder weeck lichaem dat breet/ dick eñ beweghelijck is/ Dan een alsulcke lichaem is te ge-lijck te buyghen/ krommen/ weynden/ winden/ strecken/ krumpen ende te ver-schuyven/ als de linien/ Dan gheen lichaem en is aen linien/ daerom moghen alle boven-beschreven dinghen in een Corpus/ als in de linien ghebruyct wer-den. Nu merckt tot welcke dinghen dese ses boven-beschreven onderschey-delijckheden in de Mensche te ghebruycken zijn.

Eerstlijck wert dit woort Gheboghen ghebruyct in des Menschen ghele-deren/ eñ niet dat de beenen ghebogen werden/ want sy souden breken/ daer-om hebbe ick hier voor in syne figuer gheset/ dat de linien tusschen de puncten ghelijck blyven zouden.

Ten tweeden/ Krommen is int Menschelijcke lichaem te ghebruycken/ in zenuwen ende vleesch/ dan zoo sich een Mensch op een syde achterwaert ofte voorwaert neycht/ zoo krommen sich de aderen eñ het vleesch/ in-waert ofte wt-waert.

Ten derden/ wort het Weynden in de Menschelijcke geleden ghebruyckt/ als wanneer een het hooft om-weynt/ desghelijcken het lijf/ de armen/ schenc-kels/ ende den meestendeel der leden/ moghen alzoo ghweynt werden.

Ten vierden/ wort Winden in het Menschelijcke lichaem ghebruyckt/ int vleesch ende in aderen/ dan zoo ghy hen voor ghewent hadde zoo winden sich dan alle weecke dinghen van het een eynde tot het ander/ het sy in den hals/ int lijf/ in armen oft in de schenckelen.

Ten vijfden/ merct dat Strecken ende krumpen veel is te gebruycken/ in het Menschelijcke lichaem/ strecken maect dun/ maer krimpen dic/ dit neemt beyde in acht/ Zoo ghy eenen arm wt strect/ zoo vertoonen sich de aderen/ eñ streckt het vleesch in de lenghte/ zoo wert den arm dunner. Zoo ghy den arm maer buyght/ zoo krumpt sich het vleesch over malckander/ eñ wert den arm dicker. Alzoo is het ooc in de andere deelen des lichaems.

Ten sesten/ wort Schuyven in het lijf des Menschen ghebruyct/ jetwes in de lidtmaten/ dat sich het een voor oft achter oft neven het ander verschuyft/ oft zoo een ghelidt tot het ander gheboghen/ oft het lichaem ghekromt wert/ als dan schuyft sich het vleesch uyt oft in oft op een syde.

Dese ses onderscheydelijcke dinghen/ als hier boven staet/ moghen sich wel alle op eenmael in een Menschelijck lichaem/ uyt de beweginghe begheven/ Alzoo dat sich de gheleden buyghen/ weynden eñ verschuyven/ eñ daer neven kromt/ wint/ strect/ krumpt sich het vleesch/ eñ de andere dingen des lichaems. Alzoo dringht het een het ander/ ghelijc dat in de natuere bevonden wert.

Wt dese voorsz dinghen meucht ghy uwe beelden een ghestalte maken zoo ghy wilt/ daer toe het u dienstich mach zijn. Dan besonder is te mercken/ dat een jeder dingh boven den noot staet niet wel/ daerom en zal men van dese din-ghen niet te veel noch te weynich toe doen/ anders werdense te seer ontstelt/ oft ten waer sake dat ghy eenighe droomende oft slaperige beelden wilde maken. Sulcks kont ghy ghebruycken/ in Mannen/ Vrouwen/ Kinderen/ Peerden ende andere Creaturen.

Oock is het te weten/ dat alle mijne voor beschrevene beeldenissen/ alzoo sy

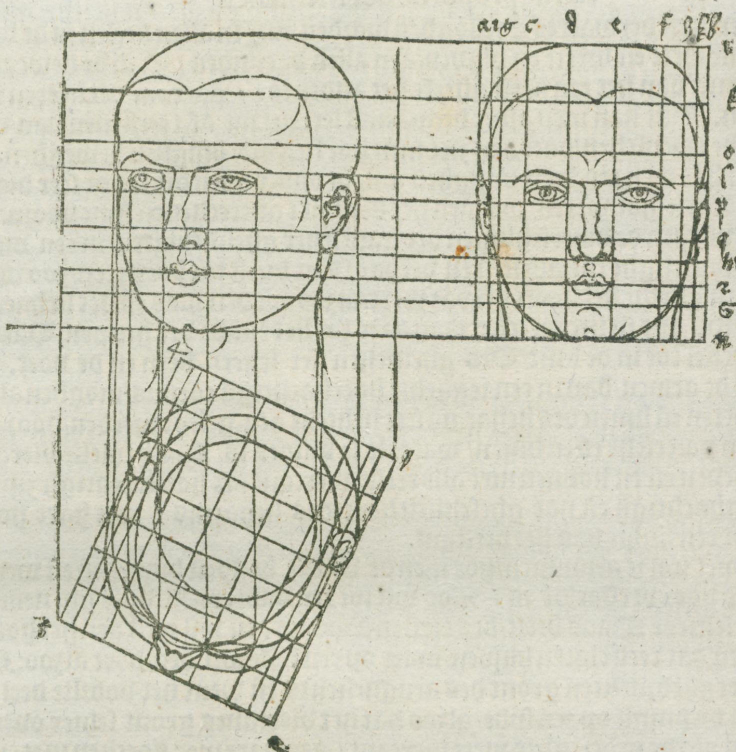
herwaert

herwaerts eñ derwaerts ghebogghen worden/niet in allen deelen in de voorbeschrevene dicte eñ breete en blijven/aen allen de eynden / Dan de beweghelijckheyt neemt van het een af eñ gheeft het ander toe / daerom verkeeren sich de dinghen. Dat kan men alder bequaemst leeren/ int af-teeckenen van veel levendighe Menschen/daer aen ziet men hoe sich alle dinghen bewegghen.

Item hoe men een beelt buyghen wil/ is onder allen dit / ende seer dienstich voor de Beelt-houweren/zoo men het beelt in't af-teeckenen syne voornaemste deelen/tusschen de dwerschlinien der gantscher ghelidtmaten/in een viercant oft hoeckachtighe corpus legt eñ vervat (Dit dient tot boetseren/zoo men het noemt) eñ ghelijc het hooft vervat wert/alzoo ooc den hals eñ het lichaem van stuc tot stu/tot in het weecke/ Dan daer tot het eynde der heupen Daer naer de schenckel tot in de knie/Des-ghelijcken het scheen-been eñ de voet. Alzoo ooc met de armen/dan in een jeggelijc hoeckachtigh corpus/moghen alle deelen/puncten eñ linien des lichaems seer lichtelic aen-gelept werden/door de oprechte eñ dwersche effen linien/ waer elc te vinden is/ Maer sulcke viercanten en behoeven eñ en konnen niet alle recht viercant oft hoeckachtigh zijn/ sonder langhachtigh eñ nae gheschicktheyt des lichaems / met hare hoecken recht/tot een hulpe van het verstant.

Hier met wil ic aenwijsen/hoe men de voorsz beelden buyghen eñ weynden zal / als voor verhaeldt is / Zoo wil tot een onderrecht/voor my nemen het eerste beschreve Mans beelt/des eersten Boecks / eñ wil eerst aen het hooft beginnen eñ dat recht laten blijven/maer op een syde wenden/doet alzoo: Neemt den nederghedruckten gront des aenghesichts eñ went het voorste deel tegen u/eñ een weynigh op een syde/ alzoo dat het viercants gront schier over cant stae. Eñ als de neder-ghedructe viercant / aen hare vier hoecken met cijferen 1.2.3.4. beteeckent is/moet ghy uyt de vier puncten over haer varen met rechte linien/zoo wijt de noot vereyscht/ zoo bevint sich de viercant zoo breet/ als sy hier over cant ghewordenis.

Daer nae snijt af dese vier rechte linien / met eene langhe dwerschlinie x. y. eñ set het rechte van voren ziende aenghesicht in zijne viercant/daer neven set den neder-ghedructen gront/eñ vaert met den Over-drager met alle dwerschlinien des van voren ziende aenghesichts / door de vier linien/ die daer uyt de vier hoecken des neder-ghedructen gronts over sich ghetoghen zijn Zoo vint ghy in dese nieuwe viercant/ door de teghenwoordige getogen dwerschlinien/ nae der lenghte van alle hoecken des voorhoofts / ooghbraen/ooghen/neuse/ ooren/mondt eñ kinne. Daer nae vaert eerst uyt het in-ghetoghen aenghesicht des neder-ghedructen gronts / uyt alle hoecken eñ eynden der neuse/ooghen/mont/kinne/ooren/voorhooft/hals/hooft eñ wat noodigh is/ met rechte heele linien over sich / in den bovensten gront tot de dwerschlinien/ daer by eñ daer tusschen elc dingh bevonden zal werden/waer dan die plaets eñ eyndt eens jeghelijcken dinghs ghetroffen wort daer in zal men dan de ghestalt linien des aengesichts trecken/zoo bevint sich de voorwendinge gantsch recht/ Hier toe behoort een die vlijtigh is eñ die dit te recht gebruyct / daerom hebbe ic een alsulcken aenghesicht af-gheteeckent/eñ hier nae voor ooghen ghestelt.

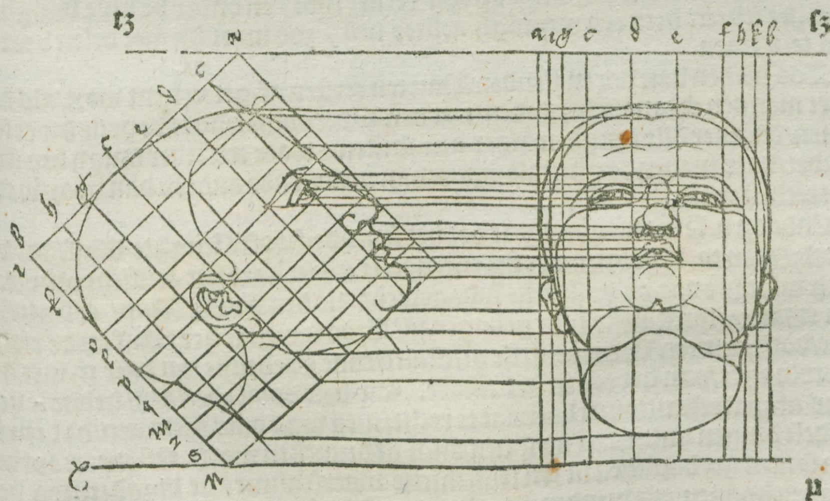
Ghelijckerwijs als ic dese boven-ghemelde aenghesichten op een syde ghewepnt hebbe/ alzoo wil ickse teghenwoordigh na der syden met de kin over sich rechten/ eñ met het hooft achter sich neyghen/ eñ dan zien hoe het van voren aen te zien is/ dan moet ghy alzoo doen: Neemt het viercant des van besyden ziende aengesichts / met allen haren in-hout/ende stelt het op den ondersten hoeck/op de dwerschlinie r. p. eñ onder met den voorsten hoec by de kin recht over sich. Daer naer set op den bovensten hoec deses viercants een heele dwersche linie tz. sz. teghen de onderste r. p. tusschen de twee heele dwersche linien/moeten boven ende onder de twee hoecken des van besyden ziende viercants/over hoecks begrepen werden. Daer nae maect op de syden des van besyden ziende aengesichts/ tusschen de twee dwerschlinien/ het over sich ghewende aenghesicht/van voren ziende in syne breete/ gelijc als voor beschreven is / doet dan ooc alzoo: Set tusschen de twee dwersch-linien met twee rechte linien a. b. de breete des van voren ziende aenghesicht/ ende trec daer in de andere rechte linien c. d. e. f. g. h. i. k. als sy voor beschreven eñ daer tusschen na de breete alle dinghen ghedeelt zijn.

Daer na treet met den Overdragher / uyt het besyden ziende opgherechte aensicht / met heele dwerschlinien / alle dinghen daer over in het viercant des van voren ziende aenghesichts/van de hooghte des hoofts/stern/ooghbraen/ neuse

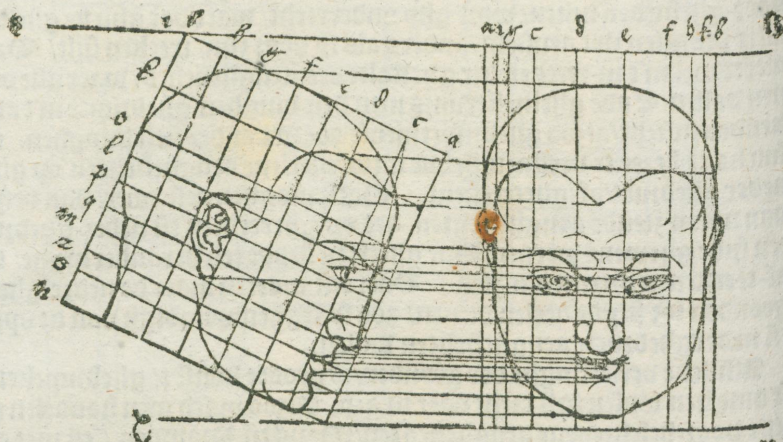
neuse/ooren/mont/kinne/hals/ eñ al wat noodigh is. Wt dese ghekruyste door-ghesneden linien/ wort ghy onderrecht/ waer dat ghy de ghestalt-linien aller dinghen in't aensicht/anders als sy voor zijn/ trecken sult/ Daerom bemerct wel in't in-trecken der ghestalte des aenghesichts/ waer alle dingen henen vallen/ Ende ghelijckerwijs men dese dinghen ghebruyct in't af-gheteeckende aensicht/alzoo ghebruyct mense ooc in't onder sich buyghen. Maer om sulcks te beter te verstaen/hebbe ic tweederleye aenghesichten op gherecht eñ neder ghedruct/af-gheteeckent. Oock moghen dese twee/ van besyden ende van voren ziende aenghesichten/ des op-gherechten eñ neder-ghedructen / op een syde ghewent werden/Dat gheeft in beyde een veranderinghe/ dat is in't af-teeckenen vreemt om zien / Daerom moeten maer de neder-ghedruckten gronden tot beyde deelen dienen/ zoo sy teghenwoordigh van de opgherechte eñ nederghedructe aenghesichten vallen.

Alsulcke versettinghe der gronden/is groote konst te ghebruycken/ dan dese dinghen wysen sich recht daer in aen. Alzoo mach men handelen met allerleye voor-beschrevene aenghesichten/Mans eñ Vrouwen / eñ niet alleen met den aenghesichten/maer ooc met het gheheele lichaem.

Ende ghelijckerwijs als men het hooft in een nederghedructen gront leyt/ alzoo mach men ooc/alst noot doet/ het gheheele lichaem in een nederghedructen gront legghen / maer eer men dat doet/zal men het beelt buyghen eñ stellen/zoo men dat hebben wil/ Dan eerst van alle hoecken eñ eynden met rechte ende heele linien/henen af varen in den neder-ghedructen gront.

Ende op dat men te beter verstae/hoe de beelden gheboghen werden/ende hoe sy zien/ als mense alzoo maect/wil ic eerst den voorsz Man van seven hoofden langh buygen/aen de plaetsen daer hy te buyghen is/Eñ neem het onder sich gebucte voorsz hooft/ eñ set het van besyden ziende op den van voren ziende Man/zoo wert syn aensicht op syn slincke syde ghewent/ Maer het van voren ziende aensicht/set ic op het van besyden ziende lijf/dan den eenigen Man moet op tweederley manieren af-geteeckent werden. Daer naer

buyghe ic hem over de helft van't weecke/op syn slincke syde/zo wert de rechte schouder hooger dan de slincke. Ooc buyge ic den rug-graet op etcelijcke dwerschlinien op dat het lijf niet met eene heele gestrecte linie gheneyght werde/eñ strec hem synen slincken arm een weynigh voor het lijf/ Maer onder de helft van den gordel buyge ic hem syn heupe/een weynigh op syn slincke syde/ eñ laet hem met synen slincken voet onder syn hooft staen/ Maer syn rechte been/ strec ic hem een weynigh op syn rechte syde / eñ onder de knie buyghe ic hem het scheen-been een weynigh achter sich / zoo moet hy met desen voet op den teen staen.

Zoo nu den van voren zienden Man ten eersten af-geteeckent wort/als dan trect men den Man na der syden/uyt den Overdrager/door de heele dwerschlinien/die daer alle dinghen klaer aen-wijsen/ waer een jeder dingh syn stede vindet/daer in men de ghestalt-linien van nieus/ende anders dan voor/weder in-trecken moet.

Ende op dese manier buyge ic ooc het sevende-hoofts lenghte Wijf/dat den voorsz Man toebehoort/maer int tegendeel recht ic haer het aensicht over sich/ doch wert het ooc op de slincke syde gewent/als den voorsz Man/ Eñ ghelijc den Man op syn slincke syde gebogen is/ alzoo buyge ic het Wijf op de rechte syde/doch met een Vrouwelijcke ghestalte/ende ghebruyc my daer in met den Overdrager/van het een in het ander. Eñ dese voorsz beelden/ hebbe ic volgens af-geteeckent/om u daer nae te rechten/eñ wijs daer mede aen/dat een jeder dese dingen anders eñ na synen wille gebruycken mach. Eñ merct ooc dat ghy samen het buyghen in een jeghelijcke dwerschlinie / de dinghen zoo veel sy lijden konnen om wenden meucht/op welcke syde ghy wilt/Dat moet ghy alzoo verstaen: zoo den Man met syne slincke schouder neder teghen de heup ghebodghen is/meucht ghy ooc de selve achter sich wenden / eñ de rechte voor/ alzoo dat het lijf daer tusschen met gaet. Dit alles meucht ghy wyder ghebruycken als het hier beschreven is.

Zoo

Alzoo nu een weynich aenghesept is/ de van voren-ziende beelden op beyde syden te buygen/ als dan wil ic u de voorste na der syden/ voorwaert eñ achterwaerts leeren buyghen. Zoo moet het beelt eerstlijck na der syden te maken/ voor-ghenomen werden/ Daerom als ic boven den dicken/ starcken Man eñ syn Wijf/ die ic in't eerste Boeck ghebruyct hebbe/ alzoo wil ic ooc des selven Boecks lesten Man eñ Wijf van 19. hoofden lenghten buyghen/ op dat men hem door te veel dicken eñ korten/ eñ hem te veel langhen ende dunnen/ de onderschept zien kan.

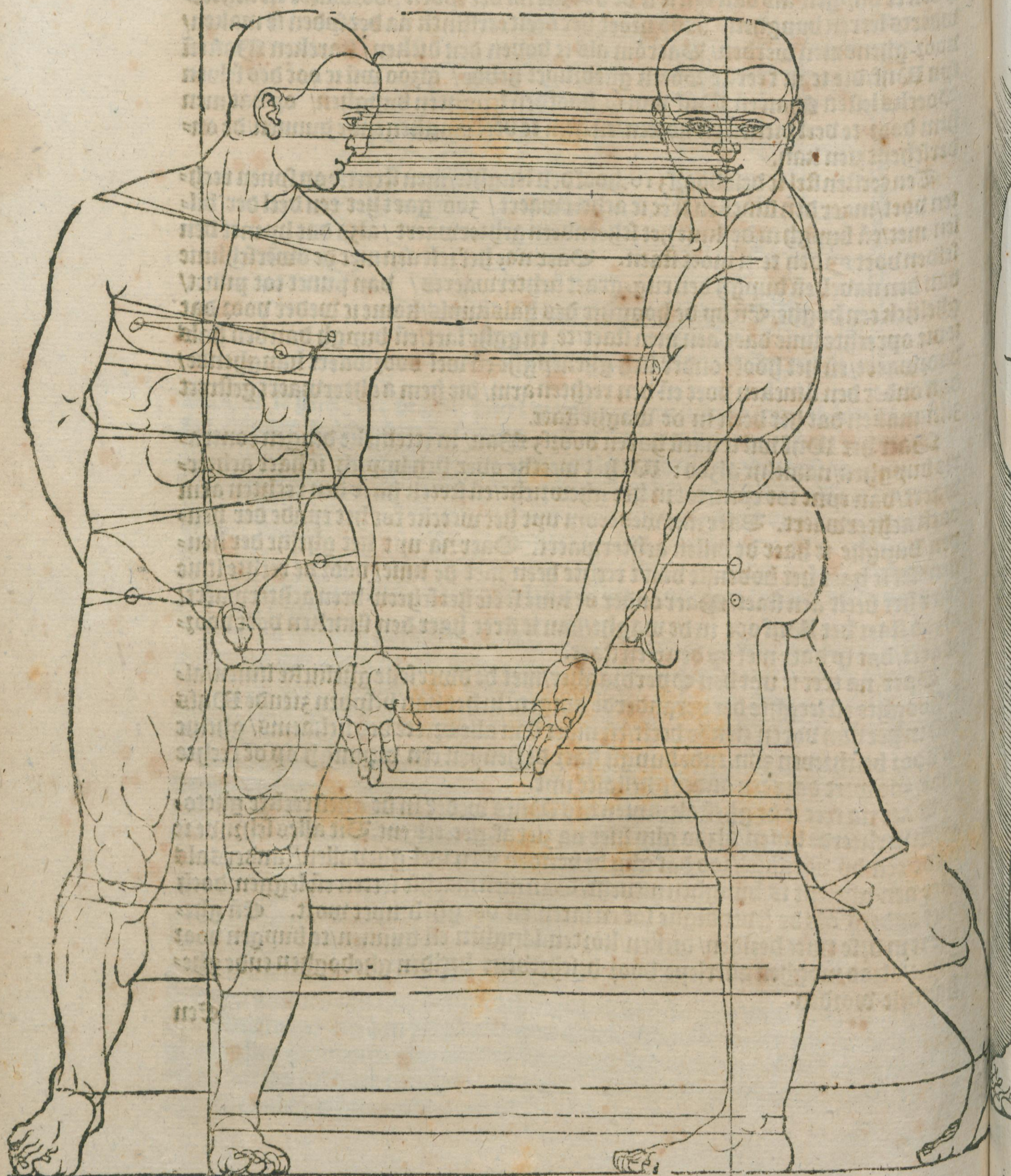
Ten eersten stel ic dese voorsz 10. hoofden lenghte/ men strectse op synen rechten voet/ maer den slincken trec ic achterwaert/ zoo gaet het een deel der billen met/ eñ buygh in de knie het scheenbeen achterwaert/ alzo dat hy met den selven voet op den teen moet staen. Daer nae hef ick aen met de dwerschlinie van den navel/ eñ buygh den rug-graet achterwaerts/ van punct tot punct/ ghelijck een boghe/ Eñ by de hooghte des halskuyls/ kome ic weder voor dat ic die oprechte linie daer aen men staet/ te rugghe laet/ eñ buygh dan den hals voorwaert/ eñ het hooft onder sich gheneyght eñ wel voorwaert hanghende/ dan onder den slincken voet eñ den rechten arm/ die hem achterwaert gestrect zijn/ maken dat het beelt in de waghe staet.

Maer het Wijf wil ic naest haren voorsz Man/ in ettelijcke dingen contrarie buyghen/ namelijc alzoo: Wt het weecke over sich buygh ic haer achterwaert/ van eynt tot eynt/ tot in het ghewricht/ eñ streck haer den rechten arm oock achterwaert. Daer nae wederom uyt het weecke tot het eynde der heupen/ buyghe ic haer de billen achterwaert. Daer na uyt het ghelijc der heupen/ set ic haer het bovenste van't rechte been met de knie/ voor de rechte linie daer het beelt aen staet/ Maer onder de knie set ic het scheen-been achterwaert/ alzoo staet het Wijf ooc in de waghe/ dan ic strec haer den slincken voet voorwaert/ dat sy daer met op den teen staet.

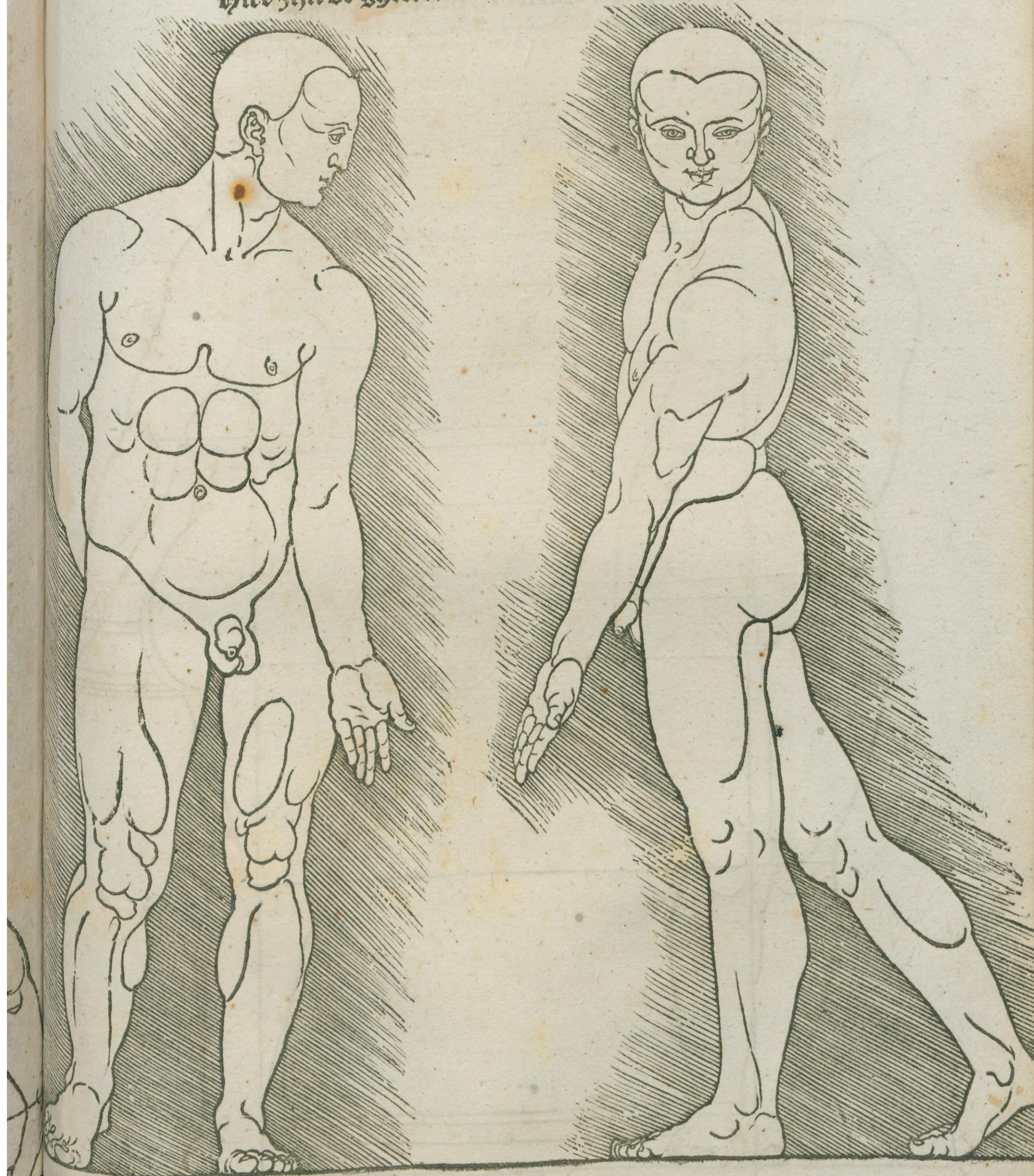
Daer na trec ic uyt den Overdragher/ met de dwersche ghelijcke linien/ alle hooghte eñ leeghte der veranderde dingen/ in het van besyden ziende Wijfs lijf/ in het van voren ziende beelt/ eñ maec dan alle breete des lichaems/ ghelijc sy voor beschreven zijn/ ende buygh haer de heupen een weynigh op de rechte syde/ zoo wert daer een ander ghestalte uyt.

Daer na trec ic de ghestalt-linien des Wijfs weder in de ghestreckte ghetoghen verkeerde linien/ alzoo ghy hier na ziet af-geteeckent. Dit alles schrijve ic u tot een by-voeghsel/ zoo dat ghy de beelden na u wel-ghevallen/ anders als hier aen-ghesept is/ buyghen meucht/ Dan men machse setten eñ leggen/ doch niet anders als de levendighe toe en laten/ eñ ooc ghebruyct wort. Eñ ghelijc ic in dese twee beelden/ dicken/ korten/ langhen eñ dunnen/ te buygen voor neme/ alzoo moghen allerleye voor-beschrevene beelden gheboghen ende ghehandelt worden.

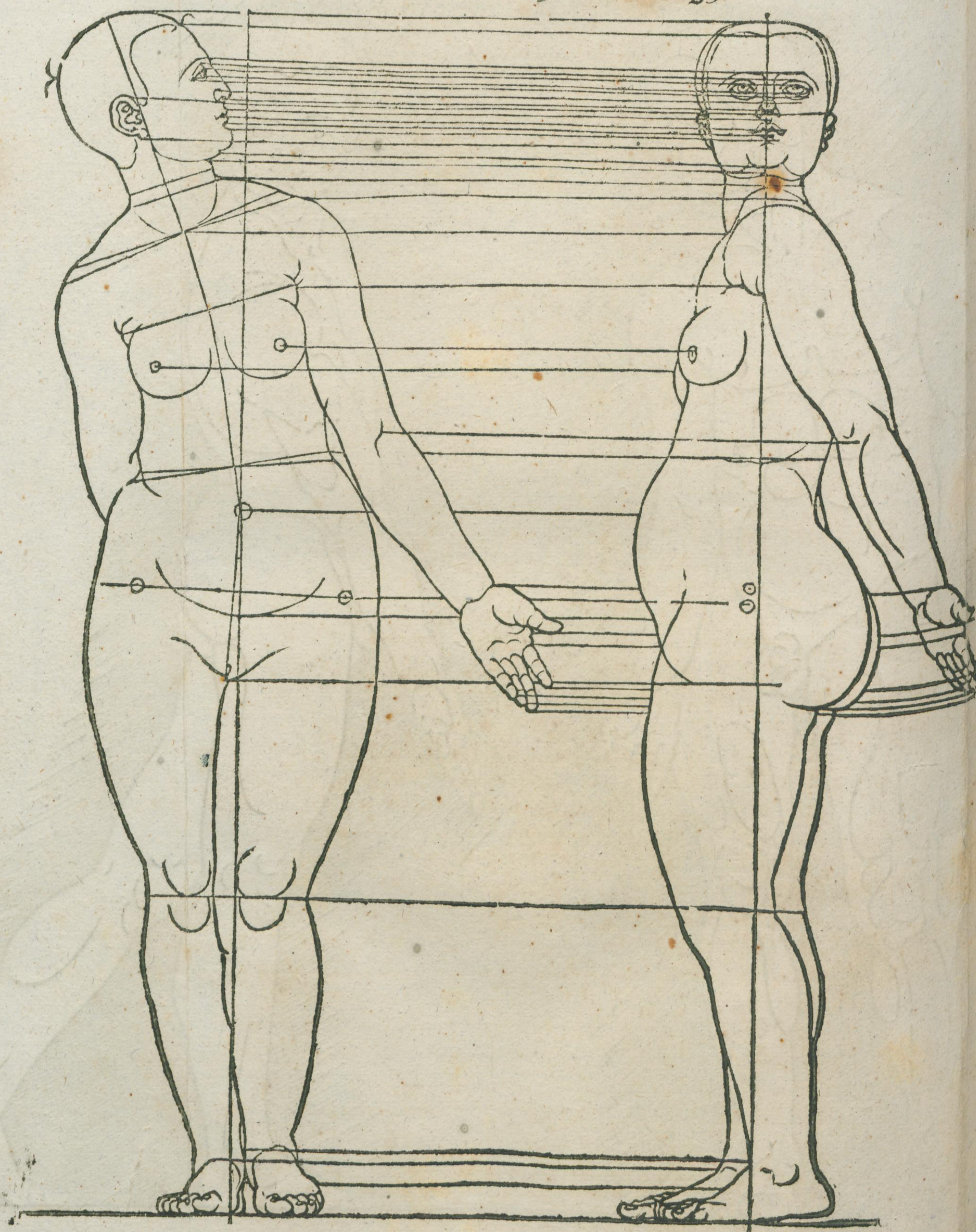
Eenen Boerschen Man van seven hoofden langh.

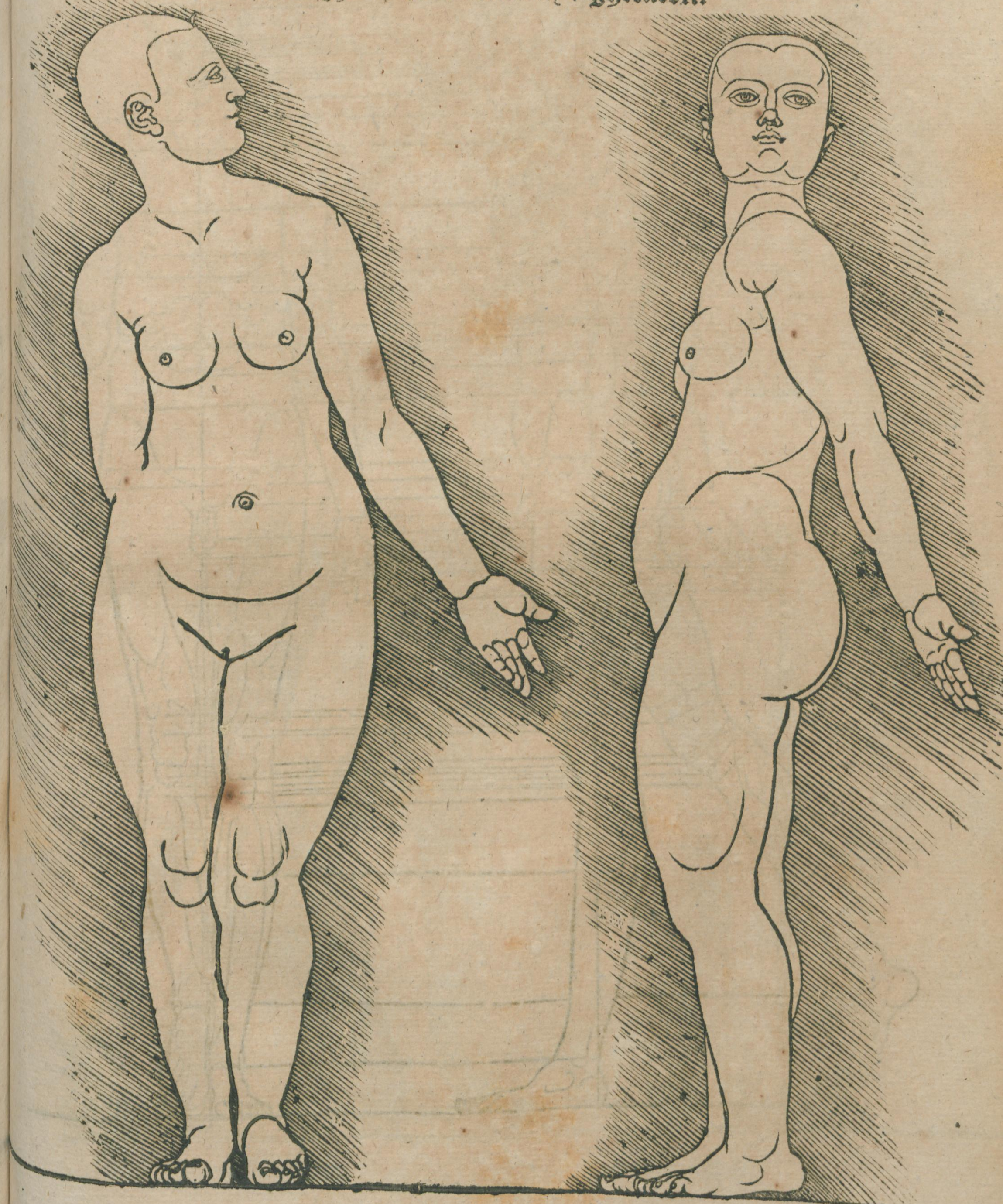
Hier zijn de ghestreckte linien uyt-ghelaten.

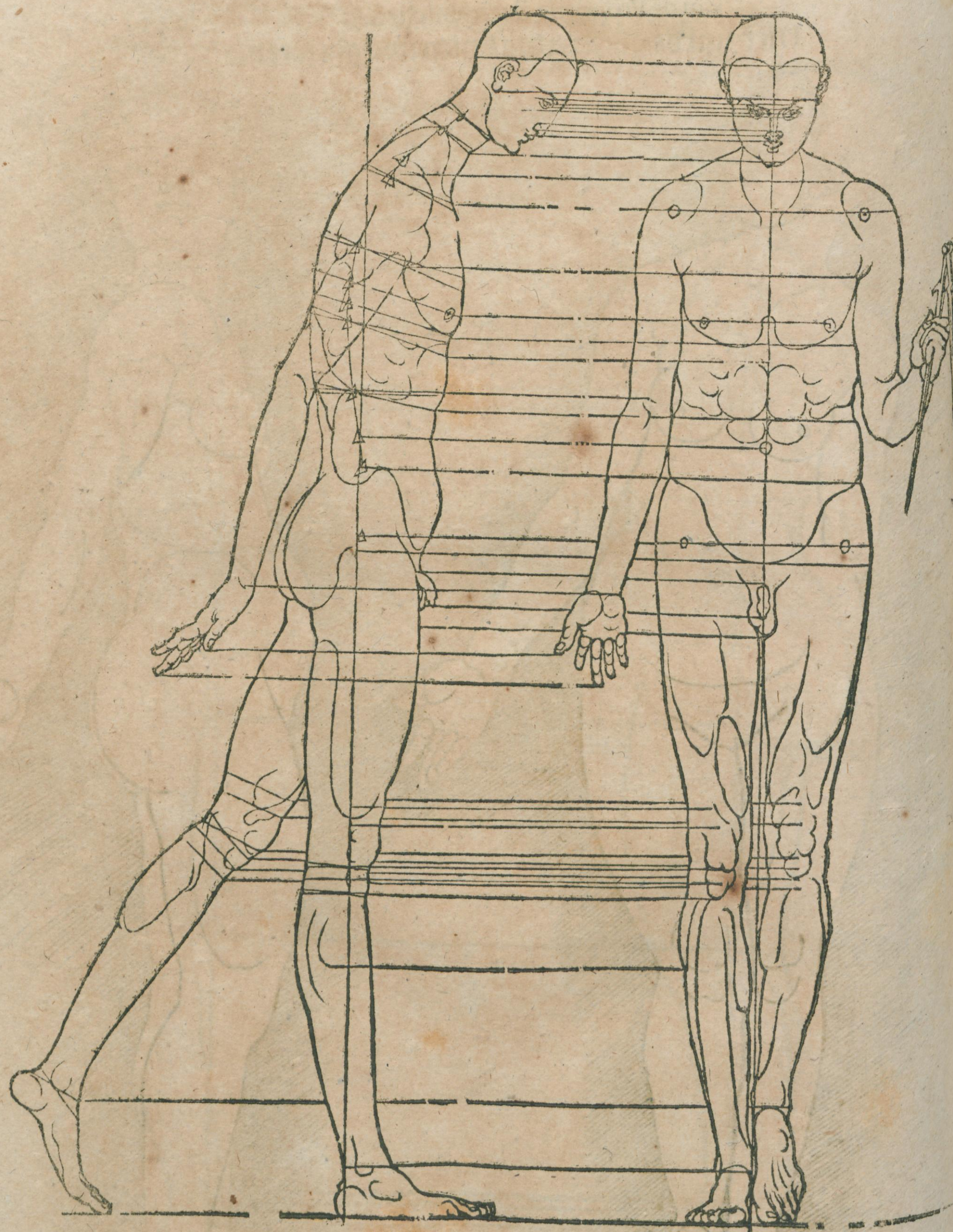

Een boerschе Vrou van seven hoofden langh.

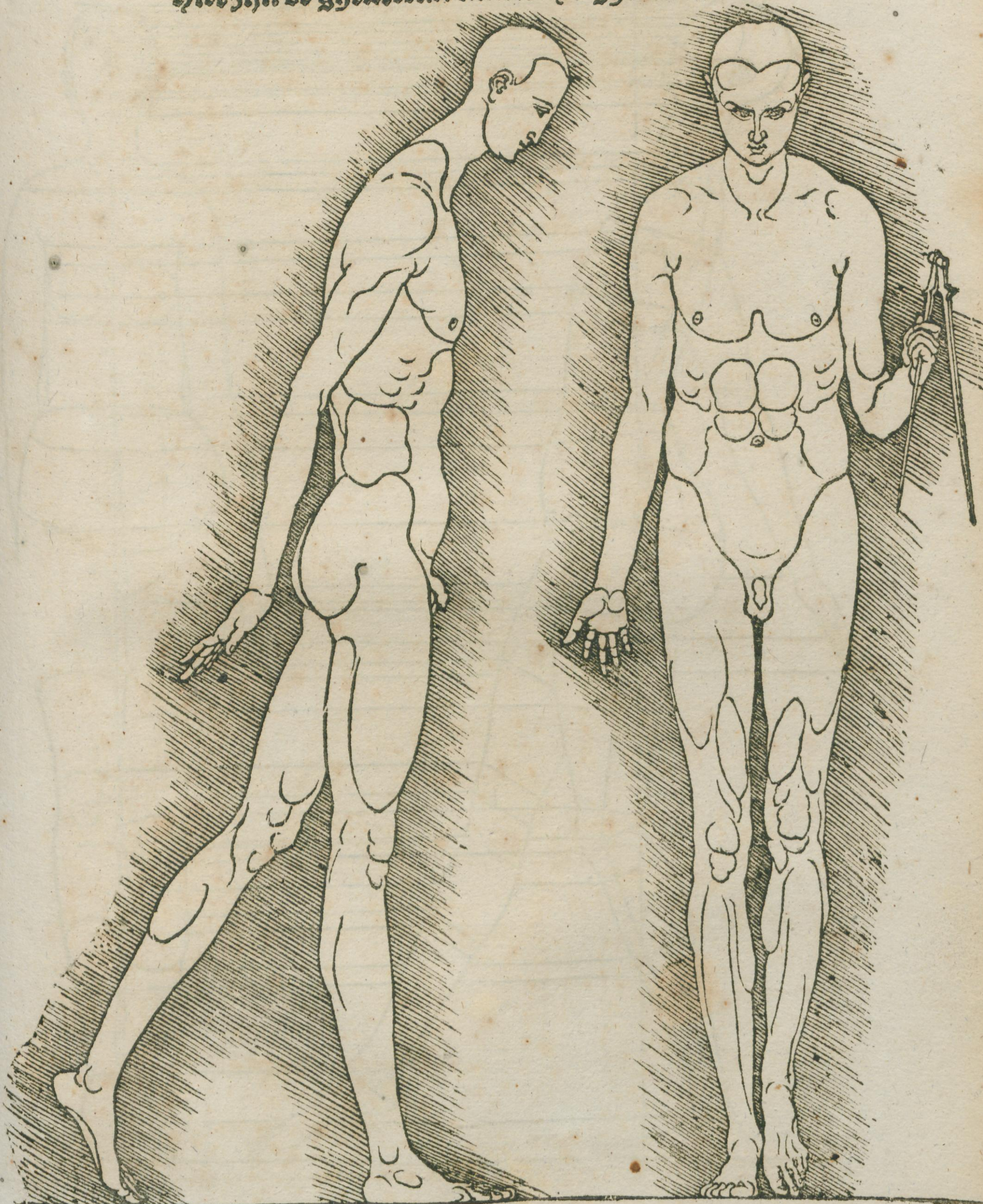

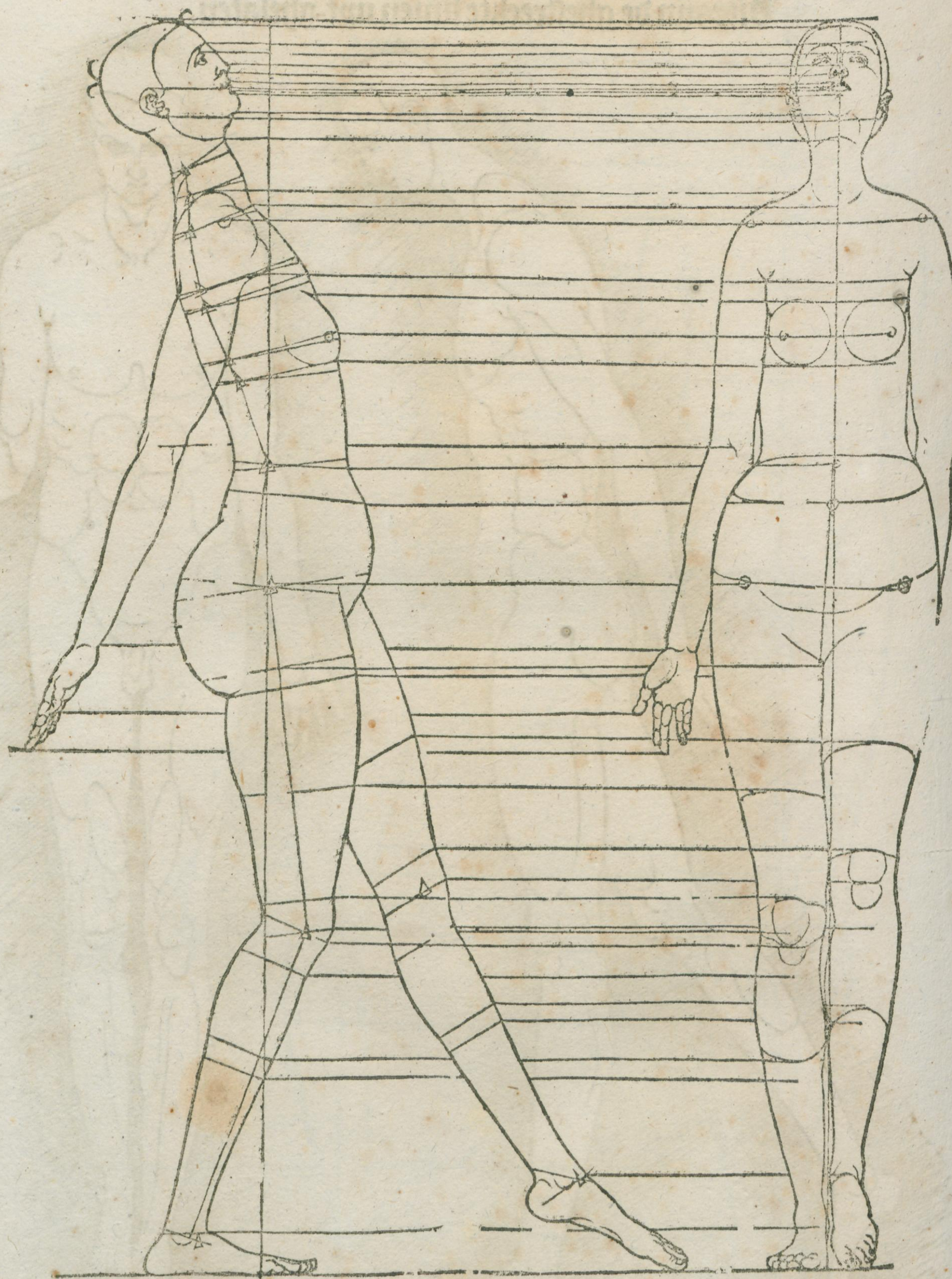
Hier zijn de ghestreckte linien uyt-ghelaten.

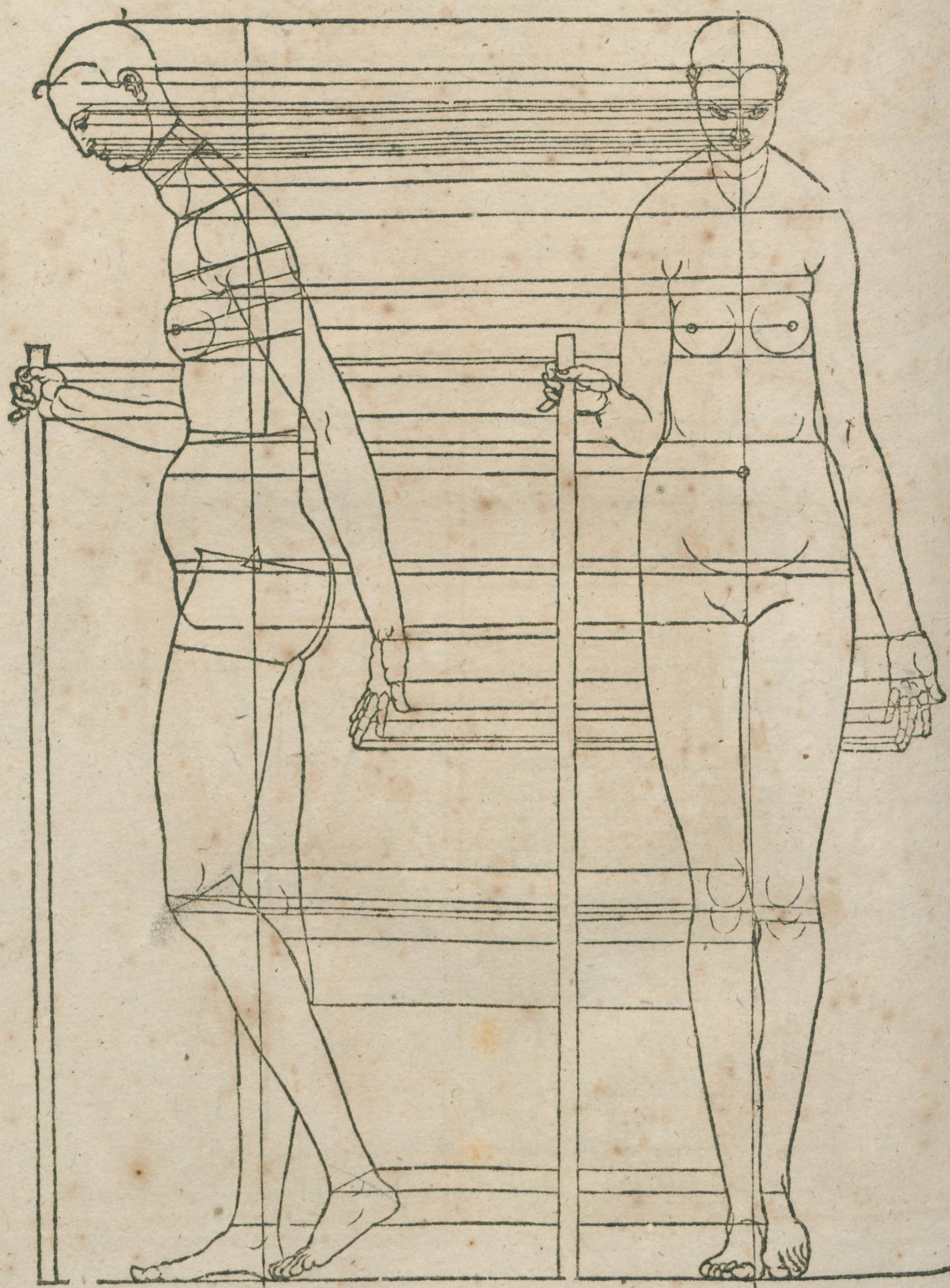

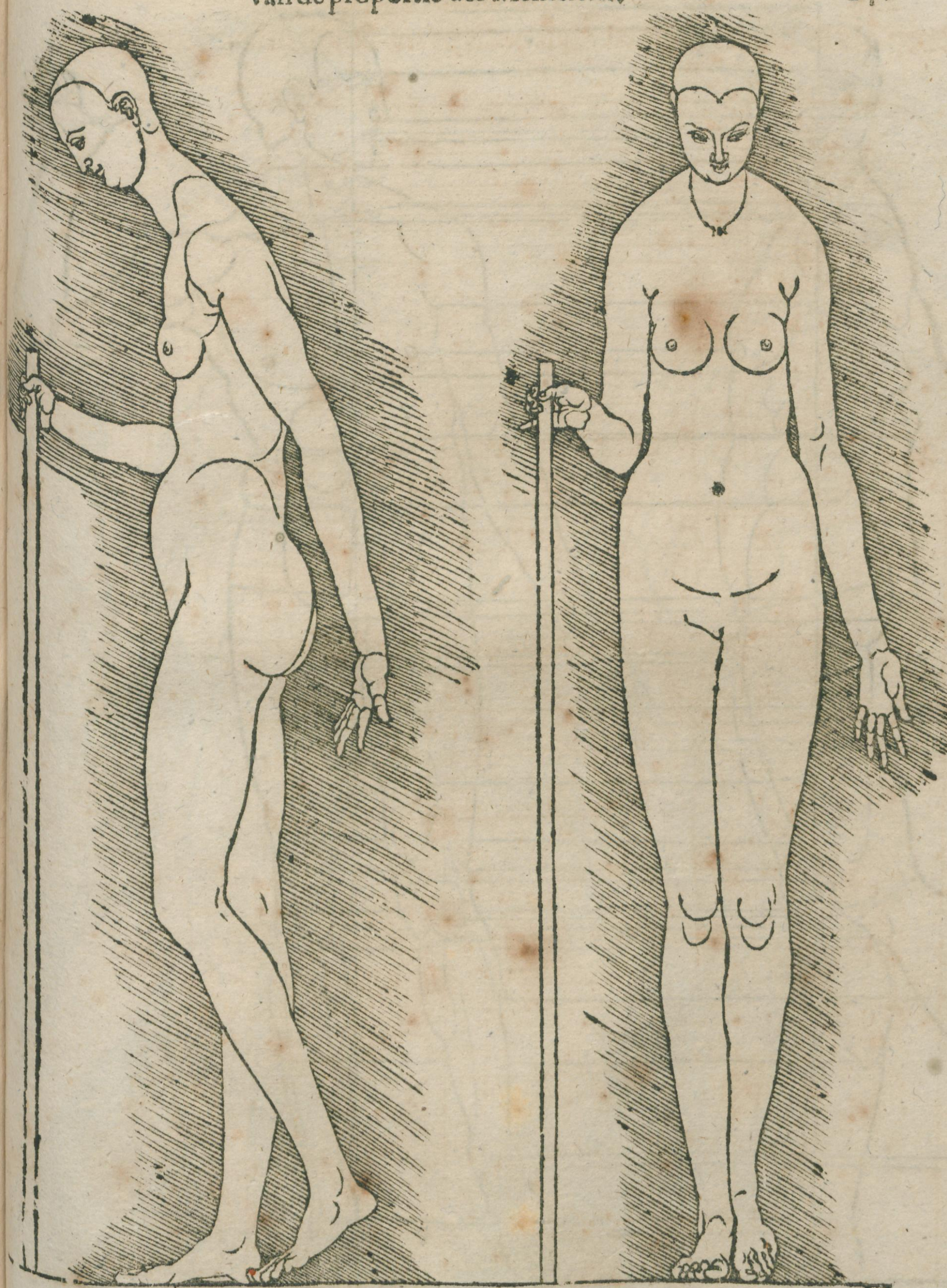
Hier zijn de ghestreckte linien uyt-ghelaten.

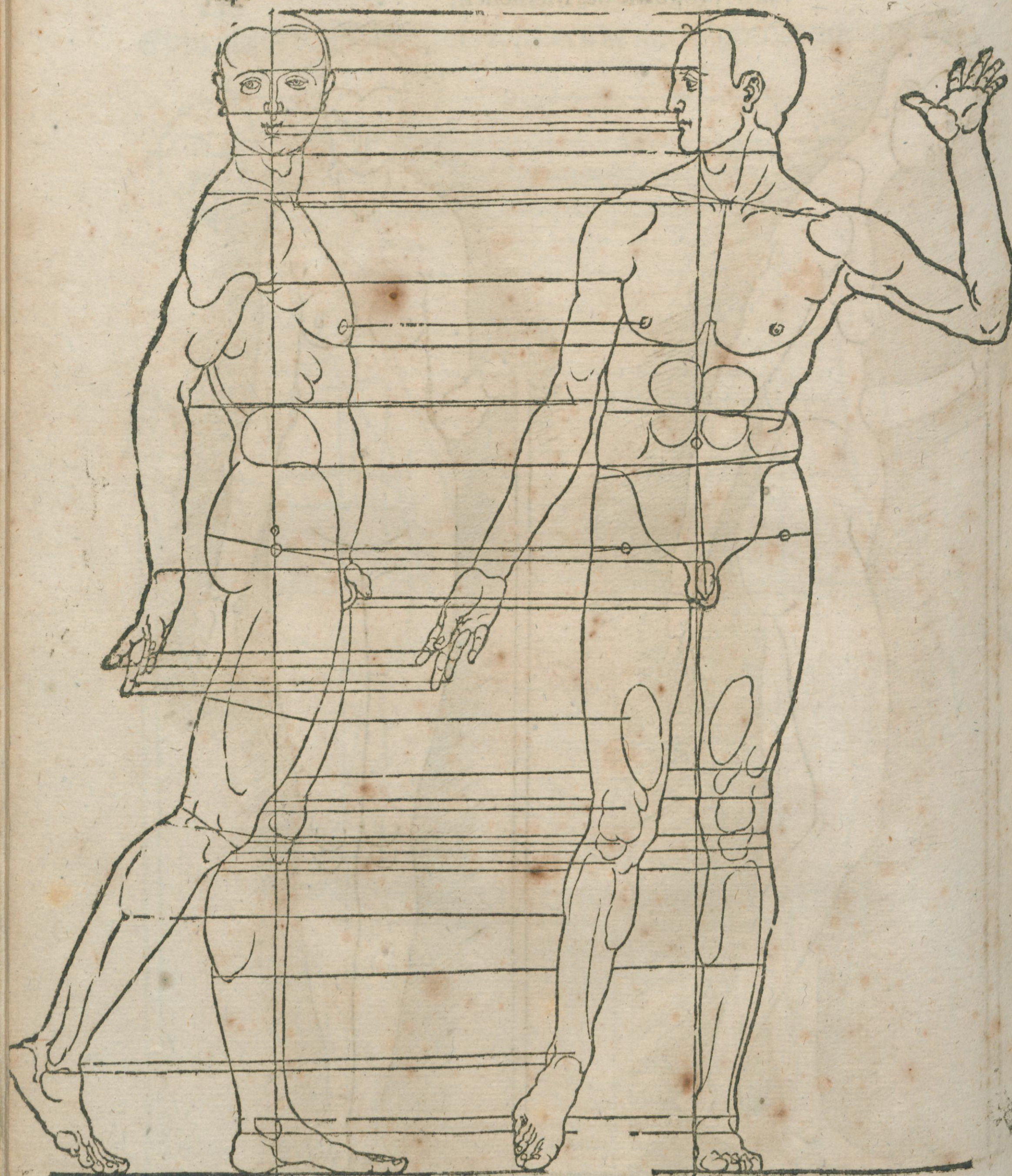

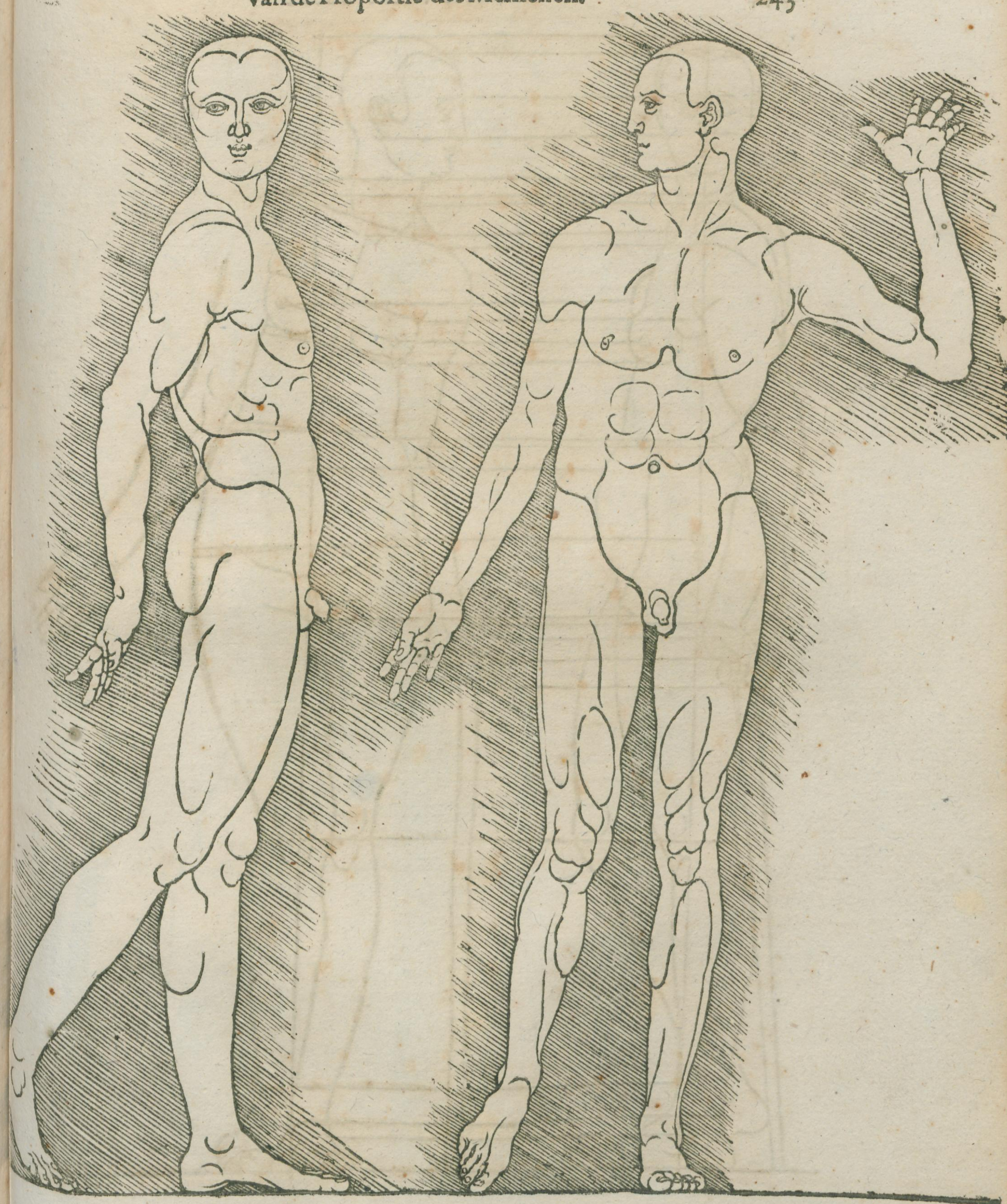

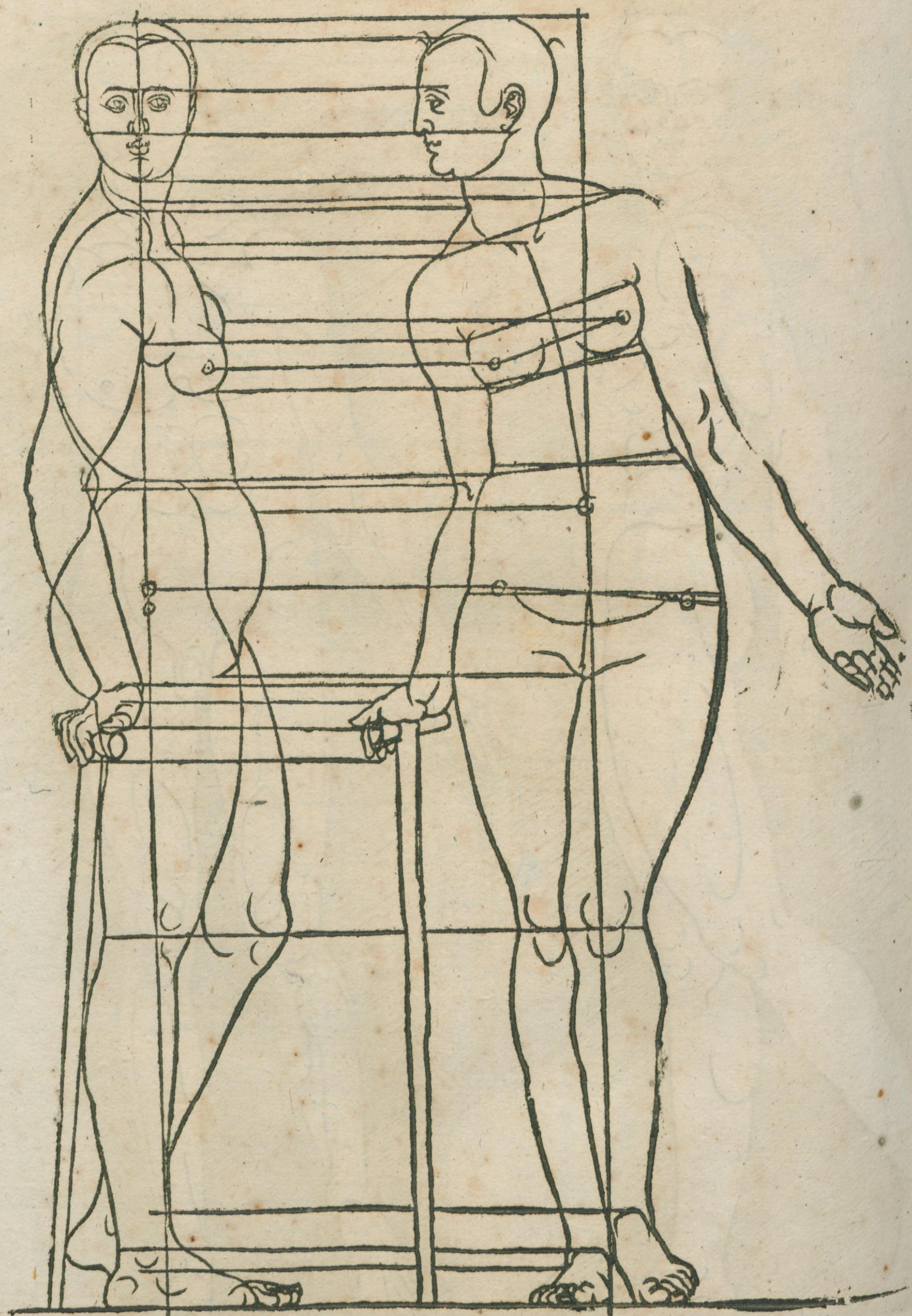
Even als de voorsz beelden / syn oock de na-volghende gheboghen.

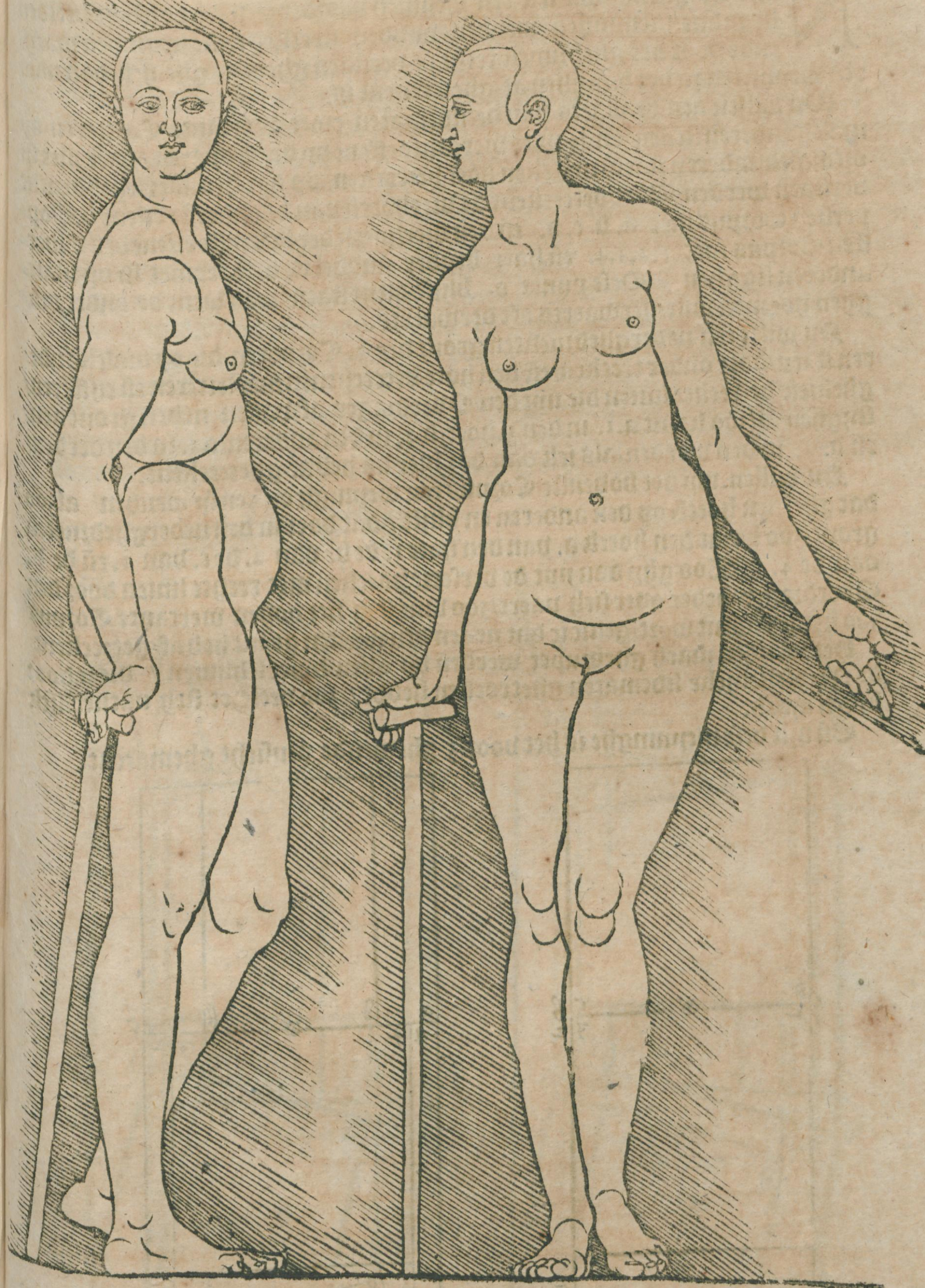

NAer-volghende wil ick een weynich voorder zien / hoe ick de beelden krommen/schuyven/ wenden/ winden/ strecken ende krumpen mach/ ende door het ghebruyck recht te verstaen gheven / ghelijck dan voor een weynich van het buyghen af-gheteeckent is.

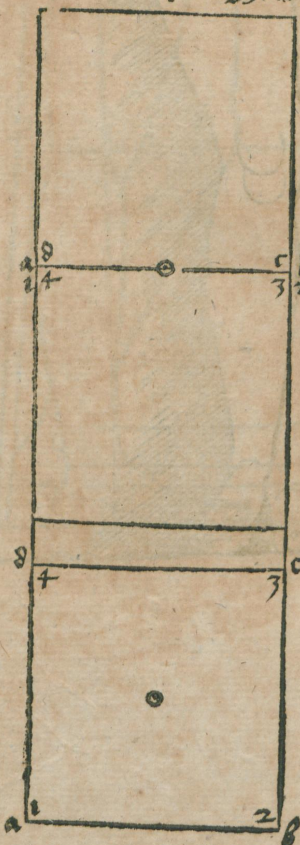
Wy willen aen de plaets van de lidtmaten twee viercante Corporen op malckanderen stellen/ ende twee viercante effene by de Coporen / daer met sy op malckanderen staen/eñ elcken hoec beteecken/ op dat sy onderschEydentlic verstaen werden/Daer beteeckent de vierhoeck van de onderste effene des oppersten Corpus met a. b. c. d. eñ den vierhoeck der bovenste effene des ondersten Corpus met 1.2.3.4. eñ haer beyder middel is o. daer met sy op malcanderen ligghen. Dese punct o. blijft altijt staen/ men went de ander dinghen hoemen wilt/herwaerts oft derwaerts.

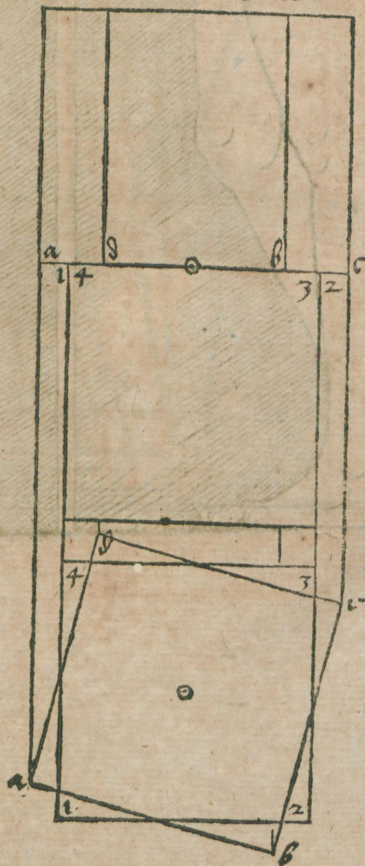
Nu wil ic een nederghedruckten gront der 2. Corporen die op malckanderen staen/daer onder trecken/eñ den hoec beteeckenen met letteren eñ cijfferen/ ghelijck de rechte linien die uyt den Overdrager af-vallen in den gront aenstijghen/Alzoo komt a.1. in den 1.hoec/b.2. in den anderen/c.3. in den derden/ eñ d. 4. in den vierden/als ick dan dat hier na heb af-gheteeckent.

Nu willen wy het bovenste Corpus een weynigh op een sy wenden/ alzoo dat gheenen hoeck op den anderen en blijft / dat doet in den nederghedructen gront/zoo komt den hoeck a. van den hoec 1. de b. van 2. de c. van 3. eñ de d. van de 4. Zoo ghy dan uyt de versette hoecken met rechte linien door den Overdrager weder over sich vaert/zoo vint sich het boven viercante Corpus zoo het ghewent wort/gelijc ic dat neven den naesten gront heb af-geteeckent.

Het wenden mach ghebruyct werden by allen dwerschlinien / die ic door de Menschelijcke lidtmaten ghetrocken hebbe/ zoo veel het sich natuerlijck lijden mach.

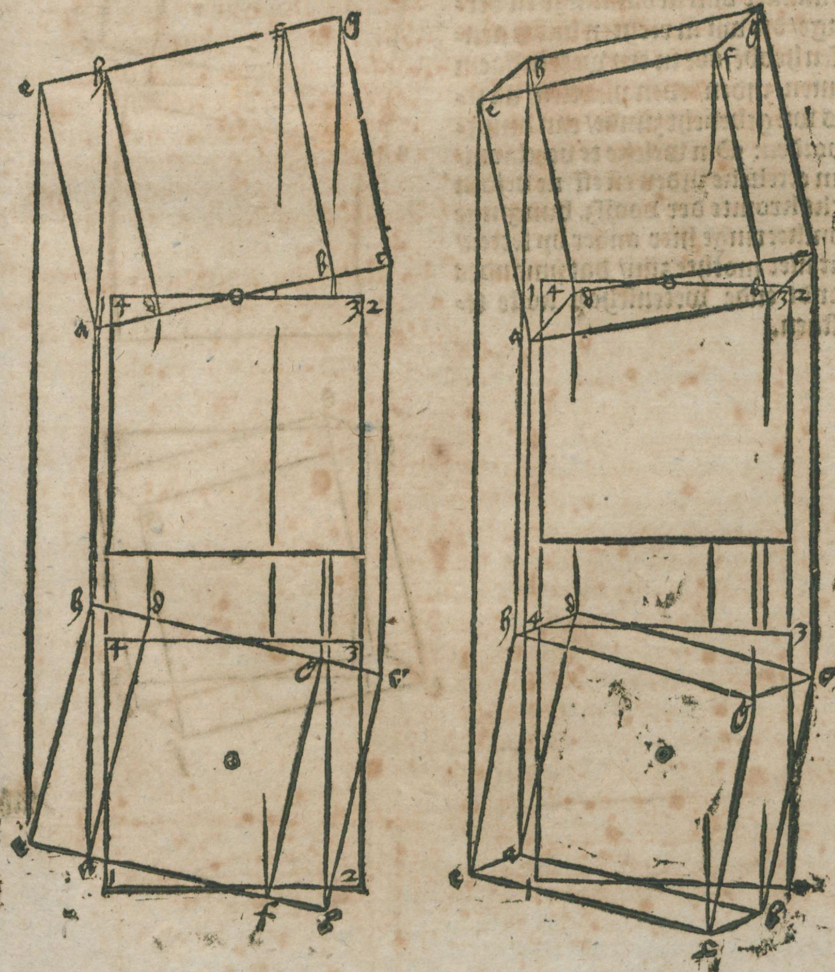
Eñ uyt dese meyninghe is het voorsz ghewende aensicht ghemaeckt.

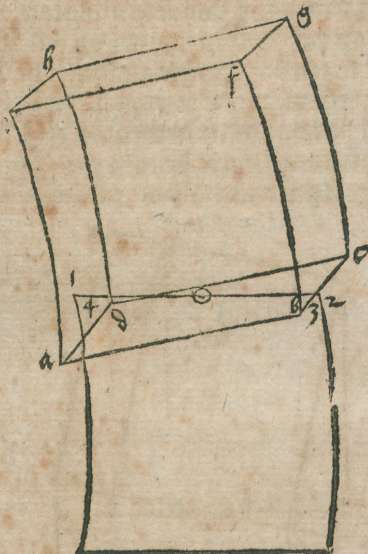

Als nu den vorigen quadraet omgewent is/ also dat de hoecken van malcanderen gekeert zijn/ soo sal een Student van dese saken oock een buyginghe versoecken/ dat de zijden gebogen worden/ eñ terstont in het ondergeworpene fondament ooc een aftreckinghe versoecken. Maer op dat die hoecken in dese neder treckinge bekentlijc syn/ so sullen op het opperste black velt vanden hoogeren quadraet sommige letteren bygeset worden/ als e. f. g. h. dewijl des legeren zijn a. b. c. d. Welcke dingen so ghy net voleynt hebt/ soo sal van allen een sodanige figuer wtcomen/ als van ons hier onder gestelt is/ verclaert int fondament met een veranderingh van rechte linien/ welcke door behulp des overdragers plegen also doorgetrocken te worden.

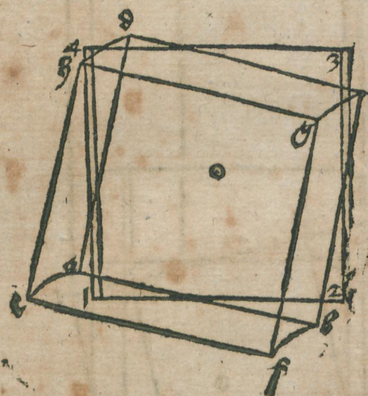
Als daer na den hoogere quadraet omgewent/ gelijc wy aenghewesen hebben/ eñ op tweederley manier op een zijde gebogen is/ so salment op de derde manier tegen het hooger quadraet boven op wenden/ doch also dat het punct o onbeweechlick blyft/ ten waer dat het eenich noodich ghebruyck beweechde. Also zal dat quadraet gewent eñ te gelijc gebogẽ worden/ als des fondaments onderdruckinge/ door behulp des Over-dragers uyt gecomen is/ so sal het een sodanige figuer zijn/ als dit ondergestelt exempel begrijpt.

Gelijc dan uyt onse vorige leer/ als twee quadraten op malcanderen geset/ die wijse der omweyndinge eñ buyginge voor ofte achterwaerts en op een syde heeft connen verstaen worden/ alzo moet men weten/ dat des onderstē quadraets handeling moet gebruyckt worden. Ende alsmen eens can bewegen/ dat het ander stil blijft/ also canmense beyde beweghen/ nadien het ghebruyck ende de sake eyscht. Maer zo yemant dese saken alzo beschreven heeft/ alsdan wort gezien een wonderbaerlicke door malcander loopinge der zijdē/ hoecken effen velden inden staenden ende nedergedrucktē lichamen/ alsmen zien mach: Want aen ettelicke plaetsen worden de lichamen op malcanderen geleyt/ aen andere plaetsen schijnen sy van malcanderen gevoert te worden: Welcke dingen alsse in vele saken comen/ zoo worden rechte ende krommen te samen bespeuret/ waer wt comt/ dat een deel afgenomen/ een ander deel moet bijghedaen wordē/ op dat de afscheyde deelen weder verbult worden.

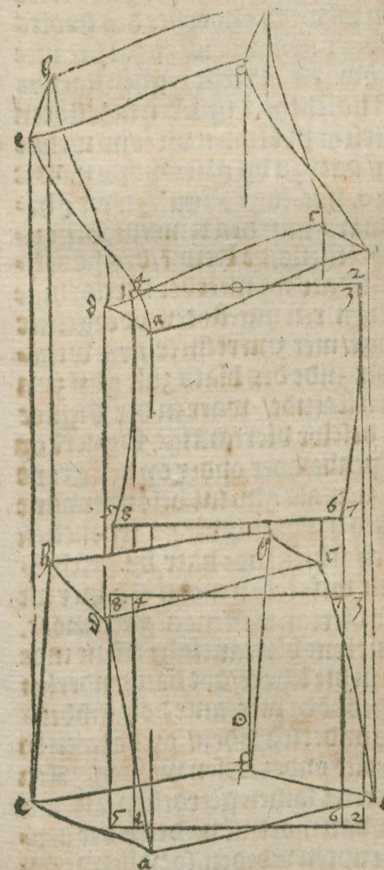

Boven dit moetmen weten/ dat even sulcke manier van kromminge eñ verkeeringe/ die wy in rechten linien aengewesen hebbē/ ooc in een weec lichaem met linien/ zijden/ even plaetsen/ na jemants wil gebeucht zijnde/ can bruyclick worden: Om welcke te verclaren/ zal ic in ettelicke zijden eñ effene velden ettelicke kromte der voorsz. bypginge ende omkeeringe hier onder by setten/ op dat niet mochte zijn/ dat ymandts verstandt ende wetenschap koste teghenstaen.

Als nu dese onderscheydingen van kromminge ende andere bewegingen verstaen zijn so ist die omwindinghe noch over/ wiens wetenschap te versuymen is. Eñ dese omwindinge comt in der zijden linien/ van hoeck tot hoec getrocken zijnde/ met welcken ooc te samen een effene zijde somwijlens omghekeert wort/ welcke manier niet verscheyden is van de voorste kromte boven aengewesen/ behalven dat de omwendinge de linien vermenghet/ die schuens-wijse getrocken worden. Dese omwinninge meucht ghy bruycken alsoo ghy wilt/ daer door geen dinck syn voorste gestalt schijnt te behouden. Desgelicks soo ghy dese omgewonde saken nederlecht/ so schijnet veel een ander gront/ alsmen in dese ondergesette figueren zien can.

Want het is noodich / dat des Figuers veranderinge eenen anderen gront veroorsaket/ alwaer men weten moet/ dat de dingen so omgekeert sullen worden/ inde nedertreckinge moeten verkeert wordẽ/ waer af de figuer verhoocht wort/ maer daer die ghebuycht zullen worden/ die moeten gebuycht worden. Waer wt sy in de nederdruckinge afgelaten worden.

Maer dat ick twee quadraet corpora in dese saecken aenwysingen ghebruycke/ daerom zal niemant meynen/ dat het niet oock andere figueren ghebeurt. Want dese eysschen niet altijt ghevierde Figueren/ maer zomwijlens ooc vergevene ofte lange/ eñ ooc van vele zijden/ na eysch des deels eñ Figuers die afghetepckent zal worden/ waer door het comt dat noch zijden/ noch effene/ noch hoecken/ haer gelijckheyt ofte rechtheyt behoudẽ/ noch yet wat van allen saecken zich zelve effen in een corpus schijnt. So ymant dese dingen te tracteren zal voorghenomen hebben/ die zal verstaen/ dat ick van dese zaecken niet verloren mentie zal ghedaen hebben. Maer het is al eenderley manier die op alderhand veranderde Figuerẽ te krommen/ eñ om te keeren met de ghene/ die wy vande quadraet corporibus wtgeleyt hebben. Het zoude ymant dese dinghen natrachtende / dat heele menschelicke lichaem in een hoeckighe Figuer insluyten/ maer in de wele de hoochste ongelijcheyt zy. Eñ deselve zoude het in vele ander zaecken bruycken connen. Want ghy cont alle natuerlicke zaken in haren staet afghetepckent nae 'twars-wijsers der deelen eñ leden wenden eñ buygen/ op een zijde/ voorwaerts/ of achterwaerts. Ende de plaetsen met quadraet ofte hoecke Figueren eñ de gebeerden eens staenden/ zittende ofte liggenden beelts nae uwen wil afteyckenẽ. Also meucht ghy inde voorsz Figuer alle deelen met quadraet afteyckenen/ eñ dan na u best duncken/ de cromte ende omkeeringe wtvoeren. Alzo zullen de bovẽ gedachte onderscheydinge der oprechtinge/ te samentreckinge/ crommninge/ omwindinge gevonden worden/ waer wt des wercks makinge/ niet geopent wordt/ daer door den Studenten deser const niets nuttelicker is/ tot zekerheydt die Marmer-steenen wt te houwen/ ofte Houten wt te snijden. can aengewesen worden.

Hier wt worden in yder Figuer die dinghen ghemercket / die afghe sneden
moeten werden/op dat niet te veel ofte te weynich gelaten worde. Maer met
dese dingen/hebbẽ de ervaerne Konst-meesters niet te doen/behalven in groo-
te ende sonderlicke wercken. Eñ sy plegen in een voor-geschreven Beeldt die
buyginge met puncten te teyckenen/ ende terstont dit veranderde gestalt van
nieus af te beelden. Jck weet wel hoe swaer het is van dese dinghen eene leer
te beschrijven/om des Lesers eñ Discipels verdriets wille/dat wt de puncten
ende teeckeninghe gestadicheyt/ ende der woorden verhaelinge ontstaen can.
Maer daer zijn vele Compendia / in welcken de Lesers niet zoo seer vermoe-
det worden/ maer lichtelick het eynde raecken / sonder de welcke deser Konst
zwaerheyt onoverwinnelick schijnen zoude. Die zich dan met deser saecken
experientia ende ghebruyck oeffenen wil/die moet alle daghen wat veerdichs
ende lichts bevinden. Door welc werck niet beters zijn zal/ als eenen goeden
Meester/ want diemen sonder wtlegger leeren moet/die plegẽ grooter arbeyt
ende veel voudiger moeyten te brengen.

Dese voorsz. dingen hebben wy in een Mans-beelt een exempel hier onder
ghestelt/ het welcke ooc int 2. Boec geschreven is/ welcke hoochte des hoofts
is van negen matẽ/ maer als het hooft wat hooger gemaect is/ zo zal het niet
meer wt negen maten bestaen. Deses Beelts dwarse eñ recht teghen staende
form/hebben wy aen alle deelen in viercante eñ hoeckige Figueren ingesloten
dewelcke hooger ende leger wt de dwars onderscheydẽ linien wt comen/ende
worden ongelijc van wegen de form der deelen/ daer zy by geset worden. Dit
Beelt hebben wy met 9. doorsnijdinghen in 10. hoeckige Figueren wt ghe-
deylt. Dese doorsnijdinge namen zijn dese/de dwars-linie des Kins/de Schou-
der-bladeren de Gorgelen/de Memmen/des Weeckens/de Heupẽ/des hooch-
sten Beens/ de Knie/het leechste vandẽ Enckel. Maer tot meerder verclaringe
hebben wy een faceon alomme in viercantige figueren ingesloten/voorgestelt
dwars eñ recht/staende oprecht sonder buyginge/ met zijn rechter arm wtge-
reckt ende slincke hangende. Maer op de ander zijde des blats zult ghy zien
alleen viercantige liny figueren op malcanderen staende/ waer in der Figuer
wtbeeldinge wtgelaten is. Daer na zult ghy deselve viercantige Figuerẽ op
malcanderen gestelt/ eñ dat beelt in zich begrijpende/daer onder op den gront
door behulp des overdragers weder gedruckt zien/als ghy int besonder vant
hooft boven geschiet gezien hebt/daer na hebben de doorsnydinge/ jegelicken
rondicheyden op haer viercantige Figueren zich schickende daer by geschre-
ven/ datmen int tegenstaende eñ dwarsche beelt wtsoecken moet: Eñ hier wt
blijckt/ wat in een yghelicke doorsnydinge der viercante effene afgaen moet.
Hier moetmen oock daer op mercken/ als die eene viercantighe effene inde
doorsnydinge is in dat hooge corpus/de ander in die legere/dat dan eenderley
omtreckinge van beelden verstaen wort. Wy hebbẽ de viercante doorsnydin-
ge besonder wtgeleyt met linien tralyens wijse onderscheyden/ op datmen so
wat verkeert is/ behoorlick van dese dinghen coste onderwesen worden. Aen
etlicke plaetsen comt het/dat de viercante figueren t'samen getrocken/aen an-
dere plaetsen datse ruytswijse gemaect worden/dan moetmẽ na desen der dey-
len form ront maken/maer als die viercantige ruyten worden/so vallen de ge-
getrocken linien na deselve form tralywijs/ maer als yet breets/ eng gewor-
den is/so gebruyct des veranders dienst/wiens gestalt wy int vorige boec wt-
gedruct hebbẽ. Daer na hebben wy alle dese doorsnydinge op den gront tesa-
men vergaert/met wtlaten der viercante figueren/op datmen zien can/hoe de
selve t'samenvallinge onder malcander sy/eñ hoe ver d'een d'ander overtreffe,

Scheydel

kinne
Hoochte des
schoudervleesch
Halskuyl

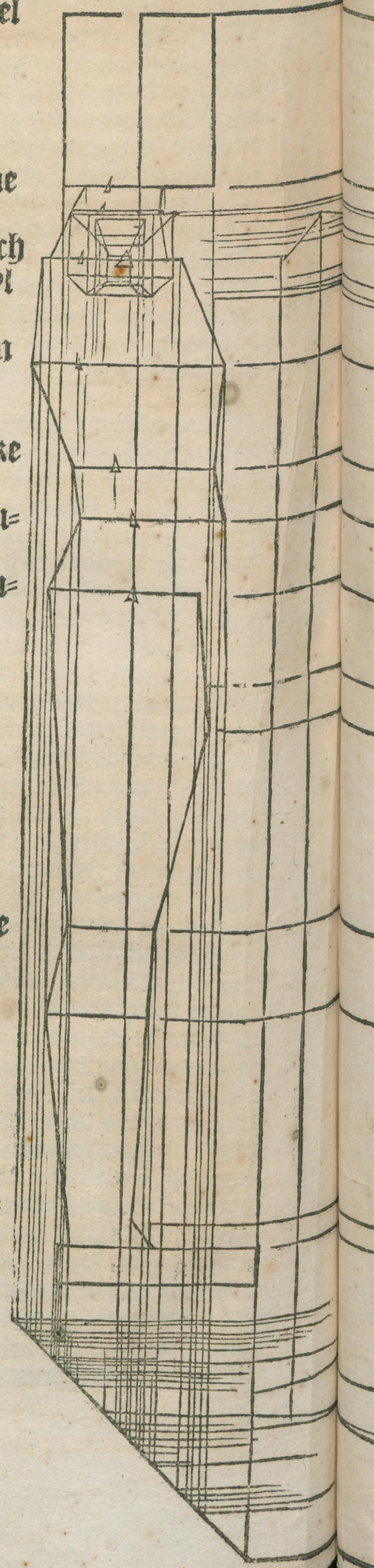
Tepelen

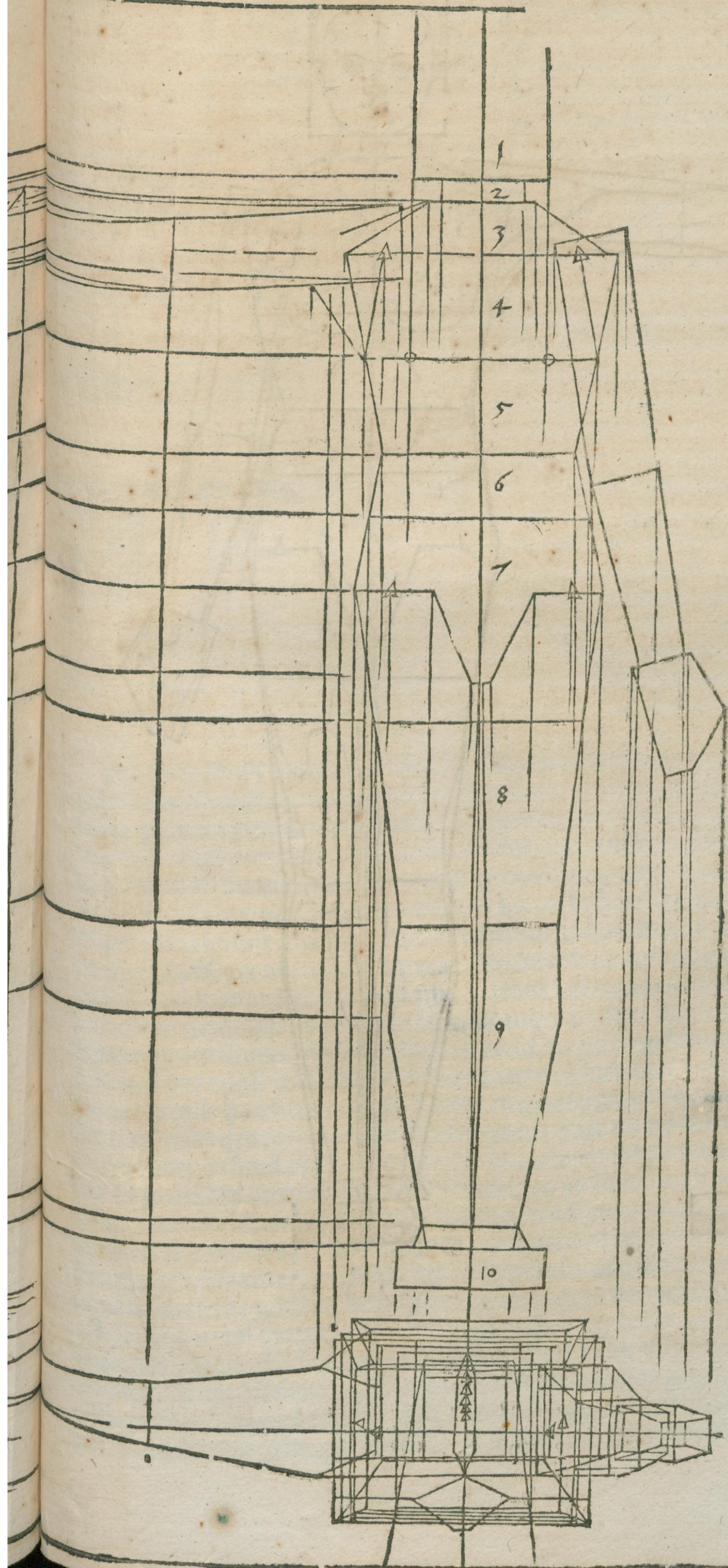
Weecke

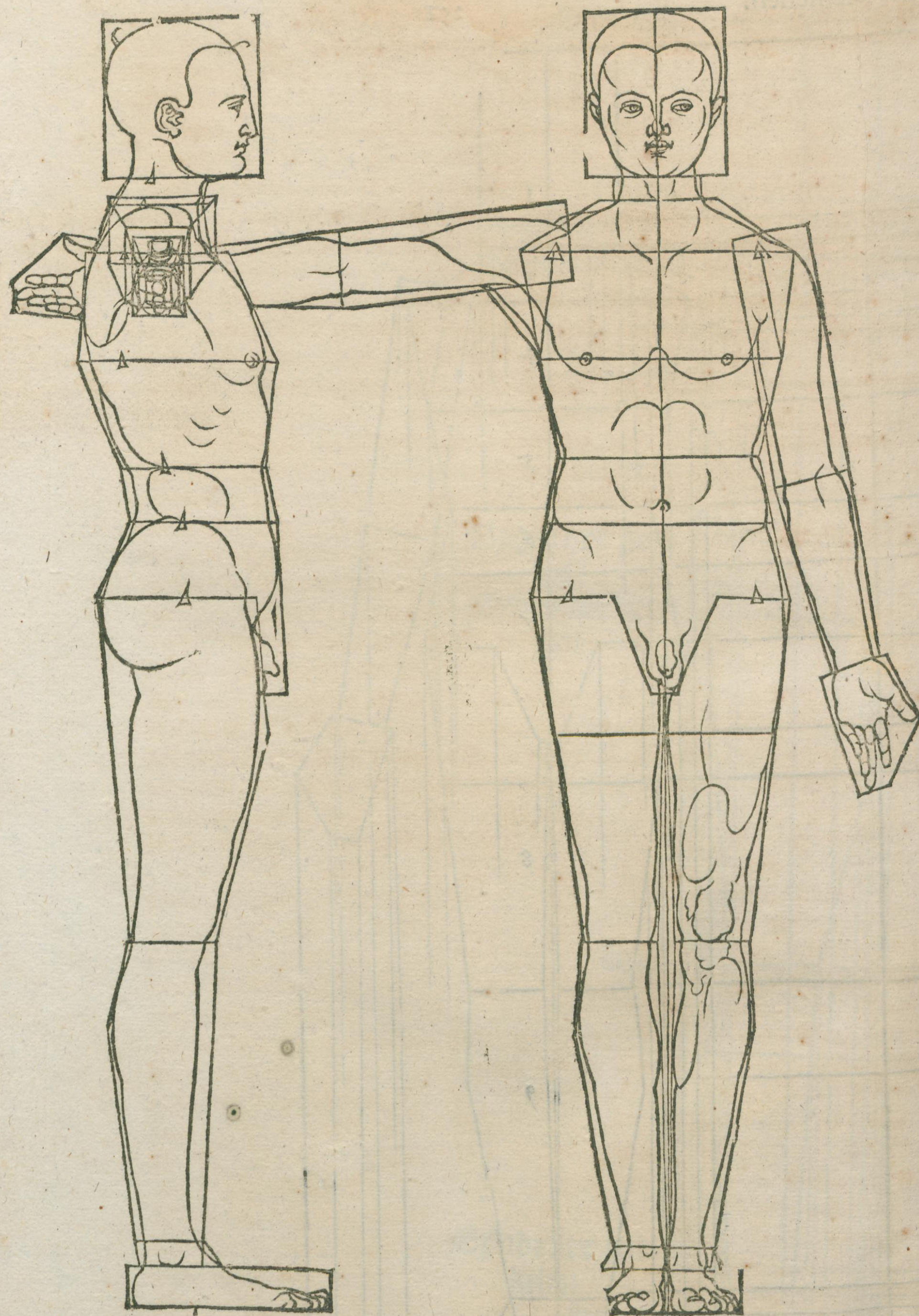
Begin der heu=
pen
Eynde der heu=
pen

knie

Eynde der enc=
kelen
Solen.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
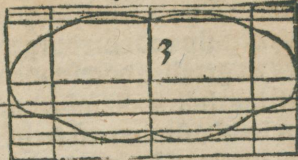

Hooft kin Schouder-bleys Hals-kuyl

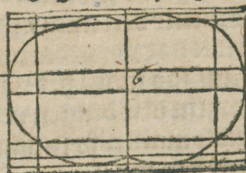

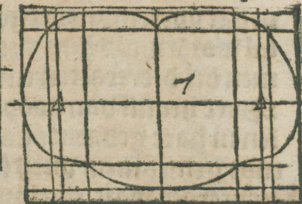

Tepelen Het Weecke Begin der Heupen Eynde der Heupen

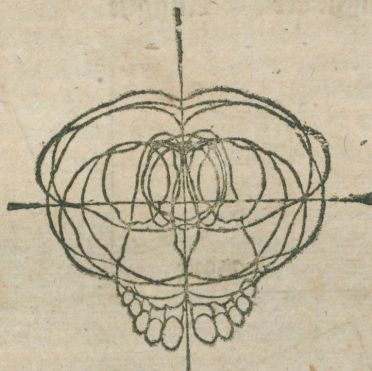

ype/ Onder de Encklen/ Solen

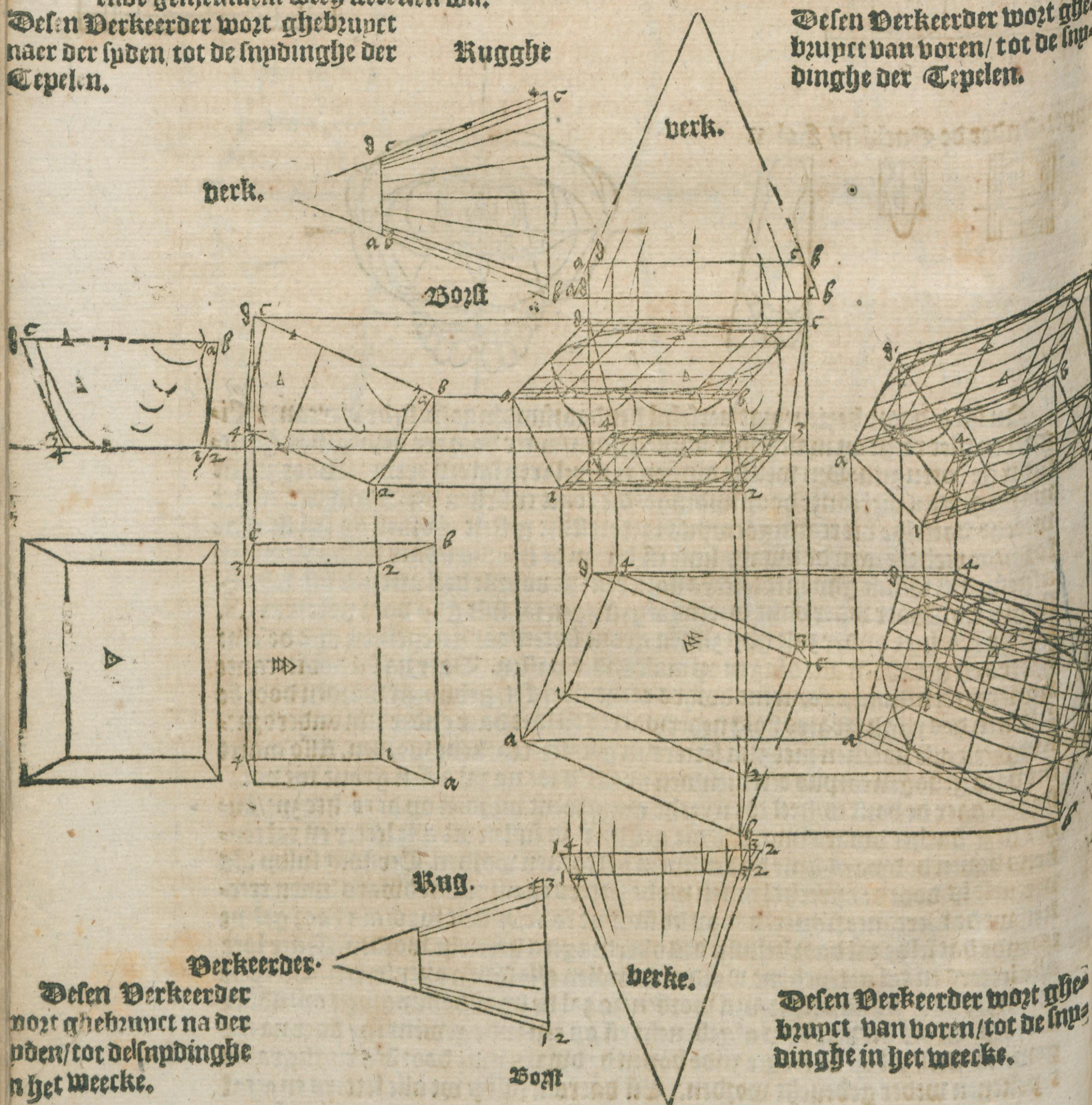

Nu sal ic voort bezien/wat verschil der doorsnydinge sy/ so de viercante Fi-
gueren niet recht op malcander blijven staen/maer door een bewegingé gelijc-
saem gestoten zijn: Om welcke dingen te verclaren sal een exempel voorgestelt
worden/ eens viercante doorsnydinge/ die comt tusschen den Memmen eñ het
weecke/datselve viercantige corpus laet eerstlijc gestelt worden op een slimme
form/de rechte tegen de dwars-linie eñ boven de hoecken/daer vãde Memmen
afgesneden is/sult ghy met letters notieren int voorste deel met a.b. int achter-
ste met c.d. Maer waer vant weecke afgesneden is/ sult ghy voor noteeren 1.2.
achter 3.4. hier onder zult ghy zijnen gront setten/ooc geteyckent met deselve
letters en getal/dat alle dingen op malcander passen. Daer na sal de viercante
figuer op een slimme form int dwars recht opgeset/gebuycht worden door de
tekenen des rugh-graets voor nederwaerts eñ laet daer onder zijn onderdruc-
kinge/en alle hoecken met zijn letters en getal geteyckent worden. Also maect
dit voor gebogen corpus een nieuwen gront/daer na zal desen gront int voor-
ste deel daer de borst is/heel tot u recht omgewent worden op de rechte zye/on-
der de gedachte dwars liny: Als dit geschiet/ zo sullen wt alle letter en tal tey-
kens boven de dwars-linie ander linien getrocken worden. Terstont suldy als
vermelt is door de oprechte linien wt de letters en numeren dwars linien trec-
ken wt de viercante figuer/dat op de slimme form gestelt was/ als voor geseyt
is/ende dat selve zal door behulp des overdragers verricht worden. Maer laet
alle letters en tal geteyckent worden so zullen alle saken openbaren. Eñ so de
linien ter zijden/also beschreven worden/zo zal de by zijde buyginge openbaer
worden/ eñ als dit deel voor afgebeucht eñ op een zijde gewent sy / daer na die
gewende deel/zal op de rechte zijde boven de dwars linie door des rughgraets
teyckenen weder gebeucht worden. Eñ daerom suldy wt alle letters en ar tal

der hoec-

der hoecken des rechten voor gebogen ẽ omgekeerden deels perpendiculaer linien op een zijde trecken/ ẽ door deselve suldy wt alle letters en tallen der omgekeerde verleginge door behulp des overdragers trecken/ zo salmen sien/ datse zich in alle hare letters en getallen doorsnyden/ in deselve plaetse suldy zijdlinien rontom trecken/ ẽ dan sullen alle saken zich wel schicken. Maer binnen dese suldy de getralieden vande slimme ẽ recht tegenstaende quadrangulen na de hoochte ẽ leechte/ breete en dickte/ deelen/ ẽ datselve door behulp des verkeerders. Ten lesten suldy des gedaentes wtschildering door de getralide in dat oprechte nedergedruckte deel inschrijven/ hoe danich sy in gheschreven sal worden/ als ghy zien sult dat wy gedaen hebben. Ẽ als ic heb geleert dat men dit deel tracteeren can/ soo mach het van allen anderen oock geschieden. Maer het sal van nooden zijn dese dingen veerdich te hebben/ om de beeltnissen in haer gedaente haest te maken/ so jemant deselve het aenschijn ontrecken ende gelijcksaem wech steecken wil.

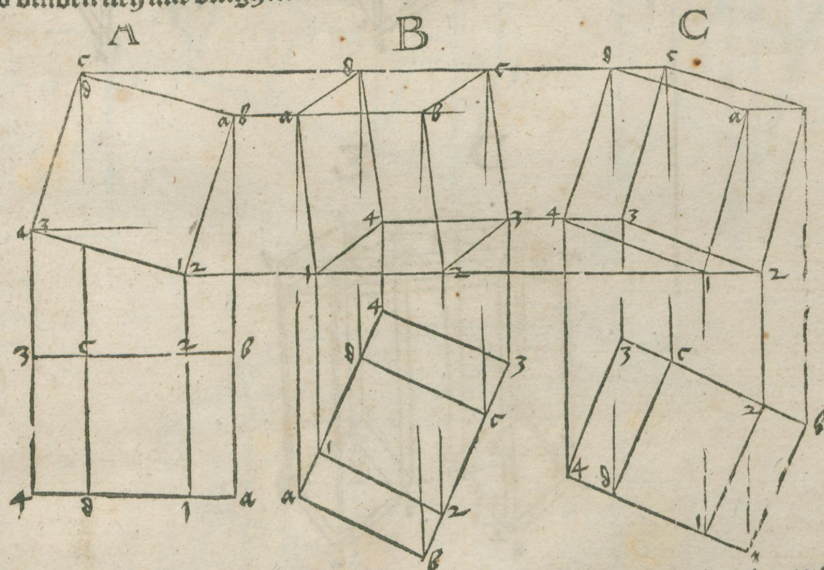
Maer na dien dese manier met een exempel eens groote van een menschlick beelt voor-
gestelden deels aengewesen/ te weten tusschen de Memmen eñ het Werc/ wt welcke men
verstaen can/ wat door alle deelen die recht op malcanderen gestelt zijn geschieden soude/
als den staet vande rechte linie verandert wert. Vervolge dan voort deselve manier inde
buyginge aller deelen die in haere viercantige figueren ingesloten syn/ welcker staet wy
sullen setten na ons goetduncken eñ veranderen/ latende yder vryheyt doen alst hem be-
haecht. Eñ so misschien yet tot dese dingen nutlijc voor desen wtgeleyt is/ datselve sullen
wy nu ooc wederom hier by nemen/ anders/ als voor verhaelt/ is in desen deel kloecheyt
van doen/ dewijl alle deelen in haer quadrangulen verandert zijnde/ veel een ander form
hebben inde beschrijvinge/ niet alleen de opstaende/ maer ooc de nedergedructe/ want een
deel pleecht dan voor/ ende achter gebuycht te worden/ daer na op een zijde gekeert ende
gebuycht/ welcke dingen tsamen op dese maniere hebben/ plegen wtgevoert te worden.
Maer zo yet wat vande voorsz. saken inde volgende verhaelt gevonden wort/ zo salmen
weten dat het door noot geschiet is/ op dat de volgende leer met de voorste over een come
ick heb gedacht met dit een exempel te vreden te zijn/ maer heb gevreest dat daer wt de re-
sterende saken niet wel zoude verstaen worden/ maer int begin zal ic des beelts eerste deel
stellen/ dat is/ de vierhoeckige figuer des hoofts/ welcke verhandelungh met de andere
over een comt. Maer eerstlick worden de 4. bovenste hoecken geteyckent met de letteren
a.b.c.d. de leege met 1.2.3.4. alzo dat a. op 1. b. op 2. c. op 3. d op 4. accordeert. Daer nae
ziende opt slimme aenzicht/ buyge ic de voorgesette linie vande hoochde des beelts voor-
waerts/ dat het onder zich ziet/ eñ hier wt moetmen den gront maken/ waer wt men can
mercken/ hoe veel de bovenste lengde de onderste overtreffe/ dese worden met de letter a.
noteert. Daer na keer ic de verlegginge recht tot my/ dat het teghen gestelde aenzicht my
recht aenziet/ eñ keer het een weynich op de rechte zijde/ ic verheve ooc alzo linien wt alle
punten der letters eñ getal des zydelicke corpus a. eñ trecke door behulp des overdragers
dwars linie door de oprechte/ waer dan de letters eñ getallen doorsnyden/ werden hoec-
ken geteeckent boven inde letters en onder int getal. Als ic nu de teyckens met hare zij-
den te samen heb gevoecht/ so bevint zich dat neven zijdich voor gebuckte eñ op een zij-
de gekeerde aensicht/ recht aen te zien/ met syn oprechte eñ nedergedructen gront/ dese
dingen laet geteeckent worden met de B. Nu moetmen ooc weten/ hoe dit deel B. int af-
ryten in hooch en legen gront/ na de zijden oprecht eñ nedergedruct zich aenzien laet/ eñ
wat het zijdich of voor aen te sien voor een gestalt krijghe. Nu mach dat deel B. int te-
genstaende voor gebogen en op een zijde gekeert also gecromt worden/ die recht teghen-
staende nederdruckinge verhooge datse my recht aensie/ als ic geseyt hebbe/ dese keert
om datse zijdich wort/ eñ verheve wt desen gront letters ende cyfferen die linien wt den
overdrager/ en stelt dan dat voorich recht tegenstaende corpus/ als het gewent eñ gebo-
gen is neven de opgetrocken linien/ eñ treckt dan wt alle puncten der lettteren eñ ciffers
dwars linien met den overdrager wt den gront door de opgerechte linien. Waer dan de
linien doorloopen/ daer set teeckenen van letteren eñ cyfferen/ en trect dan de zijden te sa-
men/ so sult ghy een nedergebuckte en opstaende form hebben/ daer by set de C. Hier wt
moet ghy dat derde vinden/ zo dat het corpus voor zich geneycht/ op een zijde ghewent/
eñ gebeucht worde/ als voor aengewesen/ maer nu zult ghyt zo maken/ dat opgerechte
deel B. op de rechte zijde brengen/ als het voor op de rechte zijde gewent is/ eñ so ghy syn
nedergedructen gront gelaten hebt/ sult ghy deselve buyginge nut maken/ want het also
moet verandert worden/ dat de hooge hoecken a.b.c.d. even inde rechee zijde vallen/ eñ
de leege 1.2.3.4. dicht tsamen getrocken/ als de hoochte a.b.c.d. Dat moet op dese wijse
comen/ vanden overdrager suldy wt de hooge hoecken a.b.c.d. perpendicular linien inde
gront trecken/ dan zal voort de affsnydinge der linien a.b.c.d. blijcken/ want sy worden
door

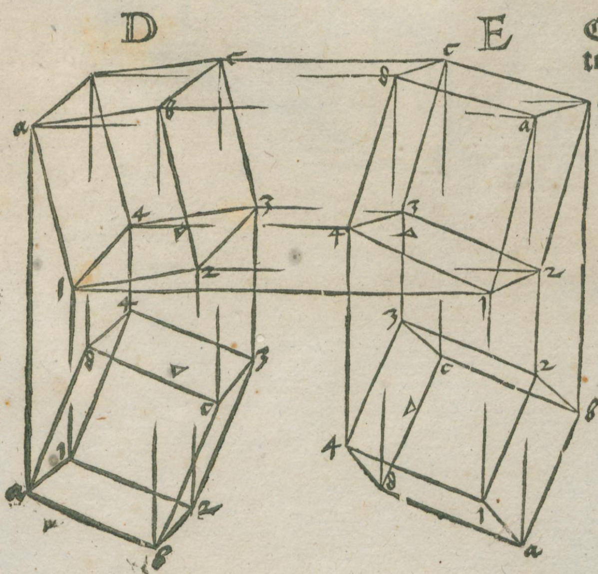
door de linien der letters van boven af inden gront verclaert. Also worden ooc de linien wt de puncten der cyffers afgelaten/oock wort verclaert/hoe veel de zijden 1.2.3.4. in dese onderdruckinge dichter te samen comen als te voren. Ghy siet hoe veel het bovenste deel inde nederdruckinge sich op een zijde wtwerpt/eñ dat deel beteyckent met D. men moet ooc weten/wat gestalt dit op eenzijde winnet/neemt dese nedergedructe gront D. eñ stelt die na der zijden aen te zien/als vande B. vermelt is. Als dit comt/ soo verheft linien wt alle punten der letteren eñ cyffers door den overdrager/ daer na treckt wt de D. dwars linien door de oprechte/ waer dan de linien doorsnijden/ daer set letters eñ cijfers by/ als de syde in malcander syn/suldy sien wat de form over een syde voor fatsoen heeft/daer by set de E. also hebdy de syde eñ recht tegenstaende gedaenten voleynt/ twelc int werc van noode is. Daer op set de viercantige figuer des hals/ doet daer mede als met het hooft/ maer ghy moet het een weynich minder voor sich op de syde eñ op de rechte buyghen/eñ deselve hoecken met a.b.c.d. eñ 1.2.3.4. teyckenen. Also sullen de gedaenten der verhevene eñ nedergedructe deelen blijcken/ besonder inde twee laetste deelen D. E. die daer sullen gebruyct worden. Dese saken zult ghy inde ander deelen des lichaems wel behouden/eñ de leege deelen minder buygen. Hier wt sal blijcken/ hoe het lichaem op een zijde bringt/ ende hoe het voor sich geneyget ofte op een zijde gewent wordt.

Als ghy voort gaet en comt tot het deel/dat geteyckent wort met het doorsnyden des Mems eñ weecks/dat laet oprecht staen/keert het weynich op de rechte zijde ende maect hem syn noodigen gront/die is maer tweederley van doen/ de zijdige om wil des eersten gronts/ diemen verkeeren en oprechten moet/ de derde inde welcke de omkeeringe ghe-kromt wort. Eñ dese gronden noteert met c.d.e.f. vanget van a. niet aen/ op dat d e. te samen copuleert worden. Dit suldy ooc weten als ghy den recht tegenstaenden gront om keeren wilt/so kondy noyt falen/so ghy eerst het deel dat ghy wenden wilt in een gelijck-zijdich recht hoeckige figuer insluyt/ also dat ingesloten deel met het gelijck-zijdige omwendet. Oft so ghy soect een omwindinge na een recht perpendiculaer linie/ soo let of de hoecken stomp of spits op de hoecken wtloopen/ maer gebruyct zijdige figueren/ als tot de rechte dwars-linien. Het leste viercante corpus sal tusschen de doorsnydinge des weecx eñ navels syn/ welc ghy inde doorsnydinge des navels sult voortsetten/eñ syn gront daer onder stellen/ en deselve met de E. tekenen/maer dat recht tegenstaende deel suldy teykenen met de D. Maer dit wort alleen tweederley wtgedruct om dat het eenmael gebeucht wort/eñ inde tegenstaende/ alsse wtgevoert is met rechte linien wt zijnen gront/ eñ door den overdragers dwarslinien doorgetrocken so sullen alle saken claerlick blijcken.

So ymandt dese leer voorneemt/die zal eerst de Beelden int particulier met een rechte maet wtleggen/ende met een bequame statuer afrijten/dan sal hyse bequamlijc buygen/ ende een yder syn gront onderstellen ende van daer verheven met redenen wt de perspective genomen/ eñ soo een loflick werc te maken beneerstigen. Die sal lichtelick mercken/ wat profyts hier wt te hopen sy/ eñ ic twyfele niet dat de gene/ die dese dingen vercregen heeft/niet beter na trachten sal. Eñ ic weet wel/ dat dese dingen aen veel plaetsen swaer te ghebruycken schijnen/maer desen sal neersticheyt ende vlyt te hulp comen. Want der schriften donckerheydt pleecht door ghestadicheydt des Lesers ende door sorghe altijdt overwonnen te worden. Ende hier heeft my behaecht van dese saecken mijne leeringhe te sluyten: So Godt mijnen arbeyt sal gonst ghegeven hebben/ so sal ick andere redenen des Schilderen met mijnen Schriften na desen verclaren/ op dat onse Schilders niet alleen van der handen ghebruyck/ maer oock van waerachtighe leeringhen der konst wat te vermoghen aenghesien worden/ waerom ick meyne dat ick Godt niets roemlickers noch de Menschen aengenamers doen can.

Oock beteeckene ic deſe drie gronden met de letteren C. D. E. eñ hebbe met onder de A. ghelijc boven / op dat in het navolgende ghebruyc altijt de Cor-puren D. E. door het gantſche beeld op malckan.der komen. Item wan-neer ghy eenen verkeerden/neder-gedructen gront/die voorwaert ſtaet/op een ſyde wilt wenden/Zoo omtreckt het ſelvighe verkeerde dingh met een rechte viercant/eñ went dan het viercant met het dingh op een ſyde/zoo en feelt ghy niet/ oft oock by een oprechte linie/op des dinghs ſyde by de ghemaecte linie een wijden ofte engen hoec maect/eñ ſtelt die na der ſyden/gelijc voor het van voren ziende by een dwerſchlinie. Daer na neemt het ſeſte viercante Corpus/ tuſſchen de ſnede van't weecke eñ des navels / eñ treet ofte buyght het onder de ſnede des navels tot voor toe/eñ maect hem zijnen neder-gedructen gront. Deſe eerſte gront ſoude de leſte zijn/daerom beteeckene ic hem met de letter C. Maer den van voren zienden gront is D. Eñ dit Corpus en behoeft niet meer dan die twee gronden/daerom dat het niet meer dan eens gheboghen werdt. Daer na neemt deſen van beſyden zienden neder-ghedruckten gront/ met alle teeckeningen eñ went hem dat men hem van voren ziet/ daer na treetmen de-ſen gront weder op eñ handelt uyt den Overdrager ghelijc voor verhaelt is/ zoo vinden ſich alle dinghen klaer.

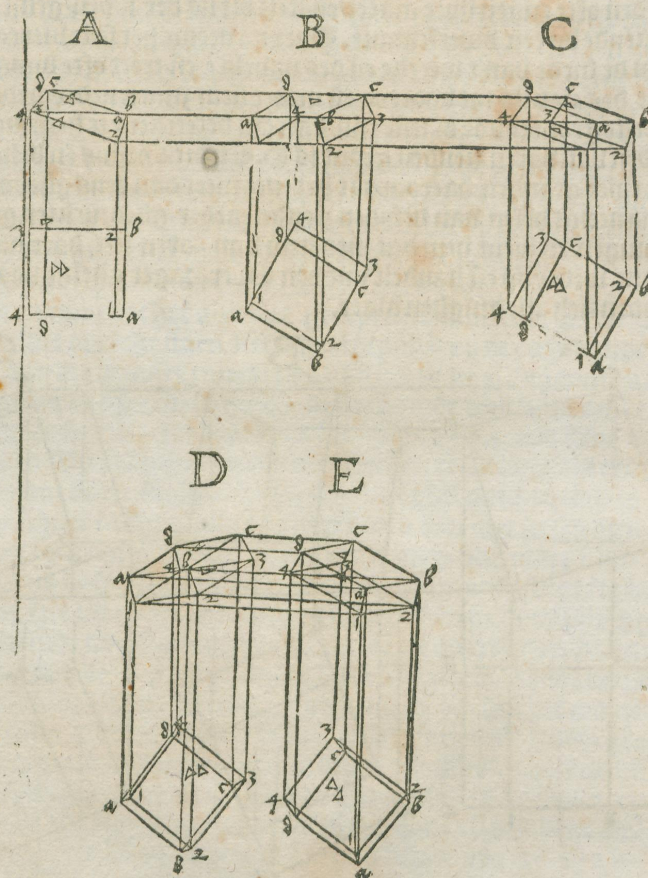

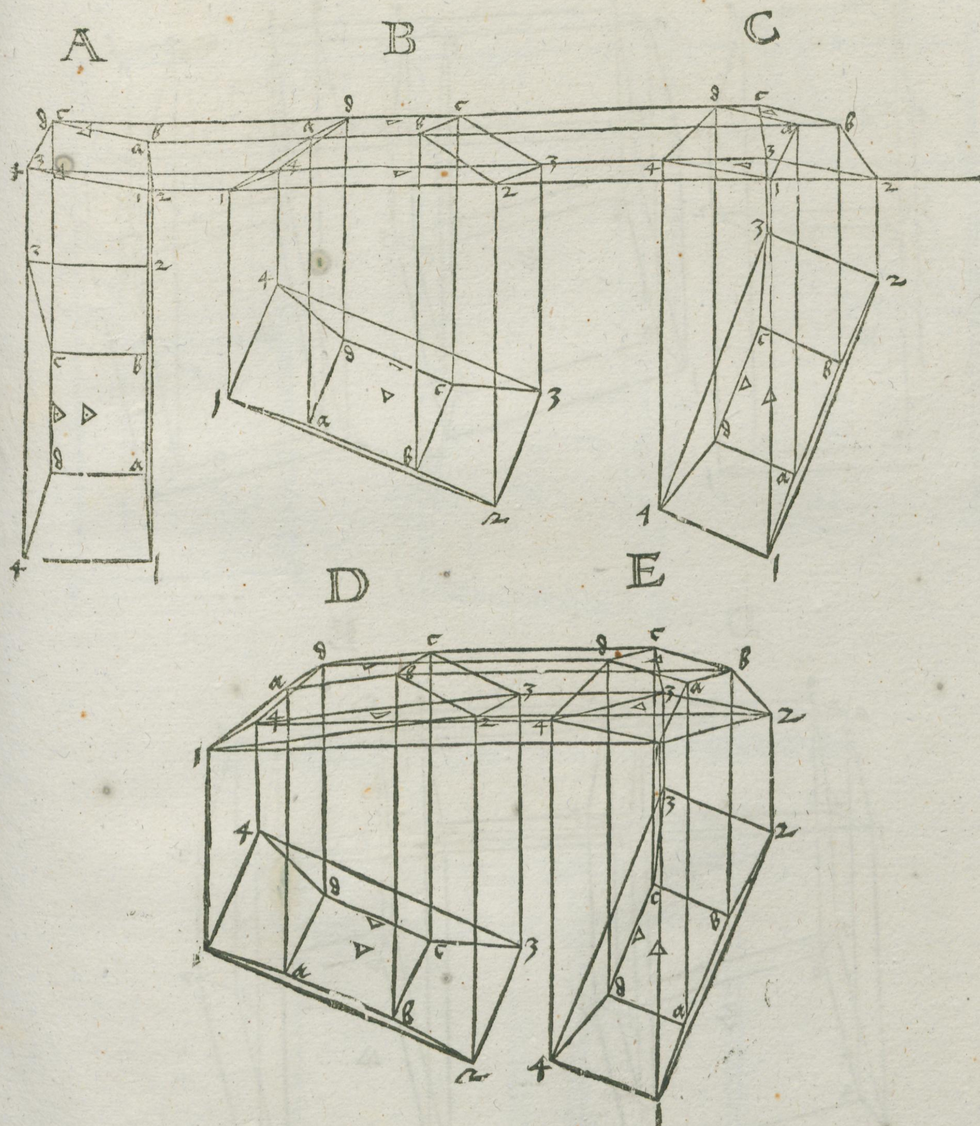
Dit viercante Corpus behoort tot het hooft.

Z

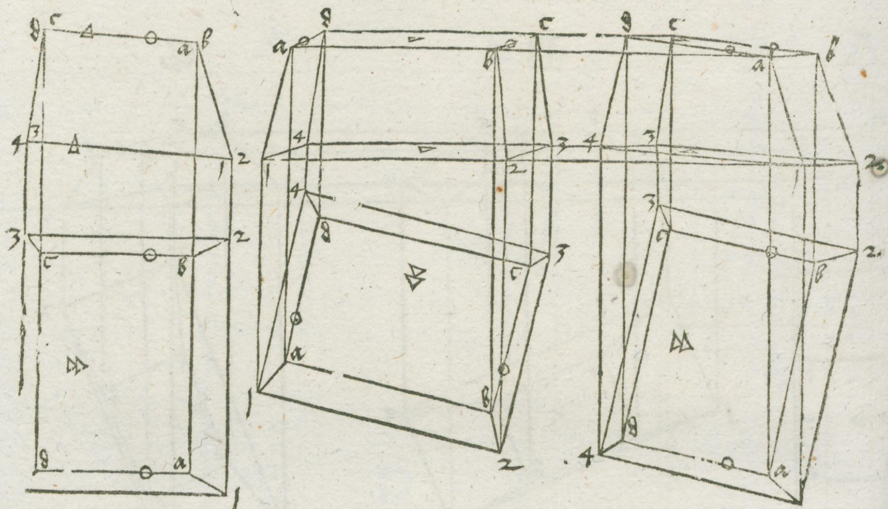
Dit viertante Corpus behoort tot den hals.

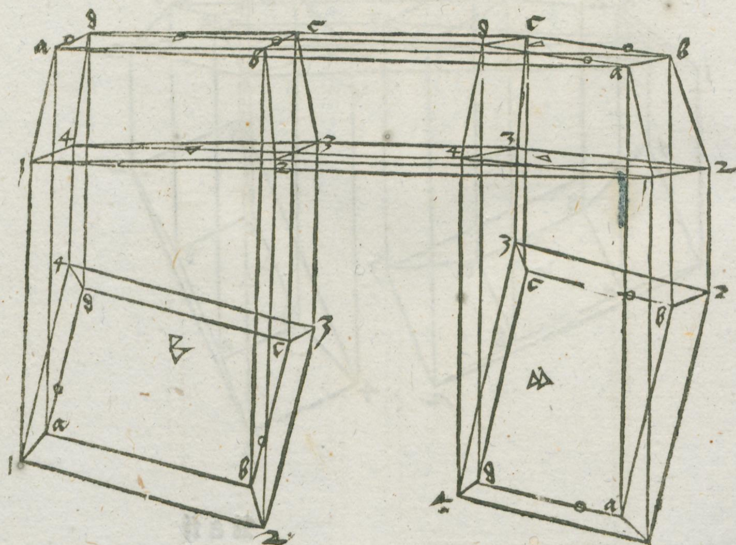

Dit viertante Corpus behoort tot de hooghte des schoudervleesch.

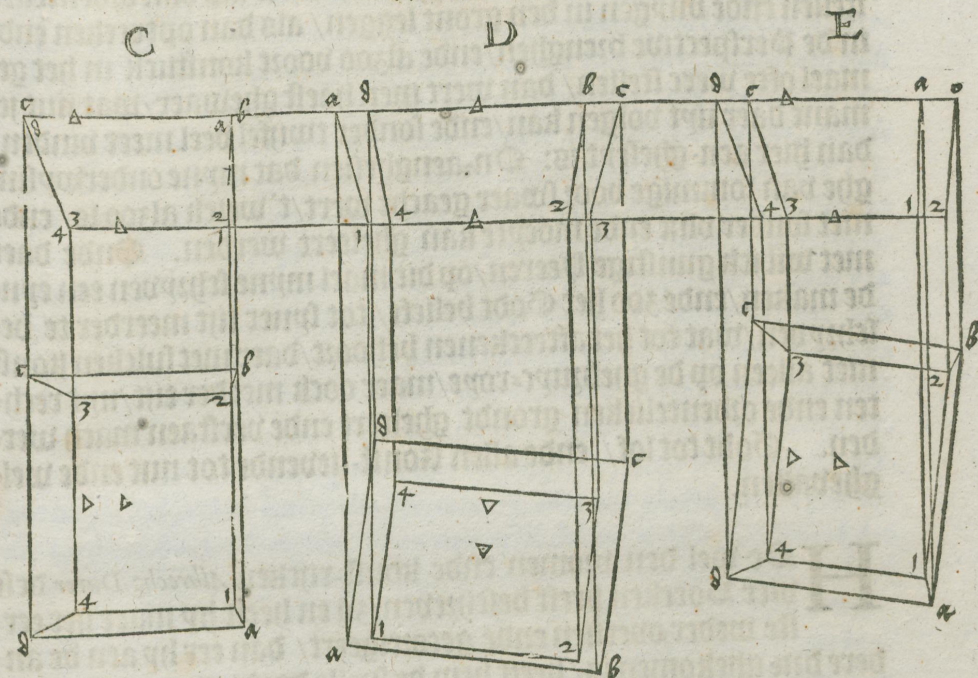

Dit vierrante Corpus behoort tot het bovendeel der borst.

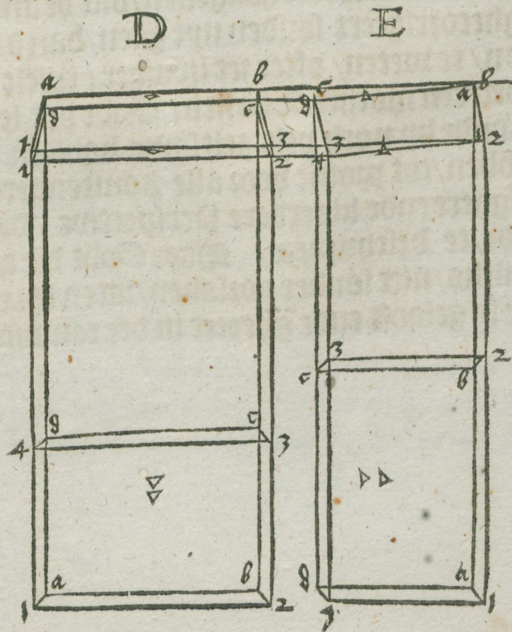

Dit viertante Corpus behoort tot het onderste deel der borst.

Dit viertante Corpus behoort onder het weercke.

VVIe sich nu onderstaet/ ende dese mijne onderwijsinge naer komt/om de beelden eerstelic een rechte proportie/door de maet te gheven/eñ die als dan ordentelick stellen ende buygen in den gront leggen/ als dan optrecken ende in de Perspective brenghen/ende alzoo voort konstlick in het gemael ofte werc stellen/ dan wert men haest ghewaer/wat nut jemant daer uyt volgen kan/ende sonder twijfel veel meer vinden/ dan hier aen-ghesept is: On-aenghesien dat myne onderwysinghe van sommige voor swaer geacht wert/t' welck alzoo is/ ende niet sonder vlijt ende moeyte kan gheleert werden. Ende daer met wil ick gunstige Heeren/op dit mael myne schryven een eynde maken/ende zoo het Godt belieft/ tot syner tijt meerder te beschryven/wat tot het afteeckenen behoort/daer met sulcken konst niet alleen op de ghebruyc=roye/maer oock met der tijt/uyt rechten ende ordentelicken grondt gheleert ende verstaen mach werden. Godt tot lof/ ende allen Konst-lievende tot nut ende welghevallen.

HOe-wel den vromen ende konst-rijcken *Albrecht Durer* dese vier Boecken heeft beschreven/zo en heeft hy maer het eerste weder oversien ende gecorrigeert/ dan eer hy aen de andere drie ghekomen is/ heeft hem de snelle doodt over-vallen/ dat hyse niet en heeft konnen over-zien/zoo' t mogelick geweest waer dat hy tijt ghehadt hadde/ hy mochte eenigh dingh veranderdt/ vermeerdert ende vermindert hebben/niet teghenstaende hebben syn goede Vrienden voor nut aengesien/dat de andere drie Boecken oock onghecorrigeert souden uyt gaen/dan dat sy ongedruct souden blyven/ te weten/ ofter jet in waer (twelc sy niet achten) dat men verbeteren mochte. Zoo hem Godt het leven niet benomen hadde/zoude hy noch vele zeltsame konsten voor den dach ghebracht hebben/tot profijt voor alle konstenaers. Hadde oor voor/ een langhere ende klaerdere Perspective / dan hy te voren ghedaen hadde/te beschrijven / Maer Godt die alles ten besten keert/heeft sulcks/niet sonder oorsaken/laten te rugghe blijven/ Synen name sy glooft ende gheeert in der eeuwigheyt. Amen.

Y KAREL den vijfden, van Godes ghenaden, verkoren Roomsche Keyser, tot allen tijden vermeerder des Rijcks &c. In Germanien, tot Hispangien, beyde Sicilien, Ierusalem, Hongarien, Dalmacien, Croacien &c. Koninck Ertshertogh in Oostenrijck, Hertogh in Burgundien &c. Grave tot Habsburgh, Flaenderen ende Tirol &c. Bekenne opentlick met desen Brief, ende doen cont eenen jeghelicken, Naer dien de eerbare onse lieve aendachtighe Angnes, vvyle Albrecht Durers naer-ghelatene VVeduvve, onse Keyserlicken Regiment in 't H. Rijck voor-ghebracht, als dat de voorsz Albrecht haren Man, ettelicke Boecken van de Menschelicke proportie, vvt rechte konst naer de Perspective, zijns eygens inventie ende vindinghe, niet sonder groote moeyte te samen ghebracht, ende van vvillens ghevveest, de selve Boecken in druck te vervoorderen, tot nut van allen Lief-hebberen, Maer alzoo de selve Albrecht, eer de voorsz Boecken in druck zijn ghekomen, ghestorven is. Ende nu de VVeduvve, sulcken Boecken, ten deele de formen laten snyden, ende vvillens is in druck te laten komen, Souden sich ettelicke onderstaen, de selve haers Mans ghevondene konste, ofte jet sulcker Menschelicker proportion ghelijck, achter haer op den selvem naem, ende niet ghelick Durers ghevonden konste, in druck te brenghen. Daer toe heeft sy sich ooc te besorghen (gelijck dan dickmael gheschiet, dat yet der ghelicken met moeyte eñ arbeyt ghevonden, in druck ghebracht vvert, tot nut eñ profijt, dat sulcks andere naer drucken, eñ haer voordeel met een anders arbeyt soecken te doen) zoo vvanneer sy dan haers Mans konst drucken laet, dat andere, zoo sy het niet voor en komt, de selve, tot hare groote schade, terstont naer drucken, Ende sy daer op demoedigh aen-roepe, haer hier in met ghenadighe voorzien ende hulpe te verschynen, Dat vvy daer mede alsulcken boven-ghemelde, Durers konst eñ vindinghe, niet achter en houden, ooc de voorsz VVeduvve niet verontrout ende tot schaden ghebracht en vverde, De selve VVeduvve dese naer-volghende vryheyt ghevende, Gheven haer die ooc hier mede van vveghen Roomschen Keyserlicken macht, vvesentlic in kracht deses Briefs, Alzoo dat niemant, vvie hy is, ghemelte vvylent Albrecht Durers voorsz ghevondene konst eñ Boec, oft yet daer uyt ghetrocken, van den selven in synen naem, als of hy 't ghemaeckt hadde, sonder toe-latinghe der ghedachter VVeduvve, in druc brenghe, ofte uyt-gaen late, noch verkoope, Dat ooc ghemelde Boecken, konst ende proportion der ghenaemde syner VVeduvve, zoo sy die in druck brenghen laet ofte ghebruyckt hadde, in thien jaren naer uyt-gang deses drucks, niet naer drucken, noch alzoo naer-ghedruckt te verkoopen. Ende ghebieden daerom allen ende een yderen onseren ende des Rijcks onderdanen, ende bysonder allen Schilders, Boec, Figuer ende Kunst-druckers, Handelaers ende Verkoopers, eñ in-sonderheyt die in het Roomsche Keyserlicke macht. Op de pœne van thien marck Goudts, half in onse Keyserlick Camer,

ende de ander helft tot behoef van de voorsz VVeduvve, ooc by verliesinghe van de naer-ghedruckte Boecken, Hier mede willen wy ernstelic, dat gheene bovenghemelde wylen Albrecht Durers, ghevonden konst-boecken, oft jet daer uyt ghetrocken, als by hem ghemaect, in druc te brenghen oft uyt te laten gaen. Daer toe ooc de ghenoemde Boecken eñ const, die de gemelde VVeduvve in druc ghebracht heeft, eñ noch doen soude, in bestemden tijt van thien jaren, niet naer te drucken, noch ghedruct te veylen, marct draghen noch verkoopen, in gheender manieren, op de boven-geseyde pœne, eñ sulcken druc ende na-druc te vermyden, vvelcke druc ende naer-druc, de ghedachte VVeduvve alzoo, ofte die sy daer toe verordineren zal, aen allen plaetsen, in haer ghevvelt eñ handen zal moghen nemen eñ behouden, Daer toe haer een jeghelicke Overicheyt, zoo het versocht vvert, behulpelic zal zijn. Dat meynen vvy ernstelic. Met oor cont deses Briefs beseghelt, met onsen Keyserlicken aen-hanghenden seghel. Ghegheven in onser eñ des Reycxstadt Spyer, den 14. Augusty, Naer Christi ghebоorte, 1528. Onses Rijcxs des Roomschen int neghende, eñ de andere alle in't derthiende jaer.

Ad mandatum domini Imperatoris
in Consilio imperiali.

VV. G. Z. Montfort des Keyserlicken
Stadt-houders-amts vervveser. sszt.

ELEGIA BILIBALDI PIRCKEYMHERI IN OBITUM ALBERTI DURERI.

Qui mihi tam multis fueras junctissimus annis
Alberte, atque meæ maxima pars animæ,
Quocum sermones poteram conferre suaves
Tutus, & in fidum spargere verba sinum.
Qur subito infelix mœrentem linquis amicum.
Et celeri properas non rediture pede.
Non caput optatum licuit, non tangere dextram,
Vltima nec tristi dicere verba vale.
Sed vix tradideras languentia membra grabato,
Quum mors aecclerans te subito eripuit.
Heu spes fallaces, & mens ignara malorum!
Quam lapsu celeri cuncta repente cadunt.
Omnia Durero dederat fortuna secunda
Ingenium, formam, cum probitate fidem.
Omnia sed rursus celeri mors abstulit ausu,
Tollere sed laudes improba non valuit.
Virtus namque manet Dureri, atque inclita fama,
Splendebunt donec sydera clara polo.
I decus, i nostræ non ultima gloria gentis,
Ductore & CHRISTO regna superna pete.
Illic non vano gaudebis semper honore,
Pro meritis felix præmia digna ferens.
Donec nos fragiles erramus mortis in umbra,
Et miseri cymba labimur instabili.
At nos præservans aderit quum gratia CHRISTI
Hoc duce felices ingrediemur iter.
Interea mœsti lachrymas fundemus amico
Nil quibus afflictis dulcius esse potest.
Accedentque preces, summum placare tonantem
Quæ possint, quicquam si pia vota valent.
Et ne quid tumulo desit, spargemus odores,
Narcissum, violas, lilia, serta, rosas.
Felix interea somno requiesce beato
Dormit enim in CHRISTO, vir bonus, haud moritur.

Epitaphium ejusdem.

Albertus postquam pingendo ornaverat orbem,
Arteque tam lepida cuncta repleta forent.
Nunc restat cœlum, dixit, pingatur ut altum,
Mox terram linquens sydera clara petit.

Aliud.

Ingenium, probitas, candor, prudentia, virtus,
Ars pietasque fides, hic tumulata jacent.

Aliud ab eodem.

Per lachrymas posset si vita Alberte reverti,
Non corpus vili hoc contegeretur humo.
Sed quia non lachrymis, nec flendo fata moventur,
Mœrendo tantum soluimus inferias.

M. Beatis S.

Memoriæ Alberti Dureri, viri optimi, ac ætate sua pictoris absolutissimi, qui non solum primus è Germanis picturam auxit, illustravit, ac ad severiorem legem restrinxit, sed & literis posteritati commendare cœpit, ob quam rem, præcipue vero mores compositos, prudentiam ac modestiam singularem, Nurenbergensibus suis, imo exteris omnibus fuit charissimus, Divo vero Maximiliano, ac nepoti ejus Carolo, Cæsaribus, nec non Ferdinando Hungariæ ac Bohemiæ Regi, acceptissimus, qui illum annuo largoq; stipendio foverunt ac summo prosequuti sunt favore. Obijt autem non sine magno amicorum desyderio. viij. idus Aprilis. Anno M. D. XXviij. Ætatis vero suæ. lvij.

Bilibaldus Pirckeymherus
amico integerrimo. M.P.

